V těžkých dobách: Boje na Slovensku 1918 – 1919

Pavel J. Kuthan

Pár slov úvodem…

Jelikož v dnešní době je většině společnosti zcela neznáma existence vojenského konfliktu Československa s Maďarskem v letech 1918-1919, rozhodl jsem se před časem zpracovat k tomuto tématu podrobnou studii. Po několika letech usilovné práce s pátráním v různých pramenech, konfrontováním faktů i cest přímo do míst bojů, předkládám po mnoha potížích pro širokou veřejnost zpracovanou látku této války, která si mnohdy v ničem nezadala s boji právě skončené I. světové války.

V bojích tohoto konfliktu, o němž dnes především vlivem 40 let komunistického totalitního režimu většina společnosti neví, padlo při obraně mladé Československé republiky 861 mužů. Zranění, mnohdy trvalá, si odneslo 2.830 mužů. Bránili svou vlast a ubránili ji. Dnes o nich nikdo neví. Navíc se mnohdy můžeme z médií dozvědět i podobné „perly“ typu „naše armáda nikdy nebojovala, nikdy jsme se nebránili“ a další. Je to nesmysl degradující památku těch, kteří v těžkých dobách své země nabídli vše co měli. Mnohdy i svůj vlastní život.

Ze strany většiny vydavatelství, působících v České republice, nebyl výrazný zájem o knižní vydání této práce. Důvodem bylo, že daná látka údajně nikoho nezajímá a že ediční plány jsou mířeny více aktuálnějším směrem. Prostory v edičních plánech mnoha vydavatelství mají dnes především kuchařky, různé návody, senzační odhalení slavných, případně ještě v nejlepším případě próza. Přesto si nemyslím, že by znalost historie vlastního národa byla okrajovým tématem, které nikoho

nezajímá.

Proto chci tento pozapomenutý kus naší národní historie znovu připomenout zveřejněním své práce. Bez nároku na autorský honorář, pouze a především s vědomím uctění památky těch, kteří tehdy padli při obraně naší země.

Autor

Čs. armáda 28.10. – 31.12. 1918

Domácí vojsko, vytvořené začátkem listopadu r. 1918

Mladý československý stát se snažil vybudovat co nejdříve potřebný počet kvalitních bojových jednotek pro obranu své suverenity v těžké době po I.světové válce. Pro mladý stát, jehož vznik si většina sousedních států nepřála, to rozhodně nebylo jednoduché. Československé zahraniční vojsko, tzv.legie, v Rusku, Itálii a Francii, nebylo ještě ve vlasti a nastalá politická situace a potřeba zajištění státní suverenity mladého Československa vyžadovala nutně potřebu čs. vojska.

Vzniklá Vojenská správa podala návrh ponechání v dosavadní činné vojenské službě všech vojáků, s československým občanstvím, ročníků 1882-1898. Ten byl Národním shromážděním schválen. Vojáci ostatních ročníků mohli býti prozatím demobilizováni.

Od 1. 11. 1918 vzniklo Vrchní velitelství čs.branné moci jako nejvyšší vojenský orgán. V jeho čele stanuli Dr. Scheiner, starosta obce Sokolské, a gen.Diviš. Mělo před sebou dva hlavní úkoly. Prvním bylo zajistit plně území Čech, Moravy a Slezska. Druhým úkolem, jak se ukázalo mnohem těžším, bylo zajistit území Slovenska a Podkarpatské Rusi. Nejprve bylo

započato urychleně, ale pečlivě, s organizací tohoto velitelství. Dále šlo i o evidenční podchycení všech příslušníků nové čs. armády. V tomto nemalou měrou s velkým nasazením a nadšením pomohli vrchnímu velitelství záložní důstojníci (*aktivní důstojníci z povolání – z bývalé c. k. armády – se ve velké většině v prvních měsících po převratu netěšili velké oblibě u obyvatelstva, takže často nemohli v organizování celé vojenské správy mnoho dělat, narážejíce na nedůvěru obyvatel*). Velmi též pomohli v této těžké situaci, kdy takřka žádná vojenská správa a organizace fakticky neexistovala, Sokolové. Spolehlivé jednotky složené především ze Sokolů (*dále i ze členů DTJ a čs. obce střelecké*) konaly tolik potřebnou strážní a bezpečnostní službu. Podařilo se tak také zastavit v převratových dnech ve všeobecném poválečném materiálním nedostatku ve společnosti rozkrádání vojenského materiálu, který i část obyvatelstva považovala za zbytečný, vzhledem k rozpadu c. k. armády na území republiky. Začal se v rámci ČOS organizovat i nábor Sokolů do sokolských rot, k vyslání na Slovensko. Sokol tak v kritické době nabídl plně své služby republice, které při neexistenci většího množství spolehlivých jednotek tehdy prakticky neexistujícího čs. vojska, byly obzvláště cenné. Především díky pomoci Sokolů, několika spolehlivých vojenských jednotek (*mezi nimi např. rota českých námořníků*) a záložních českých důstojníků, mohla vojenská správa začít budovat čs. vojsko.

Do nového vojska mladého Československa se předběžně počítalo z částmi bývalé c. k. armády, které byly tvořeny většinou z vojáků české národnosti, jelikož byly v rámci rakouské armády doplňovány z českých zemí. Do konce roku 1918 se tak podařilo i přes nechuť velké části vojáků k další vojenské službě, po přestálé světové válce, postavit nakonec pravidelné vojsko o síle 38 pěších praporů, 20 asistenčních rot, 7 dělostřeleckých baterií, 3 jezdeckých eskadron a menšího množství technických útvarů.

Začátkem listopadu 1918 byly tyto tvořící se jednotky začleněny pod vzniklá dvě hlavní vojenská velitelství – zemské

vojenské velitelství v Praze (*pro oblast Čech*) a zemské vojenské velitelství v Brně (*pro Moravu a Slezsko*). Největší potíže byla s naprostým nedostatkem zásob součástí výstroje a výzbroje (*velká část zbylých skladů výstroje na našem území byla v dnech převratu, nehlídána a kriminálními živly rozkradena, než se strážní služby ujaly dobrovolně sokolské strážní jednotky*).

Na Slovensku mezitím hned 30. 10. 1918 reakcí na události 28. 10. 1918 v českých zemích zasedala v Martině Slovenská národní rada, která přijala tzv. Martinskou deklaraci, potvrzující vznik Československa a začlenění slovenského území k tomuto státu. Od r. 1699 slovenské území bylo včleněno do Maďarska. Lokalizovat nějakou přesnější „*národní*“ hranici tedy bylo v této oblasti obtížné. Nicméně vláda se držela hranic schválených spojeneckými mocnostmi. Martinská deklarace se však zejména na východním Slovensku v okolí Košic a Prešova, tradičních oblastí pod silným maďarským vlivem, nesetkala s pochopením. Bylo nutno podpořit autoritu vlády mladého státu ozbrojenou mocí a také eliminovat velký vliv maďarské propagandy o připojení Slovenska k Maďarsku, kdy Maďarsko dokonce ve snaze získat mínění Slováků na svou stranu, nabízelo jim existenci v rámci Maďarska jako autonomní oblasti. Situace na Slovensku byla o to těžší, že jen malou část inteligence zde tvořili Slováci a také že většina úřadů byla v rukách Maďarů, kteří zde tvořili vyšší sociální vrstvy obyvatelstva.

Počátkem listopadu počalo docházet k prvním srážkám pročeskoslovenských vojenských jednotek s maďarskými jednotkami. Na pomoc vítězných spojeneckých mocností, které garantovaly Československu jeho samostatnost, se mladý stát příliš spoléhat nemohl. Teprve 2. 12. 1918 totiž potvrdil francouzský pplk.Vyx, přednosta vojenské dohodové mise v Budapešti, maďarské straně, že Dohoda uznala čs.vojsko (*myšleno domácí čs.vojsko*) za část dohodového vojska. Dále upozornil maďarskou stranu na to, že Československo má právo na vojenské obsazení Slovenska,

jakožto svého území, a že Maďarsko je povinno stáhnout své jednotky ze Slovenska.

Jelikož bylo obtížné přesně stanovit jižní slovenskou hranici, stanovila válečná rada 25. 11. 1918 prozatímní demarkační čáru s Maďarskem (*ta byla upravena 6. 12. 1918 a posunuta dále na jih*).

V prosinci 1918 zřízeno na území Čech, Moravy a Slezska šest vojenských inspektorátů. Pro řízení jednotlivých vojenských útvarů v pohraničí byla zde zřízena okrsková velitelství (*13 v Čechách a 8 na Moravě a ve Slezsku*).

Pro obsazení Slovenska a zajištění obrany státu v této oblasti bylo vrchním velitelstvím ustaveno 10. 11. 1918 Velitelství operujících čs.vojsk na Slovensku, v jehož čele nejprve stál gen.Štika, později - od 25. 11. 1918 - plk. Schöbl. Od něho převzal tuto funkci velitele všech čs.vojsk operujících na Slovensku dne 29. 12. 1918 italský gen. Piccione, dosavadní velitel legionářského armádního sboru v Itálii. Toto velitelství mělo před sebou na Slovensku několik úkolů:

- Zajistit udržování klidu a pořádku v zemi

- Podporovat vládní orgány při přejímání správy země do pravomoci čs.státních orgánů. Pomoci při plynulém přebírání úřadů.

- Shromažďovat a zajišťovat případný získaný vojenský materiál.

- Odzbrojit maďarskou armádu a různé maďarské polovojenské jednotky na Slovensku.

- Bránit nekontrolovatelnému vývozu potravin do Maďarska a provádět i kontrolu telefonního a telegrafního spojení do doby, než v pohraničí tyto úřady budou převzaty do československých rukou.

- Zajistit státní majetek, dále zajistit osobní svobodu čs.občanům a nedotknutelnost jejich majetků.

- Zabránit všem pokusům o nepokoje v pohraničí.

Teprve ustavení první zákonné vlády dne 14. 11. 1918, v níž ministrem národní obrany se stal poslanec Klofáč, podařilo se i jeho přičiněním získat v tenkém státním rozpočtu mladého státu, a poválečné době nechuti ke zbrojení, finanční prostředky na budování nové československé armády. Do konce roku 1918 se mu podařilo zorganizovat takřka všechny „*české*“ jednotky bývalé rakouské c.k. armády.

Na tomto shromáždění též bylo potvrzeno slavnostně sesazení Habsburků z českého trůnu, proklamována Československa republika a zvolen prvním prezidentem T.G. Masaryk. Ustavena byla též první vláda.

Mimo potřeby čs. vojska na Slovensku se projevila také nutnost zajištění čs. moci v některých pohraničních oblastech se smíšeným obyvatelstvem, kde na některých místech se německé obyvatelstvo bouřilo a odmítalo nový stát.

Na Slovensko bylo z vojska celkem do konce roku 1918 vysláno **10 pěších praporů, 4 dělostřelecké baterie, 1 jezdecká eskadrona a 1 obrněný vlak**. Tyto jednotky tvořily tehdy brigádu plk. Schöbla. Početně představovaly bojeschopných 7800 střelců, 200 jezdců, 91 kulometů, 64 děl, 1 obrněný vlak.

I přes pozdější velké úspěchy této skupiny, v níž byly i dobrovolnické formace, nezískala skupina ve zprávách inspekcí Národního shromáždění právě ty nejlepší reference. Zde je jedna z nich:

„…Kázeň mužstva celkem není dokonalá. Je také nedostatek pevné kázně důstojnictva… Mezi mužstvo zařazeni byli i mladší hoši, kteří dosud žádného výcviku neprodělali a mnozí z nich ani přísahy nesložili… Mezi mužstvem jsou vojáci vrátivší se z

války, kteří jsou do služby vlákáni vysokými platy a u nichž vojenská služba není ničím jiným, než námezdným žoldnéřstvím a snadnou příležitostí k dobrodružnému loupení. Nekázeň u našeho mužstva není všeobecná, jsou oddíly za vedení jednotlivých důstojníků, které jsou úplně spořádané a spolehlivé…“

Tato zpráva, jak se později ukázalo, částečně přeháněla a jak následné události ukázaly, i skupině částečně křivdila. V dobrovolnických formacích se na Slovensko dostalo i nemálo studentů, kteří tak částečně i ve vidině dobrodružství a bez vědomí rodičů, se do vojska na Slovensko přihlásili. V několika případech se potom staly i trapné případy, kdy si pro takového studenta přijeli rodiče. Situace však byla kritická, a tak každý hlásící se voják byl vítán. V takové nouzi byla každá bojeschopná, vycvičená jednotka obzvláště cenná.

Zbytek vojska plnil především úkoly zabezpečení hranic a státní moci v příhraničních oblastech Čech, Moravy a Slezska.

První dobrovolníci

Mimo této pravidelné armády, bylo vzhledem k potřebě větší vojenské síly na Slovensku přikročeno k výstavbě dobrovolnických jednotek. Pro obsazení Slovenska bylo již počátkem listopadu 1918 postaveno z hlásících se dobrovolníků dalších 6 pěších praporů (4 prapory v rámci zemského vojenského velitelství v Praze a 2 prapory v rámci zemského vojenského velitelství v Brně), 9 samostatných rot - složených především ze Sokolů - (6 rot v rámci zemského vojenského velitelství v Praze, 3 roty v rámci zemského vojenského velitelství v Brně).Později první tři pěší prapory dobrovolníků, postavené v rámci ZVV Praha, utvořily ještě 28. 10. 1918 v Praze **„*1. dobrovolnický pluk*“** a ze dvou

dobrovolnických praporů, postavených v rámci ZVV Brno, vznikl začátkem listopadu **„*Moravský pluk*“**. Ze čtvrtého ze čtyř postavených dobrovolnických praporů v rámci ZVV Praha a sokolských rot (vznikly ještě během listopadu 1918 **samostatné sokolské roty v Jaroměři, Železném Brodě, Klatovech a Nymburku**, které okamžitě odešly na Slovensko), zorganizovaných v rámci ZVV Praha, vznikl „*Český pluk*“, jenž měl tři prapory. Zanedlouho, asi po týdnu existence, byl 19.12. 1918 však přejmenován tento pluk na **„*2. dobrovolnický pluk*“**. Dobrovolecké pluky měly více než třetinu mužstva složenou z nováčků, kteří neměli dosud vojenský výcvik, což mělo následek na celkové kázni jednotky. Rozhodně jim však nescházelo nadšení a mezery ve výcviku museli později na frontě dohnat někteří přímo v boji.

Dále byly postaveny v listopadu 1918 především ze Sokolů, s přispěním Dělnických tělovýchovných jednot, **1.,2.,3., a 4. „*pluk Stráže svobody*“** (každý měl tři prapory s výjimkou brněnského, jenž měl dva). Tyto čtyři pluky „*Stráže svobody*“ měly za úkol nejprve konat strážní službu na území měst Praha, Brno, České Budějovice a Plzeň.

Velitelem I. pluku StS, složeného nejen ze Sokolů, ale i z příslušníků Dělnických tělovýchovných jednot, byl jmenován místonáčelník České obce sokolské – Rudolf Bílek. Pluk vznikl v Praze v prosinci 1918.

Velitelem II. pluku StS, složeného jen ze Sokolů, byl jmenován sokolský pracovník Novák. Pluk vznikl v Českých Budějovicích v prosinci 1918.

Velitelem III. pluku StS, složeného jen ze Sokolů, byl jmenován nadporučík A. Veselý. Pluk vznikl v Brně v listopadu 1918.

Velitelem IV. pluku Sts, složeného ze Sokolů a příslušníků DTJ, byl jmenován náčelník sokolské župy na Plzeňsku Emil Štrunc. Pluk vznikl v Plzni v lednu 1919.

Příslušníky těchto pluků mohli být jen Sokolové, případně příslušníci Dělnických tělovýchovných jednot, bez ohledu na jejich podléhání vojenské službě. Do těchto pluků mohli přestoupit i Sokolové či členové DTJ (ti jen do pluků StS č. I. a IV.) z řadových jednotek dom. čs. armády, pokud se nejednalo o jednotky, které již tou dobou byly v poli (výnos MNO čj. 5744 z ledna 1919). Všichni příslušníci pluků StS si navzájem dle sokolské tradice tykali, oslovovali „*bratře*“. V plucích byla silná kázeň a disciplína, jejich příslušníci byli hrdi na svou jednotku a statut dobrovolníka.

Například později při jedné přehlídce III. pluku StS před gen. Podhajským v Brně dne 28.4.1919, vyjádřil tento celému pluku pochvalu:

„*Měl jsem upřímnou radost nad pevným, pružným krokem, kterým kráčeli tito vybraní hoši, jakož i nad celým zevnějším nesením vůbec. Na první pohled bylo viděti, že reprezentují gardu našeho domácího vojska. S největším potěšením vyslovuji všem důstojníkům a mužstvu za jejich obětavou činnost a svědomitou práci, kterou doposud vykonali, pak za jejich vzorné chování, všeobecnou pochvalu.*“

Z dobrovolníků slovenské národnosti, s místem pobytu na Slovensku, byl postaven do konce r.1918 prapor (*Garda slovenskej slobody - viz. dále*), jenž později v lednu 1919 byl rozšířen na **pluk „*Slovenskej slobody*“,** jenž měl 3 prapory. Na jižní Moravě vznikla z tamních dobrovolníků, pod velením kpt. Hluchého z Hodonína, **„*Slovácká brigáda*“** o síle 7 pěších praporů. Byla postavena v listopadu 1918 v Hodoníně, též výraznou měrou ze Sokolů z Vyškova. Doplněna dále o děl. oddíl a četu dragounů. Později v létě 1919 byla přetvořena na „*Slovácký pluk*“ o síle 3 pěších praporů.

Ještě dříve vznikl v Uherském Hradišti samostatně **„*Slovácký prapor*“**, složený z dobrovolníků z města a okolních vesnic, včetně tzv. „*zeleného kádru*“ z Buchlovských hor. Měl 4 roty o celkové síle asi 700 mužů a 20 důstojníků. Zhruba 500 jeho

příslušníků byli tamní Sokolové. Velení praporu se ujal npor. V. Kropáč, a 20.11.1918 odešel prapor na Slovensko. Později byl rozdělen k jednotlivým jednotkám, které docházely z Moravy, zejména do stavu později vzniklého 1. dobrovolnického pluku a Slovácké brigády.

Čs. armádní legionářský sbor z Itálie

V průběhu I. světové války vzniklo v Itálii, stejně jako již dříve v Srbsku, Rusku a Francii, československé zahraniční vojsko, tzv. čs.legie, jako armáda dosud neexistujícího státu. Příslušníci tohoto vojska bojovali na straně dohody proti centrálním mocnostem za svobodu budoucího Československa, která tak mohlo především díky obětem čs.legionářů, 28.10.1918 vzniknout a být mezinárodně uznáno.

Itálie, původně spojenec Rakousko-Uherska a Německa, po vypuknutí I.světové války vyhlásila neutralitu. Do války vstoupila až v květnu 1915, avšak na straně spojenců Dohody. Na italské frontě bojovaly od počátku v uniformě rakousko-uherské c.k. armády desetitisíce Čechů. Mnoho jich bylo italskou armádou zajato, nebo sami, především národně uvědomělí, dobrovolně v nemálo případech přecházeli do zajetí, či se při italském útoku nebránili. Poté, co plně pochopila Itálie česko-slovenskou otázku, zřídila pro ty zajatce české a slovenské národnosti, kteří se vzdali dobrovolně do italského zajetí, zvláštní tábory v Bibione, Taggiu, Aquile, Santa Maria Capua Vetere, v nichž se do ledna 1917 shromáždilo kolem 4.000 zajatých Čechů a Slováků. Byl zde také založen tzv. Československý dobrovolnický sbor, v jehož čele stál jeho zakladatel, výrazná postava čs.legie v Itálii, Jan Čapek. Velká část příslušníků tohoto tělesa byli Sokolové. Do dubna 1917 měl tento sbor asi 1.500 mužů, odhodlaných bojovat proti Rakousko-Uhersku a Německu za československou

samostatnost. V Římě byl zřízena Československá tisková kancelář, která zastupovala čs. zájmy ve spojení s oficiální Českou národní radou v Paříži (*v čele T.G.Masaryk*) a prováděla propagaci čs. národní cíle v italské veřejnosti. Později byla přeorganizována kancelář na římské zastupitelství České národní rady s charakterem konzulátu (*dosud neexistujícího Československa*). Zajatci české a slovenské národnosti byli oddělováni od ostatních národností zajatců c.k. armády a soustřeďováni poté v Padule. Z celkového počtu 17.500 rakousko-uherských zajatců české a slovenské národnosti se do plánovaného čs.vojska přihlásilo asi 14.000 (*z nichž asi 500 bylo Slováků*). Dále se přihlásilo do budoucího čs.vojska i 300 zajatých rakousko-uherských důstojníků české národnosti.

Díky jednání Dr. E.Beneše, jako zástupce České národní rady, podařilo se dosáhnout v říjnu 1917 v Itálii toho, že čs.zajatci mohli válečnému úsilí spojenců pomoci neozbrojeni alespoň v zorganizovaných a nasazených pracovních praporech. Již od září 1917 na italské frontě bojovaly po boku Italů i malé československé výzvědné oddíly, kterých si italský štáb velmi cenil. 9.4.1918 se v Římě, při konané konferenci zástupců zahraničního odboje poddaných národů Rakousko-Uherska, podařilo vytvořit gen. M. R. Štefánikovi (*jménem České národní rady*) možnost pro vytvoření čs.vojska. Konečně 21.4.1918 se mu podařilo dojednat s italskou vládou smlouvu o vybudování čs.vojska v Itálii (*po vzoru asi nejvíce proslaveného čs. zahraničního vojska v Rusku a úspěšném vytvoření čs.zahraničního vojska i ve Francii*). Vybudované čs. vojsko bylo samostatným celkem, avšak pod italským vrchním velením.

Během dubna až září 1918 tak ze zajatců – Čechů a Slováků, odhodlaných bojovat za čs.samostatnost proti Rakousko-Uhersku a Německu, vzniklo celkem šest střeleckých pluků čs.legionářů: v Periggii se zformoval **31.střelecký pluk** (*velitel italský plk. Ciaffi*), v Assisi se zformoval **32.střelecký pluk** (*velitel italský plk.Angiono*), ve Folignu se zformoval **33.**

střelecký pluk (*velitel italský plk.Barreca*), ve Spoletu se zformoval **34. střelecký pluk** (*velitel italský plk.Gambi*), dále se zformoval **35. střelecký pluk** (*velitel italský plk.Balbinot*), a z původních čs.výzvědných oddílů působících od září 1917 na italské frontě se zformoval **39. střelecký pluk „*Výzvědný*“** (*velitel italský plk. Macelino, později italský plk. Maccaluso*). Dále mimo samostatných technických a tylových jednotek vznikly i dva čs. dělostřelecké pluky: **6. dělostřelecký pluk** a **7.dělostřelecký pluk**.

Tyto pluky byly nakonec seskupeny v **čs. armádní sbor v Itálii**, v jehož čele stál italský gen. Piccione. Tento sbor složil ještě 8.prosince 1918 v Padově slavnostní přísahu věrnosti Československé republice, jíž se účastnil za italskou stranu i italský král. Sbor se členil na dvě legionářské divize – **6. divize** (*leg. 31. stř. pluk, leg. 32. stř. pluk, leg. 35. stř. pluk, leg. 6. děl. pluk, týlové a technické jednotky*), jíž velel italský gen. Rossi, a **7.divize** (*leg. 33. stř. pluk, leg. 34.stř. pluk, leg. 39. stř. pluk, leg. 7.děl. pluk, týlové a technické jednotky*), které velel italský gen. Boriani.

Legionářské pluky v Itálii tvořili Češi a Slováci, kteří se přihlásili do čs.legie v průběhu I.světové války do 28.10.1918. V listopadu 1918 podepsali představitelé centrálních mocností kapitulaci. Rakousko-Uhersko se zhroutilo.

Většina později přihlášených Čechů a Slováků, z řad rakousko-uherských zajatců, byla zorganizována v tzv. čs. domobranecké prapory. V čele těchto praporů byli čs. legionářští důstojníci. Těmto praporům se také někdy říkalo „*druhá čs. armáda*“. Každý tento prapor měl asi 1.000 mužů. Do konce roku 1918 bylo postaveno 9 těchto praporů, od počátku roku 1919 do léta 1919 ještě dalších 46. Celkem se tedy jednalo o **55 čs. domobraneckých praporů**, o síle asi 60.000 mužů. Do bojů na Slovensku jich později 10 zasáhlo.

Čs. legionářské pluky v Itálii se proslavily v průběhu bojů

I.světové války na italské frontě zejména boji u Santa Dona di Piave (*červen 1918*), Monte di Val Bella (*červen 1918*), Monte Val Bella (*červenec 1918*), Doss Cassina a Martella (*srpen 1918*), Doss Alta (*září 1918*). V rámci italské fronty se Čechoslováci v boji velmi osvědčili a celý sbor byl italským velením velmi vysoce ceněn. Celkem měl čs. armádní legionářský sbor 19.225 mužů. Během bojů v I.sv.válce padlo na italské frontě 355 čs.legionářů (*z nichž 46 bylo zajato v boji rakousko-uherskou armádou a popraveno*). Dalších 55 jich bylo v boji nezvěstných - pravděpodobně též padli.

Čs. armádní legionářský sbor představoval v té době bojovou sílu 10.000 střelců, 250 jezdců, 144 kulometů a 60 děl.

První prezident Československa T.G. Masaryk vykonal 16.12.1918 přehlídku čs.legie v Itálii. Následný den, 17.12., byl zahájen organizovaný vlakový přesun celého čs. zahraničního vojska v Itálii do vlasti. Přesun trval až do konce roku 1918. V celkem 75 vlakových soupravách o 3.000 vozech byl čs. armádní legionářský sbor přepraven do Československa. Zde byl okamžitě nasazen na Slovensko k zajištění obrany (*leg. 35. stř pluk se ještě účastnil v lednu 1919 bojů s Polskem na Těšínsku*). Později v průběhu dubna až srpna 1919 byly do Československa přepraveny v 86 soupravách i čs. domobranecké prapory z Itálie, a byly rovněž posílány do bojů na Slovensko. Nakonec se bojů účastnilo 10 domobraneckých praporů.

Obsazení západního a východního Slovenska domácím čs. vojskem

Holičská skupina

Na slovenské území vstoupil 2. 11. 1918 (*v 02.00h*) jako první čs. oddíl, prapor 25. střeleckého pluku rozhodnutím velitele praporu, npor.Bauera. Byla to odezva na žádost obecních zástupců z Hodonína, ve snaze zabránit tak loupežným nájezdům ozbrojených band, složených údajně z propuštěných ruských válečných zajatců a cikánských skupin, z oblasti slovenské Holiče na Moravu. Zároveň z Holiče žádali Slováci o ochranu před maďarskou mocí. Bylo to ještě v době, kdy žádné centrální velitelství pro operace na Slovensku neexistovalo. Jeden z důstojníků praporu, npor.Ripka, vyzval k této akci dobrovolníky z praporu, aby se přihlásili. Z těchto dobrovolníků byl sestaven oddíl, který měl tuto spíše policejní operaci provést. Čítal 120 vojáků v čele s 10 důstojníky, včetně npor.Ripky, s podporou 2 kulometů. Pronikl směrem přes Gbely, kde zajistil naftové doly, 4. 11. do Malacek. V Bratislavě maďarský župan protestoval proti proniknutí čs.vojska na Slovensko, které pokládal za součást Maďarska, neuznávajíce vzniklé Československo.

„*Česká národní rada – Praha. z Budapešti min. války 870 56 – 8 –8: Dvacetpět lomeno římskou jedničkou střelecký prapor obsadil olejové prameny uherské obce Gbely tečka. Prosím naříditi, aby tento oddíl neodkladně opustil Uhry a vrátil neporušené prameny olejové jakož i tamní materiál tak, jak i stát uherský respektuje majetek cizích států. Uherský ministr války 28403 x přes. k p 1918.*“ – telegram, jenž okamžitě podrážděná maďarská strana odeslala Národnímu výboru v Praze po vstupu oddílu npor. Ripky na Slovensko, zjevně se nechtíc smířit se ztrátou Slovenska.

Z Bratislavy vyslal do Malacek obrněný vlak se 100 ozbrojenými maďarskými námořníky, aby zakročili proti čs. oddílu npor.Ripky. Slovenské obyvatelstvo ve zmíněných

obcích čs. vojáky vítalo, avšak bálo se odvety ze strany Maďarů. Ripka se rozhodl setrvat a neustoupit. Obsadil svůj vlak svými vojáky, na lokomotivu umístil dva kulomety a pomalu s vlakem jel krok za krokem vstříc nepříteli, zanechávajíce po cestě ve stanici Sv. Jány por. Straku s 10 muži jako stráž. V Malackách svolal tábor lidu, kde promluvili důstojníci jednotky o bratrství Čechů a Slováků, k nadšení slovenského obyvatelstva. 6.11. v poledne dorazily do Malacek maďarské oddíly (*cca 70 mužů s kulomety*), které žádaly vyklizení města čs. vojskem a odstranění červenobílého praporu z budovy nádraží. Rázné vystoupení čs. vojáků npor. Ripky a dva namířené kulomety na maďarský vlak byly odpovědí. Maďaři odjeli s nepořízenou. Při přesunu jejich obrněného vlaku do Bratislavy však došlo v Zohoru k nedorozumění s místním slovenským obyvatelstvem, které obrněný vlak mylně považovalo za československý a radostně jej vítalo, a došlo k napadení těchto obyvatel střelbou z vlaku, kdy bylo několik lidí v davu těžce zraněno. Dále také došlo u Devínského jazera ke srážce s maďarskou národní gardou.

8. 11. se dostavil k vyjednávání zástupce z maďarského štábu v Bratislavě (*mjr. gšt. Brandstätter*) s pobočníkem. Po šestihodinovém jednání s npor. Ripkou, domluvili též dočasnou demarkační čáru, vedoucí od Devínské Nové Vsi na Malinský vrch a dále na Malé Karpaty - kotu 524., a vrátil se do Bratislavy. Tato první domluvená demarkační čára zůstala nakonec v platnosti až do konce roku 1918, kdy byla překročena k vytyčeným a mezinárodně uznaným čs.hranicím čs.armádním legionářským sborem z Itálie. Npor.Ripkovi byly k posílení poslány dvě pěší roty z Brna (*velitel npor.Bezruka*), se dvěma kulomety, a dále ještě později pěší prapor kpt. Stuchlíka z Uherského Hradiště. Npor.Ripka následně obsadil tedy dle úmluvy území až ke Stupavě a k Devínskému Jazeru.

Jak vzpomínal po letech npor. Augustin Ripka: „*…zamýšlená vojenská asistence k potlačení nepokojů se proměnila vývojem událostí v okupační boj a má asistenční rota o 120 mužích vzrostla během tří neděl na prapor o 500 mužích, s kterými*

jsem obsadil západní Slovensko a ohrožoval i Bratislavu…“

Již 9. 11. 1918 byla oddílem čs. četníků (*120 mužů*), pod velením pplk. Hanačíka, obsazena načas Trnava a okolí, které zatím pro nedostatek sil byly pro skupinu npor.Ripky k zajištění nedostupné. Vedení čs. správy se ujal Dr. Ivanko. Obsazení Trnavy však opět bylo trnem v oku maďarskému županovi v Bratislavě, jenž tam opět z Bratislavy vyslal obrněný vlak s rotou maďarských námořníků (*ten samý, který byl vyslán na npor.Ripku – vlaku velel maďarský npor. Heltay*), s cílem vytlačit čs. četnický oddíl z města, které tak opět mělo přejít do maďarských rukou. K tomu mu jistě přispěla událost z 11. 11., kdy byl v Trnavě promaďarskými politiky svolán tábor lidu, kde byl s pomocí silné propagandy zúčastněný slovenský lid ovlivňován, takže nakonec tento tábor žádal začlenění pod maďarskou vládu, u níž „*žádal o ochranu*“. Když 13. 11. do Trnavy zmíněný maďarský obrněný vlak s námořníky dorazil, poslal jeho velitel npor. Heltay českému pplk. Hanačíkovi ultimatum k vyklizení Trnavy. Pplk. Hanačík však ani neměl čas na odpověď, neboť maďarský obrněný vlak náhle vjel do Trnavy na nádraží, kde došlo k boji s čs. četníky. Současně se v Trnavě z Maďarů utvořila ozbrojená garda s cílem vytlačení čs. četníků z Trnavy. Při krátkém boji na nádraží, který se rozpoutal s obrněným vlakem, padli z čs.četnického oddílu 3 muži, 1 byl zraněn. Pplk. Hanačík byl nucen v této situaci, ve snaze zabránit dalšímu krveprolití, před přesilou se svým četnickým oddílem ustoupit. Při ústupu své padlé čs. četníci vzali s sebou. Ustupoval až do Senice, stále pronásledován maďarským obrněným vlakem a maďarskou jednotkou o síle asi 600 mužů. Zde ustupující četnický oddíl podpořily dvě pěší roty npor. Bezruka (*dom. 3. pěší pluk*), které byly zrovna na cestě k posílení skupiny npor.Ripky. Tyto dvě roty pod velením npor. Bezruka podnikly rychlý nečekaný útok na maďarský obrněný vlak. Podařilo se jim v boji vlak dobýt, přičemž pobili asi 100 maďarských námořníků a 52 dalších zajali. Zbytky maďarské jednotky zahnali Čechoslováci až k Nádaši a dále k Bolerázu.

V ranních hodinách 17. 11. došlo k prudkému boji v Senici mezi čs. vojskem a maďarským obrněným vlakem, který k městu dorazil. Maďarská jednotka byla tvrdým protiútokem Čechoslováků nakonec rozprášena. V boji padlo na maďarské straně 28 mužů a mnoho jich bylo zraněno, na československé byli 2 muži zraněni těžce a 2 lehce. Dále Čechoslováci obsadili Jablonici, kde se Maďaři odhodlaně bránili. V prudkém boji nakonec nepřítel ustoupil, zanechávajíce na místě 50 padlých. Maďaři měli přes 100 raněných a 18 jich bylo zajato. Čechoslováci obsadili následně město.

Prapor kpt.Rejthera 25. 11. obsadil po přestřelkách v ulicích znovu Trnavu. Během akce se vyznamenala tzv. „*Hanácká setnina*“ (*por. Varta*), rota dom. 3. pěšího pluku (*npor. Bezruka*), rota z U.Hradiště (*npor. Scheinherr*), kroměřížská rota (*npor.Zábranský*) a rota dom. 30. pěšího pluku (*npor. Ejem*). Poté, co čs. vojsko obklíčilo město ze tří stran, zaútočilo a po krátkém boji byla Trnava dobyta. Během boje padl na čs.straně 1 muž a 2 byli zraněni. Maďarské ztráty byly mnohem vyšší, nepřítel tak zanechal na bojišti několik padlých a raněných, 52 maďarských námořníků, spolu se 2 maď. důstojníky, bylo zajato. Dále bylo ukořistěno 20 kulometů, několik beden munice, několik ručních granátů a obsazen nepřátelský obrněný vlak. Ve městě byl o ve skladech zajištěno 1.200 pušek. Původní maďarská garda, která se dříve ve městě utvořila, po příjezdu maďarského obrněného vlaku, se zcela rozešla, jelikož tak rychlé obsazení města maďarská strana vůbec neočekávala. Druhý den dorazila do Trnavy s kpt. Brunnerem další posila. Jednalo se o sokolskou rotu z Jaroměře (*I. Sokolská rota župy Podkrkonošské*). Byla zreorganizována též dobrovolnická slovácká skupina a provedeno celkové zajištění města a jeho obrany před možným maďarským útokem.

Celá vojenská skupina tedy, složená z jednotek npor. Ripky, četnického oddílu, dvou pěších rot npor. Bezruka, sokolské roty z Jaroměře, slovácké dobrovolnické skupiny, se nacházela rozložená mezi Devínskou Novou Vsí a Trnavou. Byla

nazvána **„*Holičská skupina*“**, a její velení převzal 17. 11. 1918 pplk. Verich. 21. 11. byla ještě posílena o pěší prapor kpt.Stuchlíka z Uherského Hradiště. To již měla tato skupina sílu asi 900 mužů se 6 kulomety.

Trenčínská skupina

Jak jsem již uvedl, 10. 11. 1918 vzniká Velitelství operujících čs.vojsk na Slovensku, v čele nejprve s gen. Štikou, od 25. 11. plk. Schöblem, s cílem koordinovat vojenské operace na Slovensku. Mezitím, co v úseku Malacek a Trnavy zajišťovaly území části později nazvané Holičské skupiny, řádily v okolí Trenčína a povodí Váhu různé loupežné tlupy. Hrozilo proniknutí těchto tlup přes Vlárský průsmyk na Moravu. Činnost těchto tlup znepokojovala čs. velení, které proto do tohoto prostoru vyslalo z Prahy I. prapor 1. dobrovolnického pluku. Tomuto praporu velel kpt. Karel Římek, který dostal úkol zajistit dané území v okolí Vlárského průsmyku a pořádek. Prapor kpt. Římka dorazil do prostoru Vlárského průsmyku a zajistil jeho okolí, k velké úlevě místních obyvatel, pro které byl zárukou bezpečí a pořádku. Po dohodě s Národním výborem v Trnavě postupoval 10. 11. dále, obsadil v 15.15h Trenčín a následně i hlavní opěrné body v Považí. Nyní tedy byl v čs. rukách i Trenčín a jeho okolí.

Římkův prapor byl částečně ohrožován existencí ozbrojené maďarské gardy v Žilině, která se tam vybíjela i na slovenském obyvatelstvu, které dávalo často najevo své čechoslovakistické smýšlení. Již 10. 11. byl též tedy z Prahy vyslán oddíl, skládající se z II. praporu 1. dobrovolnického pluku a dvou pěších rot dom. 28. pěšího pluku. Celkem tento oddíl představoval sílu 830 mužů, 31 důstojníků, s podporou 6 kulometů. Velitelem byl kpt. Kurz. Ten rychlým postupem obsadil bez boje 12. 11. Žilinu, kde nastolil pořádek, když ještě předtím dvě čety jednotky pod vedením npor. Hrdiny obsadily Čadcu. V Žilině byl zbytek praporu uvítán českým lékařem Dr. I. Hálkem (*syn básníka Hálka*), a zadržel zde nemocniční

německý vlak (*Mackensenovy armády*) s bohatými zásobami potravin, vína, ad. Dále jednou svou rotou se dvěma kulomety zajistil kpt. Kurz své postavení v Žilině pro lepší obranu i obsazením soutěsky nedaleko Vrútek a Sučan. Obsazeny i Vrútky. Kpt. Kurz hodlal dále postupovat na Ružomberok s cílem zajistit zde známé koželužny, před případným zničením. Rychlý postup však mohl vést jen přes most u Kralovan, a ten byl poškozen. Nebylo tedy možné tento záměr naplnit.

Vyslaná 6. rota 1. dobrovoleckého pluku 13. 11. zajistila Turany. Následně byla posílena druhý den dalšími dvěma kulomety.

Ráno 15. 11. napadl zmíněnou zajišťovací 6. rotu maďarský obrněný vlak s 800 muži, vyzbrojen 2 děly a 6 kulomety. Ta se snažila přesile nepřítele čelit a ustupovala k Sučanům. Během dopoledne dorazila ohrožené rotě posila ze Žiliny – dvě roty dom. 28. pěšího pluku. Jednotka se znovu pokusila postupovat na Turany. Mezitím však Maďaři obsadili rychlým postupem Vrútky a začali postupovat na Sučany, aby posílili maďarský vlak. Situace Čechoslováků byla špatná, byli sevřeni náhlým maďarským postupem od Vrútek a maďarským obrněným vlakem do kleští. Byli nuceni před Maďary ustoupit na severním břehu řeky Váh směrem na Žilinu. Por. R. Viesner zabránil maďarskému vlaku v dalším postupu tím, že pustil proti němu lokomotivu plnou parou. Došlo ke srážce, která zabránila nepříteli v dalším postupu. V kritické chvíli odepřeli poslušnost na úřadech v obcích obsazených čs. vojskem maďarští telefonisté, kteří museli býti z nedostatku vlastního odborného personálu prozatím ponecháni v úřadu. V boji u Sučan padli na čs.straně 3 muži, 1 důstojník. Dalších 7 mužů bylo zraněno, a 6 pohřešováno.V té době mezitím využila situace maďarská garda, vytvořená z místních maďarských obyvatel, která se ozbrojila a zbytek čs. žilinské posádky, tvořený po odchodu posily ohrožené rotě u Sučan pěší půlrotou, byl nucen při boji ustoupit.

Kpt. Kurz neměl zpráv o síle nepřítele, proto se v této

komplikované situaci, když zjistil nastalý stav v Žilině, rozhodl s celou svou skupinou ustoupit 16. 11. do Ostravy, kam dorazila jeho skupina následný den.

Mezitím na Slovensko dorazila I. rota čs. námořníků (*o síle 4 čet a kulometného oddílu se 4 kulomety*), kteří se tak proslavili při 28. 10. 1918 v Praze. Rota s cílem pomoci zajistit směr na Trenčín, zaujala obranu u Púchova a Zem.Kotešové proti maďarské posádce v Žilině.

Dále na Slovensko tehdy dorazil z Prahy též i III.prapor 1.dobrovolnického pluku a I.prapor 2.dobrovolnického pluku, který hned 30.11. obsadil Piešťany a Hlohovce.

Vznikla tak vojenská skupina, skládající se z 1. dobrovolnického pluku, I. praporu 2. dobrovolnického pluku a dvou pěších rot 28. pěšího pluku. Byla označena jako **„*Trenčínská skupina*“**, a její velení převzal 18. 11. 1918 pplk. Šembera.

Velitelství plk. Schöbla

Slováci se počali ve větší míře hlásit do čs. armády, na základě výzvy vojenského velitelství na Slovensku ze dne 18. 11. V Uherském Hradišti vznikla 24. 11. 1918 tedy tzv. „*Garda slovenskej slobody*“ pod velením kpt. Šimka ze Senice. Bylo rozšířeno tentýž den následující provolání velením této jednotky:

„*Slovenskí vojáci! Maďari, židia a rozličnί čvaši so zbraňou v ruke idú proti našemu slovenskému ľudu, pália, vraždia a nivočia naše dediny a majetky. Proti tomuto barbárstvu třeba sa brániť. Naša slovenská sloboda, ktorú nám prináša prezident Spojených Štátov, Wilson a ktorú pozdravujeme po tisícročnom otroctve, musí byť chránená.*

Bratia, Slováci! Staňte si pod slovenské zástavy a vstúpte do

novej: Gardy slovenskej slobody!

Dokážte, že si svoju mladú slobodu viete obrániť proti surovostiam čvachov a šialbam židov. Nech každý slovenský vojak a dostojník stane na obranu slovenskej země, slovenských rodin, slovenského majetku a slovenskej Detvy.

Po štyrročnom utrpení voláme Vás zas do boja, do ktorého nás ženie maďarské barbárstvo. Tento boj ide o to, aby slovenský národ nestal sa obeťou zúrivcov a lotrov, ktorí nám idú na život, na náš majetok a naše práva.

Československé vojsko nesie nám pokoj, poriadok a slobodu. Ruka v ruke s ním budeme bojovať za naše slovenské právo, za poriadok a šťastie slovenského národa.

Povinnosťou každého Slováka, ktorý slúžil při vojsku, je, aby vstúpil do Gardy slovenskej slobody a prihlásil sa u veliteľstva v Uherskom Hradišti.

Hláste sa tiež v Senici, v Skalici, v Trenčíne a v Malackách u Národnej Rady Slovenskej, odkiaľ Vás pošlú do Uh. Hradišťa.“

Zajímavé a tehdejší dobu více přibližující je i znění výzvy, kterou s tímto provoláním přípravný výbor „*Gardy slovenskej slobody*“ zaslal všem Slovenským Radám:

„*Slovenské Rady a obecnie výbory! Nebezpečie hrozí našej novej, krvou skropenej vlasti, štátu československému; sriadenie tohoto štátu vyžaduje pomoc každého povedomého Slováka; bezpečnosť životov a majetkov potrebuje našich vlastných síl. Nečakajme všetko od bratov Čechov, nespoliehajme sa vo všetkom len na ich pomoc. Pomož si sám i Boh ti pomože. Pre tuto naliehavú príčinu povinní sme sebe, rodu i celej našej věci, sriadiť si gardu slovenskej slobody. K uskutečneniu týchto ideálov našich žiadame výdatnej pomoci Slovenských Rád. Propagujte, nahovárajte, presvedčujte mládež našu peknoduchú, aby nebolo jedného zbraneschopného slovenského šuhaja, ktorý by nebol činným*

členom gardy slovenskem slobody. Dosiaľ pracovali a pracujú všetko za nás bratia Češi, dosiaľ hája a chránia naše slovenské záujmy bratia Češi. A kde sú naši Slováci? Češi prelievajú krv za nás, a naši chlapci doma si hovejú. Tak to ďalej nesmie byť. Zasaďme sa za to, aby sa bratia Češi nemuseli hanbiť za nás. Hor sa, bratia, vstupujte do gardy slovenskej slobody; veď za tie dva – tri mesiace zimné, dokiaľ Wilsonom prezidentom svolaný mierový kongres, vybaví záležitosti naše, nezmeškáte toľko při polných prácach vašich.

Každá obecná slovenská rada z kruhu svojho nech si vymenuje na to súceho človeka, ktorý by zo svojej obce posbieral a do okresného města svojho k tomu ustanoveným komisárom gady slovenskej slobody doviedol prihlášených. Takéto okresné mestá sú: Holič, Malacky, Senica, Myjava, Trenčín a Nové Mesto nad Váhom. Kto máš kde bližšie, tam sa hláste. Slovenskí vojaci teraz nie je ešte čas na odpočinok, na hlyvenie, vybojovanú slobodienku našu zachrániť a udržať je Vašou slovenskou povinnosťou. Každý nech si donesie se sebou, ak má, uniformu, výzbroj, bakanče, čo komu chybí vo vojenskom vystrojení, dostane při „vojenskom veliteľstve na Slovensku“, ktoré je na tento čas v Uh. Hradišti. Prihlásivší sa dostanú celé zaopatrenie a žold taký, aký majú vojaci československej armady. – Pošlite všetkých dobrovolnikov do Uher. Hradišťa. – Stotník Ľudovít Šimko velitel gardy, Dr. Pavel Blaho zástupca vlády na Slovensku, Dr. Ivan Dérer zástupca voj. Ministerstva.“

Následně byla jednotka postavena (*do síly praporu*) a po organizaci přesunuta do Ružomberoku. Později pak byla ještě rozšířena na pluk.

Když 25. 11. 1918 převzal plk. Schöbl funkci vrchního československého velitele na Slovensku od gen. Štiky (*jenž*

měl do té doby velení nad všemi dislokovanými čs. jednotkami na Slovensku), reorganizoval částečně své jednotky do pravidelné armádní struktury, do níž určil jednotlivé velitele. Dále zřídil pro podporu jednotek na Slovensku záložní sklady výstroje a výzbroje u Uherského Hradiště a postaral se o vybavení svých jednotek alespoň tím nejnutnějším, protože výstroj a výzbroj jednotek byla velmi slabá. Jsou zveřejňovány další výzvy v českých zemích a na Slovensku k nástupu do čs. vojska na ochranu hranic a na zajištění Slovenska. Mimo jiné byly v polovině prosince tiskem vyzýváni i váleční invalidé schopní alespoň strážní služby v zázemí, čímž by se uvolnily další jednotky (*dosud zabývající se strážní službou*) pro čelní pozice.

Uvědomuje si, stejně jako jeho předchůdce gen.Štika nutnot upevnění kázně, která u některých čs. jednotek byla tehdy velmi chabá a nutnost odstranit „*nespolehlivé a temné živly*“. Již 23. 11. 1918 vydalo ministerstvo národní obrany disciplinární řád, který stál na pevném podkladě, obsahoval přísné tresty a skládal se z 21 paragrafů. Řídil se však duchem demokracie, jak dokládají i tyto tři poslední odstavce tohoto disciplinárního řádu:

„*Československá armáda je armádou svobodných občanů. Spojivše se za uskutečněním jedné veliké myšlenky státní samostatnosti národa československého, proniknuti láskou k vlasti i bratřím – spolubojovníkům, českoslovenští vojáci, všichni bez rozdílu hodnosti i důstojenství tvoří jednu velikou rodinu bratří, synů jedné veliké Matky.*

Vzájemná úcta, důvěra i láska musí určovati poměr vojáka k vojáku ve službě i mimo službu. Bratrství ukládá československému vojáku, aby byl zdvořilým ke svému druhu ve zbrani.

Vojenský pozdrav mimo službu je vnějším projevem této zdvořilosti a lásky bratrské. Opomenutí jeho nestíhá se sice jako přestupek disciplinární, je však známkou slabého vědomí a

slušnosti, důkazem, že bratrství není procítěno a upřímně míněno. Pozdrav je symbol národní jednoty, která se tím manifestuje vůči bratřím a vůči cizím.“

Zároveň je válečnou radou určena 25. 11. nová prozatímní demarkační linie – Bratislava-severní břeh Dunaje - podél Ipeľu – Pinciná – ústí Uhu do Laborce – podél Uhu - Užocký průsmyk. Tato linie bohužel byla stanovena pro čs. stranu nešťastně, neboť přetínala některé důležité železniční trasy, které tak nebylo možné využít, což značně ztěžovalo přesun jednotek na jižním pohraničí. Plk. Schöbl určil jako hlavní cíl nejprve získat Nitranské údolí a Žilinu, a dále dosáhnout spojení dvou hlavních skupin. Zahájení této operace určil na 6. 12. Z Ostravy také přesunul do V. Bytče II. prapor 1. dobrovoleckého pluku, jenž tam musel ustoupit po bojích u Žiliny.

Ještě 4. 12. došlo k boji s maďarským praporem u Hlohovce poté, co vytlačil náhlým přepadem z Nových Zámků čs. pěší rotu do Leopoldova. Z Piešťan vyrazila pomoc za podpory čs. pancéřového vlaku. V noci 5. 12. na maďarské pozice u Hlohovce tato výprava zaútočila, ještě za částečné podpory jedné roty Trnavské skupiny (*která útočila ze směru od Seredu Maďarům do týlu*). Za ztráty 2 padlých a 7 raněných se podařilo Maďary zahnat do Galanty a získat Hlohovec do čs.rukou.

K prudkému boji došlo u Hlohovce dle kroniky 2. čs. dobrovolnického pluku dne 6. 12. 1918. 1. rota 1. čs. dobrovolnického pluku zde byla kolem 9.00h napadena maďarskou přesilou, o síle asi 2 praporů a 20 až 30 kulometů, s podporou děl. Navzdory očekávání Maďarů se nedala rota na panický ústup, ale odhodlaně bránila své pozice. Nerovný boj trval až do 14.30 h., kdy musela silně ohrožená I. rota před nepřítelem ustoupit do Piešťan, protože jí došla munice. Během boje a ústupu měla rota ztráty 5 mužů padlých a 10 raněných. Zde se zregenerovala a následně se účastnila pochodu 1. čs. dobrovolnického pluku na Bánovce. Hlohovce

mezitím ovládl opět nepřítel.

Do Hlohovce dorazil následně I. prapor 2. čs. dobrov. pluku na žádost o pomoc od ohrožené 1. roty 1. čs. dobrov. pluku. Za neustálých přestřelek se boje protáhly až do večerních hodin. Pokusy o sjednání podmínek selhaly, jelikož Maďaři na čs. parlamentáře stříleli, tito se tedy museli vrátit. Ve 21h dorazil čs. obrněný vlak (*velitel npor. G. Janata*). Další boj začal hned ve 22.45h, kdy Čechoslováci z pravého břehu Váhu útočili na maďarské pozice, které byly na druhé stráně řeky. V půlnoci zaútočil čs. obrněný vlak, aby podpořil útočící čs. vojáky proti přesile nepřítele v pozicích. Do 03.00h ráno bylo dobyto nádraží Hlohovce a nepřítel se dal na ústup. Bylo ukořistěno 8 kulometů a 3 děla. Zajato bylo i několik maďarských vojáků, většinu z nich tvořili ranění. Ostatní své raněné Maďaři stáhli s sebou. Na čs. straně byl v boji zraněn 1 důstojník a dalších několik mužů padlo či bylo zraněno (*kronika pluku uvádí 40 padlých a raněných, bez dalšího dělení*).Následně dorazily do Hlohovce 7. 12. během odpoledne další posily.

Dále do 10. 12. byly obsazeny ještě za pomoci poloozbrojené slovenské domobrany Sereď, Modrá a Pezinok, čímž došlo ke spojení s částí Holičské skupiny.

Ještě 5. 12. došlo také na úseku I. námořní roty u Zem. Kotěšové u Žiliny k boji s maďarským praporem, který tvořil maďarskou posádku Žiliny, pod velením bratří Györgyů. Tehdy maďarská posádka podnikla výpad proti čs. pozicím. V tomto tvrdém boji s čs. námořníky utrpěli Maďaři ztráty 4 padlých a 17 zajatých. I oba Györgyové padli. Dále Maďaři ztratili na bojišti i 3 kulomety, kterých se zmocnili čs. námořníci, kteří během boje měli jen 2 raněné. Maďaři museli ustoupit zpět do Žiliny, odkud v noci opouštějíce město ustoupili až do Košic. I. námořní rota toho využila a její část rychlým postupem v noci obsadila Žilinu. K zajištění Žiliny jí pomohla i 19. strážní rota z Ostravy (*por. Staneček*), která se od poloviny listopadu nacházela u Turzovky a po boji u Z. Kotěšové dorazila na pomoc námořníkům. K Žilině postupovaly i další čs. jednotky,

od západu jednotka dom. 28. pěšího pluku, od východu slovenský dobrovolnický oddíl (*kadet Bella*). Žilina tak byla opět v čs. rukách. Později, 11. 12. 1918, se sem přesunula z Prahy prozatimní vládní správa pro Slovensko v čele s dr. V. Šrobárem.

Velitelství čs.vojska na Slovensku obdrželo od vrchního velitelství v Praze 5. 12. 1918 v 17.30h toto telefonické sdělení:

„*Velitelství čs. vojsk na Slovensku. Pan poslanec Tusar z Vídně oznamuje: Dr.Hodža z Budapešti oznámil vídeňskému vyslanectví československému telefonicky, že francouzský velitel dohodového vojska v Budapešti dostal již oficielní námi žádané vyrozumění od maršála Focha, že československé vojsko na Slovači je součástkou dohodové armády a že má právo jako takové obsadit celé Slovensko. Zpráva tato ku vědomí. Vrchní velitel v Praze.*“

Po těchto úspěších plk. Schöbl vyslal 1. dobrovolecký pluk, pod velením mjr. Pirníka, aby zajistil okolí Nitry. K tomu byl pluk posílen ještě dělostřeleckou baterií. 9. 12. mjr. Pirník obsadil Bánovce po menší přestřelce III. praporu 1. dobr. pluku předchozí den s poloozbrojenou maďarskou hordou, složenou z místních Maďarů, po cestě u Podlužan (*na straně nepřítele 6 mrtvých, dva Maďaři byli zajati*). 9. 12. po krátkém boji v mlze, kdy nepřítel nakonec ztratil 2 padlé a Čechoslováci ukořistili kulomet a několik ručních granátů, byla dobyta Galanta. 10. 12. obsadil bez většího maďarského odporu na žádost pomaďarštěné Topolčany s minoritou Slováků, dále oblast až po uhelné doly u Handlové. Následně 11. 12. konečně i Nitru, na žádost civilních zástupců města. Ti žádali rychlé obsazení čs. vojskem k zajištění bezpečí před hrozícími nepokoji, po odchodu maďarského vojska, které ustoupilo z Nitry bez boje.

Maďaři ustoupili do Nových Zámků, odkud se 12. 12. chtěli pokusit dobýt zpět Nitru. Mjr. Pirník však odhadl situaci, a promaďarské nálady maďarského obyvatelstva v Nitře zchladil tím, že zatkl jako rukojmí významné maďarské osoby.

Obyvatelstvo potom maďarské straně odepřelo podporu při chystaném obsazení města. Situace se brzy uklidnila a Nitra zůstala v čs. rukách. Tím byl naplněn původní záměr plk. Schöbla.

Ten, posílen dosavadními úspěchy své skupiny, byť nedostatečně vystrojené a vyzbrojené, neboť výstroje a výzbroje se nedostávalo a také životní nutností postupu do východního Slovenska naplánoval další operaci. Východní Slovensko bylo nutné zajistit co nejdříve ze dvou důvodů. Prvním bylo nebezpečí vojenské agrese ze strany Polska do oblasti Spišska a Oravska, kde tyto oblasti plánovala polská strana zabrat. Druhým důvodem byly snahy některých politických směrů na Slovensku ponechat slovenské území jako součást Maďarska. Tyto, pro Československo nebezpečné, politické směry měly zejména na východním Slovensku velkou podporu, nejvíce v okolí Košic a Prešova. Jedním z představitelů promaďarských radikálů byl redaktor Prešovského deníku (*Eperjés Ujság*) Viktor Dvortsák. Jeho politická skupina 11. 12. 1918 vyhlásila v Košicích tzv. Slovenskou ľudovou republiku s cílem připojení východního Slovenska k Maďarsku, jako jeho části. Vytvořil Východoslovenskou národní radu, v jejímž čele stál. Tato skupina propagovala náhled, že Slováci jsou správně „*Slovjaci*“ - jen jiným jazykem hovořící Uhři. Svou peticí varoval před spojením s Čechy do společného státu a politicky tak působil negativně na státnost Československa. Bylo nutné toto politické nebezpečí pro suverenitu mladého československého státu eliminovat.

Ještě 8. 12. 1918 se k velitelství čs. vojsk na Slovensku v Uherském Hradišti dostavili dva maďarští vyjednavači z Košic (*plk. Berzeviczy a stn. gšt. Röder*) s tím, že chtěli vyjednávat o stanovení demarkační čáry. Tyto návrhy byly čs. stranou zcela odmítnuty, naopak byli vyzváni čs. stranou, aby Maďarsko vyklidilo celé území Slovenska. Byla sjednána následně smlouva tohoto znění:

„Ujednání mezi velitelstvím čs. branné moci na Slovensku a maďarským velitelstvím v Košicích – Chtějíce zabrániti zbytečnému krveprolití, uchrániti obyvatelstvo před škodami, udržeti pořádek a jistotu v zemi, ujednáváme:
Postupující československé oddíly vyšlou 24 hodiny před obsazením dotyčného místa k tamějšímu nejvyššímu vojenskému velitelství parlamentáře, aby mu příchod vojska oznámili. Uherská (maďarská) posádka vyklidí v době od vyhlášení až k příchodu československého oddílu uherskou posádku.
Všechny vojenské objekty, poštovní a telegrafní, železniční a jiná státní zařízení buďtež nepoškozeny a schopny provozu s personálem, míní-li totiž tento za daných nových podmínek ve službě zůstati, československému vojsku odevzdány.
Odevzdání obstará komise sestávající z onoho voj. velitele , vedoucího v místě nejvyšší komando a odevzdávacího detachementu dle velikosti posádky poměrně stanoveného, dále ze zástupce státního (komitátu, okresu) a obecního (městského) úřadu, dopravní služby (železniční, telegrafní a poštovní) a místní bezpečnostní služby (policie, občanská stráž, atd.). Tyto všechny osoby ručí za řádné odevzdání.
Ony osoby maďarského státu (důstojníci a úředníci), kteří z rodinných nebo jiných příčin hodlají v obsazeném území zůstati, obdrží až do odvolání k tomu svolení, zavážou-li se písemně, že nepodniknou ničeho škodlivého a nepřátelského proti státu československému.
Obsazující velitelství postará se o udržení veřejného pořádku.
Česky psaný text platí jako úřední dokument.
Uh. Hradiště 8. prosince 1918.“

Povětšinou však nehodlaly maďarské jednotky tuto dohodu následně respektovat, takže docházelo k dalším bojům.

Dne 14. 12. 1918 se srazila II. námořní rota, která mezitím též dorazila na Slovensko a byl jí dán úkol střežit železnici z Pezinku do Hlohovce, s maďarským husarským oddílem nedaleko Majcechové. Došlo k boji, přičemž čs. námořníci zahájili na útočící maďarské husary silnou palbu z kulometů a

maďarský husarský oddíl zcela rozprášili. Na bojišti zůstalo ležet mezi několika koňmi i několik padlých a raněných nepřátel, mezi nimi i velitel husarského oddílu, maďarský rytmistr hrabě Aleki, s prostřelenou nohou. Byl zajat a ošetřen, následně převezen do nemocnice v Trnavě. Velmi pochvalně se během ošetření vyjadřoval o statečnosti, kázni a vystupování čs. námořníků.

V této době měl plk. Schöbl v rámci své brigády k dispozici již 10 pěších praporů (*1. dobrovolnický pluk, 2. dobrovolnický pluk, čáslavská rota domácího 12. pěšího pluku, kombinovaný prapor (ten byl tvořen 19. strážní rotou z Ostravy, 1. námořnickou rotou, část domácího 28. pěšího pluku) a I. polní prapor „Gardy slovenskej slobody). Celkově cca 6.800 mužů disponujících mimo pušek i 75 kulomety*), 2 dělostřelecké baterie (*4 děla*), jezdeckou eskadronu domácího 7. jezdeckého pluku (*41 jezdců*), 2 ženijní roty (*158 ženistů*) a obrněný vlak. Pro připravovanou operaci obsazování východního Slovenska vyčlenil ze své brigády 6 pěších praporů, 1 a polovinu dělostřelecké baterie, polovinu eskadrony 7. jezdeckého pluku a obrněný vlak. Velení této vyčleněné skupiny svěřil pplk. Hrbenskému s úkolem provést obsazení hlavních opěrných bodů východního Slovenska. Zbytek své brigády, tedy 4 pěší prapory a dělostřeleckou půlbaterii, ponechal k obraně dosud zajištěného území, pod velením pplk. Šembery.

Skupina pplk. Hrbenského postupovala tedy na východ. Pplk. Hrbenský vyslal napřed obrněný vlak, který 15. 12. obsadil Poprad, kde se zcela překvapená maďarská posádka nezmohla prakticky na odpor a ustoupila do Margecan. Zbytek této skupiny, jenž postupoval za obrněným vlakem, potom obsadil Spišskou Novou Ves (*16. 12.*) s okolím. Maďarský velitel města Košice zaslal do Popradu pplk. Hrbenskému protest proti případnému obsazení Košic s neoprávněným poukazem na demarkační čáru. Samozřejmě nebyl brán na vědomí. Jeden prapor pronikl na příkaz pplk. Hrbenského 17. 12. až ke Kežmarku, kde se postavil polským jednotkám, které zahájily mezitím obsazení severu této oblasti. Po boji a

dlouhém vyjednávání byli nuceni Poláci ustoupit, jelikož se měli možnost i během vyjednávání přesvědčit o síle pplk. Hrbenského, kterou zprvu podceňovali, až do Podolince. Nebezpečí dalšího polského vpádu a tím dalších bojů s polskými jednotkami bylo stále veliké, proto pplk. Hrbenský domluvil s polskou stranou prozatímní demarkační linii Lomnický štít – Magura – St. Lubovňa (*platila až do druhé poloviny ledna 1919, polská armáda slovenské území vyklidila*).

Při postupu skupiny pplk. Hrbenského na Spišsku chránil její bok na jihu prapor kpt. Zajíčka. Ten pronikl 16. 12. do Kremnice, kde však byl následný den napaden Maďary a nucen ustoupit k Hornímu Váhu. Prapor byl následně reorganizován a svěřen pod velení mjr. Poráka.

Tento prapor obsadil 22. 12. Zvolen, 23. 12. Bánskou Štiavnici a Bánskou Bystrici.

K 18. 12. 1918 měla skupina pplk. Hrbenského sílu 80 důstojníků a 2.526 mužů, dále 83 jezdců, 158 zákopníků, s podporou 10 děl a 45 kulometů. Skládala se z 2. dobrov. pluku (*dříve „Český pluk“, mjr.Porák*), kombinovaného praporu kpt. Zajíčka, a I. polního praporu „*Gardy slovenskej slobody*“ (*kpt. Rejthar*).

V Kremnici se stala 18. 12. jedna z politováníhodných událostí, kdy se u kombinovaného praporu vzbouřila část vojáků a sesadila svého velitele kpt. Zajíčka. Vzpoury se neúčastnila námořnická setnina kpt. Kubáta, která udržela kázeň. Po této události byl kombinovaný prapor rozpuštěn, jeho jednotlivé části přičleněny k jiným skupinám a kpt. Zajíček zatím povolán do štábu velitelství čs. vojska na Slovensku.

Na Oravsku mezitím zajišťovaly další části území, tentokrát před pronikajícími polskými oddíly, čs. I. námořní rota a druhá rota kladenských dobrovolníků. Tyto dvě roty obsadily hlavní významné body v oblasti včetně železnice, vedoucí do polského Nového Targu. Docházelo zde k dílčím přestřelkám

na bráněné linii Suchá hora – Chýžné – Babia Gora. Z I. námořní roty byli v těchto přestřelkách zraněni 3 námořníci a 2 byli zajati. Ze zajetí však uprchli a vrátili se zpět k jednotce. V nedaleké Trstené uspořádali po srdečném a nadšeném uvítání místní obyvatelé ihned po příchodu čs. námořníků slavnost s bálem.

Když byla 21. 12. po Zvolenu obsazena i Bánská Bystrice, kde bylo čs. vojsko nadšeně uvítáno místním obyvatelstvem, bylo zde zajištěno mimo jiné i 6.000.000,- korun, které byly odeslány ministerstvu pro Slovensko.

Tento den se také do Československé republiky vrátil, již jako zvolený prezident, T. G. Masaryk. Byl v Praze bouřlivě uvítán shromážděnými davy. Slavnostním průvodem domácího čs. vojska, legionářů a Sokolů byl doprovázen do sněmovny, kde jako první československý prezident vykonal prezidentský slib.

Mezitím se večer rozpoutal u Popradu boj mezi I. praporem Gardy slovenskej slobody a praporem polské armády, která opět překročila bezprávně vytčené československo - polské hranice. Během boje, kdy Poláci dle pamětníků používali i trhavých střel se příslušníci Gardy slovenskej slobody drželi dobře a donutili nakonec Poláky k ústupu. Během boje byli na čs. straně zranění 2 muži. Podařilo se zajmout 4 polské vojáky. Následný den vyslovil pplk. Hrbenský v denním rozkaze tomuto praporu Gardy slovenskej slobody čestné uznání. Aby pplk. Hrbenský předešel dalším konfliktům s polskou armádou, domluvil opět dočasnou, ne však příliš šťastnou demarkační čáru - bez vědomí plk. Schöbla. Ta později byla zrušena a stanovena jiná.

K 25. 12. 1918 bylo tak zajištěno čs. vojskem celé Považí a oblast až ke Spišské Nové Vsi.

Zbývaly dvě hlavní bašty odporu na východním Slovensku – Prešov a Košice. Navíc v Košicích bylo sídlo Dvortsákovy

samozvané Slovenské ľudové republiky a dále maďarské sborové velitelství. Maďarská strana využívala čas svého působení v Košicích k přípravě obrany, především však k odvážení majetku všeho možného druhu do Maďarska. Tak byl ztrácen mnohdy velmi cenný státní majetek. Již dopředu však z rozkazu italského gen. Piccioneho bylo obsazení Košic a Prešova vyhrazeno čs. armádnímu legionářskému sboru z Itálie, který se koncem roku vrátil do vlasti. Plk. Schöbl se však rozhodl přesto pro operaci k obsazení těchto dvou měst, především k rychlému zajištění státního majetku a hodnot, a dále likvidaci trapné politické události se Slovenskou ľudovou republikou. Pomohlo mu k tomuto rozhodnutí i to, že právě na Slovensko dorazily další posily – dva prapory domácího 30. pěšího pluku, další půlrota domácího 21. pěšího pluku a 2 dělostřelecké baterie houfnic. Vytvořil tedy skupinu, která se skládala ze zmíněných obou praporů 30.pěšího pluku, 2 rot 21.pěšího pluku, zákopnické roty a 2 dělostřeleckých baterií houfnic. Dále ke skupině přičlenil ze skupiny pplk. Hrbenského I. prapor Slovenskej slobody, půleskadronu 7. jezdeckého pluku, děl. baterii kanónů a obrněný vlak. Velením této skupiny pověřil pplk. Berana (*velitele dom. 30. pěšího pluku*).

Skupina pplk. Berana zahájila operaci k obsazení Košic a Prešova 28. 12. 1918. Rozdělila se na dvě části. První část, skládající se ze 3 pěších praporů, dělostřeleckých baterií a jezdecké půleskadrony, postupovala podél železnice směrem na Košice. Druhá část, skládající se z 1 a půl pěšího praporu, postupovala ze Spišského Podhradie na Široké a dále na Prešov.

Ještě ten den zaútočily přepadem dvě roty (*5. a 7. rota – velitel kpt. Hon*) dom. 30. pěšího pluku, tvořící předsunutý oddíl hlavní části Beranovy skupiny u Margecan na pozice maďarského vojska, které zde bylo připraveno k obraně Košic. Došlo k boji, do něhož velmi aktivně zasáhla i půleskadrona 7. jezdeckého pluku, pod vedením rytm. Napravila. V tvrdém boji, kdy dragouni nakonec dobyli nádraží, se dali Maďaři na panický útěk. Bylo zajato 13 maďarských důstojníků, 90 mužů,

a získána cenná kořist – 5 děl, 7 kulometů, 66 pušek, 40 koní, 4 polní kuchyně a bedny munice. 5. rota dom. 30. pěšího pluku utíkajícího nepřítele pronásledovala spolu s jezdci rytm. Napravila a pronikla až k obci Obišovce. Zde byl důležitý železniční uzel na východním Slovensku. Obsazením Obišovců se otevřela cesta na Košice. Ztráty v boji na československé straně činily: 1 padlý u jezdecké půleskadrony a 1 raněný u 5. roty dom. 30. pěšího pluku. Maďaři zanechali v pozicích několik padlých a raněných. Později byl úspěch připisován zejména dom. 30. pěšímu pluku, proti čemuž potom podala stížnost jezdecká eskadrona, jejíž příslušníci měli dojem, že se na jejich zásluhu v boji zapomíná.

Druhá část Beranovy skupiny postupovala dále na Prešov, který bez boje následně obsadila, neboť poloozbrojená maďarská garda se při příchodu čs. vojska rozutekla.

Obsazení Košic bylo svěřeno, rozkazem nového vrchního velitele čs. vojska na Slovensku italského gen. Piccione, čs. legionářům z Itálie, kteří měli brzy dorazit. Do té doby se však mohli otřesení Maďaři na boj o město dobře připravit. Plk. Schöbl tedy tento rozkaz porušil s tím, že mu nelze vyhověti, neboť je potřeba využít dosavadního úspěchu k rychlému získání Košic a to i z politických důvodů, neboť se jednalo o středisko V. Dvortsákem samovyhlášené tzv. Slovenskej l'udovej republiky.

Ve snaze zabránit dalšímu krveprolití při bitvě o Košice vyslal pplk. Beran 28. 12. v 14.30h do Košic škpt. Bělohubého a rytm. Napravila, aby vyjednali podmínky s tamním maďarským sborovým velitelstvím o předání města do československých rukou. Pro Maďary byla situace v Košicích velmi špatná, měli malou šanci při boji se silnou vojenskou skupinou pplk. Berana. Souhlasili tedy se svobodným odchodem z města. S sebou maďarské sborové velitelství vzalo i zástupce Dvortsákovy vlády Slovenskej l'udovej republiky, jejíž svíce rychle zhasínala. 29. 12. se maďarské velitelství s jednotkami stáhlo z Košic do Nyirégyházy a Dvortsák, vůdce nyní již

neexistující Slovenskej ľudovej republiky, se svými nejbližšími přívrženci potom do Miškovce. Ten samý den - na žádost košických městských zástupců, která přišla v 11.15h kvůli ochraně majetku státu a občanů před rozpoutaným drancováním po odchodu maďarského vojska, obsadil bez boje pplk. Beran se svými jednotkami v 16.00h Košice.

Zastavil zde ihned všechny maďarské časopisy, které povětšinou štvaly proti mladému Československu, a později nechal zveřejnit vyhlášku plk. Schöbla, která byla později 4. 1. 1919 veřejně vyvěšena v ulicích. Pro zajímavost, jelikož podobné byly vyvěšovány čs. vojskem i v dalších městech, zde uvádím její text:

„*Obyvateľstvu města Košic! Naše vojská obsadily město Košice, ktoré z rozhodnutia viťaznej Dohody patria do územia Československej republiky a zostanú jedným z najdoležitejsích mest Československého Štátu.*

Prinášame Vám pokoj a poriadok a chceme, aby ste sa loyálne postavili na podu Československého Štátu. Kto proti nášmu štátu akukoľvek agitáciu bude prevádzať, alebo svoje nepriateľské smyšlanie prejavovať, s tým súčtujeme prísno a bezohladne.

Každý pokus rabovania a každú krádež verejného, alebo súkromného majetku poľným vojenským súdom dám vyšetrovať a vinníkov bez milosti pokutovať. Kto u seba chová věci, pochádzajúce z rabovania, alebo krádeže, nech tieto odovzdá behom 24 hodin u posádkového veliteľstva. Po vypršaní tejto lehoty dám proviesť vojenskú prehliadku a zatknúť každého, u ktorého takéto věci budú najdené.

Upozorňujem menovite aj na to, že všetken majetok bývalého uhorského státu v Košiciach je majetkom Československej republiky a že každú krádež tohoto majetku, nech bola prevedená od úradných, alebo súkromných osob, budem

trestať dľa platných zákonov.

Kým úplný kľud v meste nebude zabezpečený, zakazujem každé shromažďovanie a zastavujem vychádzanie všetkých dosiaľ v Košiciach vychodiacich časopisov.

Štátuverné obyvateľstvo československé žiadam, aby ozdobilo svoje domy národnými zástavami Československého Štátu. Verejné budovy (školy, úrady a p.) nech sú ozdobené československými zástavami.

Dostojníci býv. uhorskej armády, ktorí nevstúpili do československého vojska, nech sa hlásia u posádkového veliteľstva, kde podpíšu osvedčenie, že sa zdržia každého prejavu proti Československej republike. Kto z nich tomuto rozkazu sa nechce podrobiť, može odíst, alebo bude internovaný. Vo vojenskej rovnošate chodiť im zakazujem a menovite zapovedám nosiť čierne čiapky a rády. Kto z nich nemá civílneho šatu, musí si vyžiadať legitimácie od posádkového veliteľstva.

Město Košice ide vo svazku Československej republiky velikému hospodárskému rozkvetu v ústrety. Toto nech má celé obyvateľstvo na pamäti a nech podporuje zo všetkých síl naše snahy, smerujúce ku zvelebeniu tohoto slávného města.

Každý občan bez rozdielu národnosti a náboženstva najde našej ochrany a podpory, ak sa postaví loyálne na stanovisko našej Československej republiky.

Súd svetových dejín rozhodnul, že Košice sú a zostanú súčiastkou Československého štátu. Prijmite spokojene jeho výrok a pracujte s láskou a doverou na položení základov šťastlivejšej a krajšej budúcnosti našich Košic v slobodnej, demokratickej a sociálne spravodlivej Československej republike.

Československý vojenský veliteľ v Košiciach Schöbl, plukovník

v.r.“

Dosavadní úspěchy skupiny plk. Berana pomohly později ve snazším postupu leg.ionářskému československému. armádnímu sboru z Itálie ve východním směru.

Během sedmi týdnů tak tedy byla obsazena většina Slovenska i přes nedostatečnou výstroj, výzbroj a početní stav čs. jednotek. Bylo to především díky silnému nadšení čs. vojáků a jejich velitelů, kteří projevili velkou samostatnost, zejména nižší záložní důstojníci. Maďaři, kteří se chystali k ofenzívě, byli rychlým postupem čs. vojska při obsazování Slovenska zaskočeni natolik, že se k rozsáhlejšímu odporu tehdy nezmohli.

Velení čs. vojska na Slovensku po obsazení Košic 29. 12. převzal od plk. Schöbla italský gen. Piccione, dosavadní velitel čs. armádního legionářského sboru z Itálie, jenž již 25. 12. dorazil do Československa, kde nejprve zřídil svůj štáb v Kroměříži (*formálně převzal velení již tento den večer, avšak v jeho nepřítomnosti na Slovensku jej ještě několik dní plk. Schöbl zastupoval*). Plk. Schöbl převzal velení nově zřízeného zemského vojenského velitelství pro Slovensko, které bylo umístěno do Košic. Jeho úkolem byla organizace doplňovacích útvarů z území Slovenska a zajišťovat materiální zabezpečení jednotek na Slovensku.

Počátkem ledna 1919 byla brigáda na Slovensku rozdělena na dvě brigády – I. brigádu a III. brigádu. **I. brigádu**, jejíž velením byl pověřen pplk. Hrbenský, tvořily jednotky: domácí 30. pěší pluk, pluk „*Slovenskej slobody*“, jezdecká eskadrona, obrněný vlak, 2 dělostřelecké baterie. Brigáda zajišťovala východní Slovensko. **III. brigádu**, jejímž velením byl pověřen pplk. Šembera, tvořily jednotky: 1. dobrovolnický pluk, 2. dobrovolnický pluk, prapor mjr. Poráka a samostatná I. rota námořníků . Moravský pluk byl potom koncem ledna 1919 rozpuštěn. Úkolem brigády bylo zajišťovat Oravsko, Považí a

okolí Nitry.

Vyloučeny z čs. jednotek byli ti jejich příslušníci, kteří se během obsazování Slovenska dopustili nekázně či přestupků. 4. 1. 1919 k rozeslal plk. Schöbl přípis it. gen. Piccione, jenž doplnil vlastním rozkazem:

„*Velitelství skupiny plukovníka Schöbla. Dův. čj. 11. r. k. Polní pošta 75. dne 4. ledna 1919.*

Rozkazy k utvoření této brigády vyjdou, až vojska Armádního Sboru (myšleno legionářský čs. arm. sbor z Itálie – pozn. autora) nás vystřídají.
Nechť každý velitel sestaví seznam důstojníků a mužstva, jež neudržovalo kázeň. Tito pošlou se zpět do zázemí. Je nutno, by v tomto ohledu se spravedlivě zakročilo. Lépe málo vojska, ale ukázněného.

Podplukovník Beran, Hrbenský, Šembera a major Porák hlásí stav důstojníků a mužstva po provedeném vyloučení neukázněných živlů. Schöbl, plukovník.“

Zbývalo obsadit jižní Slovensko. Mezinárodní mírová konference v prosinci 1918 vyzvala maďarskou vládu, aby své jednotky stáhla sama z území Československa, neboť vytyčené hranice jsou již mezinárodně uznány a garantovány spojenci Dohody. Maďaři se však nehodlali slovenského území vzdát.

Obsazení jižního Slovenska čs. legionáři – italský gen. Piccione přebírá velení

S připravovaným obsazením jižního Slovenska na demarkační linii se čekalo na příjezd čs. armádního legionářského sboru z Itálie. Důvodem byla jak vysoká bojová hodnota sboru, který byl i dobře vyzbrojen, tak i to, že pro tuto akci osvobozeneckého charakteru byl sbor čs. vládou vybrán pro vysokou morální úroveň. Legionářský sbor dorazil do vlasti ve druhé polovině prosince 1918 a byl přesunut rovnou na Slovensko. Gen. Piccione vydal již 26. 12. 1918 k tomuto rozkaz všem jednotkám na Slovensku, jelikož od 25. 12. byl již ve funkci velitele čs. vojsk na Slovensku, přestože velení od plk. Schöbla převzal fakticky až 29. 12. po obsazení Košic.

Piccione se snažil vyhnout zbytečnému krveprolití, proto připravoval operaci tak, aby maďarské jednotky byly ze Slovenska vytlačeny manévrováním. Pokud možno bez větších bojů. Silnější oddíly maďarské armády se nacházely toho času ještě v Bratislavě, Nových Zámcích a Lučenci.

Čs. armádní legionářský sbor z Itálie se skládal ze dvou divizí – 6. divize (*velitel italský gen. Rossi*) a 7. divize (*velitel italský gen. Boriani*). Celkem představoval bojovou sílu 10.000 bodáků (*pojmem „bodák“ se ve vojenské statistické terminologii označoval voják bojové jednotky*), 250 šavlí, 144 kulometů a 60 děl (*celkem s obsluhami podpůrných jednotek a doprovodných zbraní čítal cca 19.500 mužů*).

Západní úsek demarkační linie, vedoucí od Devina k Pincine u Lučence, dostala za úkol obsadit legionářská 7. divize. Ta se skládala z 33., 34., 39. střeleckého pluku s doprovodnými jednotkami včetně podpory 7. dělostřeleckého pluku.

Východní úsek demarkační linie, vedoucí od Pinciné u Lučence po Užocký průsmyk, dostala za úkol obsadit 6. divize. Tu tvořily 31., 32., 35. střelecký pluk s podporou 6. dělostřeleckého pluku a doprovodných jednotek.

Byla ponechána záloha v Kroměříži, hlavním štábu gen. Piccione, skládající se z jednoho praporu 31. střeleckého pluku italských legionářů, dvou praporů 34. střeleckého pluku italských legionářů a legionářské baterie hrubých houfnic. Později tato záloha byla přesunuta do Žiliny a Trenčína, kde byla blíže k případné potřebě. V polovině ledna 1919 vystřídal v záloze tyto prapory, které se poté vrátily ke svým plukům, legionářský 35. střelecký pluk. Ten ještě předtím se v lednu účastnil důležité vojenské operace na obranu Těšínska proti agresi Polska. Byl potom v záloze v Žilině.

Na základě získání Prešova, Popradu a Košic domácími čs. jednotkami, mohla se legionářská 6. divize přesunout okamžitě ještě do konce prosince 1918 do prostoru Poprad – Spišská Nová Ves – Košice. Legionářská 7. divize se rovněž do konce prosince 1918 přesunula do výchozího prostoru pro připravovaný postup. Na 30. 12. 1918 zamýšlel potom gen. Piccione zahájit operaci k obsazení Bratislavy.

Při zahájení postupu legionářské 7. divize rozdělil velitel divize italský gen. Boriani svůj západní úsek jižní demarkační linie na dunajský úsek, komárenský úsek a lučenecký úsek. Dunajský úsek, vedoucí od Bratislavy k Zlatné, měl obsadit legionářský 33. střelecký pluk (*velitel italský plk. Barreca*). Komárenský úsek, vedoucí podél Ipeľu k Sakáloši, měl obsadit legionářský 39. střelecký pluk (*velitel italský plk. Maccaluso*). A konečně lučenecký úsek, vedoucí podél Ipeľu přes Šahy, Lučenec až k Pinciné, měl obsadit legionářský 34. střelecký pluk (*velitel italský plk. Gambi*).

Podle rozkazu gen. Piccione zahájil 30. 12. 1918 legionářský 33. střelecký pluk postup na Bratislavu. I. prapor pluku s plukovním štábem obsadil Stupavu, II. prapor Másťu, III. prapor s 1. baterií legionářského 7. dělostřeleckého pluku obsadil Zohoru. Pro případnou pomoc při obsazení Bratislavy se do okolí Zohoru přesunul ve večerních hodinách i legionářský 39. střelecký pluk, jenž tvořil zálohu pro tuto

operaci.

Byly ihned vyslány průzkumy, které zjistily přítomnost maďarské roty se 2 kulomety v Devínské Nové Vsi, dvou maďarských rot s více než 5 kulomety a 2 děly v Lamači a menší strážní jednotky na Kamzičím vrchu. Několik maďarských jednotek bylo v záloze v samotné Bratislavě.

Druhý den, 31. 12. 1918 v 17:00 zahájil legionářský 33. střelecký pluk operaci obsazení Bratislavy, postupujíce koordinovaně ve třech proudech. Nejprve bylo nutné získat z maďarských rukou bratislavské okolí.

V 9:00 došlo k tuhému boji o Devínskou Novou Ves. Z nečekaného směru na bránící se Maďary zde zaútočila 9. rota pluku, která zahnala maďarskou rotu k Bratislavě. V poledne již byla Devínská Nová Ves v československých rukách. Během boje se podařilo ukořistit i zmíněné 2 kulomety. Následně se 9. rota jako předsun přesunula do Devína.

Brzy došlo k boji i u Lamače, především o nádraží. Čechoslováci stačili ještě severně od Lamače přerušit železnici. Maďarský poloobrněný vlak, který tak vyrazil na nádraží na pomoc byl chycen do pasti a zajat s posádkou. Hustým lesem se nepozorovaně přesunula část II. praporu do maďarského týlu, odkud na Maďary čs .legionáři zaútočili. Maďaři se rázem ocitli v zoufalé situaci, kdy na ně legionáři útočili ze dvou směrů. Opustili v panice své pozice a prchali do Bratislavy. Část II. praporu prchajícího nepřítele pronásledovala a podařilo se zajmout 18 mužů včetně maďarského důstojníka. Dále prapor ukořistil ještě v boji u Lamače mimo poloobrněného vlaku 5 kulometů a 2 děla. Maďaři při panickém útěku nestačili zničit telefonní stanici na nádraží v Lamači. Byla využita k fingovanému hlášení do maďarského štábu v Bratislavě, kdy telefonista vystupoval jako maďarský voják, že na Bratislavu postupuje obrovská československá přesila se silným dělostřelectvem, proti níž nemá obrana Bratislavy smysl. Snahou bylo narušit bojovou

morálku maďarské posádky v Bratislavě. Kamzičí vrch byl po krátké přestřelce v lese s maďarskými strážními jednotkami, kdy se podařilo ukořistit 2 maďarské kulomety, obsazen dvěma rotami II. praporu kolem 16:00 h. Část I. praporu obsadila Malinský vrch a večer Rastislavice.

Čechoslováci měli v těchto bojích před Bratislavou ztráty 1 padlého muže a 2 raněné. Na straně nepřítele nebyly ztráty přesně zjištěny. Bylo po ústupu Maďarů ukořistěno 10 kulometů, 173 pušek, 3 děla, 16 koní, 600 železničních vozů, 2 polní telefony a další množství vojenského materiálu. Zajati 2 maďarští důstojníci a 18 mužů.

Brána k postupu na samotnou Bratislavu byla otevřena. K legionářskému 33. střeleckému pluku dorazila slovenská delegace, vyslaná z Bratislavy, a žádala o obsazení města. Sdělila, že maďarské jednotky z Bratislavy již ustoupily za Dunaj a ve městě propuklo drancování. Gen. Piccione však další postup na daný den z opatrnosti zakázal rozkazem.

Bratislava tedy byla obsazena až v následných dnech 1. 1. – 2. 1. 1919. V odpoledních hodinách 1. 1. obsadil I. prapor pluku po boji nádraží. Druhý den, 2. 1. 1919 ve 3:00 h pronikl II. a III. prapor za přestřelek do města, kde ihned obsadil důležité objekty. Zároveň byly ve městě zajištěny a zneškodněny loupeživé poloozbrojené skupiny, které v ulicích bezostyšně rabovaly. Při obsazování Bratislavy bylo zajato 21 mužů maďarské posádky včetně 3 důstojníků a ukořistěno 327 pušek, 87 beden munice, 900 ručních granátů, 18 kulometů, 6 děl. Ve vojenských skladech ve městě potom bylo obsazením města dále ukořistěno ještě 4.127 pušek a 40 kulometů a dále získáno i 33 nákladních automobilů, 6 osobních automobilů a 85 koní.

Operace obsazení Bratislavy byla úspěšně splněna, město bylo zajištěno. Za dobu celé operace měl pluk ztráty: 3 ranění důstojníci, 4 těžce ranění muži, 35 lehce raněných, 4 nezvěstní.

Zvláště se v boji vyznamenal II. prapor leg. 33. stř. pluku.

V Bratislavě čekalo legionáře rozčarování, protože místo očekávaného vítání místním obyvatelstvem je čekaly vesměs jen prázdné ulice s často nepřátelsky se tvářícími chodci. A to i přesto, že velitel leg. 33.stř. pluku dal den předtím v Bratislavě vylepit plakáty s textem: „*Slovenský lide. Přišli jsme, abychom tě osvobodili od tisíciletého jha.*“ Kolem byla nejčastěji slyšet maďarština a němčina… V Bratislavě tehdy z celkového počtu obyvatel města připadala na Slováky podle předválečného sčítání pouhá sedmina. Ti zde představovali často místní chudinu.

Byl následně hned uzavřen most přes Dunaj do Maďarska - až do března 1919. K zajištění pohraničí v úseku byla přesunuta jedna rota do Devína, kde byla posílena I. praporem 1. čs. dobrovoleckého pluku, I. prapor legionářského 33. stř. pluku po obsazení Bratislavy obsadil dále ještě Žitný ostrov a území po Medvu, čímž spojil obrannou linii s legionářským 39. stř. plukem, jenž sem byl přesunut. Byly ještě ukořistěny dva říční motorové čluny, které potom využívala říční kontrola.

Jednotky se tehdy musely potýkat i s různými nedostatky potřebného materiálu, např. citelně chyběly mapy a také zásoby munice docházely pomalu.

Ještě v noci z 2. 1. na 3. 1. 1919 obsadil na vlastní zodpovědnost npor. Ejem s 1. rotou dom. 30. pěšího pluku a částí jaroměřské sokolské roty rychlým přepadem Lučenec. Obě jednotky byly zařazeny ve skupině mjr. Poráka, jenž hodlal s obsazením Lučence počkat dle dispozic hlavního štábu na čs. legionáře. Npor. Ejem obsazení naplánoval tajně. Daný večer pořádal mjr. Porák soukromou hostinu pro důstojníky své skupiny. Když odešel spát, vyrazil npor. Ejem se svou 1. rotou dom. 30. pěšího pluku a částí jaroměřské sokolské roty k obsazení města. Brzy ráno 3. 1. kolem 3.00 h dorazila jednotka vlakem k Lučenci. Npor. Ejem ji rozdělil na malé skupiny, které obsadily rychlým přepadem nádraží a radnici, nakonec po

kratším boji i maďarská kasárna (*zde byl umístěn maďarský pěší pluk č.25*).

„…z nich 12 přepadlo nádražní posádku v síle asi 20ti mužů, vše se dělo v největším tichu takže v 5-ti minutách bylo nádraží našimi obsazeno, bez jediné rány…do radnice jsme vnikli bez nejmenšího šramotu, takže požární hotovost hasičská, která konala službu v přízemí, netušila, že za dveřmi stojí Čechoslováci. Já jsem slušně zaťukal a vejda dovnitř přál jsem jim dobrého rána s pistolí v levé a granátem v pravé ruce…“ – vzpomínka přímého účastníka Františka Kadavého (*Vysokomýtský 30. pěší pluk v bojích o Slovensko, Jiří Junek*)

Tato rychlá akce byla velmi úspěšná. Npor. Ejem v tomto boji s přesilou, kdy mu velmi pomohl moment překvapení, ztratil 5 padlých mužů, 3 raněné a několik zajatých nepřítelem, který stihl z města ustoupit. Ukořistil 38 kulometů, 1.200 pušek, 21 polních kuchyní, 100 beden potřebné munice pro kulomety, 5 beden se soupravou reflektorů, 167 nákladních sedel, 12 telefonních souprav, 16 koní a 10 vagónů čisté ovčí vlny.

Překvapen byl i mjr. Porák, který o celé akci ještě týž den podal hlášení na velitelství. Npor. Ejem byl později, přestože akci provedl proti zákazu svého velitele, v říjnu 1923 za zdařilou akci vyznamenán. Jedna z ulic Lučence též nese jeho jméno.

Po obsazení Bratislavy legionářským 33. střeleckým plukem dorazily do města také II. a III. prapor legionářského 39. střeleckého pluku, který dosud byl v Zohoru a Stupavě jako záloha při operaci k obsazení Bratislavy. Následně se 5. 1. 1919 přemístil celý legionářský 39. stř. pluk (*i s I. praporem ze Zohoru*) do Galanty spolu s 1. baterií legionářského 7. děl. pluku. Za úkol dostal tento pluk obsadit Komárno, Nové Zámky a Parkan. Po přesunu přes Hidaskurt, D. Tökes, D. Stredu, Alistál, Zlatné n. O. dorazil I. prapor pluku ráno 10. 1. 1919 ke Komárnu, které ihned obsadil, přičemž byl ve městě vítán místním obyvatelstvem. Přestože byly očekávány při

obsazení Komárna srážky s maďarskými jednotkami, nestalo se tak. Maďaři včas ustoupili a odvezli s sebou svůj válečný materiál. Byla získána jen stará 2 děla v pevnosti města.

Mezitím II. prapor pluku dosáhl Taroškédu. Zde vyhledal velitele praporu maďarský vyjednavač z Nových Zámků, žádající vzhledem k ustoupení maďarským jednotek z města o rychlé obsazení města jako prevenci před možností propuknutí zločinností v ulicích. Již 9. 1. 1919 tedy II. prapor pluku Nové Zámky rychlým postupem bez problémů obsadil.

Tentýž den obsadil III. prapor pluku také Parkan. Dále zajistil Helembu, Zalabu a okolí Sakáloše. Zde navázal linii se sousedním legionářským 34. stř. plukem.

Legionářský 34. stř. pluk po předchozím přesunu koncem r. 1918 do oblasti Trenčína (*I. a II. prapor*) a Malacek (*III. prapor*) vyrazil 7. 1. 1919 k obsazení své určené části demarkačního pásma. I. prapor pluku obsadil ve dnech 9. 1. - 10. 1. 1919 povodí Ipeľu u Sakáloše, kde spojil obranu se sousedícím zde legionářským 39. stř. plukem. II. prapor pluku dorazil 9. 1. 1919 do Lučence, který již předtím však získala přepadem maďarské posádky 1. rota domácího 30. pěšího pluku a jaroměřská sokolská rota, pod velením npor. Ejema. Rychle a bez problémů tak mohl II. prapor legionářského 34. stř. pluku do 11. 1. 1919 obsadit i povodí Ipeľu přes Kováčovou, Bušince, Mikušovce k Pinciné. V samotném Lučenci zůstal potom štáb pluku.

Nešťastně vymezená „*Pichonova linie*“ (*Nejvyšší vojenskou radou spojeneckých vítězných mocností*) přetínala na mnoha místech důležité železniční cesty, kdy část vedla na československém území, pokračovala na území maďarském, potom opět na československém atd. Znemožňovalo to tak její používání. Italský gen. Piccione se tedy v československém zájmu rozhodl pro neplánovaný postup jižním směrem, aby získal celou železnici do svých rukou. Připravil akci pro bleskové obsazení území celé železnice legionářským 34. stř.

plukem.

Mezitím části tohoto pluku přebraly od domácího vojska ochranu Lučence (*10. a 12. rota pluku, vystřídaly jednotku npor.Ejema, kdy 1. rota domácího 30. pěšího pluku se přemístila do Košic ke svému pluku a jaroměřská sokolská rota do Levic*), Seredu (*9. rota*) a Nitry (*11. rota*).

16. 1. 1919 na rozkaz gen. Piccioneho rychlým postupem obsadil leg. 34. stř. pluk jižní břeh Ipeľu, a zajistil tím Balassagyarmat, Drégelypalánk, Dejtár, Széczény, Nógrádszakál, Litke a Rapovce. Akce se obešla bez větší srážky s Maďary až na oblast kolem Rapovce. Zde došlo ke srážce s maďarskou jednotkou, která ale byla zahnána na ústup. V boji bylo přitom zajato 63 mužů a 12 důstojníků.

Během deseti dní tak legionářská 7. divize obsadila přikázaný úsek demarkační linie. Velitelství divize, které dosud řídilo operace z Hodonína, se přemístilo do Nitry.

Začátkem ledna 1919 již byla legionářská 6. divize rychlým přesunem v Košicích a Prešově. Rychlý postup byl umožněn především předchozím zajištěním celé oblasti domácím čs. vojskem plk. Schöbla. Leg. 31. stř. pluk byl ve Spišské Nové Vsi, leg. 32. stř. pluk ve Spišské Sobotě a Popradu a leg. 35. stř. pluk zůstal zatím jako divizní záloha v Žilině. Velitelství divize se umístilo 2. 1. do Popradu (*později - 12.1. - do Košic*). Pro obsazení východní části demarkační linie bylo toto území rozděleno na dva úseky. První úsek: R. Sobota – Tornaľa – Rožňava – Buzita – Haniska – soutok řeky Uhu do Laborce. Druhý úsek: povodí řeky Uh – Vajan – V. Kapušany – Užhorod – Perečín – V. Berezný – Užocký průsmyk. První úsek byl svěřen leg. 32. stř. pluku, druhý úsek leg. 31. stř. pluku.

31. stř. pluk se přepravil železnicí 11. 1. do Michalovců. S maďarskou posádkou Užhorodu zde dojednal velitel pluku vyklizení města a stažení na maďarské území. Následně dva prapory pluku (*I. a III.*) a baterie leg. 6. děl. pluku obsadily 13.

1. Užhorod, kde byly uvítány místním obyvatelstvem. Následný den dorazil i II. prapor pluku. Celý pluk tak byl nyní se zmíněnou dělostřeleckou baterií soustředěn v Užhorodě.

I. prapor následně do 18. 1. obsadil Perečín, V. Berezný, Užok, V. Kapušany a Vajany, čímž zajistil daný úsek povodí Uhu. Velitel pluku ve spolupráci se slovenskými vojáky bývalého rakousko-uherského c. k. pluku č. 71 z Trenčína zřídil strážní útvary, složené z těchto slovenských vojáků, v Bidovcích, Sečovcích, Michalovcích a Sobranci jako ochranu pro přepravu důležité silnice Košice – Michalovce – Sobrance – Užhorod. Dále velitel leg. 31. stř. pluku vyzval ukrajinskou jednotku, která po skončení I. sv. války obsadila Mukačevo, aby město vyklidila, neboť se jedná o československé území. Ukrajinci se na základě této výzvy stáhli z území Československa.

Leg. 32. stř. pluk obsadil svou část prostoru území k demarkační linii svými prapory odděleně. I. prapor pluku obsadil 10. 1. Tisovce, po přesunu v obtížném zasněženém terénu přes Vernár, Telgárt, Muráň, Tisovec a R. Sobotu. V Tisovci byl prapor vítán místním obyvatelstvem. Části praporu dále obsadily v okolí Tornaľu, R. Sobotu a Oždany, kde prapor sousedil s leg. 34. stř. plukem. II. prapor pluku obsadil úsek Moldava – Haniska – Čaňa. III. prapor pluku prostor Žďaňa – Laštovce. Velitelství pluku se přemístilo do Rožňavy. Při obsazování těchto oblastí byla též získána i nemalá kořist na výzbroji a výstroji, kterou za sebou zanechávala rychle ustupující maďarská armáda.

Legionářská 6. divize tak během tří týdnů obsadila svůj úsek demarkační linie a celé území zajistila.

V průběhu operací čs. armádního legionářského sboru zajistil domácí 30. pěší pluk a pluk „*Slovenskej slobody*“ bez problémů oblast Zemplinské, Šarišské a Spišské stolice.

I. brigáda domácího vojska zajišťovala na Spišsku a

Zemplinsku ochranu hranice s Polskem. III. brigáda domácího vojska byla v prostoru Oravska, kde zajišťovala i Považí a okolí Nitry. Čs. armádní legionářský sbor potom se nacházel v prostoru jižní demarkační linie, kde zajišťoval hranice s Maďarskem. Na ochranu jižní slovenské hranice však ale legionářský sbor neměl dostatek sil. Svěřené úseky byly rozsáhlé a někdy rozestupy mezi jednotkami byly až 25 km široké (*na každého muže legionářského sboru tak v pozicích průměrně připadalo cca 80 – 100 m hranice*).

Následně byly během ledna 1919 odstraňovány z jednotlivých jednotek různé „*nespolehlivé živly*“, které se v jejich rámci dostaly na Slovensko v rušných revolučních dnech. Po jejich odstranění se v jednotkách očividně rychle zvýšila kázeň a disciplína.

Lze tedy říci, že 20. 1. 1919 bylo Slovensko v československých rukách. Již na začátku ledna 1919 obdržely všechny čs. jednotky na Slovensku telegram ministra národní obrany v následujícím znění:

„*Na prahu nového roku posílám Vám srdečný bratrský pozdrav. Jsme vítězi; nepřítel povalen a národ náš osvobozen. Ale ještě není skončeno. Naše vlast potřebuje ozbrojené paže Vaše. Jděte za skvělým příkladem Vašich bratří, kteří v československých armádách za hranicemi vykonali největší práci pro svou samostatnost.*

Celý svět koří se jich vlastnostem a celý svět uznává jednomyslně, že není lepších vojáků. Učiňte je svým milým příkladem, přisahejte v dnešní den, že věnujete své síly, duši i srdce naší mladé republice a že i v tom se jim vyrovnáte.

Teprve potom budeme u cíle, teprve potom budeme jisti, že naše vlast leží nám ze všeho nejvíce na srdci.

Posílám Vám tato slova jdoucí z hloubi mé duše a přesvědčení, že utkví ve Vaší duši a stanou se v nejkratší době radostnou

skutečností.

Ať žije svobodný národ československý! Ať žije Československá republika! Na zdar! Na zdar! Na zdar!

Václav Klofáč, ministr národní obrany.“

Promaďarské bublání – po obsazení v lednu 1919

Přestože Slovensko bylo již zajištěno československým vojskem, nehodlalo se Maďarsko tak snadno jeho území vzdát. Trpkost této ztráty byla pro Maďary, snažící se o obnovu celého Magyárországu, silná. Maďaři se tedy brzy všemožně snažili podporovat na Slovensku různé promaďarské směry. Rovněž maďarské obyvatelstvo na Slovensku, které převládalo zejména na jihu a východě Slovensku nad slovenským, přestože nejprve přijímalo přítomnsot československého vojska jako záruku zabezpečení zákonnosti před nedávnou nejistotou na konci I. sv. války, si nyní uvědomovalo pravý stav věci a část odmítalo stát se občany Československa. Často zcela nepředstavitelnou věci pro toto maďarské obyvatelstvo na Slovensku byl fakt, že by veřejná správa měla přejít do ruskou Slováků. Hroutily se jim tak jejich zažité zvyklosti. Často tak tito maďarští obyvatelé vyvolávali různé občanské nepokoje, promaďarské tábory lidu, stávky ad. Šířila se z těchto kruhů i protičeskoslovenská propaganda formou plakátů, letáků a různých promaďarských článků v tisku. Situace byla o to složitější, že se této promaďarské rozsáhlé propagandy, velmi štědře financované maďarským kapitálem, účastnili i někteří maďarští úředníci, kteří museli na některých úředních místech ve správě či službách zůstat i po obsazení Slovenska čs. vojskem z důvodu plynulého přechodu k běžnému fungování mladého státu. Dále se v těchto aktivitách silně prosazovala i maďarská šlechta na Slovensku či vlivné a majetné promaďarské osoby - často i slovenské národnosti,

kterou nyní i popíraly. Vyvolávání nepokojů jen nahrávalo nedostatečné národní uvědomění a nedostatečná vzdělanost velké části slovenského obyvatelstva, které ve většině oblastí tvořilo spíše nižší a střední sociální vrstvy. Maďarská strana toho zneužívala často sliby o blahobytu při připojení slovenského území k Maďarsku. Slovenská inteligence, která se pokoušela tvořit maďarské propagandě protipól, nebyla ještě tehdy tak silná. Navíc bohužel k 23. 1. 1919 byly výnosem ministra pro Slovensko (*vzniklé Ministersvo s plnou mocí pro správu Slovenska*) Vavro Šrobára zrušeny založené slovenské národní výbory (*dále také výnosem zamezoval vytváření dalších dobrovolnických jednotek*), což zejména v oblastech s maďarskou většinou mělo neblahý dopad. Nepokoje se začínaly objevovat stále častěji především na východním Slovensku, kde v chudých oblastech nacházela maďarská propaganda nejúrodnější půdu. Zde se jednalo především o Košice. Další nepokoje se objevovaly i na jihu - především v Bratislavě, Komárně, Nových Zámcích, Nitře, Lučenci a Zvolenu, kde mělo maďarské obyvatelstvo také velké zastoupení i vliv. Často k uklidnění některých situací musela být povolána i čs. vojenská jednotka. Vojsko na Slovensku tak muselo být neustále ve střehu a snažit se tyto promaďarské tlaky mírnit, což si vyžadovalo častou pohotovost, která jej zbytečně vyčerpávala.

V té době již v Čechách bylo postaveno 41 praporů (*31 z nich působilo v pohraničí*). Na Moravě a ve Slezsku bylo postaveno 44 praporů (*34 z nich působilo v pohraničí*).

Na Slovensku bylo na posádkách 32 praporů a 19 dělostřeleckých baterií. Po obsazení celého území Slovenska koncem ledna 1919 byla zahájena výstavba pluků, doplňovaných z místního slovenského obyvatelstva. K 21. 3. 1919 byli mobilizováni všichni služby schopní Slováci ročníků 1892 – 1898, stejně jako ostatní občané v jiných částech republiky. Mezi jednotlivé pluky byl po půlrotách rozdělen pluk „*Slovenskej Slobody*“. Do konce května 1919 bylo postaveno na Slovensku dalších 8 pěších praporů. Ještě v březnu 1919

vydalo MNO základní organizační výnos, kterým čs. armáda byla nadále členěna na 12 pěších divizí. 8 divizí se mělo doplňovat z Čech, Moravy a Slezska, 3 divize ze Slovenska a 1 divize z Podkarpatské Rusi. Reorganizace vojenských ozbrojených složek v tyto divize se měla skončit do konce června. Každá divize měla mít dvě pěší brigády, 12 praporů, 1 dělostřelecký pluk (*každý mající 5 baterií*), 1 jezdeckou eskadronu, 2 ženijní roty a technické jednotky. Dále bylo tehdy přikročeno i k organizaci letectva, tehdy tvořeného pouze 4 ukořistěnými zastaralými letouny v Chebu po bývalé c. k. armádě.

Situace na jižním Slovensku se stávala stále nebezpečnější. V legionářských jednotkách přestávali čs. legionáři věřit svým italským důstojníkům, z nichž většina sympatizovala spíše s maďarskými požadavky ve věci jižního Slovenska. Mnozí legionářští důstojníci žádali u svého velení tvrdý postih promaďarských akcí, navrhovali vyhlásit v krizových oblastech i stanné právo k uklidnění výbušné situace. Koncem ledna 1919 se dokonce asi třicet legionářských důstojníků postavilo v Lučenci proti svému italskému veliteli plk. Nascimbenemu, kterého odzbrojili pro podezření ze zrady ve prospěch Maďarska. Přes jeho zákaz vylepili i vyhlášky se stanným právem. Zajistili z řad čelních maďarských představitelů přípravy promaďarské vzpoury ve městě 16 rukojmých a pohrozili jejich popravou, pokud dojde ve městě k povstání a stávce. Kritická situace na jižním Slovensku si tak často žádala i kritická řešení.

Mezitím docházely na Slovensko další posily. Mimo dalších jednotek dorazil 3. 2. 1919 do Bratislavy z Pohořelic u Brna i I. námořní prapor o síle 3 rot (*21 důstojníků, 566 mužů*) se 7 kulomety. Mimo nich v Bratislavě tvořily čs. posádku i 2 prapory leg. 33. stř. pluku, I. prapor 1. pluku Stráže Svobody, 1 děl. baterie, 1 obrněné auto, pomocné oddíly a obrněný vlak s osádkou čs. námořníků.

V té době docházelo takřka ke každodenním přestřelkám na

hranicích s maďarským vojskem. Zároveň Maďaři posílali různými cestami na Slovensko velké množství letáků s výzvami ke vzpouře proti československé vládě. Tyto letáky shazovaly na jižním Slovensku i maďarská letadla, která tak provokativně narušovala vzdušný prostor Československa. Situace na jižním Slovensku tehdy opravdu nebyla růžová, vše zde hrozilo výbuchem revoluce. Tehdy také V. Šrobár, ministr s plnou moci pro Slovensko, posílá do Prahy na Ministerstvo národní obrany zoufalý telegram: „*V nejvyšším nebezpečí žádám o okamžité vojenské posily…situace je zoufalá…Pád Lučence pozvedl by mravně maďarské vojsko.“ („Československí legionáři (1914-1920) – K. Pichlík, B. Klípa, J. Zabloudilová, str. 224*)

Dne 12. 2. 1919 vypukla, po menších stávkách a nepokojích v různých městech, promaďarskými politickými směry zorganizovaná a svým hlavním zaměřením protičeskoslovenská generální stávka v Komárně, Nových Zámcích, Nitře, Lučenci, Zvolenu a Košicích (*zde až 14. 2. 1919*). Oficiálním požadavkem stávkujících, většinou Maďarů, byly vyšší mzdy. Stávka znemožňovala zcela železniční dopravu, v této době tak potřebnou. Čs. strana vyřešila situaci povoláním vojenských i civilních železničářů z Čech, Moravy a Slezska, kteří velkou část stávkujících železničářů v jejich funkcích dočasně nahradili, čímž zajistili alespoň nouzové fungování železniční dopravy. Po osmi dnech, 20. 2., stávkující maďarští železničáři stávku vzdali.

V den vypuknutí této generální stávky vypukla na její podporu i všeobecná stávka dělníků v Lučenci. Ta však byla místními státními úřady nenásilně potlačena již 14. 2.

Stávka v Košicích, trvající od 14. 2. byla ukončena 19. 2. Domácí 30. pěší pluk hned při jejím zahájení obsadil důležitá místa ve městě, z nichž některé zajišťoval již i před tím. Na některých místech dodal za stávkující dělníky své vojáky, což například pomohlo dalšímu fungování elektrárny a plynárny (*zásluhou kpt. Svatoše*). S tím zaskočení maďarští dělníci

nepočítali. Proto stávku po pěti dnech ukončili. Stávku v Košicích chtěli Maďaři pravděpodobně nechat přerůst v povstání proti československé vládě. Do města přijížděli podezřelí cizinci, z nichž několik bylo i zatčeno s falešnými průkazy totožnosti a zbraněmi. Došlo v ulicích města i k několika přestřelkám mezi maďarskými nacionalisty a čs. vojáky dom. 30. pěšího pluku. Situaci vyčešil pluk tím, že vydal bezpečnostní vyhlášku podobající se takřka stannému právu. Na jejím základě zasahoval proti shromážděným davům, které rozháněl. Příslušníci pluku byli často podrážděni drzým a vyzývavým chováním maďarského obyvatelstva. Došlo proto bohužel i ze strany některých z nich k několika smutným případům překročení pravomoci či nezákonnému rekvírování. Šlo však o vyjímky a tyto případy byly později velením šetřeny. Pplk. Beran, velitel pluku, sjednal okamžitě nápravu. Situace v Košicích však přesto zůstávala nadále napjatá.

Nejsmutněji asi dopadla stávka maďarských dělníků a úředníků, která 12. 2. vypukla v Bratislavě, za nejprve tichých sympatií velitele města a zároveň velitele leg. 33. stř. pluku italského plk. R. Barrecy. Předcházely jí již od rána nepokoje v ulicích města. Rozhazovány byly na ulicích i letáky s protičeským textem - výzvou k všeobecné stávce a znovupřipojení slovenského území k Maďarsku. Italský plk. Barreca se již delší dobu stýkal s maďarskou inteligencí, jež ho silně ovlivňovala. Mluvilo se i o jeho poměrech s maďarskými šlechtičnami. Stále výrazněji se tak ve vnějším projevu ukazovalo jeho spíše promaďarské smýšlení.

„…Kolem druhé hodiny odpolední začalo se náměstí plnit tak, že asi za hodinu byla všude již hlava na hlavě. Zakrátko se nějaký kluk vyšplhal na strom před poštovním úřadem a rozvinul tam velkomaďarský prapor, asi na znamení, že schůze byla zahájena, neboť hned nato bylo provoláváno bouřlivé „Eljén Magyarország!“ a potom zjevil se nad davem nějaký řečník, který po krátké, ovšem že proti všemu slovanskému zahrocené řeči opět zmizel v davu, sklidiv novou bouři „eljenu“ a ze všech stran voláno hned „El a cseh kutyákkal!“ (Pryč s těmi

českými psy!). Vřava rostla, provolávání „eljenu“ nebralo konce, nadávky a strašlivý ryk této masy nevěstil nic dobrého…

Skupina našich námořníků s četou arditů přihlížela tomuto divadlu od jižní strany tábora a od farního kostela stáli jednotlivě až po zuby ozbrojení zelenokabátníci 33. pluku italských legionářů.

Znenadání vjíždělo směrem od zemského vojenského velitelství vojenské auto, které vjelo bez obav do masy tohoto lidu, který se za ním zavřel jako mořská hladina nad vrakem lodním a hned nastalo nové volání Eljen Barreca!“, které zase nebralo konce. Nad davem vztyčila se postava v uniformě italského důstojníka a bouřlivé volání „Eljén Barreca“ a „Eviva Italia“, mísilo se již s opětovnými výstřely ze severní strany náměstí; několik námořníků a arditů, kteří stáli v bezprostřední blízkosti za tímto táborem, prchalo k nám volajíc: „Bratři, do našich hochů se střílí!“ Kdo v tomto okamžiku dal rozkaz k palbě, nevím, vše šlo na vlastní pěst, hnali jsme se jako šílení a v uších nám jen hučelo „Zrada!“.

O dosahu tohoto slova jsme neměli ani tušení. Tisícové zástupy Maďarů před námi, z oken takřka všech domů se pálilo do našich řad, silné maďarské vojsko bylo přichystané v nynější Petržalce k vpádu přes most do města, a my stáli jsme tu bez jednotného velení. Naši krajně již povážlivou situaci zachránili ardité a silná četa našich „mariňáků“, kteří nám běželi od námořnických kasáren na pomoc.

První byli ověšeni věncem ručních granátů a v rukou nesli též asi po čtyřech podobných bonbonech, druzí – Bůh ví, kde to v té chvíli vzali – ale každý mariňák táhl za sebou svůj vlastní kulomet.

Řetěz těchto hochů posadil se klidně přes celou šířku ulice, a skoro současně zahrkali s tím Božím dárkem. Pár trr-rr šlo přes hlavy. Vidouce, že útočníci nemíní se jen tak hladce zastavit, dali i několik trr-rr, jak se říká od podlahy, pod nohy. Účinek

těchto posledních salv byl strašný. Masa, která se hnala na naši pozici rázem zakolísala, hromada jich hned se válela po náměstí, ostatní se rozprchli jako vrabci. Viděl jsem na vlastní oči, jak celá řada těchto fanatiků naskákala do přízemních oken sklepních, jako kdyby z můstku skákali do vody, jiní zase v největší rychlosti vytrhli mříže z pouličních kanálů a skákali do nich jako posedlí tak, že později, když jsme čistili náměstí, bylo jich v některém kanále tolik, že nemohli nikdo ani ven, a my jsme jim museli ještě i pomáhat. Stromy byly obsazeny na všech větvích, jako kdyby na nich seděly vrány.

Na severním konci podobným způsobem postupovali zelenokabátníci. Pažby pušek a bodla dělala svou povinnost a středem náměstí řádil jak čertem posedlý obrněný automobil; tato nestvůra připadala mi, jako panští drábové za starých časů. Rozdával rány předkem i zadkem, vjel do všeho a přejel vše, co se mu zavčas nevyhnulo.

Barrecovo auto stálo bezradně obsazeno a obklíčeno zelenokabátníky, z nichž jeden dal i tomuto zrádci svoje veto, avšak bohužel předčasně, neboť nežli mu mohla přispěchat na pomoc posila jeho bratří, dav ho přímo ubodal, takže svoji odvahu zaplatil vlastní krví.

Když tu byl zjednán jakýs takýs pořádek, obrátila se naše pozornost k mariňáckým kasárnám, kde se střílelo o překot. Předmostí bylo obsazeno smíšeným vojskem všech útvarů, které toho času v Bratislavě dlelo. Pluk Svobody udržoval v uctivé vzdálenosti Maďary, kteří byli za Dunajem, a několik dělových ran z hradu zahnalo i náhle u předmostí se objevivší maďarský pancéřový vlak. Lze snad jedině tomu co děkovat, že most byl až do polovice z naší strany podminován, takže se maďarská armáda neodvážila překročit neutrální pásmo, ačkoliv se o to pokusila, ale byla mostní stráží odražena s krvavými ztrátami.

I kdyby snad vyhození mostu selhalo, nedostali by se Maďaři na naši stranu, neboť pro ten případ byla mariňácká kasárna

obsazena kulomety ve všech oknech. Na střeše těchto kasáren byl jeden kulomet na druhém, mimo to podobně to vypadalo i ve vládní budově u samého Dunaje…“ (*dle vzpomínky námořníka R. Baláka – Piráti svobody, J. Marek*)

Došlo k bojům i na jiných místech Bratislavy. Malé skupiny legionářů a námořníků (*i jednotlivci*) byly napadány ze zálohy rozvášněným davem. Nakonec se podařilo nepokoje potlačit. Tehdy se Bratislava ještě jmenovala oficiálně krátce Wilsonovo město (*původně v rámci Uher předtím Pressburg*). Od 16. 2. 1919 oficiálně město získalo název Bratislava.

17. 2. se konal veřejný pohřeb maďarských obětí tohoto incidentu, jenž se pokoušely promaďarské kruhy zneužít opět k propuknutí dalších nepokojů ve městě. Jelikož však velení leg. 33. stř. pluku toto předpokládalo, učinilo včas potřebná opatření, čímž bylo nepokojům zabráněno.

Situace se postupně uklidnila a město přešlo opět na mírový způsob života. 24. 2. byla dokonce ve městě s pomocí námořníků založena i tělocvičná jednota Sokola.

Italský plk. R. Barreca byl později k velké radosti legionářů 33. stř. pluku, kteří jej obviňovali ze zrady, 3. 3. zbaven velení nad plukem. Odešel od pluku se svými zavazadly přes most do Petržalky na maďarskou stranu…

Na mnoha místech Slovenska se též konaly naopak i masové pročeskoslovenské slavnosti, především pořádané slovenskou pročeskoslovenskou inteligencí. Slovenští občané nového státu si začínali uvědomovat možnosti, které jim nová republika přináší a v níž na rozdíl od Uher, mohli být plnoprávnými občany. Maďaři se samozřejmě snažili tuto důvěru Slováků v nový stát a čechoslovakistické cítění všemožně zpochybňovat.

Maďarsko se snažilo prezentovat před světovou veřejností nechuť Slováků existovat v rámci Československa a naopak

jejich snahu vrátit se do „*ochrany*“ Maďarska a tím zachování celých Uher. Doufalo tak ve změnu rozhodnutí válečné rady vítězných spojenců Dohody (*mezi než patřilo i Československo*) a zrušení spojenecké garance hranic Československa. Zároveň se však samo Maďarsko muselo vypořádávat i s vlastními vnitřními problémy, kdy se jeho obyvatelstvo muselo vnitřně vyrovnávat s rozpadem Rakousko-Uherska po prohrané I. světové válce, ztrátou severního území Uher a sociálními problémy. V Maďarsku získávala rychle ohlas ruská bolševická Říjnová revoluce a vše zde spělo k bolševické revoluci. Ta nakonec v Maďarsku přišla 21. 3. a z Maďarska se tak stala republika rad po sovětském vzoru.

Další záminkou promaďarským směrům k vyvolávání nepokojů se tak stala zahájená vojenská mobilizace sedmi ročníků obyvatelstva, stejně jako probíhající mobilizace v českých zemích. 21. 3., v den uchopení moci komunisty v Maďarsku, tak propukly další nepokoje protestující proti povinné vojenské službě. Největší ohniska těchto nepokojů byla v Handlové a Prievidzi, kde došlo 27. 3. i k napadení posádek čs. vojska rozvášněnými davy. Přitom byli 2 čs. vojáci zavražděni a 1 těžce zraněn. Následně byly čs. vojskem tyto nepokoje rázně potlačeny. Ještě se k nim ale vrátím.

Stav disciplíny tehdy v čs. armádě se snažil popsat ve své knize Ferdinand Peroutka:

„*Vskutku, ani základní otázka disciplíny nebyla v tomto vojsku ještě rozhodnuta. Jedni se vzpírali poslouchat rozkazů, ptajíce se, jaká by to byla svoboda, a druzí se ještě ani sami v sobě nerozhodli, mají-li a jak velké právo mají vydávat rozkazy v demokratické republice. Působil také vliv demokratických řádů ruských legií… Proto byl i na Slovensku jednoho dne přečten rozkaz, že se ruší zdravení představených, aby tak byli uctěni legionáři a jejich demokratické způsoby… O vojenském rozkazu byla vedena dlouhá veřejná debata, ve které skoro všichni pokrokově cítící lidé mechanicky usuzovali, že pozdrav je přežitek. Ale nešlo jen o salutování: šlo i o základní otázku*

poslušnosti vůbec. Brněnský pluk se jednou rozhodl, že mu není třeba velitele a poslal ho domů. Typické bylo, že důstojník opravdu vsedl do vlaku a odjel. V mnohých plucích měli jedině takoví důstojníci trochu naděje na úspěch, kteří měli v sobě něco z táborových řečníků a dovedli pádně odpovídat na námitky, jež se ozývaly z řad vojenského posluchačstva. Má-li se jít na cvičiště, má-li se odjet tam či onam, to bývalo věcí diskuse, ve které byly připuštěny všechny argumenty. Někteří důstojníci se domnívali, že lépe vyjdou se svými vojáky, dají-li jim vojenskou hudbou vyhrávat Rudý prapor…“ (*Vysokomýtský 30. pěší pluk v bojích o Slovensko – J. Junek*)

Tato přechodná doba revolučního nadšení, jíž podlehla však jen malá část vojáků, naštěstí brzy pominula a příslušníci domácího čs. vojska si brzy uvědomovali nutnost disciplíny a kázně.

Bylo tehdy velmi obtížné se v tehdejší společenské a politické situaci na Slovensku, zejména jižním, orientovat. Na Slovensku tehdy stále byl stav, kdy nebyla ani válka ani mír – oficiálně nebyl Maďarskem válečný stav vyhlášen – přesto však zde byli stále mrtví a zranění.

Krátké přiblížení maďarské armády

Přiblížil jsem již v jakých obtížných poměrech se formovala v mladém Československu na podzim 1918 nová armáda, jejíž jednotky se účastnily i bojů o zabezpečení hranice na Slovensku. Nyní bych v krátkosti v obecném přehledu rád přiblížil i v jakém stavu se nacházel tehdy její protivník.

Popsat jednoduše stav v maďarské armádě, zejména ve druhé polovině konfliktu, kdy se jednalo již o rudou armádu, není jednoduché. Mísila se tehdy v ní profesionalita a většinou velmi dobrá úroveň důstojnického sboru s podprůměrnou kvalitou

často nevycvičeného mužstva pozdějších rudých pluků. Ale zkusme si situaci v maďarské armádě v období po I. světové válce, v níž patřilo Maďarsko mezi poražené, zrekapitulovat postupně.

Rozpad rakousko-uherské armády se nemalou měrou dotkl i jejích maďarských příslušníků. Po skončení I. světové války, kdy tato armáda patřila mezi poražené, vraceli se postupně její maďarští příslušníci zpět domů. Často vyhladovělí, unavení a otrhaní vojáci táhli domů - do Maďarska - ve velkých proudech jednotek, kdy část z nich i dezertovala a šla domů. Ve snaze zabránit tomuto svévolnému dezertování ozbrojených vojáků bezhlavě se přesunujících z fronty do svých domovů v nastalém chaosu ve vojenské správě, motivovalo maďarské ministerstvo války tyto vojáky k řádné a spořádané demobilizaci zvýšenými žoldy. Do konce r. 1918 tak bylo organizovaně demobilizováno přes milion maďarských vojáků. Vesměs jich větší část neměla přílišnou chuť k další vojenské službě po právě skončené válce.

Maďarskou armádu tak tvořili vojáci z povolání a ti, kteří domů nespěchali, nechtěli, nebo nemohli. To byl například i případ szekelských Maďarů z území Sedmihradska. Pro svobodné vojáky maďarská armáda zřizovala potom v kasárnách noclehárny.

Vytváření nové maďarské armády v poválečném období se dělo zpočátku pod kontrolou mocností vítězné Dohody. Podle smlouvy, uzavřené mezi maďarskou vládou a vítěznými státy Dohody, směla být nová maďarská armáda tvořena z civilního obyvatelstva max. šesti ročníky a nesměla mít větší sílu než 6 pěších a 2 jezdecké divize.

Byla vyhlášena i všeobecná branná povinnost. Ve službě zůstali všichni ve věku 18 – 22 let. Tito vojáci dostávali nadstandardní denní služné ve výši 30 k. a požívali i dalších společenských výhod. Na základě rozhořčených protestů obyvatelstva, především dělníků, proti vysokému žoldu vojáků,

byl však tento denní žold nakonec snížen na 10 k. Aféra s vysokými žoldy a jejich snižováním měla potom za následek změnu ministra války, jímž se nově stal plk. Bartha.

Spousta honvédských útvarů, především vzniklých během války, byla zrušena. Několik velitelství bylo sloučeno. Zůstaly tak jen jednotky tvořící povolených šest pěších divizí – divize č. 23., 37., 38., 39., 40., 41. a dvě jezdecké divize – divize č. 5. a 11.

Slovensko bylo stále považováno Maďarskem za maďarské území. Proto také jednotky dislokované na Slovensku, kde byly za války i doplňovány, které postupem času byly staženy na maďarské území, nebyly rušeny. Počítalo se s nimi pro dobu, až Slovensko bude opět připojeno k Maďarsku, protože jeho existence v rámci Československa byla považována za přechodnou. Z oblasti původního uherského sborového velitelství v Bratislavě byly staženy jednotky do Györu a z oblasti uherského sborového velitelství v Košicích do Nyiregyházy.

Bylo tak postaveno v krátké době 32 pěších pluků. Každý pluk měl 3 pěší prapory a technickou rotu. Každý prapor se skládal ze 3 pěších rot a roty těžkých kulometů (*každá s 8 těžkými kulomety*). Každá pěší rota navíc měla ještě ve svém rámci jednu četu lehkých kulometů. Každý pluk tak byl vyzbrojen 1.200 puškami, 24 těžkými kulomety, 18 lehkými kulomety. Dále bylo vytvořeno 10 jezdeckých pluků. Každý jezdecký pluk se členil na dvě jezdecké eskadrony a podpůrnou kulometnou rotu (*4 těžké kulomety*). Bylo i postaveno několik dělostřeleckých pluků - každý se dvěmi bateriemi polních děl a třemi bateriemi houfnic, což dávalo každému pluku sílu 20 děl. Letectvo bylo tvořeno dvěma letkami o 10 letadlech.

Maďarsko mělo přebytek válečného materiálu - jak výstroje, tak výzbroje dovezené z válečných front - uskladněného ve fungujících skladech na maďarském území a rozjeté linky na výrobu válečného materiálu v továrnách ještě z doby války.

Nemalým příspěvkem zbrojení maďarské armády byla i internace a odzbrojení Mackensenovy armády.

Každá ze šesti pěších divizí se skládala ze tří pěších smíšených brigád. Každá tak představovala bojovou sílu 4.000 bodáků, 90 šavlí, 90 těžkých kulometů a 40 děl.

Jezdecká divize pak měla sílu 2.000 šavlí, 12 kulometů a 12 děl. Připomeňme, že byly utvořeny dvě.

Dále kromě uvedených 6 regulérních pěších divizí byla vytvořena brigáda z maďarských námořníků, mající počet 3.000 mužů. Její součástí bylo také osm ozbrojených motorových člunů na Dunaji. Nad stanovený rámec byla ještě ze Szekelů vytvořena pěší divize. Tvořeny byly dále ještě tzv. „*gardy*“, což byly jakési polovojenské jednotky se spíše policejním charakterem, složené vesměs ze starších či neduživých vojáků, neschopných služby v řadové armádě.

Jelikož byl velký přebytek důstojníků, dychtících též po dalším působení v armádě Maďarska, bylo vytvořeno i několik tzv. „*důstojnických pluků*“, tvořených důstojníky a poddůstojníky z povolání, považujíce se za vojenskou elitu. Brzy však v polovině prosince 1918 byly rozpuštěny na nátlak zbolševizované veřejnosti, za velkých demonstrací proti existenci těchto pluků, v jejichž příslušnících veřejnost spatřovala zastánce starého režimu.

Dělnictvo si vymohlo též na ministerstvu války možnost, aby v armádě nižší důstojníci byli voleni mužstvem. Jelikož s podobnými praktikami úřadující ministr války plk. Bartha (*sám vysoký důstojník*) nemohl souhlasit, odstoupil. Jeho místo zaujal lidový komisař Böhm.

Do konce února 1919 představovala maďarská armáda sílu 70.000 mužů v 72 pěších praporech, 20 dělostřeleckých bateriích a 10 jezdeckých eskadronách. Dále 10 letadel ve dvou letkách, 8 obrněných vlaků a 8 ozbrojených motorových

člunů. Armáda byla velmi dobře vystrojena a vyzbrojena moderní výzbrojí. Často na nízké úrovni však byl u některých jednotek výcvik, který se takřka neprováděl pro nevůli často zbolševizovaného mužstva. V této armádě se často projevovala nekázeň mužstva, jehož spolehlivost tak nebyla vysoká.

Stávající neuspokojivý stav přinutil maďarskou vládu ke změně koncepce armády na armádu dobrovolnickou - od 15. 3. 1919. Nadále tak měla býti především tvořena z členů socialistické strany s minimálním služebním závazkem 6 měsíců, jenž mohl být vždy na dalších 6 měsíců po vypršení lhůty v případě zájmu prodloužen. Nezdařil se pokus hlavního poradce ministra války plk. gšt. Stromfelda o zrušení vojenských rad a možnosti volby nižších důstojníků mužstvem. Na protest ze své funkce plk. Stromfeld odstoupil, následován takřka vzápětí ministrem války Böhmem. Novým ministrem války se stal tak lidový komisař Landler. Ve službě v nové „*dobrovolnické armádě*“ byli ponecháni i všichni 24 a více letí, kteří prošli výcvikem v době I. světové války. Každý příslušník armády musel prokazovat svou trestní bezúhonnost.

Došlo tehdy i ke změnám v číslování divizí. Původní divize přečíslovány na divize č. 1., 2., 3., 4., 5., 6. Konaly se velké akce na vstup do armády, zejména mezi dělnictvem.

Dne 21. 3. 1919 získali komunisté v Maďarsku vládu svržením Károlyiho vlády. Moci se chopili komunisté, v čele s Alexandrem Garbaiem. Fakticky však hlavou komunistů byl Béla Kún, komisař zahraničí. Byla tak ustavena republika rad sovětského typu. Došlo i ke změnám v armádě. Vyššími veliteli byli sice určováni výhradně vojáci z povolání, každý však měl jako svého pobočníka u sebe lidového komisaře, jenž ho zároveň hlídal a kontroloval. Důstojníci z povolání nebyli vesměs přívrženci komunistického režimu, čímž docházelo k častým názorovým rozporům mezi vyšším velitelským sborem a komunistickou vládou, jež měla oporu spíše v mužstvu armády. Přesto byli v nastálé situaci nuceni spolupracovat.

Bolševická vláda potřebovala důstojníky s válečnými zkušenostmi pro připravované vojenské operace. V mnoha jednotkách tak docházelo k názorové izolaci velitelského sboru od mužstva.

V této situaci se rozhořel konflikt s Rumunskem, které počalo 16. 4. útokem postupovat na novou rumunsko-maďarskou hranici, určenou mírovou konferencí dohodových mocností 15. 2. 1919. Maďarsko by tak ztratilo pruh území o šířce 20 – 25 km. To maďarská vláda nechtěla akceptovat, takže 22. 4. zahájila maďarská armáda protiofenzívu proti rumunskému postupu. Zpočátku se maďarským jednotkám v bojích dařilo a rumunskou armádu vytlačovaly na východ. Rumunská armáda však udeřila 25. 4. novým útokem, kterému nebyla schopna (*a u mnoha jednotek ani ochotna*) maďarská strana čelit. Při bojích většinou maďarské jednotky ustupovaly, zuřivě se bránila jen pěší divize Szekelů, pod velením plk. Kratochvilla. Ta nakonec byla po bojích v okolí Szatmárnémeti zajata 27. 4. Po ústupech propukla mezi maďarskými jednotkami při úprku přes Tisu, před postupující rumunskou armádou, rychle se šířící panika. Maďarská armáda, zachvácená touto panikou a nechutí některých jednotek bojovat, se tak prakticky postupně rozpadala. Neúměrně se zvyšovalo procento dezertérů.

Aby se zachránila kritická situace, v níž se Maďarsko ocitlo, byla vyhlášena mobilizace všech občanů starších 18 let a mladších 42 let. Velením byl pověřen exministr Böhm, funkcí jeho zástupce nakonec opět plk. gšt. Stromfeld. Po rozsáhlých náborech mezi dělnictvem bylo vytvořeno nakonec nouzově 12 dělnických pluků. Bylo určeno pět vojenských sborových velitelství, z nichž dvě na rumunské frontě, jedno na jugoslávské frontě, jedno na hranici s Rakouskem, jedno na frontě s Československem a jedno v samotné Budapešti.

Situace na frontě s Rumunskem byla velmi hrozivá, v Maďarsku začínaly i sílit některé protibolševické proudy. Aby si mohla maďarská komunistická vláda upevnit svou moc a získat potřebný čas, uzavřela za územních ústupků nakonec 2. 5.

příměří s Rumunskem.

Demoralizovaná maďarská armáda tak byla rychle reorganizována, znovuvyzbrojena moderní výzbrojí z plných skladů, a organizována v 8 pěších divizí a samostatné 3 pěší brigády. Celkový početní stav maďarské armády tak činil 126.000 vojáků. Pro pokračování operací proti Československu za účelem získání slovenského území vyčlenilo z tohoto stavu armády její velení pro maďarsko-československou frontu na pro počátek útoku hned dvě třetiny její síly. Ta představovala potom bojovou hodnotu 50.000 bodáků, 500 kulometů, 1.300 šavlí, 370 děl, 10 obrněných vlaků a 10 letadel. S moderní výzbrojí a kvalitní výstrojí to byl pro mladé Československo velmi silný protivník. Československo v té době disponovalo bojovou silou pouze 30.000 bodáků, 250 kulometů, 128 děl, 2 obrněné vlaky a 6 letadel.

Byla tehdy také provedena masová kampaň za znovuzískání Slovenska, která měla mezi obyvatelstvem většinový velmi nadšený ohlas. Jako možný plán se jevilo probojování napříč Slovenskem k sovětské armádě, bojující toho času s Polskem a tím spojení fronty se sovětskými bolševiky. V případě, že by se to Maďarsku podařilo, vznikla by tak souvislá fronta spojená se sovětským Ruskem, což by znamenalo obrovskou sílu rudé armády.

20. 5. 1919 tedy maďarská bolševická armáda zahájila útok na Československo v oblasti jižního Slovenska s vědomím své absolutní přesily.

Nyní se ale vraťme ještě do ledna 1919, kdy do bolševické revoluce v Maďarsku zbývají ještě dva měsíce.

Boj o slovensko začíná

Jelikož Maďaři nesouhlasili s částečným postupem čs. vojska za určenou demarkační linii, čímž získala čs. strana do svých rukou celou železnici na jihu Slovenska, doručila maďarská armáda 29. 1. 1919 v 13.00h legionářským čs. jednotkám striktní ultimatum. Předcházely tomu krátké boje, jimiž spíše Maďaři zjišťovali své možnosti a bojeschopnost jednotek, rozložených v povodí Ipeľu na jižní hranici Slovenska. Bylo zřejmé, že obsazení oblasti kolem železnice chtěli Maďaři využít jako záminky k rozpoutání již připravené ofenzívy proti Československu, s cílem znovu získat území Slovenska.

Obsahem ultimata byla podmínka, aby se během dne čs. vojsko stáhlo na severní břeh Ipeľu. To bylo i při nejlepší vůli takřka neproveditelné, neboť bylo nutno se v této věci spojit s čs. vládou v Praze přes Bratislavu. Nečekajíce však zřejmě ani na tato jednání, zaútočily ještě v noci 28. 1. 1919 maďarské poloozbrojené skupiny na malou jednotku čs. legionářů v Balassagyarmatu, kteří zde tvořili posádku. Čechoslováci měli sílu pouze dvou čet - jedné kulometné a jedné zákopnické. Proti útočící přesile zfanatizovaných maďarských ozbrojenců se tato čs. jednotka bránila rozhodnou silou. Celý den dokázala srdnatě se bránící jednotka vzdorovat ve svých pozicích až do doby, kdy došla veškerá munice. Potom se stáhli čs. legionáři do kasáren, kde se ve své těžké situaci nakonec, nemajíce další prostředky k obraně, vzdali. Před rozzuřenou maďarskou přesilou se část jednotky však přesto pokusila uniknout přes řeku Ipeľ. Části se to podařilo, avšak 4 muži se přitom utopili. Mezitím maďarské poloozbrojené bojůvky napadly i čs. hlídky v Dejtáru a Dregélypalánku, které se musely stáhnout.

Na pomoc napadeným postavením, okamžitě vyrazil obrněný vlak s rotou leg. 34. stř. pluku ze Šah. Tato rota za podpory zmíněného obrněného vlaku zaútočila na Dregélypalánk v prostoru železniční stanice, kterou chtěla získat zpět. Nepřítel

však měl značnou přesilu a měl i velkou palebnou sílu. Vlak s rotou se tedy musel stáhnout.

Když další den (*30. 1. 1919*) ve 13.00h vypršel čas na splnění maďarských podmínek, zaútočila regulérní maďarská armáda v okolí Lučence. Československé obraně zde velel mjr. Chlupáč. Ten mezitím stáhl své jednotky na severní břeh Ipeľu, jelikož jižní břeh byl těžko v tak malém počtu bránitelný proti maďarské přesile. Stáhnout se bohužel nestačily čs. jednotky z Litke, Nógrádszakálu a Tarnoczi. Maďaři je následně během bojů zajali. V samotném Lučenci promaďarské živly využívaly situace a zmatku a připravovaly ozbrojené nepokoje ve městě. Mjr. Chlupáč však jednal v dané situaci velmi rázně - nejvýznačnější maďarské občany vzal jako rukojmí, čímž bylo připravované promaďarské povstání dopředu zažehnáno.

V povodí Ipeľu se u Lučence tedy rozhořel boj s přesilou maďarské armády, která měla i silnou palebnou převahu s podporou obrněného vlaku. Legionářský 34. stř. spluk ubránil postavení na severním břehu řeky Ipeľ, avšak ztratil v boji 44 padlých mužů spolu s 1 důstojníkem. Dále se Maďarům podařilo obklíčit a zajmout některé jednotky pluku. Jednalo se o 212 mužů a 7 důstojníků. Byli odvlečeni do Maďarska. Mezi zajatými bylo i 19 v boji zraněných. Podařilo se jednáním docílit propuštění zraněných zajatých legionářů, aby mohli býti ošetřeni. Po boji docházelo dále k dílčím přestřelkám mezi pozicemi obou stran. 6. 2. Maďaři ještě zaútočili dvěma četami na čs. stráž v Galši nedaleko Lučence. Při srážce padli na čs. straně 2 muži a 1 muž byl zraněn.

Ještě dříve si Maďaři vynutili stažení čs. vojsk v oblasti Užhorodu na severní břeh řeky Uh, což jim však umožňovala nešťastná prozatímní demarkační linie, stanovená válečnou radou vítězných dohodových mocností. Stažením čs. vojska z V. Kapušan, Vajan a jižní částí Užhorodu za řeku Uh, tak došlo k rozdělení města řekou na dvě části – československou a maďarskou. Pro nutnost pohybu obyvatelstva v této situaci bylo sjednáno tehdy oběma stranami povodí řeky o šířce 1km

za neutrální pásmo, které nemělo být obsazeno vojskem ani jedné ze stran. Až do počátku dubna zde poté byl klid. Avšak po převzetí vlády v Maďarsku komunisty 21. 3. 1919 a vyhlášení bolševické republiky rad, začínalo docházet opět v této oblasti k přestřelkám. 12. 4. 1919 došlo k události, kdy Maďaři pronásledovali jednoho čs. poddůstojníka, jenž se vracel po službě za svou rodinou na jižní stranu Užhorodu. Maďaři jej chtěli zajmout pod záminkou vyzvědačství. Onomu poddůstojníkovi se však podařilo uniknout přes most na čs. stranu. Maďarská jednotka, která ho pronásledovala, zaútočila na čs. strážní postavení na mostě a došlo k boji. Před přesilou musela slabá čs. stráž ustoupit bojem až k náměstí. Do boje zasáhla následně část leg. 31. stř. pluku s pomocí části dom. 30. pěšího pluku. Maďaři byli odraženi a zatlačeni zpět až za řeku, přičemž měli velké ztráty. Na čs. straně padlo 7 mužů a 14 jich bylo zraněno. S Maďary následně bylo domluveno stažení z Užhorodu. Ti se potom stáhli z města do blízké Minaje.

Již v polovině února se opět na Slovensko vrátil leg. 35. stř. pluk, jenž se účastnil s některými dalšími jednotkami čs. armády v oblasti Těšínska týdeních bojů s Polskem, které se snažilo Těšínsko získat. Polská armáda byla odražena a hranice na severní Moravě v okolí Těšínska uhájena (*této operace se mimo ostatních jednotek účastnily i leg. 21. stř. pluk, leg. 33. stř. pluk, dom. 17. myslivecký prapor, II. pluk StS ad.*). Tím mohly býti posíleny čs. pozice na jižní slovenské hranici. Tento pluk tak převzal obranu území mezi řekami Hornád a Laborca od leg. 32. stř. pluku. Štáb pluku se umístil do Košic.

Na Slovensko tak dorazily další posily vojska po ukončených bojích s Polskem o Těšínsko. Kromě dvou legionářských pluků (*35. stř. pluk a 21. stř. pluk*), to byla II. a IV. brigáda domácího vojska. Díky tomu se doplnily čs. síly, oslabené únorovou demobilizací 40letých a starších čs. legionářů z Itálie.

II. brigáda domácího vojska zaujala koncem března obranu v

prostoru Sakáloš – Bátka, mezi legionářskou 7. divizí a legionářskou 6. divizí. Legionářská 7. divize tak mohla stáhnout do zálohy v Nových Zámcích leg. 34. stř. pluk.

IV. brigáda domácího vojska se přesunula do prostoru Považí, okolí Nitry a pohraničí oravska. Zde převzala obranu úseku od III. brigády čs. vojska. Díky tomu se celá III. brigáda dom. vojska mohla soustředit na spišsku a svůj štáb přesunout do Popradu.

Příchod II. a IV. brigády domácího vojska na Slovensko ulehčil situaci ostatním jednotkám na Slovensku, které tak v některých úsecích při namáhavé službě ochrany hranic mohly být střídány v pozicích.

Ještě 13. 2. 1919 dorazila do Prahy francouzská vojenská mise v čele s francouzským gen. M. Pellé, která dle předchozí dohody s čs. vládou převzala organizaci naší armády, jako náš nejsilnější vojenský spojenec. Později docházelo k silným sporům ve věci vlivu v Československu mezi francouzskou a italskou vojenskou misí. Zároveň ještě během ledna počaly do Československa přijíždět části čs. vojska z Francie. Jako první dorazil již zmíněný 21. stř. pluk čs. vojska ve Francii, jenž se hned účastnil i bojů na Těšínsku proti agresi Polska. Jednotlivé části čs. legie z Francie, které přijížděly následně, byly pak postupně posílány přímo na ohrožené Slovensko.

Čs. legionáři z Francie

V předchozí kapitole jsem se už zmínil o tom, že do bojů na Slovensku byli mimo čs. legionářů z Itálie zasazeny i legionářské jednotky z Francie. Rád bych tedy v této kapitole jen v krátkosti přiblížil jejich historii.

Již v prvních dnech po vypuknutí I. světové války v r. 1914 vznikla i na půdě Francie, kde zejména v Paříži byla usídlená početná česká menšina, v rámci francouzské Cizinecké legie tzv. „*Rota Nazdar*“. Byla tvořena Čechy, z nichž většina byli

Sokolové, kteří vstoupili do Cizinecké legie dobrovolně a s nadšením v boj za samostatný český stát. Jednotka měla sílu kolem 600 mužů. Právě na základě sokolského bratrství mezi jejími příslušníky a sokolského pozdravu „*Nazdar!*“ získala jednotka jméno. Již koncem října 1914 odjela Rota Nazdar na frontu v rámci 1. Marocké divize, do níž byla začleněna. Hlavní boj jednotky přišel 9. 5. 1915, kdy při ofenzívě u Arrasu na svém úseku útočila v prvním sledu proti opevněným německým pozicím. Při odhodlaném prudkém útoku Roty Nazdar u vesnice Neuville s. V., kterou se jí podařilo dobýt a postupovat dále i navzdory očekávání francouzského štábu, padla či byla zraněna většina příslušníků jednotky. V boji, který tak Rotu Nazdar velmi proslavil, přestala prakticky zároveň jednotka existovat. Ze zbylých bojeschopných mužů pak byla sestavena četa, která se účastnila se skvělou pověstí dalších bojů, kdy se její početní stav stále ztrátami snižoval.

Tehdejší představitel československého zahraničního odboje T. G. Masaryk v únoru 1916 dojednal předběžně, především díky diplomatickým konexím M. R. Štefánika - tehdy bojového letce francouzské armády, příslib možnosti vzniku čs. armády ve Francii - po vzoru čs. vojska vznikajícího v Rusku. Jelikož na západní frontě však nebyly rakousko-uherské jednotky jako celek nasazovány, nemohli se zde na rozdíl od Ruska či Itálie dostat ve větší míře Češi a Slováci v rakousko-uherské armádě do zajetí.

Již 21. 7. 1917 utvořil M. R. Štefánik základ budoucího čs. vojska ve Francii 400 čs. dobrovolníky z Rumunska. Dále v polovině listopadu 1917 z Ruska přijel transport čs. legionářů pod velením kpt. Husáka. Tento transport čítal 1.240 mužů, kteří již měli nemalé bojové zkušenosti z východní fronty. Do čs. vojska ve Francii se hlásili i dobrovolníci z velké české menšiny v USA. Koncem listopadu 1917 z nich do Francie přijelo kolem 2.500 mužů. Během dubna 1918 dorazil ještě druhý transport čs. legionářů z Ruska (*asi 500 mužů*), pod velením mjr. Gibiše. V květnu 1918 dorazilo asi 3.000 Čechů a Slováků z řad zajatců rakouské c. k. armády, hlásících se do

čs. vojska, ze Srbska. S nimi i 400 čs. legionářů s bojovými zkušenostmi ze srbské fronty, kde bojovali v řadách srbské armády. K formování čs. zahraničního vojska na půdě Francie se přistoupilo 19. 12. 1917 na základě dekretu francouzské vlády a prezidenta Poincaré. Jednalo se o čs. vojsko s vlastním velením a symboly, zasazené pod francouzské vrchní velení.

V posledním roce I. světové války tak vznikly čtyři střelecké pluky. V Cognacu se zformoval **21. střelecký pluk**. V Jarnacu se zformoval **22. střelecký pluk**. Oba tyto pluky byly nasazeny do bojů ve druhé polovině roku 1918. Nejvíce se proslavily v říjnu 1918 tvrdým a krvavým bojem s německými jednotkami v oblasti Vouziers a Terronu. Dále v Cognacu počátkem prosince 1918 vznikl **23. střelecký pluk** (*v němž byli soustředěni především Slováci*) a v polovině ledna 1919 i **24. střelecký pluk**.

V průběhu celé I. světové války tak bylo do čs. jednotek ve Francii zařazeno 9.300 čs. dobrovolníků. Během bojů na západní frontě jich v boji za svobodu Československa 560 padlo.

Koncem roku 1918 se začalo s přepravou čs. legionářských pluků z Francie do vlasti, kde byly tyto dobře vycvičené legionářské jednotky s bojovými zkušenostmi velmi potřebné, především na Slovensku, kde se nakonec bojů účastnil leg. 21. stř. pluk a leg. 23. stř. pluk. Legionářský 21. stř. pluk se ještě předtím účastnil spolu s leg. 35. stř. plukem z Itálie a dvěma brigádami domácího vojska boje s Polskem o Těšínsko v lednu 1919, jak jsem již zmiňoval.

Nová demarkační linie

Konflikt mezi Československem a Maďarskem o slovenské území se stal i jedním z bodů jednání mírové konference v Paříži. Československo tehdy věřilo ve své spojence z I. sv. války a v jejich opětovné potvrzení garance slovenského území

jako součásti Československa. V poválečné politice se však zájmy některých vítězných mocností ve střední Evropě lišily. Požadavky Československa podpořila Francie, ale Itálie a Velká Británie volily rezervovanější stanovisko a trvaly na „*opatrnějším*“ postupu. To jen více podporovalo žádosti Maďarska a maďarská vláda na základě těchto jednání odmítala uznat suverenitu Československa na Slovensku. Dokonce 12. 3. 1919 vyhlásila v Budapešti zákon o správě tzv. Slovenské země.

V tehdejší situaci zároveň probíhaly v Maďarsku silné vnitřní politické spory, které spěly nakonec k již zmíněné bolševické revoluci 21. 3. 1919.

Na základě výnosu MNO 9680/op z 20. 3. 1919 byla dosavadní demarkační linie od 25. 3. 1919 rozdělena na dvě oblasti – západní a východní. Hranicí západní části byly hranice Šarišské stolice až po Vran. Čemerné, řeka Topľa – Ondava až po řeku Bodrog. Velitelem západní oblasti zůstal italský gen. Piccione. Velení východní oblasti svěřilo MNO francouzskému gen. Hennocqueovi.

Koncem března ještě také vlády Francie, Československa a Rumunska jednaly o koordinovaném útoku na Maďarsko. Příčinou byla vedle územních sporů i obava z vlivu bolševické moci ve střední Evropě.

Ministr národní obrany V. Klofáč také dne 29. 3. 1919 vydal rozkaz pro gen. Hennocquea připravit vojenské zajištění území Podkarpatské Rusi. Důvodem byla obava možného postupu maďarských jednotek v tomto směru.

V březnu MNO vydalo též základní organizační výnos, jímž se československá armáda rozčlenila na 12 pěších divizí. Z toho 8 divizí mělo být z českých zemí, 3 divize ze Slovenska a 1 divize z Podkarpatské Rusi. Do konce června měla být tato výstavba dokončena. Každá z divizí měla mít dvě pěší brigády (*s 12 prapory*), 1 dělostřelecký pluk o pěti bateriích, jezdeckou

eskadronu a dvě ženijní roty. Nejprve se tvořilo šest divizí pro obranu Slovenska. Zároveň do nich byly začleněny i části domácí čs. armády, které v té době již na Slovensku byly. Z jednotek v okolí Košic se v březnu vytvořila **3. divize** (*skládající se z V. a VI. brigády – dom. 21. pěší pluk, dom. 36. pěší pluk, dom. 74. pěší pluk*). Do této divize byl začleněn i leg. 23. stř. pluk z Francie (*v přečíslování divize jako 4. pluk*). Velení divize převzal francouzský gen. Hennocque.

Velitel západní oblasti demarkační linie, italský gen. Piccione, měl k dispozici čs. armádní legionářský sbor z Itálie (*leg. 6. a 7. divize*) a dále II. a IV. brigádu dom. vojska. V případě nutné potřeby měl pověření převzít i vrchní velení na úseku východní oblasti. Velitel východní oblasti demarkační linie, francouzský gen. Hennocque, měl k dispozici uvedenou 3. divizi a I. brigádu domácího vojska.

Z východní oblasti u řeky Uh byl stažen počátkem dubna 1919 leg. 31. stř. pluk do Trebišova jako divizní záloha. Následně do východní oblasti kolem řeky Uh francouzský gen. Hennocque přemístil dom. 36. pěší pluk (*převzal úsek Užhorod - Užocký průsmyk*), II. prapor dom. 74. pěšího pluku (*úsek Užhorod – Vajany*) a dom. 21. pěší pluk (*úsek po Vajany*).

Byla postavena také **4. divize**, která se skládala z dom. 71. pěšího pluku (*utvořeného z mobilizovaných Slováků*) a z části čs. domobraneckých praporů z Itálie, které se mezitím začaly již vracet do vlasti. Divize se členila na VII. a VIII. brigádu. Velitelem divize se stal gen. Letovský (*12. 5. potom velení převzal gen. Rada*). Tato 4. divize počátkem dubna 1919 vystřídala v pozicích kolem Košic III. Brigádu dom. vojska, která zde byla dislokována s úkolem zajištění obrany území proti případné agresi Polska. Konala zde tak pohraniční službu. Nyní tyto pozice zaujala nová 4. divize.

Na základě nešťastně vytvořené původní demarkační linie z 25. 11. 1918 a s tím spojených oficiálních žádostí některých obcí v pohraničí o obsazení čs. vojskem, pro zajištění bezpečí a

získání důležité jižní pohraniční železnice do čs. rukou, určila mezinárodní mírová konference novou demarkační linii. Ta se posunula na jih na linii ústí řeky Ipeľ – Mátra – Bukové vrchy – Gesztely – kota 610 – kota 383 – Sárospatak – Páczin – Zemplénagárd – Nagylanya – Baťovo – V.Dobroň – Putka – Helmec – kota 304 – Jarok – řeka Uh. Znovu bylo potvrzeno definitivně přičlenění Podkarpatské Rusi do Československa, což znovu tehdy potvrdila i delegace podkarpatských Rusínů. Novou linií se ocitaly na čs. území důležité uzly jižní železnice Bánréve, Miškovec, Slovenské N. Město a Čop. S touto novou demarkační linií byla seznámena jak československá tak maďarská strana. MNO tedy výnosem 10.807/op ze 7. 4. 1919 vydalo dispozice pro postup vojska jižním směrem k obsazení nové hranice. Zvláště byl kladen důraz na rychlé zajištění tohoto území a zabránění zbytečnému krveprolití, takže obsazení se mělo provádět souběžně s ústupem maďarských jednotek, který se předpokládal.

Pro čs. vojsko na Slovensku tak byly stanoveny nové úkoly:

- zajistit nové území a zavést čs. státní moc

- zajistit ochranu obyvatel a jejich majetku

- zlikvidovat loupeživé ozbrojené tlupy, které se na novém území vyskytovaly

- zabránit šíření bolševismu z Maďarska na Slovensko

- zabránit Maďarům v plenění a ničení při jejich ústupu z tohoto území

Obsadit západní část nového území, pojmenovanou nyní na „*slovenský úsek*“, po demarkační linii dostal za úkol italský gen. Piccione se svými podřízenými jednotkami (*arm. leg. sbor z Itálie, II. a IV. brigáda dom. vojska*). Východní část nového území po novou demarkační linii, pojmenovanou nyní na „*rusínský úsek*“, dostal za úkol obsadit francouzský gen. Hennocque se svými podřízenými jednotkami (*3. divize a I.*

brigáda dom. vojska).

Plán postupu byl navíc předběžně koordinován s rumunským vojskem, které plánovalo postup do nitra Maďarska, čímž se předpokládal ústup větší části maďarských jednotek na ohrožený rumunský úsek. Rumunsko hodlalo obsadit jemu mezinárodní konferencí přiřknuté území, avšak Maďaři jej samozřejmě nechtěli vydat. Nenadále však již 16. 4. vyrazila rumunská severní armáda, pod velením gen. Olteanu, vpřed a 25. 4. již byla na čáře Čop – Tisza – Polgár.

Po předchozím plánování operace (*rozkaz čj2233 op. z 12. 2., čj.2565/op z 28. 4.*) obsazení nové demarkační linie (*kdy se jednotky gen. Picciona měly přesunout ve třech hlavních částech na linii Bátka – Martinová – Szenterzsébel – Bakta – železnice Drégelypalánk – Nógrádveröce, včetně Czoványso*) byl vydán rozkaz k postupu. Francouzský gen. Hennocque přesunul k obcím Michalovce a Sobrance začátkem dubna 3. divizi.

21. 3. 1919 došlo v Maďarsku k revoluci a moci se ujali bolševici. Vznikla tak Maďarská republika rad po sovětském vzoru.

Nová bolševická vláda se nejprve chtěla soustředit na organizaci své armády. Proto maďarské jednotky se nejprve stahovaly z slovenského území až za vytčenou demarkační linii k soustředění sil pro pozdější připravovaný velký útok proti čs. armádě na Slovensku. Na demarkační linii se však maďarské jednotky koncem dubna nezastavily. Stahovaly se dále, ještě několik kilometrů do vlastního vnitrozemí, čímž vzniklo za demarkační linii jakési „*území nikoho*“. Československé velení nejprve na tuto záležitost nijak nereagovalo, avšak v tomto „*území nikoho*“ začaly řádit různé polovojenské ozbrojené tlupy, které rabovaly a dopouštěly se dalších zločinností na místním maďarském obyvatelstvu. Nebyla v tomto pásmu žádná zákonná správa, vládla zde anarchie. Představitelé postižených maďarských obcí v nutnosti opětovného zajištění

zákona a zamezení zločinností se obraceli na maďarskou vládu a armádné velení se žádostmi o vyslání vojska nebo alespoň policejních oddílů. Když nepřicházela odezva, opakovali své výzvy i na stranu československou. Zde italský gen. Piccione podal do Prahy MNO návrh k obsazení tohoto „*území nikoho*“ za určenou demarkační linií československým vojskem. MNO návrh schválilo, ale později se ukázalo toto rozhodnutí velmi nerozvážným.

27. 4. 1919 vydal italský gen. Piccione po dohodě s MNO tento rozkaz:

„Rudé gardy ustupují s demarkační čáry k Ipeľu. Obyvatelstvo v územích Maďary vyklizených je vydáno všanc násilným rekvisicím, loupežím a p. maďarských vojsk; objevují se nepořádky a pogromy. Jest v zájmu republiky a humanity, aby čs. vojsko obsadilo postupně, jak se Maďaři stahují, železniční uzly a železnice k zajištění majetku občanů.“

Gen. Hennocque tedy se svými jednotkami zahájil postup hned ten samý den (*tj 27. 4. 1919*). Z jednotek italského gen. Picciona zahájila postup leg. 6. divize 29. 4., II. brigáda dom. vojska 2. 5. Východní křídlo čs. pozic zajistila leg. 7. divize jako východiště pro postup II. brigády.

Území Podkarpatské Rusi měla obsadit 3. divize (*skládající se z V. a VI. brigády dom. vojska včetně legionářského pluku*). Ta se přesunula do 24. 4. do prostoru Palín – Užhorod. Nejprve měl být obsazen Čop, jako důležitý železniční uzel. Přes V. Kapušany postupovala tak na Čop V. brigáda a z Užhorodu přes Surty postupovala na Čop VI. brigáda. Postup 3. divize pak kryla v povodí řeky Uh proti potenciálnímu maďarskému útoku od Mukačeva I. brigáda dom. vojska.

Část I. brigády (*tvořené částí II. praporu dom. 74. pěšího pluku, dělostřeleckou baterií a jezdeckou eskadronou*) vyslaná z Užhorodu přes Surty k Čopu zjistila, že Maďaři se stáhli z povodí Uhu do Čopu, kde mají připravené pozice a vytvořenu

obranu přechodů přes řeku Latoricu. Se souhlasem MNO francouzský gen. Hennocque překročil 27. 4. stávající demarkační linii k postupu na novou.

Po menším krátkém boji u Vajan dobyla V. brigáda přechod přes řeku Uh a po překročení řeky se soustředila ve V. Kapušanech. Mezitím přes Užhorod dorazila k obci Surta i VI. brigáda, jejíž součástí byl i leg. 23. stř. pluk z Francie. Část samostatné I. brigády, která u Čopu zjistila předtím situaci, byla posílena ještě o další prapor a dělostřeleckou baterii. Velením dobytí Čopu byl pověřen francouzský pplk. Poirée.

Maďaři se pokusili 28. 4. o slabý výpad z Čopu obrněným vlakem do Surty, přičemž zahájili i rušivou dělostřelbu do čs. pozic. Obrněný vlak byl československou 3. divizí u Surty odražen. V noci se část samostatné I. brigády úspěšně dostala přes mosty na druhý břeh řeky Latorice. Řeka byla v toto roční období rozvodněná, nebylo tedy možné najít případné brody. Slabé maďarské hlídky tak byly následně částí samostatné I. brigády zahnány na ústup do Čopu.

Ráno 29. 4. úspěšně zmíněná část I. brigády pronikla do Čopu, kde se zmocnila nádraží, na němž zajistila několik vlakových souprav těsně před odjezdem do Maďarska. Kvapně ustupující maďarské vojsko při ústupu přes řeku Tisu poškodilo za sebou most, čemuž se nepodařilo již zabránit. V. brigáda (*ze 3. divize*) po zajištění Čopu obsadila i oblast ve směru na Slovenské Nové Město a Sárospatak. Potom, 2. 5., navázala u Vajdácsky spojení s leg. 6. divizí italského gen. Picciona. Jeden z úkolů, zajistit důležitý most přes Bodrog u Selešky před zničením Maďary, však V. brigáda nesplnila. Maďarům se podařilo most zničit. VI. Brigáda obsazovala východní okolí Čopu po dohodě s rumunskou armádou. Části rumunské armády zde byly rozloženy a na základě dřívější dohody mezi Československem a Rumunskem se pomalu spořádaně stahovaly.

Samostatná I. brigáda dom. vojska, jejíž část se účastnila získání Čopu, obsadila následně Mukačevo praporem dom.

36. pěšího pluku a jezdeckou eskadronou. Podařilo se jí zde zmocnit nemalého výstrojního skladu. V té době v Mukačevě ještě byla i rumunská jezdecká eskadrona, která se však podle dohody stáhla do Berehova. Později obranu Mukačeva v květnu převzal 3. pluk ze VI. brigády (*následně obsadil později tento pluk i okolí řeky Latorice v oblasti k Verečskému a Volovecképu průsmyku*). Zároveň bylo následně s Rumunskem domluveno, že Československo obsadí Podkarpatskou Rus až po linii Baťov – M. Sziget – Jasina. Na žádost rumunské armády však část železnice z M. Szigetu do Jasiny zatím byla ponechána v rumunských rukách. Rumuni tuto trať zatím potřebovali pro obranné operace proti možné agresi Polska. Nebylo však možné vlivem následných událostí, aby čs. armáda obsadila území až k domluvené linii, neboť pozdější červnové události způsobily, že se musela stáhnout k obraně Čopu a Mukačeva.

V polovině května také došlo na československém území k internaci ukrajinského III. armádního sboru. Sovětské Rusko tehdy válčilo s Polskem a územní nároky byly na obou stranách. Ukrajinský III. armádní sbor tvořil obranu jižní části východní Haliče. Rychlým průlomem polské armády v pozicích u Přemyšlu na Stryj byl tento sbor odříznut od zbytku sovětské armády. Před zajetím nepřítelem se větší část sboru zachránila ustoupením na území v tomto konfliktu neutrálního Československa přes Užocký a Věrecký průsmyk. 4000 mužů a 80 důstojníků tohoto sboru bylo československou armádou odzbrojeno a internováno nejprve ve Slovenském Novém Mestě, později v Jablonném v Čechách. Zde byl nazýván „*ukrajinskou brigádou*“ a internovaní ukrajinští vojáci se zde měli celkem dobře. Jako zemědělští dělníci pomáhali později na polích, či někteří pracovali při výstavbě některých vojenských objektů. V roce 1921 byla tato skupina rozpuštěna a ti Ukrajinci, kteří o to měli zájem byli po částech repatriováni zpět do sovětského Ruska. Odzbrojením tohoto sboru v květnu 1919 získala čs. armáda 2.000 pušek, 12 kulometů, 12 děl a 200 povozů, čímž doplnila svou nedostatečnou výzbroj.

Koncem dubna československé jednotky tedy obsadily na základě návrhu italského gen. Picciona i zmiňované „*území nikoho*“ za určenou demarkační linií. Postoupily tak na linii řeka Ipeľ – Salgótarján – Bélapátfalvy – oblast Miškovce. Zmíněným násilnostem loupeživých tlup v této oblasti sice přítomnost československého vojska zamezila, avšak na tento krok okamžitě podrážděně reagovala maďarská vláda, která jej brala jako otevřený akt nepřátelství a jako vítanou záminku k útoku, protože tento krok byl porušením rozhodnutí mezinárodní mírové konference. S jejími závěry sice maďarská vláda nesouhlasila, nicméně nyní při popsaném porušení určené demarkační linie československou stranou, se na tuto linii a její porušení odvolávala.

V té době také telegraficky žádal ministr V. Šrobár ministra války gen. M. R. Štefánika do Milána (*kde byl za služebním posláním*) o návrat do Československa s tím, že je nutné aby se ujal urychleně řešení těžké situace na jižním a východním Slovensku. Generál Štefánik reaguje takřka okamžitě a rozhoduje se pro rychlý návrat do vlasti. Pro potřebu rychlého návratu se rozhodl místo dopravy po železnici pro přelet letadlem.

Ticho před bouří

V noci 24. 4. došlo k přestřelce mezi čs. strážemi a maďarskými jednotkami přes Dunaj u Bratislavy. Několik maďarských rudých gardistů se pokusilo též přeplout z maďarské strany Dunaj. Došlo k boji, ve kterém bylo 11 Maďarů zajato.

U Komárna byla 30. 4. napadena čs. stráž částí ozbrojeného místního obyvatelstva, které bolševickou propagandou Maďaři vyzývali k boji za moc pro dělníky, se slibem zřízení dělnické

republiky rad na Slovensku pod ochranou Maďarska. Bez varování tak někteří zbolševizovaní civilisté napadli granátem čs. strážnici, v níž byla výbuchem zraněna celá čs. stráž. Ta se poté počala střelbou bránit a zahnala útočící na útěk.

Ještě v noci na 1. 5. zahájili Maďaři silnou dělostřeleckou palbu na československé pozice. Využili dále i husté mlhy a pod ochranou této silné dělostřelby převezli přes Dunaj na československou stranu několik ozbrojených skupin, čítajících asi 2.000 mužů. Tyto skupiny byly složeny z dělníků, horníků a rolníků z okolí Rábu a Tátatóváros. V jejich postupu je mělo podporovat vybraných asi 400 maďarských vojáků. Tyto skupiny následně přepadly a zabily čs. stráž na mostě, přes který vedla železnice a postupovaly dále na Komárno. Na nádraží však narazily na jednotku leg. 39. stř. pluku. V Komárně byl velitelem jednotek pluku mjr. Basl. Ten nařídil zaujmout rychle obranu na nádraží proti těmto ozbrojeným maďarským skupinám a požádal o pomoc části leg. 34. stř. pluku v Nových Zámcích. V brzkých ranních hodinách dorazila potom tedy od Nových Zámků posila dvou pěších rot III. praporu leg. 34. stř. pluku. Mjr. Basl se všemi jednotkami po počáteční přestřelce v 6.00 zaútočil. Ozbrojené maďarské polovojenské skupiny nebyly schopny útočícím čs. legionářům vzdorovat, většina se jich obrátila na útěk. Část se jich však pokoušela bojem rozhodný legionářský útok bezúspěšně zadržet. Legionáři zahnali ustupující tlupy od nádraží až na tzv. „*válečný ostrov*“. Zde legionáři zaútočili ze dvou směrů, z východu a ze západu rozhodným útokem. Došlo tak k tvrdému krvavému boji, během něhož se nakonec ozbrojené tlupy rychle vzdaly, poté co se dostaly do beznadějné situace. Měly během krvavého boje vysoké ztráty, pouze necelá stovka živých byla zajata. Padlo kolem 400 maďarských bolševiků, mnoho jich bylo zraněno a zbytek unikl do vln Dunaje. Na československé straně padlo v boji 15 legionářů a dalších 25 jich bylo zraněno (*včetně 5 důstojníků*). Ze zraněných později další 2 muži podlehli zraněním. V boji legionáři ukořistili 4 kulomety, 150 pušek, více než 100 beden munice, 1 dělo 37,5 mm., přes 800 granátů a množství dalšího vojenského

materiálu. Vítězství podpořilo značně bojovou morálku čs. vojska na Slovensku a mělo klíčový význam pro udržení obrany v úseku, kde se nepodařilo Maďarům prorazit. Po boji bylo několik zajatých bolševiků, kteří byli šetřením identifikováni jako obyvatelé Komárna, po krátkém vojenském soudu za zradu popraveno. Ještě odpoledne nabídla maďarská strana leg. 39. stř. pluku výměnu zajatců. Bylo tedy devět zajatých vyměněno za stejný počet Maďarů.

Výslechem zajatců (*jeden z vyslýchaných zajatců byl dokonce i český komunista, který vstoupil do maďarské rudé armády*) legionáři zjistili, že útok polovojenských skupin byl proveden s vědomím komunistické vlády v Budapešti. Maďaři údajně počítali s tím, že legionáři nebudou chtít bojovat, protože jsou již válkou unaveni a údajně jich podle jejich zpravodajských informací velká část sympatizuje z komunistickými myšlenkami. Byli proto později velmi šokováni odhodlaným a statečným odporem legionářů.

2. 5. obsazen Miškovec leg. 6. divizí (*jednalo se o leg. 31. stř. pluk a leg. 32. stř. pluk, neboť leg. 35. stř. pluk tvořil zálohu divize v Košicích*), která přesun k obsazení města zahájila 29. 4. v pěti proudech po předchozím průzkumu (*ten zjistil přítomnost maďarských jednotek o síle 5 praporů a 2 dělostřeleckých baterií v oblasti*).

Před samotným získáním Miškovce se jednotlivé proudy postupující divize srazily s maďarskými jednotkami, tvořícími obranu přístupu na město. Největší postupující proud divize (*legionářské dva prapory a leg. dělostřelecká baterie*) se srazil s ustupujícími maďarskými jednotkami u Bánréve a Putnoku. 1. 5. obsadil Sajónszentpéter. Zde došlo k setkání ze zástupci města Miškovce, kteří prosili o obsazení města čs. vojskem s odůvodněním, že maďarské jednotky ve městě rabují a dopouštějí se násilností. Mezitím další postupující proud divize (*legionářské dva prapory, leg. dělostřelecká baterie a jezdecká eskadrona*), pod velením italského plk. Ciaffiho, prorazil maďarskou obranu u Michalan, Legině a Slovenského Nového

Města. Maďaři ustupovali přes Sárospatak. Ten též následně italský plk. Ciaffi obsadil poté, co získal Slovenské Nové Mesto. Další prapor této divize se srazil u Szalonny s maďarskou rotou, jíž rychle zahnal na ústup. Jiná postupující část divize, o síle legionářského praporu a leg. dělostřelecké půlbaterie, se utkala u Szikszó s maďarským praporem, který se po krátkém boji čs. legionářům vzdal. Na oficiální žádost zástupců Miškovce bylo tedy leg. 6. divizí město obsazeno. Nepřítel urychleně ustupoval.

Po vybudování obrany a strážných stanovišť až po Kisgyör a Mályi se přesunul jeden prapor leg. 32. stř. pluku s leg. dělostřeleckou baterií do Putnoku. Odtud tento prapor postupoval od 6. 5. ve dvou částech na Bélapátfalvu, avšak jedna část u Szilvásvárad byla napadena maďarským obrněným vlakem. Tím se rozpoutal krátký boj. Situaci rozhodla druhá část praporu, která obchvatem přes Ózd a Jordánházu zaútočila na vlak z nečekaného směru. Ten byl tím obklíčen a brzy se vzdal. Mimo získání obrněného vlaku, 8 kulometů a 2 děl, bylo zajato i 21 maďarských vojáků s 1 důstojníkem. 9. 5. obsadil prapor již bez odporu Bélapátfalvu. Zde zajistil pozice a vyrazil dále na Szarvaskö. Narazil zde však na maďarskou jednotku z Egeru, která stála v cestě postupu. Po krátkém tvrdém boji, ve snaze vyhnouti se ztrátám, začal prapor spořádaně ustupovat do Bélapátfalvy, pronásledován rozvášněnými Maďary. Nakonec k dalšímu boji došlo nedaleko Monosbelu, kde však po krátkém boji čs. legionáři zvítězili a zajali i část maďarského praporu včetně jeho velitele. Ukořistili i 6 kulometů. Tento prapor potom odpočíval zbytek dne a byl navíc posílen dalším praporem legionářů. Oba tyto prapory leg. 32. stř. pluku se znovu hned druhý den pokusily získat Szarvaskö. To se jim podařilo, přičemž nenarazily na větší odpor. Po proniknutí až k Felnémetu byly na samé hranici vytyčené nové demarkační linie. Velitele praporu zde kontaktovali zástupce města Eger s prosbou, aby čs. vojsko obsadilo i jejich město a zajistilo tam tak bezpečí obyvatelstvu. Eger však ležel již za určenou demarkační linií, za níž čs. vojsko nesmělo. Žádost Egeru tak musela být odmítnuta. Leg.

prapory zajistily obranu Szarvaskö a Bélapátfalvy (*především na okolních výšinách – koty 455 a 871*).

Leg. 6. divize tak obsadila svůj přidělený úsek nové demarkační linie v prostoru Szarvaskö – Kisgyör – Mályi – Gesztely – Monok – Tállya – Sárospatak. Mezitím v Miškovci maďarské politické proudy rozpoutaly štvavou kampaň proti čs. vojsku. Velitel leg. 6. divize gen. Rossi raději do Miškovce stáhl z Košic svou divizní zálohu – leg. 35. stř. pluk (*mimo dvou rot, které byly tehdy v Praze*) a 3 baterie leg. 6. děl. pluku. Jedním praporem leg. 35. stř. pluku okamžitě vystřídal v Bélapátfalva prapor leg. 32. stř. pluku, který tam držel obranu a jeden prapor leg. 35. stř. pluku přesunul do Diosgyör. Vystřídaný prapor leg. 32. stř. pluku z Bélapátfalvy se přesunul do Sajószentpéteru.

V polovině května se do prostoru Bánréve – Járdánháza přesunula celá III. brigáda domácího vojska.

Ještě předtím počátkem května dochází k jednotkám na Slovensku smutná zpráva o tragické smrti ministra války gen. M. R. Štefánika. Na žádost ministra V. Šrobára se rozhodl pro rychlý návrat z Itálie do Československa. Pro let bylo vybráno letadlo značky Caproni, přestože mjr. J. Šeba gen. Štefánika varoval, že stroje značky Caproni nejsou pro tak dlouhé přelety splehlivé. Ráno 4. 5. 1919 odstartovalo letadlo Caproni Ca 33 z letiště Campoformido u Padovy. Na jeho palubě se mimo tříčlenné italské posádky nacházel i gen. M. R. Štefánik. Po 11.00 se letoun objevil již nad Bratislavou, u níž se chystal přistát na letišti Vajnory. Po asi 15 minutách se však letadlo zřítilo z asi 50 metrů na přistávací dráhu letiště. V troskách letadla zahynula při této nehodě tříčlenná italská posádka a generál M. R. Štefánik. U čs. vojska, zejména u legionářských jednotek tato zpráva vyvolala smutek.

Operace k dobytí salgótarjanu

Dalším důležitým opěrným bodem na nové demarkační linii byl Salgótarján. Italský gen. Piccione svěřil v rámci své skupiny tento úkol II. brigádě domácího vojska. Ta podle jeho plánu měla obsadit nejprve východní prostor za železnicí Drégelypalánk – Nógrádveröce, až po Martinová – Barlang - kota 481 – Szenterzsébet – Terpes – Bona halom – kota 368. Rozkazem II. brigády čj. 410/1 op. ze 30. 4. 1919 měl být tento úsek obsazen ve dvou sledech. Nejprve mělo být dosaženo Salgótarjánské pánve, potom měl být obsazen určený úsek demarkační linie. Očekával se maďarský odpor o síle maximálně dvou praporů, které tvořily tehdy podle zpráv posádky Rapovce, Filakovo, Feledince a Balassagyarmat. Brigáda zahájila postup 1. 5. ve třech proudech z prostoru Lučence.

Největší skupina brigády, pod velením pplk. Müllera, o síle tří praporů a dvou dělostřeleckých baterií, postupovala u železnice na Salgótarján a Lapujtö. Východní skupina brigády, představující jeden prapor, postupovala přes Feledince na Tajty, přičemž udržoval styk se sousední leg. 6. divizí. Jižní skupina brigády, pod velením pplk. Kendíka, čítající též jeden prapor, postupovala přes Litke na Karancság a Széczény.

Brigáda při postupu potřela ozbrojenou maďarskou městskou milici u V. Dravců a za dílčích potyček si zajistila u Galši přechod přes řeku Ipeľ. Maďaři ustupovali povětšinou bez boje, vyklidili i Filakovo a stahovali se k Salgótarjánu. Brigáda překročila přes zajištěný přechod u Galši rychle řeku Ipeľ. Brzy však začaly některé maďarské jednotky klást odpor. Brigáda přesto úspěšně po rozdrcení všech míst odporu maďarských menších jednotek pronikla 7. 5. na linii Lapujtö – kota 727 – Somosköujfalu. Zde Maďaři kladli tvrdý odpor bojem. Pplk. Kendík mezitím se svým praporem dosáhl Széczény a Karancsságu, další prapor potom zajistil i Zagyvarón. Průzkumem a zpravodajskou činností bylo zjištěno, že Maďaři soustřeďují své síly u Salgótarjánu, kde se chystají k protiútoku proti postupujícímu čs. vojsku. Postup brigády byl tedy

zastaven a počalo se s přípravou pozic k případné obraně.

Maďaři zaútočili 9. 5. od Salgótarjánu značnou silou. Přestože se II. brigáda domácího vojska snažila ubránit své pozice, nepřítel byl na několika místech úspěšný. Maďarským jednotkám se podařilo dobýt Lapujtö se sousední výšinou kóty 727. Ohrožená II. brigáda musela za této situace ustoupit na výšiny a okolí u Raďovců nedaleko Filakova. Zde dorazila na žádost o pomoc brigádě posila jednoho praporu od gen. Picciona. Nakonec se podařilo II. brigádě silný postup Maďarů zastavit a odrážet jednotlivé výpady nepřítele. Avšak 12. 5. Maďaři znovu zaútočili vědomi si své početní palebné převahy, které čs. jednotky nedokázaly déle vzdorovat a během dne se tak II. brigáda musela stáhnout až ke Galši, kde původně předtím překročila řeku Ipeľ. Proti značné přesile nepřítele nemohla tuto oblast II. brigáda dlouhodobě držet, proto se stáhla v noci 13. 5. nepozorovaně až do původních výchozích pozic za Ipeľem u R. Soboty. Tím však bylo z nechráněného boku ohroženo postavení leg. 6. divize u Miškovce. Bylo nutné bok leg. 6. divize zajistit a pak teprve bylo možné znovu přemýšlet o postupu k dobytí Salgótarjánu. MNO výnosem čj. 14.922/op ze 13. 5. nařídilo znovu získat území, z něhož II. brigáda byla nucena ustoupit a dobýt Salgótarján. Nyní měla II. brigádě domácího vojska pomoci při této operaci leg. 6. divize. Dále byly poslány italskému gen. Piccione ještě další posily, skládající se ze dvou praporů nově reorganizovaného prešovského 67. pěšího pluku, baterie hrubých houfnic a 5. domobranecký prapor. Ke II. brigádě byla přesunuta k R. Sobotě i IV. brigáda domácího vojska. Obě brigády byly sloučeny 13. 5. v tzv. „*Lučeneckou skupinu*“ pod velením gen. Letovského. Ten se ujal velení této skupiny a svou funkci velitele 4. divize domácího vojska předal gen. Radovi.

Velitel čs. armády ve „*slovenském úseku*“ italský gen. Piccione na základě směrnic MNO vyčlenil z leg. 6. divize pro operaci dobytí Salgótarjánu a jeho okolí leg. 32. stř. pluk. K tomu připojil III. brigádu domácího vojska. Velením celé skupiny, o celkové síle šesti praporů a tří dělostřeleckých baterií, pověřil

velitele leg. 32. stř. pluku italského plk. Angiona.

Podle plánu nejprve mělo být získáno znovu území, z něho musela předtím II. brigáda ustoupit a měl následovat silný útok na Salgótarján, plánovaný na 22. 5. Hlavní úder měl vést z východu a měla jej provést smíšená skupina italského plk. Angiona a IV. brigáda z „*Lučenecké skupiny*“.

Předpokládalo se, že nepřítel má v Salgótarjánu asi 2 pěší pluky, v Egeru 1 pěší pluk. Předpokládal se však i další přísun silných posil nepřítele od Budapešti.

Maďaři předpokládali československý útok na své pozice, proto se 15. 5. stáhli z Feledince kde by se těžko bránili.

Italský plk. Angiono se svou skupinou zahájil postup 18. 5. U Leleszu rozehnal nepřátelské strážní jednotky a obsadil Pétervására a Bócs, Posvár, Szajlu. Části jeho skupiny se dostaly i do Zabaru. Po odpočinku hned druhý den část skupiny pokračovala v tažení. U Nádújfalu došlo k přestřelce s maďarským obrněným vlakem, jenž však především díky dělostřeleckým bateriím skupiny ustoupil do Kisterenye. Část jednotek skupiny, jimž velel mjr. Pirník po obsazení okolí Kisterenye, pronikla i do samotného města a zmocnila se ho. Bylo přitom zajato několik maďarských vojáků včetně maďarského podplukovníka. Ten mjr. Pirníka seznámil s tím, že maďarské jednotky toho dne napadly prapor čs. skupiny, která byla v Szajle. Tento prapor vytlačily z města a ten musel ustoupit až do Pétervásáry. Brzy spojka vyslaná od zmíněného praporu se žádostí o pomoc mjr. Pirníkovi potvrdila tuto událost. Přestože byl mjr. Pirník ve složité situaci, kdy hrozilo obklíčení jeho části maďarskými jednotkami, poslal na pomoc napadenému praporu svou ženijní rotu, která byla jeho jedinou zálohou. Po vyhodnocení situace pak nařídil Pirník své části ústup z Kisterenye na výšiny u Mátraszele. Většina jeho jednotek tak ustoupila v noci na 20. 5. až na jeden prapor, který obdržel rozkaz k ústupu pozdě a mohl tak ustoupit až 20.

5. Ústup se podařil bez problémů.

Ve stejný den, 18. 5., vyrazila ke splnění operace i další část skupiny italského plk. Angiona. Jednalo se o oddíl mjr. Aujeského (*dva prapory a dělostřelecká baterie*). Ten vyrazil z Bélapátfalvy na Szarvaskö, za nímž se však dostal do přestřelky s maďarským obrněným vlakem. Maďarský vlak byl zahnán na ústup a oddíl pokračoval až do Felnémetu. Před postupující velkou přesilou maďarské armády se ale musel ještě týž večer znovu stáhnout do Bélapátfalvy, kde měl lepší vyhlídky na obranu. Následný den, 19. 5., oddíl opakoval svůj postup směrem na Bátor. U Bátoru na výšině (*kota 406*) došlo k boji s velkou přesilou nepřítele. Oddíl se musel stáhnout opět do Bélápatfalvy, kde jedna jeho část o síle praporu zůstala v záloze a od rána mezitím odrážela maďarské útoky od Egeru. Celý oddíl se v Bélapátfalvě bránil silnému maďarskému útoku i příští den. Poté co jej nakonec odrazil a Maďaři utrpěli značné ztráty, mjr. Aujesky zavelel k ústupu do Putnoku, jelikož se začaly stahovat i čs. jednotky z Miškovce.

Ten samý den však Maďaři znovu napadli zesílený čs. prapor v Pétervásáry (*který předtím musel ustoupit ze Szajly*). Došlo k tvrdému boji, přičemž na obou stranách byly citelné ztráty. Nakonec museli Čechoslováci z Pétervásáry ustoupit bojem až do Borsodnádasd před dobře vyzbrojenou maďarskou přesilou. Odtud hned druhý den ustoupil tento prapor, zesílený ještě o ženijní rotu, přes Ózd do Bánréve. Zde se začínaly množit nepokoje části místního maďarského obyvatelstva proti čs. vojsku a hrozilo nebezpečí pokusů o ničení železnice. Prapor tedy převzal zatím střežení trati.

Zpravodajci skupiny plk. Angiona zjistili, že Maďaři hodlají pokračovat dalším silným útokem, jelikož jim docházejí stále nové posily. Nebylo bohužel informací o situaci dalších dvou brigád, které se účastnily postupu na Salgótarján (*II. a IV. brigáda domácího vojska*). Zmiňovaná část Angionovy skupiny se tedy stáhla až do Pogoně, kde byly lepší vyhlídky na úspěšnou obranu. Účast skupiny italského plk. Angiona při

konečném útoku na Salgótarján byla tím vyloučena.

V den zahájení operace k dobytí Salgótarjánu, 18. 5., zahájila tedy podle plánu postup i IV. brigáda domácího vojska. Průzkumem se nejprve zjišťovala přítomnost maďarských jednotek a jejich pozice. Brigáda se rozdělila na tři části pro snažší pronikání – severní část (*2 prapory a 2 dělostřelecké baterie – velitel kpt. Balář*), střední část (*2 prapory a dělostřelecká baterie – velitel kpt. Vlasatý*), jižní část (*3 prapory a 2 dělostřelecké baterie – velitel pplk. Pobořil, velitel brigády*). Balářova část se přesunula 19. 5. do Ožďan, odtud přes Filakovo do Raďovců, aniž by narazila na vážný odpor nepřítele. Vlasatého část se přesunula 19. 5. do Détér a dále do Hajnačky, kde došlo kolem poledne ke krátkému dílčímu boji s maďarskou jednotkou, která nakonec ustoupila. Hajnačka byla obsazena. Pobořilova část se přesunula 19. 5. z Šimonovců do Hostic, dále do Petrovce, potom na Kisrét pustu. Zde se postupující jednotky pplk. Pobořila ze IV. brigády srazily s nepřítelem. Maďaři nakonec unikli na výšinu Gegy, kde se připravili k obraně.

Mezi postupující IV. brigádou a III. brigádou (*v rámci skupiny plk. Angiona*) postupoval styčný oddíl, sestávající z kulometné roty a jezdecké eskadrony. Ten byl 19. 5. též napaden Maďary. Nepřátelský útok byl velmi silný a tento styčný oddíl mezi brigádami musel nakonec v tvrdém boji ustoupit do Petrovců. Maďaři se tak dostaly do linie čs. vojsk, mezi III. a IV. brigádu, čímž byly ohroženy boky obou brigád. Mezitím dorazila IV. brigáda na linii Raďovce – Hajnáčky – Dubenec – Kisrét pusta. Záloha skupiny (*dva prapory domácího 67. pěšího pluku a dělosřelecká baterie*) držela Petrovce.

Následný den, 20. 5., pokračovala IV. brigáda v postupu, a u Piliše navázala dotyk s II. brigádou domácího vojska. Dále obsadila Večeklov a získala po vypuzení maďarské jednotky i výšinu Gegy. Ještě týž den navázala brigáda i dotyk s částí III. brigády, čímž byla opět spojena souvislá linie. Z Petrovců se záloha skupiny přesunula na rozkaz velitele brigády přes

Zabar, Pogony na Istenmezeje. Měla za úkol zaútočit na nepřátelské postavení u Pétervásáru a odlehčit tak III. brigádě.

Postup skupiny na Salgótarján pokračoval úspěšně i 21. 5. Severní část brigády (*kpt. Balář*) dobyla po krátkém boji jižní část Šomošky a pozice na kotě 727. Jižní část (*pplk. Pobořil*) tlačila před sebou ustupující maďarské jednotky a obsadila Zagyvu a výšinu Szilváskö. Střední část (*kpt. Vlasatý*) mezitím získala Salgó. Ustupující maďarské jednotky se spojily k vytvoření silné obrany. Došlo k bojům s pokusem o proražení maďarské obrany, především u výšin na kotách 628 a 620. Maďaři se však bránili dobře a pokusy o probití jejich obrany ztroskotaly. IV. brigáda tedy držela alespoň dosaženou linii. Maďaři přisouvali rychle další posily a již odpoledne zahájili velmi silný protiútok. Před silným náporem nepřítele nemohla v provizorních pozicích IV. brigáda delší čas bojem vzdorovat. Za boje tedy pomalu ustupovala, až byla nakonec přesilou útočící maďarské armády zatlačena zpět do pozic z předchozího dne na linii Večeklov – Gegy – Pogony.

Kpt. Vlasatý se svou posílenou částí (*nyní 3 prapory a dělostřelecká baterie*) se mezitím při přesunu srazil na výšině Dudar u Pétervásáry se silnou maďarskou jednotkou. V nastalém boji, se dařilo Čechoslovákům odrážet zuřivé maďarské výpady. Maďaři během boje měli značné ztráty. Velitel IV. brigády však potřeboval prapory kpt. Vlasatého pro útok na Zagyvuronu a výšinu na kotě 522. Kpt. Vlasatý dostal během boje rozkaz ustoupit a přesunout se na výšinu Gegy a Pogoně, odkud měl vést odlehčovací útok. Vzhledem k situaci však nemohl kpt. Vlasatý přerušit boj, neboť maďarský útok sílil a odpoutání od nepřítele se nedařilo. Teprve večer, po odražení všech útoků nepřítele, se mohl kpt. Vlasatý se svými prapory spořádaně stáhnout a zahájit přesun do Pogoně. Tam dorazil příští den, 22. 5., v dopoledních hodinách. Bylo však již bohužel pozdě na provedení úkolu vzhledem k silnému nástupu nepřítele. Mezitím totiž předchozí večer Maďaři útočili na Medvas pustu, Večeklov a výšinu Gegy. Silným soustředěným útokem zde Maďaři prorazili čs. obranu, pronikli

jí i do týlu bojujících čs. jednotek, dosáhli Večeklova a prorazili až do Tajty. IV. brigáda se tak ocitla v kritické situaci. Mezi některými ohroženými jednotkami brigády začala v této situaci propukat panika. Brigáda musela rychle ustoupit až do prostoru Hajnáčky – kota 297 – Petrovce – Domaháza. Kpt. Vlasatý se tedy soustředil se svou skupinou v tomto obtížném postavení na obranu Pogoně.

…

Velitel IV. brigády pplk. Pobořil chtěl své ustupující oddíly shromáždit a udržet alespoň stávající obranu a připravil plán k jejímu vybudování. Hodlal obsadit Jablonici, kotu 297, Kisrétpustu a Szekeresbük. Část jednotek chtěl shromáždit v Hosticích a vytvořit z nich svou zálohu. Kpt. Balář měl podle plánu držet dále Somosköujfal a krýt tak II. brigádu. Provedení tohoto plánu však bohužel nebylo možné, jelikož maďarské útoky stále sílily a některé jednotky brigády ustupovaly v panice samy dále. Obranné postavení celé IV. brigády se tak zhroutilo a její velitel pplk. Pobořil vydal rozkaz k ústupu k řece Rimavě. To se nakonec podařilo. Zde byly jednotlivé otřesené prapory shromážděny a spojeny, vytvořila se zde nová obranná linie proti očekávanému postupu Maďarů.

Obě části tedy, jak skupina italského plk. Angiona, tak i IV. brigáda byly vyřazeny z dalšího postupu na Salgótarján a musely se před přesilou nepřítele stáhnout do obrany. K provedení původního úkolu zbývala jen II. brigáda domácího vojska.

Ta se rozdělila ke snazšímu pronikání oblastí do dvou částí – severní část (*o síle 2 praporů a dělostřelecké baterie – velitel pplk. Müller*) a jižní část (*o síle 2 prapory, posílené kulometnou rotou, jezdecká eskadrona a dělostřelecká baterie – velitel pplk. Kendík*). 2 prapory (*III. a IV. prapor dom. 71. pěšího pluku*) s dělostřeleckou baterií tvořily zálohu celé brigády a postupovaly za ní ve druhém sledu.

Severní část postupovala od Lučence k Salgótarjánu zčásti

přes Filakovo směrem k Šomošovu a zčásti na Lapujtó přes Mučín. Jižní část nejprve zahnala u Peťova a Bušince maďarské jednotky v povodí Ipeľu a potom postupovala přes Endrefalvu na Salgótarján, jistíce se jedním praporem u Szécsény. Dne 20. 5. překročily obě části brzy ráno řeku Ipeľ (*severní část u Rapovců, jižní část u Nógrádszakál*) přičemž maďarské jednotky kladly jen malý odpor. Vážnější odpor nepřítele byl jen u Pösteny pusty, kde se s ním střetla část jižní části. V bojích při přechodu brigády přes řeku padlo v těchto bojích 5 čs. vojáků a dalších 23 jich bylo zraněno. Záloha brigády se přesunula za hlavními částmi přes Rapovce do Litke. V průběhu dne obsadila brigáda území až po Pösteny pusta – Litke – Mučín. Druhý den pokračovala brigáda v postupu.

Na výšiny u Lapujtó pronikly poté, co několikrát odrazily slabší útoky nepřítele, jednotky pplk. Müllera. Zde se jim podařilo navázat dotyk se skupinou kpt. Baláře ze IV. brigády. Jižní část brigády pronikla do Karanscsság a Magyargéc.

Rozhořel se boj u Szecsény, kde Maďaři zaútočili na čs. prapor, který zde jižní skupina jako pojistku proti Szecsény ponechala. Brigáda svému ohroženému praporu poslal na pomoc dva prapory a dělostřeleckou baterii své zálohy z Litke. Tyto prapory s baterií se přesunuly přes Halászi k Szécsény, kde okamžitě zaútočily na nepřítele. Maďaři rychle přisouvali též své zálohy, především jejich jednotky z Balassagyarmatu. Boje vyvrcholily bitvou v dopoledních hodinách 21. 5., v níž Čechoslováci zvítězili a zahnali maďarské jednotky na ústup. Následně okamžitě obsadili pozice v Szécsény. Snaha pronásledovat ustupující otřesené maďarské jednotky byla zmařena kritickou situací sousední IV. brigády. Na rozkaz gen. Letovského (*velitele Lučeneckého skupinového velitelství, pod které II. i IV. brigáda spadaly*) byl další postup II. brigády zastaven na linii Szécsény – Magyargéc – Karanscsság – Karancskeszi – Lapujtö – Somosköújfalu.

Útok na samotný Salgótarján se tak nepodařilo realizovat,

vzhledem k odražení IV. brigády a skupiny italského plk. Angiona nepřítelem. Salgótarján se tak stal pro československé jednotky nedostižný a byl následován v ústupových bojích několika dalšími porážkami v tomto směru maďarského následného postupu.

V této době nebylo bohužel československé vojsko ještě celé reorganizované. Skládalo se z několika složek, mezi nimiž místy propukala i řevnivost. Vojsko mělo většinou velmi slabou a často jen provizorní výstroj. Většina vojínů domácího vojska měla jen jednu soupravu prádla, jen jedny boty, uniformy byly také značně opotřebovány. Výstrojních zásob pro pokrytí celkové potřeby bohužel v této kritické situaci v poválečné době nebylo. Slabá byla i výzbroj. Citelně chyběly především kulomety, kterých měl nepřítel dostatek. Slabé dělostřelectvo nedokázalo plně podpořit v bojích pěší jednotky. Bylo celkově málo munice do děl, kulometů i pušek. Chyběly dále pro podporu čs. vojska i obrněné vlaky, pancéřové automobily, světlomety použitelné např. pro noční boje ad. Oproti tomu naopak nepřítel byl vystrojený i vyzbrojený velmi dobře. Měl silnou převahu v těžkých podpůrných zbraních – například větší množství ceněných obrněných vlaků, kterým Čechoslováci na místech bez dělostřelecké podpory jen těžko dokázali účinně vzdorovat. V československé armádě chyběl i dostatek povozů, automobilů. Chyběly i takové věci jako polní telefony, jichž byl velký nedostatek. Mnoho jednotek tak těžko udržovalo se svým velením kontakt.

Nedostatečná byla i vycvičenost velké části domácího vojska. Na výcvik tehdy nebyl bětšinou potřebný čas, jelikož jednotky byly zaměstnávány strážní a pohraniční službou. Demoralizujícím efektem působila i značná rozsáhlost fronty v poměru k početnímu stavu čs. vojska. Na 100 km připadalo bojeschopných asi 10.000 vojáků, což nebylo dostatečné vzhledem k popisovanému stavu celé armády. U některých nižších velitelů byla vidět i malá schopnost taktického manévrování v terénu. Na jaře 1919 byly navíc demobilizovány některé starší ročníky (*mnohdy u některých vojáků i po několika*

čtyřech a více letech služby). Nebylo možno pro nedostatek důstojníků ani tyto stahovat pro odborné kursy apod.

U některých jednotek byla také značně uvolněná kázeň. Poté co bylo i vojákům přiznáno v Československu volební právo, někteří vojáci začali politikařit na úkor svých vojenských povinností. Vše bylo navíc podpořeno tím neduhem, že nedávno skončila světová válka, jejíž hrůzy zasely do mnoha vojáků odpor ke všemu vojenskému. Většina vojáků se již těšila na propuštění domů, do svých domovů. Bylo po světové válce, v níž bylo tolik obětí. Nikomu se nechtělo dále umírat v další válce. Dle mínění velké části mužstva čs. armády byl cíl – zajištění čs. hranice na jižním Slovensku splněn. Chtěli proto nyní domů. V této situaci se pokoušely, bohužel v některých případech i s úspěchem, o propagaci v řadách vojska i bolševické proudy. Hlásaly mezi vojáky, že boj je zbytečný, neboť svými oběťmi v tomto boji jen posilují pozice majetných v nové republice. Mnoho důstojníků, kteří byli předtím důstojníky v bývalé rakousko - uherské c. k. armádě, ztrácelo u mužstva autoritu. Tito se potom, někdy značně psychicky otřeseni, snažili spíše získávat u svých vojáků tuto ztracenou důvěru a respekt. Mnohdy tím, že sdíleli jejich myšlenky a snahy. Na bojové morálce vojsku rozhodně nepřidal ani neúspěch operace k dobytí Salgótarjánu a ztráta pozic u Miškovce. Část vojáků se musela teprve pomalu učit chápat nynější boj jako boj za udržení těžko vydobyté svobody své vlasti. V celkové nedůvěře u vojáků byli, pro promaďarské postoje některých z nich při obsazování Slovenska, i italští důstojníci. Tato nedůvěra se rozšiřovala brzy na všechny cizí důstojníky, takže důvěru si museli tehdy těžko získávat i někteří francouzští důstojníci, kteří dorazili v rámci francouzské vojenské mise. Ještě v souběžném působení obou vojenských zahraničních misí docházelo často k dvojitým rozkazům a zmatkům v zadávání úkolů, jejich následném rušení a spory o podřízenosti či nadřízenosti členů těchto misí. Tato situace se později začala rychle lepšit po odjezdu italské vojenské mise v červnu, když velení převzali důstojníci francouzské mise. Než k tomu však došlo, tak se proti celkové maďarské přesile mnoho

čs. vojáků cítilo v pozicích při sporech ve vrchním velení a hlavně bez podpory těžkých zbraní opuštěně.

Šířily se i zprávy o mučení a hrůzách, které prováděli Maďaři zajatým čs. vojákům. Ve většině případů se však nejednalo o řadovou maďarskou armádu, ale o různé ozbrojené tlupy, které se v oblasti pohybovaly. Tyto zprávy o ukrutnostech na čs. zajatcích byly bohužel i často v denním tisku zveličovány. U prostých vojáků to podporovalo značný strach před případným zajetím a mnoho vojáků tak v případě beznadějné situace bojovalo zuřivě do posledního dechu či spáchalo před možným zajetím raději sebevraždu. Navíc i nemalá část místního obyvatelstva podléhala maďarské propagandě a to se pak mnohdy chovalo k čs. vojsku nepřátelsky.

Mnoho vojáků bylo tehdy po přestálých bojích fyzicky a psychicky značně vyčerpáno a potřebovali vystřídání čerstvými jednotkami, kterých se však nedostávalo vzhledem k rozsáhlosti fronty a i nedostatku potřebné výstroje a výzbroje. Největší obavu často mívali řadoví vojáci v pozicích z početných maďarských obrněných vlaků, proti nimž bez vlastního dělostřelectva byli takřka bezbranní. Strach se místy šířil i ze silných polovojenských maďarských tlup, které se pohybovaly často i v československém týlu a přepadaly ze zálohy menší československé oddíly. Situace ve vojsku tedy nebyla uspokojivá.

A právě tehdy začala silná maďarská ofenzíva…

Maďarská ofenzíva

Když se na řece Tise zastavil postup rumunské armády na mezinárodně stanovené linii, dostali tím Maďaři čas k reorganizaci své armády, jejíž části byly demoralizovány. V hrubých rysech se to maďarské vládě podařilo již během tří týdnů, kdy byly postaveny celé nové jednotky. Byly také reorganizovány ty stávající - armáda byla i nově vyzbrojována.

I z důvodu politického dopadu na maďarské obyvatelstvo bylo potřeba zahájit otevřený boj za znovuzískání „*historického maďarského*“ území. Když Maďaři i částečně zpravodajskou činností a zkušenostmi bojů u Salgótarjánu zjistili slabiny nedostatečně vystrojené a vyzbrojené čs. armády, rozhodli se nejprve pro zahájení ofenzívy na této frontě, přestože byli svíráni i frontami s Rumunskem a na jihu s Jugoslávií. Maďaři hodlali znovu získat nejlépe celé Slovensko a připojit jej opět k Maďarsku. Těžištěm celé ofenzívy měla být oblast Miškovce, kde právě čs. vojsko bylo nuceno v předchozích bojích ustoupit. Navíc proražením fronty zde by se Maďarům podařilo oddělit československou frontu od sousední rumunské. Maďaři počítali, že jim to později po získání Slovenska usnadní boj s rumunskou armádu, kterou hodlali vytlačit od Tisy. Navíc by se mohla proražením obranných československých pozic a rychlým postupem do východní Haliče maďarská bolševická armáda spojit s bolševickým Ruskem. S tím již dříve maďarská vláda uzavřela spojeneckou smlouvu. Vytvořením souvislé fronty spojené s bolševiky v Rusku by maďarsko-sovětská armáda získala ohromnou sílu.

Hlavní nápor proti Československu byl svěřen III. armádnímu sboru (*velitel lidový komisař Pokányi*). Ten se skládal z 1. a 6. divize. Zmíněná 1. divize se skládala z budapešťských dělnických pluků, 6. divize ze zemědělských pluků pocházejících z povodí Tisy. Mimo těchto dvou divizí ke sboru ještě patřila i 3. samostatná brigáda, tvořená zbytkem velmi bojeschopných maďarských Szekelů. Postup III. armádního sboru měla krýt obranou pozic kolem Salgótarjánu maďarská 5. divize. Silnou propagandou cíle celé ofenzivy byl značně posílen bojový duch maďarských jednotek, jejichž mužstvu se opět vracela bojovná nálada.

Zahájení velké ofenzívy naplánovalo maďarské velení na ranní hodiny dne 21. 3.

U Miškovce stál proti této síle jen jeden legionářský pluk a 4 dělostřelecké baterie z legionářské 6. divize. Samotnou čs.

zálohu v Miškovci tak tvořil neúplný leg. 35. stř. pluk, posílený dvěma samostatnými kulometnými rotami. Celkem se jednalo o bojovou sílu 1.000 bodáků a 12 těžkých kulometů. Velitelem úseku byl italský gen. Zincone (*1. 6. předal potom velení francouzské vojenské misi*). Již 17. 5. italský gen. Piccione poslal do Miškovce v očekávání možného maďarského útoku posilu 3 pěších praporů a 1 dělostřelecké baterie (*dorazily nakonec pozdě*).

Bitva o Miškovec

Ráno při východu slunce 20. 5. 1919 zahájilo maďarské dělostřelectvo prudkou palbu do pozic čs. strážních oddílů (*části leg. 31. stř. pluku a leg. 32. stř. pluku*) u Kisgyör – Mályi, jižně od Miškovce. Poté okamžitě silným úderem zaútočilo maďarské vojsko. Před silnou přesilou nepřítele musely slabé strážní legionářské jednotky z oblasti ustoupit až do hlavních obranných pozic na linii Hejöcsaba – Szirma – A. Zsolcza. Proti Maďarům zde stály pouze dva pěší prapory a dvě dělostřelecké baterie. Přes Tápolcz a Szirmu se pokoušeli Maďaři brzy o obklíčení Čechoslováků. Záloha čs. obrany však tyto maďarské pokusy zlikvidovala a obchvatné maďarské jednotky odrazila. Po tomto nezdaru se Maďaři tedy pokusili prorazit čelně za použití obrněného vlaku. Legionářům se však vlak podařilo s pomocí svých dělostřeleckých baterií odrazit také. Tak proběhla dopolední část bitvy o Miškovec.

Odpoledne zaútočili Maďaři znovu na Miškovec silným náporem. Legionářům nedorazily ještě posily o které žádali, a proto i když se přesile nepřítele bránili odhodlaně, podařilo se Maďarům u Hejöcsaby nakonec obranu prorazit a rychle proniknout až na nádraží Miškovce. Jelikož již 2. 5. sjednali Maďaři s Rumuny vzájemnou dočasnou neutralitu, nemohly proti maďarské přesile pomoci bránícím se Čechoslovákům rumunské jednotky, které stály nedaleko na rumunsko-maďarské linii. Večer musely čs. jednotky bojem ustupovat až k nedalekým výšinám, kde hodlal italský gen. Zincone

vybudovat nové obranné pozice. Večerní ústup čs. jednotek z Miškovce a okolí na zmíněné výšiny kryl II. prapor leg. 32. stř. pluku, jenž zrovna dorazil jako posila ze Sajószepentpéter. Z nedostatku komunikační techniky nedostaly se dispozice k ústupu všem bojujícím jednotkám včas, takže některé ustupovaly posléze až na vlastní pěst do oblasti Edelény – Borsod. Jeden legionářský prapor s dělostřeleckou baterií ustoupil do Szikszó. Na základě tohoto ústupu se také druhý den 21. 5. stáhly ke krytí boku ustupujících jednotek i 2 prapory s dělostřeleckou baterií z Bélapátfalvy, jak jsem již dříve uvedl (*skupina italského plk. Angiona*).

Ztráta Miškovce měla i špatný dopad na bojovou morálku vojska. Byla proto vypracována operace k jeho znovudobytí. Operace se měly zúčastnit tři skupiny vojsk – hlavní útočný klín mělo tvořit 6 legionářských praporů a 3 leg. dělostřelecké baterie (*na Miškovec měla tato hlavní skupina postupovat přímo ze severu*), východní skupinu mělo tvořit 5 legionářských praporů a 2 dělostřelecké baterie (*postupovat na Miškovec měla skupina z východu*), jižní skupinu mělo tvořit na základě předběžného jednání gen. Picciona rumunsko vojsko (*to mělo postupovat z Belsö-Böcs přes A. Zsolczu na Miškovec z jihu*). Celkově mělo být dosaženo původní linie Kisgyór – Mályi. Operace byla zahájena 23. 5.

Hlavní útočná skupina napadla Maďary v oblasti Sájószentpéter, kde došlo k tvrdému boji se značnými ztrátami na obou stranách. Skupině se podařilo tehdy prorazit k severnímu okraji Miškovce, kde držela pozice a čekala na souběžné útoky ostatních skupin. V Miškovci zjistila přítomnost velkého počtu maďarských jednotek.

Východní skupina pod velením italského plk. Ciaffi získala F. Zsolczu a přes Gesztely postoupila do Ongy. Za touto obcí došlo k boji s přesilou maďarských jednotek, které ještě podporoval i obrněný vlak. Po urputném boji nakonec musela skupina ustoupit zpět do Ongy. Jelikož rumunské vojsko muselo nakonec dodržovat nadále domluvenou neutralitu,

nemohlo podpořit čs. útok z jihu. Italský plk. Ciaffi se tak musel nakonec před přesilou nepřítele stáhnout za boje se svou východní skupinou zpět až ke Gesztely za řeku Hornád. Jeden prapor s dělostřeleckou baterií, který zajišťoval dotyk s hlavní skupinou, se stáhl do Szikszó.

Tímto byla donucena se stáhnout od Miškovce i hlavní skupina. Stáhla se následný den, 24. 5., zpět na výšiny u Sajószentpéter.

Maďaři po přísunu dalších posil zahájili 27 .5. znovu útok na čs. obranné pozice u Sajószentpéter. Čs. legionáři 31. stř. pluku a 32. stř. pluku se přitom houževnatě bránili této přesile. Maďaři využili svou značnou početní převahu tím, že ze západu pozice legionářů částí svých jednotek obešli a pronikli do Sajókazy. Z nastalého hrozícího obklíčení byly nuceny jednotky obou zmíněných legionářských pluků ustoupit 28. 5. bojem k Edelény. Některé jednotky domácího vojska, přidělené k leg. 6. divizi, se daly i na panický útěk. Podle zprávy mjr. Kopala, který sledoval průběh operace a podával hlášení, se na ústupu čs. jednotek podepsalo i jednání italských důstojníků, jimž přisuzoval neschopnost, a dále také nižší kvalita jednotek domácího vojska, které byly přiděleny k leg. 6. divizi. Z těchto jednotek domácího vojska bylo velké množství nezvěstných vojáků – údajně 315 mužů. Podle Kopala jich většina v ústupových bojích dezertovala. Tato a další zprávy se staly v Praze zdrojem názorů o zradě italských důstojníků a jen uspíšily záměr čs. vlády, aby velení čs. armády převzala i na Slovensku francouzská vojenská mise.

Maďarská ofenzíva silně narušila probíhající organizaci čs. armády a vyžádala si mnohá improvizovaná řešení. Posily které tehdy přicházely z Čech, Moravy a Slezska, byly okamžitě vrženy na ohrožená místa fronty bez ohledu na to, pro kterou vyšší jednotku byly organizačně původně určeny. Především byly tyto posily soustředěny rychle do prostoru Košic, Levic a Zvolena.

Maďarská armáda postupovala při své ofenzívě podle pečlivě připraveného plánu. Oproti tomu čs. hlavní velení v Praze při řízení operací na Slovensku bylo často nuceno improvizovat, protože chyběl dostatek vycvičených jednotek i výstroj a výzbroj. Porážka u Miškovce a okolí vyvolala u pražské vlády šok. Podle následného šetření, které bylo provedeno, se vesměs velmi dobře držely elitní legionářské jednotky. Naopak většinou tehdy v bojích zklamaly jednotky domácího vojska, většinou pro nedostatečnou rozhodnost jejích velitelů. Některé jednotky domácího vojska tehdy i žádaly, aby je vedli legionářští důstojníci, protože často neměly důvěru ve své důstojníky, vesměs bývalé rakousko-uherské, kteří v mnoha případech neprojevili potřebnou rozhodnost.

Nepřítel rychle do oblasti přisouval další a další posily k připravovanému rozšíření své zahájené ofenzívy. Útočil do nitra Slovenska ve třech proudech. První vedl ve směru Miškovec – Košice, druhý ve směru Salgótarján – Lučenec – Zvolen a třetí ve směru Levice – Banská Bystrica.

Velení přebírají francouzi

Od 1. 6. 1919 počal přebírat francouzský gen. Pellé vrchní velení nad československými jednotkami na Slovensku od italského gen. Picciona, na základě dřívější československo - francouzské spojenecké smlouvy. Ještě předtím 31. 5. 1919 gen. Piccione v návaznosti na silné spory mezi francouzskou a italskou misí, a následně i s čs. vládou, rezignoval s rozhořčením na svou funkci. Svou roli pro rozhodnutí čs. vlády předat velení francouzské vojenské misi jistě sehrál i fakt otevřenějšího vystupování italské vlády, ale i některých italských důstojníků na Slovensku, ve prospěch Maďarska. Dnem 4. 6. byl prezidentem Československé republiky T. G. Masarykem jmenován francouzský gen. Pellé vrchním

velitelem na Slovensku, přičemž mu byl svěřen úkol udržení obrany Slovenska před zahájenou maďarskou ofenzívou. Pellé tedy nově rozdělil slovenskou frontu na dva armádní úseky – „*západní*“ a „*východní*“. Tyto úseky byly děleny nakonec hranicí Martinová – Jelšava – Dobšiná – Poprad. Velitelství východního slovenského úseku přesunul z Užhorodu (*kde bylo usídleno od posledních bojů v oblasti na příkaz italského gen. Picciona*) zpět do Košic, jelikož tímto směrem očekával gen. Pellé možný silný útok nepřítele. Každý z těchto armádních úseků měl v té době zhruba dvě divize.

Pod východní slovenský úsek patřil i „*úsek košický*“ a „*úsek karpatský*“ (*dříve nazývaný „úsek rusínský“*). Hranicí mezi košickým a karpatským úsekem byla řeka Bodrog, přičemž obrana samotného povodí řeky patřila pod karpatský úsek. Velení nad východním slovenským úsekem převzal francouzský gen. Hennocque (*dosud velel smíšené 3. divizi*). Podřízeným úsekům, košickému a karpatskému, veleli též již francouzští důstojníci. Košickému, jehož obranu držela leg. 6. divize, francouzský gen. Chabord. Karpatskému, kde převzal velení nad zmíněnou 3. divizí, francouzský gen. Destremeau.

Po tomto převzetí velení následoval odjezd italské vojenské mise z Československa a vztahy mezi Československem a Itálií se tím znatelně ochladily. Na druhou stranu se však vyřešením tohoto problému začala rychle zlepšovat situace v čs. vojsku na Slovensku, které konečně tak mělo jednotné velení.

Převzetí velení nad operacemi na Slovensku 1. 6. 1919 francouzskou vojenskou misí od italské přineslo i další změny ve velitelských pozicích. Velení nad skupinou dislokovanou v povodí řeky Slané, jíž původně velel italský plk. Angiono, převzal francouzský mjr. Prignot, který sloučil tuto skupinu provizorně se sousední III. brigádou domácího vojska. V povodí řeky Bodvy převzal velení nad čs. jednotkami francouzský mjr. Pujo, přičemž část této skupiny držela obranu na výšině Magas (*tu svěřil velení francouzského mjr. Rotona*). Nad jednotkami v povodí řeky Hornád převzal vrchní velení

francouzský pplk. Gillain.

Druhý ze dvou frontových armádních úseků na Slovensku – západní - byl tvořen především úsekem na Dunaji a kolem Bratislavy - pojmenovaný „*dunajský*“ a úsekem u řeky Ipeľu. Velení nad západním slovenským úsekem převzal od italského gen. Picciona francouzský gen. Mittelhauser.

Obranu na dunajském úseku držela leg. 7. divize, jejíž velení bylo nyní svěřeno francouzskému gen. Shuhlerovi. V rámci dunajského úseku byly během bojů vytvořeny hlavní bojové podúseky – u Nových Zámků (*velení převzal francouzský mjr. Bonneau*), u Komárna (*velení převzal francouzský pplk. Costier*), u Nitry (*velitel francouzský plk. Kieffer*), u Vráblů (*velení převzal francouzský pplk. Barrés*).

Úsek kolem Ipeľu hájila 2. divize (*dříve tzv. Lučenecká skupina*). Dne 4. 6. převzal od jejího velitele gen. Letovského velení plk. Šnejdárek, známý legionář. Ten svěřil velení části divize, jednalo se o tzv. „*Štiavnickou skupinu*“, mjr. Bláhovi.

Jelikož francouzská vojenská mise byla oproti předchozí italské i méně početná, převzali již velení všech pluků českoslovenští důstojníci.

Armádní východní slovenský úsek čítal tehdy začátkem června 1919 celkem 47 praporů a 10 dělostřeleckých baterií. Západní slovenský úsek celkem 38 praporů a 14 dělostřeleckých baterií. Celkově tak tyto jednotky představovaly bojovou sílu asi 30.000 bodáků, 250 kulometů, 128 děl, 2 obrněných vlaků a 6 letadel.

Francouzský gen. Pellé tak částečně upravil velitelské poměry. Dále se snažil o vytváření nových záloh vojska a připravoval velkou protiofenzívu k zaražení maďarského silného útoku. Snažil se všemožně zvýšit bojovou morálku některých, z bojů proti značné přesile otřesených, jednotek a zvýšit kázeň v celém vojsku, především však v některých částech domácího

vojska. Velitel západního slovenského úseku francouzský gen. Mittelhauser byl v případě koordinace se sousedním východním slovenským úsekem nadřízený veliteli tohoto úseku, francouzskému gen. Hennocqueovi. V jednání se zástupci čs. vlády dojednal Pellé i možnost udílení válečných vyznamenání pro bojující vojáky na Slovensku a další určitá společenská privilegia udílená vojákům za statečnost a zásluhy v boji. Ve svém provolání k čs. vojákům vyzýval k rozhodné obraně vlasti, k urputnému boji o každou píď země a k držení obrany třeba do posledního náboje a posledního muže. Zároveň zřídil etapní rychlé soudy pro posuzování všech případů, kdy se prokázala nedostatečná vůle k rozhodné obraně, či kde selhalo velení jednotky. Získal od čs. vlády k uklidnění týlu obrany, kde se některé promaďarské skupiny obyvatel bouřily a vyvolávaly dílčí občanské nepokoje, i souhlas k vyhlášení stanného práva na celém území Slovenska. Pokoušel se také domluvit vojenskou podporu s rumunskou armádou, avšak rumunský velitel nemohl vyhovět, neboť byl vázán uzavřenou maďarsko-rumunskou smlouvou z 2. 5. o vzájemném neútočení. Na základě organizace a podpory francouzského gen. Pellé bylo v prvních dnech června sestaveno a odesláno na Slovensko z Čech a Moravy dalších 10 pěších praporů a 3 dělostřelecké baterie domácího vojska (*gen. Pellé přidělil z nich 7 praporů a všechny 3 baterie jako posilu západnímu slovenskému úseku, a zbylé 3 prapory východnímu úseku*). Uspíšil též i přesun čs. domobraneckých praporů z Itálie (*složených z českých a slovenských zajatců z řad bývalé rakousko-uherské c. k. armády po skončení I. sv. války*) do Československa. Podařilo se mu též dojednat s Polskem (*prostřednictvím francouzské vojenské mise, která zde také působila*) neutralitu Polska v československo - maďarském konfliktu a záruku, že se polská armáda nepokusí o vpád na území Československa (*především Těšínsko a severní Slovensko*). To mu umožnilo posílení jižní fronty stažením větší části jednotek se severní hranice.

Na rozkaz francouzského gen. Pellé začala se 5. 6. tvořit též i armádní záloha o síle sboru (*stavěny dvě nové pěší divize – 8. a*

9. divize domácího vojska), který byl podřízen přímo gen. Pellé. Tento záložní sbor se vytvářel v okolí Hodonína, Uherského Hradiště a Kroměříže. Velení této zálohy svěřil gen. Podhajskému (*zároveň zemský vojenský velitel na Moravě*). Do 20. 6. byl tento záložní armádní sbor postaven a jeho část – 9. divize – se přesunula na Slovensko. Do bojů však již tento sbor nestihl být do konce bojů zasazen.

Některé z továren na území Československa, které během světové války vyráběly válečný materiál, uvedly znovu po jednání s MNO do chodu výroby potřebného válečného materiálu. Byly zřízeny dvě továrny v Praze na výrobu různého válečného materiálu, v Brně jedna továrna na výrobu pušek a kulometů, a v Poličce továrna na výrobu munice. Jelikož na Slovensku byl ve vojsku stále silný nedostatek munice a některých druhů zbraní, podařilo se gen. Pellé získat od francouzské vlády menší dodávky kulometů, munice a dokonce několika letadel.

V jednání s hlavním velitelem všech dohodových armád francouzským gen. Fochem se snažil francouzský gen. Pellé vystupovat v československém zájmu o pomoc při rychlém a definitivním uznání československé hranice s Maďarskem mezinárodní konferencí. Chtěl tím zabránit dalším vleklým bojům. Pro možnou potřebu zároveň Pellé vypracoval i plán k operaci silného rychlého útoku do vnitrozemí Maďarska pro případ, že by se Maďarsko odmítalo podrobit i později rozhodnutí mezinárodní konference.

Boje čs. armády mezitím v západním úseku

Při neutuchajícím náporu nepřítele nebylo možné, aby se jednotky západní skupiny pokusily znovu získat ztracenou demarkační linii. Tato armádní skupina se skládala především ze tří divizí – legionářské 7. divize a 2. a 4. divize domácího

vojska. Leg. 7. divize se tedy v úseku Dolní Nitra – Žitava soustředila především na účinnou obranu svých pozic. 2. divize domácího vojska zaujala obranu jižně od Zvolenu, později jižně od Kremince a B. Bystrice. Mezi leg. 7. divizí a 2. divizí dom. vojska uzavřela obranu část 4. divize dom. vojska v údolí Hronu u N. Báně a B. Šťiavnice (*jednotky mjr. Bláhy u B. Šťiavnice a jednotky pplk. Hofbauera u N. Báně*).

Mezitím V. maďarský sbor (*jenž se skládal ze 4 divizí*) zaútočil v noci na 30. 5. v prostoru Parkan – Tornaľa. Hlavní maďarské útoky vedly na Nové Zámky, na Levice a na Zvolen, s cílem probít se čs. obranou a rychle postupovat do nitra Slovenska. U Parkanu obranu proti maďarské přesile držely zmiňované jednotky leg. 7. divize. Mezi Parkanem a Hidvég držely obranu 2 legionářské prapory a 1 legionářská dělostřelecká baterie. Zbytek divize byl rozložen v úseku Bratislava – Parkan. V Nových Zámcích byla divizní záloha dvou praporů leg. 34. stř. pluku.

Maďarská 3. divize, za podpory obrněného vlaku a silné podpůrné palby maďarského dělostřelectva od Estergomu a říčních člunů do čs. pozic, zaútočila na pozice u dolního toku řeky Ipeľ nedaleko Parkanu. Zde držel předsunutou obranu tehdy pouze III. prapor leg. 39. stř. pluku a polovina 1. baterie leg. 7. děl. pluku. Legionáři neměli moc šancí dlouho útočící lavině vzdorovat, ustoupili proto bojem k Parkanu kde se spojili s hlavní obranou v rámci své divize. Maďaři tak dobyli Parkan. Následný den, 31. 5., nasadil zatímní velitel divize plk. Kieffer do boje svou zálohu – dva prapory leg. 34. stř. pluku k znovuzískání Parkanu. Legionářům se podařilo v následném tvrdém boji znovu dobýt Parkan a zatlačit nepřítele až za řeku Hron. Zde však museli svůj slibný postup zastavit, neboť další silná maďarská vojenská skupina překročila mezitím řeku Ipeľ ve směru na Levice a hrozilo obklíčení legionářů u Parkanu. Jejich velitel mjr. Hampl se rozhodl tedy stáhnout na linii Kerť – Seldín, kde hodlal vybudovat obranu, kterou chtěl udržet za každou cenu. Během ústupu na zmíněnou linii byla jeho skupina ještě posílena u Köbölkútu I. praporem domácího 72.

pěšího pluku a dvěma samostatnými rotami námořníků (*posily od skupiny bránící Bratislavu*). Nepřítel však útočil silně na ustupující legionáře i s podporou obrněného vlaku. Některé části proti vlaku byly bezbranné a v beznaději nekoordinovaně před ním ustupovaly, neboť neměly děla ani mnoho kulometů k jeho odražení. U Trnovce a Šaľy se je podařilo velení zastavit a přesunout do Hlohovce, kde se během 3. - 4. 6. shromáždily. Maďaři tak bez boje získali 1. 6. Nové Zámky. Jelikož během ústupu žádal mjr. Hampl pomoc od okolních úseků, dostal tuto zprávu i velitel Komárna – mjr. Basl. Okamžitě vyslal na pomoc 5. rotu leg. 39. stř. pluku, zesílenou ještě navíc provizorní pracovní rotou (*rota dělostřelectva, která zrovna pracovala ve městě na zajištění munice z likvidované tamní muniční továrny*). Této 5. rotě velel kpt. Vyčítal. Byl vyslán do směru Hetín – Sv. Peter, aby našel parkanskou skupinu a podpořil jí v boji. Jednotka kpt. Vyčítala se několikrát srazila s menšími maďarskými jednotkami, které ale odrazila a 2. 6. pronikla do Perbete. Druhý den však zde byla napadena maďarským obrněným vlakem, před nímž se musela stáhnout bojem až do Hetína.

Část 3. maďarské divize, která postupovala ve směru na Komárno, dobyla Marcelové a pronikla též až do Iže. Mezitím převzal velení Komárna francouzský mjr. Bonneau, který dorazil z Bratislavy. Přivedl s sebou posilu skládající se z I. praporu Stráže Svobody, 4. námořní roty a 3. baterie hrubých houfnic leg. 7. děl. pluku. To výrazně posílilo komárenskou posádku. 3. 6. a 4. 6. se pokoušeli Maďaři proniknout do Komárna útokem obrněného vlaku. Byl však odražen palbou zmíněné baterie hrubých houfnic a musel se stáhnout do S. Ďaly. Odhodlná obrana legionářských jednotek u Komárna tak tehdy zastavila maďarský postup v tomto směru. V době kdy se na ostatních úsecích slovenské fronty vesměs před maďarským náporem spíše ustupovalo, nebylo celkově takových úspěchů mnoho.

Na základě udržení Komárna měla být na rozkaz prozatímního velitele leg. 7. divize, plk. Kieffera, udržena obrana na linii

Komárno – Nové Zámky – Šurany do doby než dorazí další posily. Po příchodu posil plánoval potom zahájit odhodlaný protiútok proti postupujícímu nepříteli.

Jelikož však parkanská skupina ustoupila již dříve z Nových Zámků, a tyto obsadily již maďarské jednotky, musela linie vést přes Šaly, kam skupina ustoupila. Pro zdlouhavý přísun svých posil musely však maďarské jednotky svůj postup v tomto směru v Nových Zámcích zastavit, neboť díky obstřelování maďarské železniční dopravy u Parkanu čs. posádkou Komárna (*na rozkaz mjr. Basla*) museli Maďaři přesunovat posily až přes Budapešť. Čs. jednotky v oblasti tak získaly tři dny, kdy nemohli Maďaři bez posil pokračovat v útoku, které využily k vybudování a posílení své obrany. Maďarské jednotky tak sice získaly Levice, ale čs. jednotky mezitím vybudovaly obranu a připravily se k jejich odražení a následnému protiútoku. Zároveň dorazila k Nitře leg. 7. divizi i další posila z Čech – dom. 35. pěší pluk z Plzně. Protiútok divize byl předběžně plánován na 6. 6. Ani tehdy ještě Maďaři neměli v úseku dostatek posil.

V době útoku maďarského V. sboru na postavení leg. 7. divize v prostoru Parkanu napadly brzy ráno 30. 5. silné maďarské jednotky slabé strážní oddíly (*i z II. praporu leg. 34. stř. pluku*) v povodí řeky Ipeľ, na úseku 2. divize domácího vojska. Tyto čs. oddíly byly velkou přesilou nepřítele jednotlivě rychle obklíčeny a osamoceně musely odrážet silné útoky. Pro vzdálenost několika kilometrů mezi jednotlivými oddíly nebylo možné jejich obranu nějak spojit. U Šah a na některých dalších místech podpořily jednotky nepřítele v útocích i části maďarskými skupinami často zbolševizovaného místního obyvatelstva – většinou Maďarů. Napadené oddíly se nakonec probily z obklíčení a ustoupily ke Krupině, kam také směřoval jeden z hlavních maďarských náporů. Přechody přes řeku Ipeľ, které byly napadenými oddíly jištěny, získal tak během dopoledne 30. 5. nepřítel. Ten přes ně rychle překročil řeku a napadl zde znovu čs. postavení.

Velitel úseku Hidvég – Peťov, pplk. Marschan, odhodlaně na postupující maďarský pluk (*č. 16*) ve svém úseku zaútočil se svou malou jednotkou, složenou z příslušníků poddůstojnické školy, která zde byla dislokována. Jednalo se asi o 60 mužů. Ti provedli útok z Nenince na maďarské postavení v okolí Bieleho vrchu. Některé sousední, před silným maďarským náporem již kolísající, jednotky tento oddíl svou příkladnou statečností strhl v protiútok proti nepřátelskému náporu. Podařilo se tak zde nepřítele zatlačit zpět až za řeku Ipeľ. U Záhorce se střetl v těžkém dvouhodinovém boji II. prapor 4. pěšího pluku se značnou přesilou nepřítele. Nakonec musel prapor před touto přesilou opustit obranu vesnice a ustoupit do kopců u Sklabiné. Zde se bojem v obraně držel proti nepříteli několik dalších hodin. Nakonec dostal rozkaz přesunout se do Krupiny, kam směřoval maďarský postup. Spolu s II. praporem leg. 34. stř. pluku zde měl zajistit obranu silnice Krupina – Zvolen – B. Šťiavnica. Zbytek obrany pplk. Marschana se musel pro bezpečné zajištění stáhnout na linii Nekyje – Trebohost – Batorová, jelikož neměl možnost spojení s okolními jednotkami pro vytvoření součinnosti postupu a jištění. Navíc nebylo známo přesné postavení okolních jednotek v této tíživé situaci (*jedním z důvodů byl i úplný nedostatek spojovací techniky, především polních telefonů*). Hned druhý den však nepřítel udeřil novou přesilou na tuto obranu a pplk. Marschan musel se svými jednotkami v ústupových bojích ustoupit až na výšiny nedaleko Čebovců. Večer se potom ještě stáhl na linii Bzovík – Litava – Lešť, kde mohl vytvořit účinnou obranu k zadržení očekávaného dalšího náporu nepřítele. Bohužel při ústupech jednotek vznikly mezi nimi široké mezery, jimiž mohl nepřítel proniknout do nitra čs. obrany. Pro nedostatek jednotek však neměl pplk. Marschan tyto mezery v obraně čím uzavřít. Jelikož mezitím probíhaly i silné boje u Krupiny a Lučence, naděje na získání posil nebyla. Ty velitelství divize posílalo do prioritnějších úseků obrany u Krupiny a Lučence.

Maďaři hlavní útočný klín svého postupu zaměřili tehdy na dobytí Lučence, což by jim umožnilo následně další snazší

postup na Zvolen. Velitel obrany u Lučence, plk. Hanák, úspěšně z některých ustupujících jednotek zorganizoval 30. 5. obranu úseku u Lučence. Nepřítel však prorazil obranu u Rapovců (*úsek pplk. Kendíka*), kde překročením řeky Ipeľ se dostal na severní břeh a rychle postupoval směrem k Haliči. Jelikož hrozilo obklíčení jednotek u Lučence, musel se plk. Hanák se svými jednotkami také stáhnout. Provedl to ještě během dopoledne 30. 5. na výšiny severně od města.

Za této těžké situace, kdy hrozilo jednotkám obklíčení silným maďarským postupem a nebylo takřka záloh, vydal velitel 2. divize domácího vojska v lučeneckém úseku, gen. Letovský, pozdě večer 30. 5. rozkaz všem jednotkám divize. Nařizoval v případě nemožnosti obrany ve stávajících pozicích ústup nejdále na linii Bánska Štiavnica – Dobrá Niva – Kopaný Závoz – Javor – Detva – Dobroč – Kučela. V případě ústupu na tuto linii hodlal vést Letovský následný rozhodný protiútok, kterým zamýšlel vytlačit nepřítele opět až za řeku Ipeľ. Jednotky IV. brigády této divize měly zároveň i za každou cenu udržovat dotyk se sousední leg. 6. divizí. Tři prapory ze IV. divize byly vyslány do Zvolenu jako případná záloha celkové obrany úseku.

Francouzský gen. Mittelhauser, velitel západního slovenského úseku se přesunul brzy ráno 31. 5. se svým štábem do Zvolena, kde se setkal s velitelem 2. divize domácího vojska gen. Letovským. Gen. Mittelhauser nesouhlasil s jeho postupem, jeho ústup pokládal za daných podmínek za zbytečný a nařídil mu naopak provést protiútok a opět získat postavení na řece Ipeľ. Poslal k provedení akce Letovskému na pomoc i dva prapory ze 4. divize. Gen. Letovský zastavil tedy ústup své divize na linii Krupina – Bzovík – Litava – Lešť – Šuľa – Tomášovce a nařídil na 2. 6., na základě rozkazu gen. Mittelhausera, protiútok proti postupu nepřítele a získání původního postavení na Ipeľu. Plk. Hanák se svými jednotkami a zbytek IV. brigády měl získat Lučenec a kpt. Lukavský, pplk. Marschan a pplk. Kendík se svými jednotkami měli získat opět

Šahy.

Jelikož se však nepříteli podařilo tehdy prorazit v úseku mezi jednotkami plk. Hanáka a pplk. Kendíka u Abelové a Bradla, potřeboval nyní nejprve gen. Letovský tuto přetrženou část obrany svěřeného úseku opět spojit a vytlačit ty maďarské jednotky, které již pronikly do nitra obrany u Budínské skály. Vytvořil plán uzavření celé obrany, avšak nepřítel jej předešel a zaútočil velkou silou na Divín, který byl hájen jen jedním praporem. Ten byl přesilou během boje vytlačen až do Mýtny. Na základě postupu nepřítele v tomto úseku do týlu jednotek byl nucen gen. Letovský stáhnout jednotky plk. Hanáka z prostoru u Divína ke Kriváni. Večer 3. 6. tedy tato skupina zaujala obranu na linii výšina Fangov – výšina Mnich – výšina Syron. Postup na Šahy dle plánu gen. Letovského tak zahájil kvůli bojům u Divína a Mýtny (*kam Letovský přesouval ostatní jednotky k posile*) jen posílený prapor (*leg. 34. stř. pluku*) kpt. Lukavského. Tomu se podařilo 3. 6. dobýt během dílčích bojů Sebechleby a Domaniky. V Sebechlebech dostal posilu jednoho praporu z B. Šťiavnice. Zde jeho postup zarazil gen. Letovský, který čekal jak se vyvine situace jednotky plk. Hanáka, kdy případně by mu poslal jednotku kpt. Lukavského na pomoc. Ten tedy zatím zaujal obranu před vytrvalými útoky Maďarů, které předtím přinutil k ústupu. Prapor, který mu byl vyslán z B. Šťiavnice na pomoc, byl brzy zase stažen a kpt. Lukavskému tak zůstal zase jen jeho zesílený prapor o bojové síle 200 bodáků a 4 kulometů. Odrážejíce útoky přesily nepřítele nemohl Lukavský svou linii Domaniky – Sebechleby udržet a byl donucen ustoupit 4. 6. zpět do Krupiny.

Na základě sílícího tlaku nepřítele na jednotku plk. Hanáka nařídil gen. Letovský pplk. Kendíkovi, aby většinou své jednotky obklíčil nepřítele u Budínské skály obsazením výšiny Bradlo. Pplk. Kendík tedy se svými dvěma prapory 5. 6. pronikl úspěšně na Bradlo, čímž zde obklíčil maďarské jednotky, které tím začaly rychle propadat panice. Při následném útoku k rozdrcení těchto jednotek zajala jednotka pplk. Kendíka část maďarských vojáků včetně části trénu maďarského pluku.

Pplk. Kendík se potom opět stáhl na výšinu Rektorov.

Mezitím převzal 4. 6. velení nad 2. divizí domácího vojska od gen. Letovského legionář plk. Šnejdárek. Ten po kendíkově úspěchu u Bradla nařídil plk. Hanákovi na 6. 6. okamžitý postup na Budínskou skálu. K boji o Budínskou skálu však nedošlo, protože Maďaři mezitím náhle zvýšili tlak na Krupinu, odkud se jim podařilo vytlačit prapor kpt. Lukavského (*z leg. 34. stř. pluku*) až k Dobré Nivě. Pro ohrožení svého boku byl tak nucen do Dobré Nivy ustoupit se svou skupinou i pplk. Marschan. Ten se zde spojil se skupinou kpt. Lukavského a začlenil jeho skupinu do své.

Za této situace zaútočil pplk. Marschan odhodlaně s touto skupinou na maďarské pozice na výšině Hlina, odkud se dala ovládat silnice z Krupiny do Zvolena. Nepříteli se však především díky množství kulometů, které na výšině měl, podařilo silnou palbou útočící Čechoslováky odrazit. Pplk. Marschan musel s citelnými ztrátami tedy ustoupit zpět k Dobré Nivě. Ustoupit sem musel i pplk. Kendík. Jednotky rozložené tak v obraně u Dobré Nivy zde navázaly úspěšně dotyk s jednotkou plk. Hanáka, čímž byla vytvořena 6. 6. souvislá obrana na linii Dobrá Niva – Vlčia jama – Piešť – výšina Syron - výšina Fangov. Plk. Šnejdárek, nový velitel 2. divize, zrušil za této situace svůj rozkaz pro plk. Hanáka k útoku, jelikož nepřítel se již také dostal obraně u Dobré Nivy do otevřeného boku. Během 6. - 7. 6. stáhl Šnejdárek celou svou 2. divizi do úseku Sv. Kríž nad Hronom – Zvolen – Zvolenské Slatiny. Zesílený prapor v Bánské Šťiavnici, jemuž velel mjr. Bláha, byl během ústupu také napaden nepřítelem u Sv. Antola. Na pomoc mu byl vyslán III. prapor 54. pěšího pluku, jenž však dorazil na místo příliš pozdě a Bánské Šťiavnice se již zmocnil nepřítel. Mjr. Bláha se stáhl se svou jednotkou a obrněným vlakem, jenž mu též podléhal, do H. Bereznice a Sv. Kríže n. H.

Po tvrdém odporu čs. posádky byl přesilou nepřítele dobyt 7. 6. i Zvolen. Nepomohlo ani nasazení zálohy jednoho praporu

při pokusu dobýt Zvolen zpět. Plk. Šnejdárek stáhl tedy II. brigádu své divize na linii Kremnica – Bánska Bystrica, což mu umožňovalo výhodnou obranu proti silnému útoku značné přesily nepřítele. Následný den, 8. 6., se pokusili skutečně Maďaři dobýt Badín, ale byli s velkými ztrátami odraženi. To maďarské jednotky útočící na úseku 2. divize vyčerpalo a divize tím mohla upevnit svou obranu a přisunout mezitím i potřebné posily.

Ústupem II. brigády od Zvolena byla od zbytku 2. divize ale odříznuta IV. brigáda. Ta při postupu ještě podle původního plánu gen. Letovského z 2. 6. na Feledince, se srazila 4. 6. u Poltáru s velkou přesilou nepřítele. Po zuřivém celodenním boji byla nucena tato brigáda před silnou maďarskou přesilou také 5. 6. ustoupit a to na linii Rimavské Zalužany – Kraskovo – Budikovany. Oslabená o tři své prapory, které poslala dříve na pomoc k obraně Zvolenu, nemohla příliš dlouho čelit přesile nepřítele, a proto zaujala výhodnější obranné postavení na výšině u Tisovce kde měla klást neústupný odpor. Očekával se totiž další silný nápor nepřítele ve směru na Tisovec. Maďaři vyzvali jednotky IV. brigády ke kapitulaci, která však byla velitelem brigády plk. Votrubou kategoricky odmítnuta. 9. 6. tedy dalším silným útokem udeřila maďarská 39. brigáda (*čítající 5 zesílených praporů a 2 dělostřelecké baterie*) na Tisovec. Po krvavém a tvrdém boji za odhodlaného odporu Čechoslováků se podařilo nakonec Maďarům dobýt sousední výšinu Trstie. Byl sice vyslán prapor zálohy brigády ke znovudobytí této výšiny, avšak nepřítel rychle postupoval okolím výšiny dále, takže ta byla ztracena. Vyslaný prapor se tedy stáhl na Červenou Skálu. V tvrdém boji se musela mezitím část IV. brigády stáhnout i do Tisovce. Nepřítel se za velkých ztrát však během boje zmocnil již větší části československých obranných postavení na okolních výšinách a jeho postupem do boků obrany hrozilo obklíčení brigády. Plk. Votruba tedy nařídil ústup celé IV. brigády do Brezna, kam se také brigáda v noci stáhla. Po získání Tisovce nepřítel zastavil zatím svůj postup do přísunu dalších svých posil.

Boj o levice

První útok k dobytí Levic

Podle rozkazu čj. 3412/op z 2. 6. 1919 se snažil velitel západní skupiny vytvořit si svou armádní zálohu z nových posil pro možný pozdější přechod z obrany do protiútoku. Předpokládal se v této oblasti nějaký rozhodující střet, který by upevnil obranu a umožnil později opět získat pozice na určené demarkační linii. Tuto bitvu se rozhodl velitel armádního úseku, francouzský gen. Mittelhauser, svést v okolí města Levice, které se nacházelo zhruba uprostřed armádního západního úseku. Plán umožňoval také snadno provést boční útok částmi 2. divize domácího vojska na B. Šťiavnici. Navíc případná ztráta Levic otevírala nepříteli snadnou cestu k důležitému železničnímu uzlu Vrútky a dále do týlu čs. obrany Bratislavy.

Podle vypracovaného plánu pro chystanou operaci vydal gen. Mittelhauser podřízeným jednotkám příslušné rozkazy (*čj. 3412/op z 2. 6. 1919, čj. 3566/op z 5. 6. 1919 a čj. 3607/op z 6. 6. 1919*). Dle těchto dispozic se měla u Nitry vytvořit úderná skupina v síle brigády (*leg. 35. stř. pluk, II. prapor dom. 54. pěšího pluku, I. prapor dom. 92. stř. pluku, II. prapor dom. 8. pěšího pluku, a 3 dělostřelecké baterie – velitel francouzský plk. Kieffer*). Ta měla potom postupovat přes Vráble, Z. Moravce, Levice, Maďarovce, Sazdice směrem na Šahy. Operaci měla tato skupina zahájit 7. 6. Následný den měla dosáhnout úseku na Hornu a 9. 6. zaútočit na maďarské postavení u Levic. Další úkol k souběžnému postupu dostaly i části leg. 7. divize v Komárně. Část jednotek této divize spolu s došlými posilami z Bratislavy měla vytvořit skupinu, jejíž velení bylo svěřeno francouzskému mjr. Bonneau. Tato skupina měla dobýt Nové Zámky, potom postupovat přes Kerť směrem na Parkan a následně snažit se na sebe poutat co nejvíce maďarských jednotek k odlehčení ostatním skupinám v postupu.

Údernou skupinu měla při útoku na Levice podpořit ještě část

dom. 2. divize od B. Šťiavnice přes Pukanec. Mezi touto částí 2. divize a údernou skupinou byl styčný oddíl (*tvořený částí 4. divize dom. vojska*), pod velením pplk. Hofbauera, který měl za úkol postoupit z N. Báně na výšinu Varta.

Po zahájení boje u Levic, měla zahájit útok na svém úseku i celá 2. divize domácího vojska a proniknout ke Zvolenu.

Mezitím v době přípravy zabránily dalšímu pronikání maďarského průzkumu na Nitru obsazením silnice u V. Lapáše a Gýmeše dvě samostatné roty námořníků. 5. 6. jedna z těchto samostatných námořnických rot dobyla i Vráble, odkud bojem vytlačila maďarskou jednotku až do Telinců. Čs. námořníci se zde rozložili poté k obraně a odrazili i následně za pomoci jednoho čs. obrněného automobilu odvetný maďarský protiútok, který podporoval i maďarský obrněný vlak. Maďaři tedy rychle sbírali posily a chystali se Vráble dobýt dalším silným útokem. Vysunutá námořní rota by se zde zřejmě těžko soustředěnému náporu přesily nepřítele bránila, proto se raději stáhla západně na výšinu kotu 234 za městem. Když to Maďaři zjistili, obsadili následně Vráble prakticky bez boje. Obě námořní roty byly posíleny každá jednou pěší četou a jednou četou kulometnou. Již 6. 6. Maďaři z Vráblů zaútočili posíleni úspěchem obsazení obce jedním svým praporem na čs. námořníky, kteří je ale odhodlaným odporem na výšině koty 234 nakonec zastavili.

Byla tak zahájena operace k dobytí Levic a jednotlivým částem se zatím i podařilo dle plánu prorazit maďarské pozice. Pplk. Müller se třemi prapory a dvěma dělostřeleckými bateriemi z brigády plk. Kieffra porazil během postupu snadno maďarskou jednotku ve Zlatých Moravcích. Při dalším postupu, po obsazení Nemce a Kozárovců, narazil ale na houževnatý odpor nepřítele na výšině 276 za Kozárovci. První útok Čechoslováků byl Maďary odražen za pomoci jejich obrněného vlaku. Druhý útok na výšinu byl už úspěšný a Čechoslovákům se tak podařilo výšinu 276 dobýt. Pplk. Müller se poté jedním praporem pokusil o obchvat nepřítele u St. Tekova, ale tento

prapor byl ustupujícími Maďary odražen. Maďaři tehdy na bojišti zajali několik zraněných čs. vojáků, z nichž některé potom rudí gardisté (*jako i v jiných případech*) mučili. Celá brigáda plk. Kieffra tak postupovala stále za ustupujícím nepřítelem a pronikla brzy do prostoru před Levice. Jižní jednotky brigády (*kpt. Lukavský*) dobyly výpadem z Telniců nedalekou Kálnicu. Postupovaly pak dále, ale byly rychlým protiútokem Maďarů zatlačeny zpět do Kálnice, kde se chovalo i místní, z velké části maďarské, obyvatelstvo k čs. vojsku nepřátelsky a odmítalo vojákům pomoci. Maďaři přisouvali rychle další posily a postupovali přitom na Kálnici. Jednotky kpt. Lukavského (*II. prapor dom. 54. pěšího pluku, I. prapor dom. 92. pěšího pluku, baterie leg. 7. děl. pluku*) které držely Kálnici, ustoupily tak až do Čifárů, kde dostaly příští den posilu dvou námořních rot. Kpt. Lukavský potom nařídil o své vůli nový útok na Kálnicu, kterou se mu s jeho jednotkami podařilo nakonec úspěšně dobýt a zajistit následně její obranu i vysláním jedné roty a několika děl do D. Váradu. Další postup na Levice zatím velitel brigády plk. Kieffer zastavil, jelikož maďarské vládě bylo tehdy posláno ultimatum k zastavení bojů a stažení se za vytyčené československé hranice, určené mezinárodní konferencí. Do 10. 6. 22.00h se tak čekalo s napětím na maďarskou odpověď. Maďarská vláda odpověděla však vyhýbavě a maďarské vojsko tak pokračovalo rychle ve svých operacích dále.

Mezitím byla 8. 6. při svém postupu napadena jedna rota styčného oddílu pplk. Hofbauera v Žarnovici místní polovojenskou maďarizovanou rudou gardou. Během boje kdy bolševici byli zahnáni, padli na čs. straně 2 muži. Ztráty měli i gardité. Dne 10. 6. též obsadila, s dvoudenním zpožděním oproti plánu, skupina mjr. Bláhy Bánskou Štiavnicu.

Bylo tedy rozhodnuto pokračovat v plánovaném útoku na Levice. Čs. útok začal 11. 6. a zahájila jej skupina pplk. Müllera (*o síle 3 praporů a 2 dělostřeleckých baterií*) ze směru od Tlmačů. Útočil i zbytek brigády plk. Kieffra pod velením kpt.

Lukavského a styčný oddíl pplk. Hofbauera.

V rámci skupiny pplk. Müllera byly i 2. a 3. námořní rota (*z I. námořního praporu*), pod velením kpt. Sládka. Tyto roty, které se během boje držely velmi dobře, utrpěly také citelné ztráty. Byl zraněn i velitel 3. námořní roty – legionář (*Fr*) npor. Bělina. Na bojišti tehdy byl zajat rozzuřenými maďarskými bolševiky, kteří mu poté vypíchli oči a umírajícího jej položili na koleje před rozjetý maďarský pancéřový vlak. Dále byl zraněn a následně zajat i por. Pitaš z této jednotky. Další ztráty byly výrazné i mezi mužstvem.

Hlavní útok skupiny pplk. Müllera úspěšně za těžké dělové palby pronikl ke H. Kľačanům, kde narazila na protiútok nepřítele. Došlo tehdy k tvrdému boji, během něhož se podařilo Maďarům obejít rychle levé křídlo skupiny a úspěšně zaútočit na Müllerovo pravé křídlo obrněným vlakem. Skupině pplk. Müllera došly během boje náboje do děl a skupina tak byla bez své palebné podpory proti obrněnému vlaku a silné převaze nepřítele v tíživé situaci. Za této kritické situace se tedy pplk. Müller se svou skupinou stáhl bojem zpět do Tlmačů a Psiar.

U Prandorfu a Pukance se mezitím rozhořel tuhý boj styčného oddílu pplk. Hofbauera s maďarskou přesilou. Boj trval takřka celý den a skončil nakonec vítězstvím Čechoslováků. Skupině se sice podařilo Maďary zahnat na ústup, avšak pro velké časové zdržení tímto bojem již nemohla účinně zasáhnout do boje o Levice. Též na základě zprávy o ústupu skupiny pplk. Müllera nakonec pplk. Hofbauer se svým styčným oddílem raději ustoupil před nebezpečím obklíčení z dobytého Prandorfu a stáhl se na výšinu Varta, kde se připravil k obraně.

Mezitím útočila i skupina kpt. Lukavského přes Kálnicu na Levice. Podařilo se jí probít se až před levické nádraží. Bohužel neměla prakticky žádných záloh. Nepřítel, když si uvědomil svou převahu, přešel záhy k rozhodnému protiútoku s podporou obrněného vlaku a zatlačil kpt. Lukavského s jeho

jednotkami až do Dekeneše, přičemž opět získal zpět Kálnicu. U Bajky podstoupil tvrdý boj i I. prapor dom. 92. pěšího pluku z této skupiny, který se pokoušel proniknout k zajištění skupiny na T. Šarluhy. Odvážným útokem se podařilo tomuto praporu skutečně probít až do T. Šarluh, avšak nepřítel si přisunul rychle další posilu (*prapor maďarského pluku č. 53*). Čs. prapor se tedy musel následně před přesilou, která se před ním hromadila, stáhnout k H. Pialu.

Útok na Levice se tedy nezdařil, především z důvodu silného soustředění nepřítele, který měl dostatek záloh. Za zajímavost jistě stojí, že proti Čechoslovákům tu stála takřka celá maďarská 3. divize a dělnický pluk č. 2 z maďarské 4. divize. V rámci maďarské 3. divize nejhouževnatěji bojoval maďarský Palmayův myslivecký prapor č. 4, jehož mužstvo bylo tvořeno z drtivé většiny Maďary z okolí Levic. Maďaři pod dojmem těžkých bojů u Levic přenesli brzy svůj hlavní nápor ze směru na Košice k Levicím. Do 16. 6. sem Maďaři přesunuli k posílení i svou 4. a 8. divizi. Tím se sice zlepšila situace čs. vojska u Košic, avšak přitížilo to levickému úseku čs. fronty.

Druhý útok k dobytí Levic

Po tomto nezdaru operace k dobytí Levic posílil gen. Mittelhauser rychle údernou skupinu dalšími 3 prapory a 2 dělostřeleckými bateriemi a 14. 6. nařídil provést nový útok na Levice přes Vráble a Kálnicu. Byla přeskupena leg. 7. divize a sestavena urychleně z některých jednotek nová provizorní brigáda, pod velením pplk. Barrése, která zaujala obranu u Kálnice. Plk. Kieffer tak mohl své jednotky shromáždit v severní části úseku oblasti, u Kozárovců. Jelikož nebyly nyní přímo ohroženy Nové Zámky, mohly prapory které je hájily být přeloženy na obranu jižní části obrany po Benešov. Velení nad tímto úsekem převzal mjr. Hampl, který zde rozmístil dva prapory leg. 34. stř. pluku, III. prapor leg. 33. stř. pluku a jednu dělostřeleckou baterii. Podpořit v útoku tuto údernou skupina měla i zmíněná část 2. divize domácího vojska z Bánské Šťiavnice, pod velením mjr. Bláhy, útokem přes Pukanec.

Navíc měla získat Krupinu a Nemce v týlu maďarského postavení u Levic a snažit se vázat na sebe co nejvíce sil nepřítele k odlákání pozornosti od hlavního směru útoku. Dále měl postupovat z Kertě se svou skupinou mjr. Bonneau na Parkan. Taktéž se měl na sebe snažit vázat co největší počet sil nepřítele a zároveň přerušit trať z Parkanu do Levic v oblasti Čaty k zamezení přísunu dalších posil nepřítele po železnici. Celou tuto druhou útočnou operaci k dobytí Levic měla podpořit zahájením útočných operací i armádní východní slovenská skupina. Útočící čs. jednotky dále měla ze vzduchu podpořit i jedna letecká eskadrila, zrovna posílená o 5 francouzských letadel, pod velením francouzského letce kpt. Lochmana. Získat Levice jako jeden z hlavních opěrných bodů v oblasti bylo důležité. Cenu Levic si uvědomovali jak Čechoslováci tak Maďaři.

Aby všechny síly pplk. Müllera byly volné, převzala obranu jeho úseku skupina kpt. Lukavského, kterou ještě předtím v jejích původních pozicích uvolnila 15. 6. převzetím její obrany brigáda pplk. Barrése. Maďaři však v očekávání dalšího útoku čs. vojska provedli tentýž den rychlý silný výpad s několika jednotkami na Kálnicu ze dvou směrů (*od Levic a od H. Váradu*). Brigáda pplk. Barrése však tento spíše průzkumný výpad nepřítele rychlým přísunem svých částí odrazila. Maďaři tedy po zjištění situace během dne rovněž přisunuli další posily - dělnický pluk č. 2 a dělnický pluk č. 22. Dále se pokoušeli o menší průzkumné akce v prostoru brigády pplk. Barrése. Silným náhlým útokem nepřítel získal Bešu, kde na nádraží ukořistil i čs. muniční vlak s tolik potřebnou municí pro bojující čs. jednotky. Rota ze III. praporu leg. 34. stř. pluku se okamžitě pokusila protiútokem ze Šuran o znovudobytí Beši, avšak neúspěšně. Byla odražena. Následný den pokus opakoval celý III. prapor leg. 34. stř. pluku. Tento prapor dobyl úspěšně Beši a získal zpět i ztracený muniční vlak. Pplk. Müller musel rovněž se svou skupinou odrážet některé silné jednotky nepřítele, které v očekávání dalšího československého pokusu o útok na Levice podnikaly rychlé výpady.

16. 6. v ranních hodinách byl nový útok na Levice zahájen.

Pplk. Barrés pronikl přes Kálnicu k říčce Kompě dvěma prapory své skupiny, které se zde srazili s nepřítelem, jenž měl podporu i obrněného vlaku. Oba prapory tak musely ustoupit zpět do Kálnice. Zde úspěšně odrazily následující maďarské útoky a ubránily i přechody přes řeku Hron. Mezitím přesila nepřítele, složená z maďarského dělnického pluku č. 6 a maďarského dělnického pluku č. 22, dobyla H. Pial útokem z T. Šarluh a vytlačila až do Čifáry III. prapor leg. 34. stř. pluku, který tu v obraně oběma těmto plukům nepřítele vytrvale vzdoroval. Čs. jednotkám v Kálnici hrozilo tím obklíčení takže se stáhly na výšiny u Čifár, přičemž se ještě musely z připravovaného obklíčení probít jednotky v Dekeneši. Během následujícího dne vytvořila brigáda pplk. Barrése obranu na linii Čifáry – Melek – Ďarmoty n. Ž.

Již 18. 6. předchozím úspěchem povzbuzení Maďaři zaútočili odpoledne na Čifáry. Čs. jednotky v Čifárech s obtížemi vzdorovaly, na pomoc jim však přišel z Bratislavy vyslaný do Vráblů III. prapor leg. 33. stř. pluku, který tento postup nepřítele odrazil odvážným bojem.

Mezitím brigáda plk. Kieffra, která též zahájila útok na Levice 16. 6., pronikla nejdříve za neustálých bojů s maďarskými jednotkami do H. Kosiny a Tekova, kde však byl její dosud úspěšný postup silnou přesilou nepřítele v rozpoutaném boji zastaven. Mezi dalšími padl v tomto boji ze 3. námořní setniny u námořníků oblíbený kpt. Durda. Do Tekovské Nové Vsi pronikl i styčný oddíl pplk. Hofbauera. Následný den odhodlaně pokračovala brigáda plk. Kieffra v útoku a probila se do Podlužan a H. Kľačan. Zde však u H. Kľačan Maďaři přešli do silného protiútoku s podporou svého obrněného vlaku. Pod tímto silným tlakem převahy nepřítele byla pozice pro čs. jednotky neudržitelná a brigáda plk. Kieffra musela ustoupit do úseku Čajkov – Rybník, přičemž neměla zprávy o aktuální situaci ostatních dvou hlavních útočných skupin. V noci se proto raději plk. Kieffer se svou brigádou stáhl přes

řeku Hron na západní břeh, kde vytvořil účinnou obranu na linii Mochovce - Nemčinany, v níž se mohl očekávanému útoku početných jednotek nepřítele lépe bránit. Styčný oddíl pplk. Hofbauera, o síle 6 pěších rot, který se během Kieffrova ústupu shromáždil ve S. Benediku, se pokusil u Kozárovců zastavit maďarský útok na Zlaté Moravce. Oddíl byl rychle posílen od brigády plk. Kieffra jedním praporem a dělostřeleckou baterií. S touto posilou se podařilo pplk. Hofbauerovi vytvořit úspěšnou obranu na výšinách východně od Zlatých Moravců.

Kulometná rota leg. 23. stř. pluku spolu se samostatnou ženijní rotou a jedním čs. obrněným vlakem vytvořila také obranu údolí kolem Hronu u N. Baně.

Mjr. Bláha, se 3 prapory a 3 dělostřeleckými bateriemi své skupiny, vyrazil do akce již 15. 6. večer. U Vysoké a Dekýše se srazil v noci s nepřítelem, který měl několik kulometů. Statečným útokem se podařilo II. praporu dom. 25. pěšího pluku z Bláhovy skupiny dobýt kotu 745. Nepřítele se poté podařilo úspěšně odrazit zpět k Levicím. V průběhu 16. 6. se celá skupina mjr. Bláhy probila postavením maďarských jednotek k Bátovcům, kde se rozhořel boj se silnou obranou nepřítele. Do večera se skupina probila až do Huršy.

Nepřítel následného dne přešel však do silného protiútoku proti postupu skupiny mjr. Bláhy. Během tvrdého boje, v němž se čs. vojáci statečně drželi, podařil se některým jednotkám obchvat do týlu nepřítele. S účinnou podporou vlastního dělostřelectva se podařilo následně mjr. Bláhovi nepřítele následným rozhodným útokem zcela rozprášit. Maďaři unikali zpět do Levic, dva prapory maďarského pěšího pluku č. 16 utekly v panice do Šah. Čechoslováci ukořistili na bojišti množství potřebné munice a rychle postupovali dále na Levice. Do večera stál mjr. Bláha asi 5 km před Levicemi. Dne 18. 6. nepřítel provedl na skupinu několik silných útoků. Mjr. Bláha bez spojení s ostatními sousedními skupinami, s nimiž se marně snažil v okolí Levice dosáhnout kontakt (*připomeňme, že byly zadrženy silnými maďarskými protiútoky a musely se*

stáhnout do obrany), ustoupil tedy nakonec na linii D. Prandorf – H. Almáš a následně v rámci ústupových bojů leg. 7. divize k Bánské Štiavnici. U Štampochu převzal obranu důležité komunikační křižovatky III. prapor dom. 102. pěšího pluku, který právě dorazil pod velením mjr. Šidlíka.

Po stažení skupiny k B. Štiavnici převzal II. prapor leg. 34. stř. pluku obranu N. Baně. Proti zbývajícím třem praporům mjr. Bláhy u B. Štiavnice stály zde 3 maďarské pluky a 6 dělostřeleckých baterií.

Druhý pokus o dobytí Levic tedy také ztroskotal, především pro nemožnost koordinace postupu jednotlivých částí bez spojení, dále vlivem silné přesily nepřítele (*jenž přisunul do oblasti i zmiňovanou 3. a 4. divizi*) a též nedostatkem munice (*především pro dělostřelectvo*) u některých jednotek.

Boj o Nové Zámky

Skupiny mjr. Bonneaua a mjr. Hampla se na sebe podle plánu snažily vázat co největší síly nepřítele útokem na Nové zámky. Hlavní útočná skupina na Nové Zámky, pod velením mjr. Bonneaua, byla složena z I. praporu I. pluku Stráže Svobody, 2. roty I. praporu leg. 39. stř. pluku, 4. námořní roty a poloviny 5. baterie z leg. 7. dělostřeleckého pluku. Jednalo se o jednotky původně komárenské posádky. Podporovat ji v tomto útoku měla skupina mjr. Hampla, která se skládala ze dvou praporů leg. 34. stř. pluku, které bojovaly u Parkanu a byly přesunuty do Šaly n. V.

Odpoledne 6. 6. zahájil mjr. Bonneau se svou skupinou okázalý útok na dvůr u St. Ďala a pozice nepřítele na Iži. Po tvrdém boji s nepřítelem dobyla část skupiny dvůr u St. Ďaly, avšak druhá část skupiny byla u Iži odražena. Maďaři zde měli k dispozici i dělové říční motorové čluny. Přesto mjr. Bonneau

se svou skupinou pokračoval v průniku na Nové Zámky. 7. 6. dobyl po těžkém a tuhém boji St. Ďaly. Nepřítel byl touto svou porážkou natolik otřesen, že se stáhl i z Nových Zámků. Ty byly ještě tentýž večer obsazeny bez boje skupinou mjr. Bonneaua.

Mezitím mjr. Hampl se svou skupinou se probil do Tardoškedu a 7. 6. do Šuran. Velitel celé operace mjr. Bonneau v předtuše silného maďarského protiútoku stáhl v noci raději větší část skupiny mjr. Hampla k obraně u Nových Zámků.

Následný den, 8. 6., Maďaři skutečně zaútočili na Nové Zámky velkou silou, s podporou jednoho obrněného vlaku. Na straně Maďarů útočil proti Čechoslovákům i ozbrojený oddíl 200 dobrovolníků, složený dle vzpomínek účastníků především z místních cikánů. V rámci této útočné skupiny nepřítele zde byl i mezinárodní bolševický pluk, složený vesměs z ruských bolševiků. Silným náporem se nepřítel probojoval až na nádraží, přičemž mnohem slabší čs. obrana se velmi houževnatě bránila. Do boje zasáhl rozhodným protiútokem i leg. 34. stř. pluk. Především díky tomu byl útok nepřítele odražen, přičemž byl zcela zničen onen mezinárodní bolševický pluk. Maďaři rovněž útočili i na Šurany, avšak i zde byli čs. obranou odraženi.

„*…V noci jsme byli probuzeni střelbou z bolševického pancéřového vlaku. Vyskákali jsme poloustrojeni z postelí a bránili nádraží, kde padl námořník Kubíček a raněn námořník Vytasil. Bylo zajato mnoho Maďarů, mezi nimi i hodně Čechů z mezinádorní bolševické brigády. Až dosud máme tři mrtvé a osm raněných. Strašlivé horko…*“ (*z deníku námořníka F. Tápala – „Piráti svobody“, J.Marek*).

Mjr. Bonneau následně po tomto úspěchu pokračoval v postupu. Při útoku na maďarské jednotky, které v propukající panice před skupinou ustupovaly, se podařilo dvěma rotám leg. 34. stř. pluku (*které další postup zahajovaly*) dostat se do boku nepřítele. Ostatní čs. jednotky útočily čelně. Nepřítel se

bojem stáhl do Dvorů n. Ž., přičemž na bojišti zanechal množství svých padlých, raněných a množství vojenského materiálu. Bylo ukořistěno i funkčních 6 kulometů, které byly v těchto bojích velmi potřebné. Dne 9. 6. dobyla polovina jednoho praporu leg. 34. stř. pluku brzy ráno Dvory n. Ž. a zatlačila tak Maďary do N. Viesky. Skupině se tak otevřela cesta na Parkan. Jelikož však bylo tehdy přes den velké horko, byl další postup zahájen až večer. Během večera 9. 6. skupina postupující ve třech proudech pronikla do Perbete a následně 10. 6. na Kerť. Nepřítel ustupoval, což velmi podpořilo bojovou morálku čs. vojáků celé skupiny. Tento den také byla skupina posílena v Nových Zámcích I. praporem dom. 99. pěšího pluku, který dorazil zrovna ze Znojma.

Aby skupina byla kryta z jihu, což zajišťovala především posádka Komárna, byly vyslány dvě roty dom. 12. pěšího pluku na Sv. Peter. Ty se odtud probily 11. 6. po srážkách s menšími jednotkami nepřítele do B. Kesy. Skupina obsadila 11. 6. N. Viesku, ale když vysoké denní teploty silně opět ztěžovaly postup, musel být opět zastaven aby si vojáci mohli odpočinout. Postupovat se dalo účinně opět až večer. Mezitím vyslaný průzkum zjistil, že nepřítel se chystá k houževnatému odporu při obraně Köbölkútu. Aby se skupina v tomto boji lépe zajistila, musela získat Seldín. Ten tedy ve večerních hodinách po rychlém a tvrdém boji dobyli vybraní ardité z leg. 34. stř. a leg. 39. stř. pluku. Na 12. 6. naplánoval mjr. Bonneau útok na Köbölkút. Ještě však večer 11. 6. získal od průzkumu informace o soustřeďování jednotek nepřítele u Györnu, které chtějí po překročení Dunaje zřejmě obchvátit celou skupinu u V. Mederu. Mjr. Bonneau se tedy zajistil pro další postup tím, že do V. Mederu umístil k ochraně týlu skupiny III. prapor leg. 39. stř. pluku, I. a II. prapor leg. 33. stř. pluku a I. baterii dom. 11. dělostřeleckého pluku (*z Bratislavy*). Velení nad těmito jednotkami se ujal sám mjr. Bonneau a velení nad postupujícími svými jednotkami předal mjr. Dřímalovi.

Při postupu skupiny pod velením mjr. Dřímala na Köbölkút došlo 12. 6. v lese před N. Vieskou ke srážce s přesilou

nepřítele, jenž se zde odhodlaně bránil. U některých čs. jednotek vznikla během boje panika z obavy před obklíčením a ty samovolně ustoupily až na nádraží v Perbete. Mjr. Dřímalovi došly zprávy o dalším silném postupu nepřítele směrem na Perbete. Stáhl se tedy v průběhu dne s celou svou skupinou do Perbete, kde připravil obranu a obsadil i nedaleké výšiny Orömhegy.

Když se o situaci mjr. Dřímala dozvěděl mjr. Bonneau, vyrazil mu se III. praporem leg. 39. stř. pluku a I. baterií dom. 11. děl. pluku na pomoc. Dorazil do Perbete během 13. 6. a převzal tím opět velení od mjr. Dřímala. Zahájil postup a během menších bojů se zmocnil úseku u Kertě a koty 238. Cesta na Köbölkút byla tak volná, avšak mjr. Bonneau musel tehdy ze své skupiny III. prapor leg. 39. stř. pluku a I. baterii dom. 11. děl. pluku odeslat jako posilu brigádě francouzského plk. Kieffra do Vráblů. Ten se tam připravoval na další pokus o dobytí Levic. Mjr. Bonneau tedy takto oslaben přešel zatím do obrany dosažené linie. Dvě roty skupiny odrazily maďarskou zesílenou průzkumnou rotu, která měla i kulomety, před Perbete ve směru na Čúz. Na 16. 6. dostala za úkol skupina mjr. Bonneau podpořit v útoku na Levice Kieffrovu brigádu tím, že na sebe bude vázat část sil nepřítele a poškodí trať Parkan – Levice, aby nemohl nepřítel po železnici přisouvat během boje další posily. V noci ještě jedna rota skupiny obsadila i V. Ludince, čímž kryla severní bok útočící skupiny.

Od rána 17. 6. se jednotky skupiny vyčleněné pro podpůrný útok k podpoře postupu Kieffrovy brigády shromažďovaly pod velením mjr. Dřímala na kotě 328. Nepřítel se pokusil zaútočit na Kerť z N. Viesky, byl však odhodlaným odporem čs. jednotek opět odražen. Jen v jedné části se podařilo silnému maďarskému útoku prorazit, před B. Kes. Obranu zde držely dvě roty dom. 12. pěšího pluku, které byly přesilou nepřítele zatlačeny na Madarovce. Ustoupit před nepřítelem musela bojem i rota z V. Ludinců. Mjr. Bonneau byl tak nebezpečně ohrožen z obou stran, proto se vzdal dalšího postupu na Seldín, kterým hodlal podpořit Kieffrovu brigádu, a stáhl se

během odpoledne na linii Orömhegy – Perbete. Do Marcelové ustoupily od Madarovců odražené dvě roty dom. 12. pěšího pluku. Během dne dorazila Maďarům do úseku další posila – maďarská 8. divize.

„…17. červen. Od půlnoci střílely na nás dvě maďarské baterie a pancéřový vlak, což trvalo až do devíti hodin odpoledne, na to začali postupovat a zesílili na nás dělostřelbu, takže granáty a šrapnely padaly před nás i za nás, a nemohli jsme ani hlavy vystrčit. Bylo zřetelně vidět, jak Maďaři postupují v dlouhé linii, a to třemi řadami za sebou a my byli obklíčeni velikou jejich přesilou. Vystříleli jsme všechny náboje a drželi se až do půl druhé odpoledne. Pak byl dán rozkaz stáhnout se nepozorovaně zpět, přičemž bylo několik hochů od nás i od 99. pluku raněno. Ústup byl potom již proveden v nejlepším pořádku, znavení a vyčerpaní šli jsme okolo vesnice Gürth, kterou měli již Maďaři obsazenu. Od půl druhé odpoledne až do deváté hodiny večerní trval náš ústup bez oddechu. Ve vesnici Udvardu jsme přenocovali ve stodolách a stozích…“ (*výňatek z deníku čs. námořníka F. Tápala pro dokreslení tehdejší situace během bojů – „Piráti svobody“, J. Marek*)

Nepřítel tedy okamžitě 18. 6. znovu zaútočil na nové postavení mjr. Bonneaua, přičemž se mu podařilo získáním Sv. Petra skupinu opět nebezpečně obchvátit. Skupina mjr. Bonneaua bojem ustoupila odpoledne na linii Bajč – Dvory n. Ž. U Dvorů n. Ž. vytvořil mjr. Bonneau zálohu o síle 6 rot, jejichž velení svěřil mjr. Dřímalovi. Hodlal těmito rotami proniknout Maďarům do boku. Než však mjr. Dřímal s těmito rotami stihl dorazit na místo, Maďaři silně zaútočili na Dvory n. Ž. Čs. jednotky odtud během boje musely ustoupit k Novým Zámkům. Další maďarský útok vedl na Bajč, kde byl však během tuhého boje odražen. Během večera se tedy mjr. Bonneau stáhl se svou skupinou k Novým Zámkům, kde chtěl vytvořit houževnatou obranu města před několikanásobnou přesilou nepřítele. Měl k dispozici celkově sílu pouze 1.200 bodáků, 24 kulometů a 2 houfnice. Do večera ještě dorazila posila, skládající se ze 7. domobraneckého praporu a I. baterie leg. 7. děl. pluku. V

uplynulých ústupových bojích skupiny se velmi vyznamenal I. prapor I. pluku Stráže Svobody (*složený ze Sokolů a příslušníků DTJ*).

Tehdy v době kdy urputně bojovala skupina mjr. Bonnaeua s nepřítelem v úseku Perbete – Kerť, zaútočila i posádka Komárna částí svých sil na obkličující postavení nepřítele. Obrana Komárna byla tvořena 2 pěšími prapory a 2 dělostřeleckými bateriemi. Během několika dobře naplánovaných útočných výpadů ve dnech 8. - 11. 6. se podařilo rozšířit svírající obklíčení. Nejvíce se v těchto výpadech osvědčil I. prapor leg. 39. stř. pluku. Byla tak získána lže a prostor po Žitavu. Velitel komárenské posádky poslal za ustupujícími Maďary dvě roty dom. 12. pěšího pluku, které měly též navázat dotyk se skupinou mjr. Bonneaua. Jejich další osud jsem již uvedl výše.

Další posily

Na Slovensko dorazily v průběhu operací k dobytí Levic další výrazné posily rychle se organizujícího vojska. Armádní západní úsek byl tak posílen o dalších 11 praporů, 5 dělostřeleckých baterií, 2 obrněné vlaky a 10 letadel. Armádní východní úsek byl posílen o 2 prapory, 3 dělostřelecké baterie, 1 obrněný vlak a 2 letadla.

Na pomoc dorazilo i dalších 5 sokolských praporů (*4 prapory z Čech a 1 z Moravy*), složených z příslušníků Sokola (*nepovinných vojenskou službou*) hlásících se při další mobilizaci Sokolstva.

4. 6. výzval totiž Sokol všechny své členy, nepovinné vojenskou službou, aby se hlásili do výše zmíněných praporů, které měly plnit především strážní úkoly v týlu a tím uvolnit další vojenské jednotky pro frontu. Během 24 hodin (*!*) již odjížděl na Slovensko sestavený I. sokolský prapor (*o síle 608 mužů*), pod velením npor. Václava Vorla.

„*Profesor Hiller, Brno, Údolní 46. – Bratislava dne 3. června 1919. Podáno ve 4 hod. 30 min. odpol. Č.4751. Na rozkaz bratra ministra Šrobára prosím o 150 bratří ihned. Budou asi týden konat strážní službu na Slovensku v zázemí. Akci povedu já, ČOS žádám o 150 bratří. Jednotlivé čety ať se hlásí Bratislava – nádražní velitelství. Pokud možno v kroji a se zbraní, cesta, byt a strava volná. Kraus, Bratislava, Štefánikova kasáreň.*“ – žádost prof. Krause z kanceláře ministra V. Šrobára zástupci Sokola v Brně.

Příslušníci těchto sokolských praporů byli oblečeni jak část v civilním obleku, tak část v sokolském kroji, na hlavách měli své charakteristické sokolské čapky.

I. sokolský prapor npor. Václava Vorla již 7. 6. stál nejen ve stráži v Bratislavě, ale i ve strážních polních pozicích na břehu Dunaje.

Následně je v rámci obce sokolské vyhlášená úplná všeobecná mobilizace Sokolů od 20 do 50 let. Ta byla toho času též komentována v tisku. Například Národní listy z 8. 6. 1919 otiskly:

„*A zas jsou to bratři Sokolové, kteří vedle našich vojsk první zachraňují situaci! Když jsme je před lety o sletech jaksi symbolicky nazývali „národní armádou“, netušili jsme, že skutečně přijdou časy, kdy touto armádou budou. Kdo viděl, jak na první výzvu stáli u budov tělocvičných jednot fronty bratří, hlásících se do fronty, mužové všech vrstev a stavů, i daleko přes dovolených 50 let i hluboko pod 20 let, kdo slyšel, jak přemnozí z nich nemohli býti přijati pro množství přihlášek a žádali, aby alespoň pro nejbližší výpravy byli zaznamenáni, uvědomil si, jak velkolepě ohromná je idea sokolské myšlenky, jak skvělá byla a je sokolská výchova celých generací, jaká její síla.*

V nejbolestnějších dnech, když srdce umdlévala, vždy naši Sokolové to byli a jsou, kteří zachovali mužná srdce, jasnou

hlavu,silnou paži a šli, jdou a půjdou za svým starým husitským heslem: „Kupředu, kupředu – zpátky ni krok!“ Díky vám, bratři! Za vašimi prapory jde sjednocený celý národ!“

Ve dnech 14. – 20. 6. byly v rámci sokolských jednot provedeny hlavní hromadné odvody mužů, těch kteří ještě nebyli předtím odvedeni do vojenských jednotek ani předtím do sokolských, které již byly na Slovensku. Dostavilo se tehdy dalších 86.000 Sokolů (*!!!*). Z nich bylo po vojenské zdravotní prohlídce pro službu v poli vybráno 35.000, pro službu strážní v týlu 32.000.

Přímo na Slovensku se organizovaly v červnu 1919 i další dobrovolnické formace z místních slovenských dobrovolníků, kteří se v mnoha městech hromadně na výzvy hlásili k obraně suverenity Československa. Jednalo se většinou o různé „*sbory*“ a „*družiny*“, například Tisovskí dobrovolníci (*cca 200 mužů – zajišťovali strážní službu na železnici, účastnili se i bojů u Tisovce*), Zbor turčianských dobrovolníkov (*cca 300 mužů – účastnili se mimo strážní služby i boje v polovině června u Prenčove*), Dobrovolnícka družina Slovákov (*cca 500 mužů – zajišťovali strážní službu na Dunaji*), Jánošíkovské útočné družiny (*cca 300 mužů – absolvovali pouze výcvik, do bojů stihly zasáhnout tyto družiny jen krátce a nepřímo v závěru konfliktu*) a další. Některé dobrovolnické formace se účastnily přímých bojů, jiné byly nasazovány spíše ke strážní službě v zázemí nebo v méně ohrožených úsecích fronty. I tyto dobrovolnické formace nakonec po skončení konfliktu byly na podzim 1919 rozpuštěny.

Třetí útok k dobytí Levic

Tehdy gen. Mittelhauser nařídil na Slovensku provést znovu další útok na Levice (*rozkazem čj. 4187/op z 20. 6. 1919*). Tentokráte díky poznatkům z předchozích dvou pokusů přeložil hlavní těžiště útoku od jihu ze směru od D. Ohaje na Kálnici do otevřeného boku maďarských pozic, které se táhly

až k Čifárům. Tohoto útoku se měla účastnit i takřka celá 2. divize domácího vojska. Legionářské jednotky bojující u Nových Zámků měly proti maďarské přesile udržet především svou obranu v úseku Nové Zámky – Šurany, aby maďarské jednotky nemohly postupovat západním směrem. Proti čs. jednotkám v západním slovenském úseku stál zmíněný celý maďarský 5. armádní sbor, skládající se ze 4 divizí. To představovalo sílu nepřítele asi 40 praporů a 20 dělostřeleckých baterií. Na československé straně měl velitel západního slovenského úseku k dispozici pouze 30 praporů a 14 dělostřeleckých baterií.

Tento třetí útok k dobytí Levic mělo podpořit navíc i letectvo. Měl být zahájen 25. 6. a měl se zpětným dnešním pohledem velké šance na úspěch. Mezitím však bylo k 24. 6. uzavřeno s Maďarskem příměří a připravená operace tak byla zrušena.

Ze Zlatých Moravců byl vyslán ještě 22. 6. z brigády pplk. Barrése průzkumný oddíl (*složený s 34. domobraneckého praporu a baterie dělostřelectva*), pod velením kpt. Körnera. U dvora Olichov narazil na nezdolný odpor přesily nepřítele. Oddíl také zjistil poškození železničního mostu u Kozárovic, který měl původně sám poškodit, aby jej nemohl nepřítel použít. Tím byl zadaný úkol oddílu prakticky ukončen, takže se vrátil zpět do Zlatých Moravců. Kpt. Lukavský z vlastní iniciativy obsadil jednou svou rotou ihned Nemčiňany, na základě bezpečného postupu výzvědného oddílu tímto úsekem.

Průzkum zjistil, že proti čs. jednotkám zde v úseku Lok – dvůr Olichov – Sv. Benedik stojí maďarská 4. divize a později byla zjištěna ještě přítomnost maďarské 8. divize u Nových Zámků a Komárna. Několik dnů před příměřím byla mezi maďarskou 4. a 8. divizi včleněna ještě maďarská 2. divize v úseku Rendva – Lok.

Další průzkumný oddíl, jenž byl z brigády pplk. Barrése vyslán z Čifár, skládající se z 39. domobraneckého praporu,

dělostřelecké baterie a jezdecké čety, pod velením nově přiděleného francouzského plk. Castella, nejprve jednou rotou obsadil bez boje Mochovce. Dne 23 6. pak oddíl pronikl na koty 232 a 235, nacházející se východně od Čifár, přičemž na kotě 235 oddíl narazil na velkou přesilu části hlavních sil nepřítele v oblasti. Po krátkém boji se výzvědný oddíl se získanými zprávami rychle stáhl zpět do Čifár.

Plk. Kieffer na základě informací od těchto dvou průzkumných oddílů nařídil další postup části u Zlatých Moravců směrem na Kozárovce - Sv. Benedik. 24. 6. ráno zahájily dva prapory a dělostřelecká baterie ze Zlatých Moravců pod velením mjr. Webra postup na stanovenou linii. Když prapory dorazily k Olichovu, dostihla je zpráva o uzavřeném příměří a zákazu dalšího postupu. Jelikož mezitím se nepřítel od Olichova stáhl, ponechaly prapory jednu rotu v Olichově a vrátily se po zrušení celé akce zpět do Zlatých Moravců. Zmíněná rota navázala v Sv. Benediku také dotyk s čs. jednotkou v údolí řeky Hron, které velel mjr. Spenz.

Plukovník Šnejdárek nastupuje

Podle původního plánu velitele západního slovenského úseku, gen. Mittelhausera, měl plk. Šnejdárek poté, co leg. 7. divize dobude k 9. 6. Levice, zaútočit pravým křídlem na pozice nepřítele přes Banskou Šťiavnici. Šnejdárek tedy připravil plán se třemi postupnými cíly. Prvním cílem bylo dobytí Banské Šťiavnice právě došlými posilami při demonstračním útoku dom. II. brigády z Banské Bystrice na Zvolen. Po získání Banské Šťiavnice hodlal dobýt H. Breznici. Následně, jako třetí část plánu, chtěl získat Zvolen. Pak hodlal získat Detvu, především pomocí dom. IV. brigády. V případě úspěchu tohoto plánu připravil ještě následný plán k dobytí mezinárodně vytčené demarkační linie Šahy – Lučenec – R. Sobota.

Skupina mjr. Bláhy, která měla k dispozici 3 zesílené prapory (*o bojové síle 1.200 bodáků*) a 3 dělostřelecké baterie, se

přesunula podle plánu velitele skupiny 9. 6. z Kremnice ke S. Kríži n. H., kryta přitom kombinovaným praporem kpt. Johannese, který obsadil Kremničku.

Následný den, 10. 6., byl tedy zahájen podle Šnejdárkova plánu postup skupiny na B. Šťiavnici. Celý den panovalo silné vedro, což ztěžovalo celý postup. Teprve odpoledne byl zahájen vlastní útok na město skupinou mjr. Bláhy. Po hodinovém boji bylo město dobyto, přičemž bylo hájeno jen zesíleným praporem a místní promaďarskou ozbrojenou polovojenskou skupinou, bez důkladněji vybudované obrany. Maďaři podcenili čs. vojsko a cítili se zde bezpečni. Po boji nepřítel rychle z města ustoupil do Sv. Antola. Byla ukořistěna zpět dvě vlastní děla, která byla předtím dříve ztracena při ústupu z města před Maďary 6. 6. Mjr. Bláha okamžitě vybudoval v očekávání návratu maďarských jednotek obranu města, i další obranné pozice na výšinách kolem města.

Během postupu mjr. Bláhy postupoval vpřed i kombinovaný oddíl kpt. Johannese, jenž narazil před H. Breznicí na přesilu nepřítele, která byla ještě podporována i dělostřelectvem a obrněným vlakem. Po marném pokusu prorazit se kombinovaný prapor přesunul k obraně západních výšin u Jálny.

I 11. 6. se podle plánu velitele divize mělo pokračovat v útoku na H. Breznici. Již 10. 6. tedy posílil tamní prapor II. praporem dom. 25. pěšího pluku, dělostřeleckou baterií a obrněným vlakem. Vznikla tak nová skupina, jejíž velení svěřil velitel divize mjr. Šidlíkovi. Tento posilový prapor však se po cestě zase obrátil, na rychlý rozkaz velitele divize zpět do Kremnice, protože byly získány poplašné zprávy od průzkumu, že 11. 6. hodlá nepřítel udeřit ze Zvolenu přes výšinu Lavrin na Kremnici. Během 10. 6. Maďaři odrazili demonstrační útok dom. II. brigády na Zvolen a přisouvali své posily. Nebezpečí maďarského útoku na Kremnici se tedy zdálo být reálné.

Maďaři však 11. 6. nezaútočili, proto se rozhodl plk. Šnejdárek

pokračovat ve svém původním plánu hned 12. 6. Dobýt H. Breznici hodlal kombinovaným praporem kpt. Johannese ze západu a III. praporem dom. 54. pěšího pluku (*ze skupiny mjr. Bláhy*) od jihozápadu.

Celou noc se v těžkém hornatém a zalesněném terénu přesouval III. prapor dom. 54. pěšího pluku se svými kulomety, až konečně v ranních hodinách 12. 6. dorazil na západní výšiny u H. Breznice, odkud hodlal zaútočit z nečekaného směru na nepřítele ve městě. Zahájil tedy z této pozice soustředěnou kulometnou palbu na pozice nepřítele v H. Breznici. Maďaři tímto útokem byli zcela překvapeni a celkem rychle bylo vyřazeno i jejich dělostřelectvo. Když se jim podařilo přejít konečně do částečného protiútoku, zaútočil na město kpt. Johannes se svým kombinovaným praporem. V 9.00h se podařilo kombinovanému praporu proniknout do města a vytlačit odtud bojem nepřítele. Ten se sice pokusil odpoledne o znovuzískání ztracené H. Breznice za podpory obrněného vlaku, avšak byl tvrdou obranou Čechoslováků odražen. V boji měli Maďaři citelné ztráty - bylo zajato 50 maďarských vojáků, ukořistěna 4 děla ve městě a další 2 děla v lese severně od města. Získán byl i další vojenský materiál. Na československé straně byli během boje pouze 4 zranění, což celý tento úspěch znásobovalo.

Jedna rota III. praporu dom. 54. pěšího pluku se 12. 6. při postupu po silnici na H. Breznici ještě za svítání střetla u Banské Belé s praporem nepřítele, který postupoval na Banskou Štiavnici. Během boje byla čs. rota přesilou zatlačena k Teplé, stále se však účinně bránila a kladla odhodlaný odpor. Z Banské Štiavnice přišla rotě pomoc ve formě další roty, která úspěšně zasáhla do probíhajícího boje. Kolem poledne svůj útok na obě roty nepřátelský prapor zastavil a ustoupil ke Krupině, zřejmě i pod vlivem dobytí H. Breznice Čechoslováky. Rota III. praporu dom. 54. pěšího pluku poté přes Kozelník v pořádku dorazila ke svému praporu. Po získání H. Breznice dorazil z Kremnice se II. praporem dom. 25. pěšího pluku mjr. Šidlík, jenž převzal velení nad celou vzniklou skupinou. Obrana

Kremnice byla svěřena oddílu slovenských dobrovolníků (*asi 100 mužů*), pod velením por. Dudy.

Dom. II. brigáda (*plk. Hanák*) měla provést dle plánu demonstrační útok na Zvolen, aby na sebe vázala nepřítele a tím ulehčila splnění úkolu skupině mjr. Bláhy a kombinovanému praporu kpt. Johannesa v jejich útoku na B. Šťiavnici a H. Breznici. Plk. Hanák hlavní demonstrační útok na Zvolen svěřil pplk. Kendíkovi, jemuž dal pro to k dispozici 4 prapory a dělostřeleckou baterii, a mjr. Cypry, jemuž dal k dispozici 3 prapory. Pplk. Kendík měl útočit v údolí Hronu a na západních výšinách, mjr. Cypry z H. Mičiné přes Čerín směrem na Zolnou.

Pplk. Kendík po zahájení postupu se svou skupinou pronikl během menších bojů se strážními jednotkami nepřítele na linii Hájniky – Sliač. Zde však nepřítel své síly zkoncentroval do protiútoku, během něhož se mu podařilo obejít pravé Kendíkovo křídlo. Tím byl pplk. Kendík přinucen k ústupu do Badína, o nějž se rozpoutal tvrdý boj. Čechoslováci se ubránili, a když jim ještě přišel na pomoc prapor, tvořící zálohu dom. II. brigády, vyslaný plk. Hanákem, podařilo se jim nepřítele od Badína odrazit.

Až do Zolné se podařilo proniknout, po zdolání slabého odporu nepřátelských strážních jednotek, skupině mjr. Cypry. Pro ústup skupiny pplk. Kendíka se však poté stáhl mjr. Cypry zpět na jižní výšiny u H. Mičiné. Demonstrační útok se tedy podařil i přes následný částečný ústup, jelikož tím byly vázány síly nepřítele, které nemohly tak být poslány k H. Breznici proti útočícím skupinám mjr. Bláhy a kpt. Johannese.

Maďaři se sice pokusili 11. 6. o nový útok na Badín, avšak houževnatou obranou Čechoslováků byli odraženi. Během bojů bylo průzkumem zjištěno, že nepřítel zde má v úseku dva pěší pluky (*č. 16 a č. 22*) posílené ještě jedním samostatným praporem.

Dom. II. brigáda byla během bojů též posílena o další 3 prapory a 2 dělostřelecké baterie, které přišly z čs. obrany na Těšínsku. Velitel dom. 2. divize plk. Šnejdárek tedy pod dojmem počátečního úspěchu a příchodu těchto posil, rozhodl o provedení útoku na Zvolen dne 13. 6. Ze severu měla útočit podle plánu dom. II. brigáda. Ze západního směru od H. Breznice potom demonstračním útokem skupina mjr. Šidlíka, který se měl na sebe snažit vázat nepřítele, aby tím usnadnil útok dom. II. brigádě.

Pro samotný útok rozdělil plk. Hanák svou II. brigádu na tři útočné skupiny, které měly útočit koordinovaně. Byla to skupina pplk. Kendíka o síle 3 praporů a 1 dělostřelecké baterie, skupina mjr. Cypry o síle 2 praporů a zesílené 1 dělostřelecké baterie a skupina pplk. Marschana o síle 5 praporů a 1 dělostřelecké baterie. Hlavní útok měl provést pplk. Marschan přes východní výšiny u Hronu. Podporovat jej měl pplk. Kendík, který měl vést postup přes Budču a udržovat tak dotyk se sousední skupinou mjr. Šidlíka; a dále mjr. Cypry, který měl útočit údolím Hronu přes Hájniky a Rybáry. Na výšinu u Badína umístil plk. Hanák své velitelské stanoviště, aby mohl sledovat postup své brigády.

13. 6. v 04.00h byl tedy útok brigády zahájen. Jeden půlprapor Kendíkovy skupiny, při pokusu navázat dotyk na západě se skupinou mjr. Šidlíka, překvapil nepřátelský prapor bolševického internacionálního pluku (*složeného snad především z vídeňských bolševiků*) v Sielnici. Po krátkém boji byl tento nepřátelský prapor zahnán slabší čs. jednotkou na ústup do Kováčové.

Za stálých bojů se během rána probily skupiny pplk. Kendíka a mjr. Cypry až na linii Sielnica – Hájniky. Na silný neočekávaný odpor nepřítele však u H. Mičiné narazila skupina pplk. Marschana, která měla vést hlavní útok. Rozpoutal se tvrdý boj, během něhož bylo zjištěno, že Maďaři přisunuly nepozorovaně před zahájením čs. útoku k H. Mičiné nemalé posily. Tímto bojem byl ale postup pplk. Marschana zastaven a

ohrožen tak celý útočný plán. Velitel brigády tedy přenesl hlavní úlohu útoku na skupinu mjr. Cypry, přičemž jí posílil ještě brigádní zálohou o síle jednoho praporu.

Když mjr. Cypry odrazil nepřítele u Hájniků otevřela se mu cesta na Zvolen. Využil toho a se svou skupinou se probil kolem poledne až do Zvolena. Po ztrátě města ustoupil silně otřesený nepřítel do Z. Slatiny a ke Krupině. Části skupiny při navazování dotyku se sousedními skupinami pronikly do D. Nivy a Z. Slatiny, kde došlo k malým lehkým srážkám s ustupujícími jednotkami nepřítele.

Mezitím pplk. Marschan teprve těsně po poledni zvítězil v těžkém a tvrdém boji s přesilou nepřítele u H. Mičiné a mohl tak pokračovat úspěšně v dalším postupu. Brzy následně pronikl na výšiny u Čerína a Zamporu.

Zvolen byl tedy zajištěn. Následný den, 14. 6., pro získání dostatečného předpolí dobyl ve směru od Čerína ještě pplk. Marschan se svou skupinou Hrochoť a mjr. Cypry se svou skupinou Sebedín a Zolnu. Získání těchto míst šlo vcelku hladce, jelikož zde byly jen slabé nepřátelské strážní jednotky, které hned v po krátkém boji ustoupily. Následně byla ještě vybudována obranná pozice na jižních výšinách u Zvolena a na východě od potoka Zolné. Poté byly skupiny pplk. Marschana a mjr. Cypry staženy velitelem brigády plk. Hanákem k odpočinku do zálohy a obranu Zvolenu převzal míto nich se svou skupinou pplk. Kendík.

Pro zjištění hloubky ústupu nepřítele a jeho sil vyslal velitel brigády plk. Hanák několik průzkumných jednotek, z nichž každá měla sílu roty zesílené navíc kulometnou četou, ke Krupině, Vlčie jamě, Z. Slatině a Očové. Tento průzkum zjistil, že jednotky nepřítele ustoupily po boji u Zvolena do Krupiny a Detvy.

Velitel brigády tedy na základě těchto zjištění hodlal zaútočit na pozice nepřítele u Lučence, Krupiny, Nemců a Šah, čímž

zároveň měl ulehčit jednotkám v boji u Levic.

Maďaři však zaútočili 20. 6. silným útokem od Detvy na československé předsunuté hlídkové stanoviště na výšině Zalobudce, odkud byla strážní jednotka zatlačena až ke Zvolenu. Zde jeden prapor skupiny pplk. Kendíka provedl rychle odhodlaný protiútok, jímž zatlačil nepřítele zase až zpět k Detvě. Následně obsazením Očové zajišťoval tento směr na Zvolen před možným opakováním maďarského útoku.

Také část skupiny mjr. Šidlíka se srazila v noci 12. 6. během postupu u Budči s nepřítelem, který zde byl podporován i jedním svým obrněným vlakem. Během boje s touto přesilou, který se rozhořel, ustoupila část skupiny zpět do H. Breznice. II. prapor dom. 25. pěšího pluku, tvořící většinu druhé části skupiny mjr. Šidlíka pronikl však úspěšně v půlnoci do Budči. Do rána město zajistil, avšak za svítání 13. 6. zde byl přepaden nepřátelským obrněným vlakem. Stáhl se tedy poté otřesen zase zpět do H. Breznice. Jeden půlprapor, tvořící zbytek druhé části skupiny, při postupu na jih od Hronu byl také ještě v noci 12. 6. přepaden u Ostrolúk palbou nepřítele, před níž se po počáteční panice ukryl v lesích. Následný den po usilovném vyčerpávajícím pochodu ustoupil též zpět do H. Breznice. Proto se za těchto okolností nemohl mjr. Šidlík se svou skupinou účastnit již uvedených bojů o Zvolen, jak bylo původně zamýšleno dle plánu velitele divize plk. Šnejdárka.

Když byl II. brigádou dobyt a zajištěn Zvolen, rozdělil plk. Šnejdárek skupinu mjr. Šidlíka na dvě části. Jeden prapor a dvě dělostřelecké baterie pod velením kpt. Zacpala nechal v H. Breznici jako obranu a dva prapory a půlprapor pod velením mjr. Šidlíka odeslal do B. Štiavnice, kde měly vystřídat v obraně skupinu mjr. Bláhy, která se měla tehdy účastnit dalšího útoku na Levice.

Během krátké doby dokázal, v průběhu bojů o Zvolen a Bánskou Štiavnici, velitel 2. divize plk. Šnejdárek své skvělé velitelské předpoklady. Dokázal rychle zavést pořádek ve

vyčerpaných jednotkách, které tehdy z prošlých ústupových bojů měly nízkou bojovou morálkou a upevnil tak i uvolněnou kázeň. Svým způsobem velení a schopnostmi si získával respekt a důvěru vojáků své divize. Dokázal účinně a rychle využívat docházející posily, které nepoužíval na rozdíl od některých jiných velitelů k „*ucpávání děr*“ v obraně, ale svěřoval jim místo toho nové samostatné úkoly. Využíval možností získávání informací průzkumem před zahájením operací a také dobře využíval taktické chyby nepřítele.

Z vlastní iniciativy se tehdy rozhodl velitel dom. IV. brigády, plk. Votruba, znovu dobýt Tisovec. Nejprve 14. 6. vyslal k provedení demonstračního útoku na Tisovec vybrané dvě čety s kulomety, každou samostatně z jiného směru.

15. 6. jedna z těchto čet pronikla až do Tisovce, kde okamžitě odvážně zaútočila na zcela překvapeného, ale o dost silnějšího, nepřítele. Maďaři zde rychle proti této četě nasadili celý prapor, který se tehdy zrovna chystal k přesunu na rumunskou frontu. Ten se rozvinul do útoku. Čs. četa, která měla jen dva kulomety, se zuřivě bránila přívalu této velké přesily. Nechtěla ustoupit. Na okraji města se tak dokázali Čechoslováci během statečného boje držet před maďarskou přesilou několik hodin. Tím na sebe poutali pozornost a síly nepřítele, který mimo jiné tak nestihl ani odvézt z Tisovce naložený železniční materiál. Četa vydržela až do příchodu hlavních útočných sil dom. IV. brigády o síle 3 praporů a 2 dělostřeleckých baterií.

Ve městě se tak následně rozhořel tvrdý boj o každou ulici a o každý dům. Během boje se podařilo Čechoslovákům vytlačit nepřítele z města. Proti nim tu stály v celém úseku Tisovce maďarské jednotky ze 39. brigády, zesílené ještě dvěma dělnickými prapory ze Salgótarjánu a dvěma prapory maďarského pluku č. 19 z Rábu. Když se podařilo nepřítele vytlačit z města, byla vybudována rychle obrana proti možnému protiútoku. S podporou čs. obrněného vlaku jednotky hlavní útočné části brigády získaly následně ještě Pílu

a jeden prapor ještě získal Klenovce.

Mezitím zbytek domácí IV. brigády tzv. „*skupina z Drábska*“, o síle praporu a dělostřelecké baterie podle plánu obsadil bez boje Kokavu. Pak tato skupina vyslala průzkumné hlídky k Tisovci, aby zde zjistily situaci a skupina tak případně mohla napadnout ustupujícího nepřítele. Jedna z rot skupiny 16. 6. neočekávaně, s využitím výhodného postavení a momentu překvapení, napadla maďarské postavení v Likieru. Zde zajala v boji 40 maďarských vojáků a ukořistila i větší množství vojenského materiálu nejrůznějšího druhu.

Maďaři ustupovali až do Priboje.

IV. brigáda 17. 6. následně obsadila R. Baň a vyslala i jednu rotu do soutěsky u Priboje, kam se stáhl k obraně nepřítel.

Dne 18. 6. přišel soustředěný útok nepřítele, vedený po obou březích řeky Rimavy, který zatlačil čs. jednotky do R. Brezova. Následný den ale Čechoslováci zaútočili z R. Brezova a Kokavy na nepřítele, jehož se jim s pocitem zadostiučinění za včerejší ústup, podařilo nakonec opět vytlačit z Rimavice. Byly tak opět obsazeny i pozice u R. Zalužan a Lukoviště. Brigáda pak dále postupovala na R. Sobotu.

Jelikož se na úseku fronty u Levic nepodařil mezitím ani druhý pokus o dobytí tohoto města, hodlal velitel armádního úsekugen. Mittelhauser soustředit pro další útok všechny dostupné posily. Rozhodl se v rámci zvýšení československé bojové síly stáhnout k Levici i jádro IV. brigády, která tak měla zastavit na svém úseku postup a přejít zatím se zbytkem svých sil do obrany nejnutnějších pozic ve svém úseku. Brigáda se tedy stáhla ve dnech 19. 6. – 20. 6. zpět do Tisovce, kde vybudovala obranu a zajistila se i na okolních výšinách, včetně výšiny Trstie. Z Kokavy se vrátila tamní jednotka zpět k Drábsku, kde obsadila obranu na silnici z Kokavy a Detvy směrem na Brezno, čímž kryla i týl obrany v Tisovci. Následně ještě 22. 6. jeden prapor brigády byl vsunut do obrany mezi

obranu Tisovce a oddíl u Drábska, do oblasti severně od Klenovce. Tím byla obrana uzavřena a bylo tím zamezeno případnému pronikání maďarských jednotek obranou do týlu. Dle plánu velitele armádního úseku se mělo jádro celé brigády stáhnout do B. Šťiavnice na podporu nového připravovaného mohutného útoku na Levice.

Maďaři 22. 6. během tvrdého boje dobyli výšinu Trstie, odkud tím vytlačili československé obránce. Ti však následný den provedli odhodlaný protiútok a výšinu dobyli úspěšně zpět. Obrana brigády u Tisovce byla posílena tehdy navíc II. praporem domácího 18. pěšího pluku, jenž byl poskytnut ze zálohy armádní východní slovenské skupiny. V den sjednání příměří s Maďarskem ještě tento prapor stihl obsadit u Muráně silnici z Tisovce do H. Považí.

V polovině června vyhlásil vzhledem k nepokojům ve městech ministr s plnou mocí pro správu Slovenska V. Šrobár s francouzským gen. Mittelhausserem na Slovensku vojenskou diktaturu.

Šnejdárkova 2. divize pokračuje v nástupu

Když byl získán Zvolen a zjištěno předpolí, byl ze Zvolena vyslán průzkumný oddíl o síle čety ke Krupině. Dne 15. 6. tento průzkum rychlým přepadem po předchozím pozorování obsadil Krupinu, kde zajal 15 maďarských vojáků, tvořích zde strážní oddíl. 16. 6. však na Krupinu zaútočil nepřítel svým praporem, před nímž se musela průzkumná četa stáhnout k Babiné do lesů na výšinu. Z Bánské Šťiavnice vyslal četě na pomoc velitel tamní obrany mjr. Šidlík jednu svou rotu. Ta šla ohrožené četě na pomoc přes Nemce, kde však u Krupiny byla napadena přesilou nepřítele a musela též bojem ustoupit. Stáhla se k Dobré Nivě. Maďaři tak pronikli až na Babinu, čímž ohrožovali postavení u Zvolena. Bylo nutné ubránit přístup na

Zvolen a zároveň tím zajistit snadný postup sousední leg. 7. divize.

Získat znovu Krupinu dostal nyní za úkol mjr. Cypra se zálohou brigády o síle 3 praporů a 1 dělostřelecké baterie. Dále měl obsadit i Nemce, kde by získal dotyk s útočící leg. 7. divizí na Levice. 16. 6. se podařilo skupině mjr. Cypry proniknout při menších bojích do Krupiny. Jeho postup podporoval II. prapor leg. 34. stř. pluku, který se v soutěsce u Sv. Antolu srazil s přesilou nepřítele. Rozpoutal se zde tvrdý boj, ve kterém legionáři odmítali ustoupit. Z Krupiny, která nyní již byla v čs. rukách, poslal na pomoc ráno 17. 6. mjr. Cypra jeden prapor, který se snažil dostat obchvatem Maďarům do týlu a tím ulehčit bránícímu se II. praporu leg. 34. stř. pluku. Nepřítel si však uvědomil toto nezpečí, které mu hrozí od postupujícího praporu, který vyslal na pomoc mjr. Cypra, a vyhnul se ohrožení svého týlu u Sv. Antolu tím, že se stáhl do Levic. II. prapor leg. 34. stř. pluku následně pokračoval v postupu po stažení nepřítele a dorazil k Nemcům, které rychlým postupem hodlala obsadit skupina mjr. Cypry. Potom se II. prapor leg. 34. stř. pluku následně vrátil zpět do Banske Šťiavnice.

V průběhu lehkého krátkého boje o Nemce, byl dělovou palbou zasažen maďarský muniční sklad ve městě u kostela. Výbuch rozpoutal velký požár, který bohužel následně zničil velkou část obce. Po zahnání nepřítele obsadil Nemce mjr. Cypra se svou skupinou.

Jak již bylo řečeno, dostal po odražení druhého čs. útoku (*sousední leg. 7. divize*) na Levice velitel dom. 2. divize plk. Šnejdárek od velitele armádního úseku rozkaz ke stažení většiny svých sil do B. Šťiavnice na podporu třetího plánovaného útoku na Levice.

Skupina mjr. Cypry se tedy musela stáhnout zpět do Zvolena, odkud byla přesunuta v noci na 21. 6. do okolí Žarnovice nedaleko N. Baně. U Nemců zůstala pro zajištění úseku pouze jedna rota skupiny mjr. Cypry. Ta hlídala bedlivě silnici na

Zvolen. Dne 20. 6. však musela před náporem nepřítele, který ji náhle napadl, ustoupit na výšinu u Babiné. Od stahující se skupiny mjr. Cypry byla tedy na pomoc vyslána ještě další půlrota. Ta obsadila výšiny u Dobré Nivy, čímž podpořila obranu ohrožené roty u Babiné. Později zde již nebyla silnější aktivita nepřítele a to až do 24. 6., kdy přišlo příměří.

Odražením druhého čs. útoku na Levice se otevřela nepříteli možnost postupu údolím Hronu přes N. Baňu. V údolí se nacházela v obraně prakticky jen samostatná ženijní rota, podporovaná čs. obrněným vlakem. Ve snaze zabránit případnému maďarskému útoku tímto směrem byla v údolí Hronu vytvořena rychle obranná skupina, jejíž velení bylo svěřeno pplk. Hrbenskému. Ta se skládala z výše uvedeného obrněného vlaku, dále ze III. praporu dom. 54. pěšího pluku z H. Breznice, kulometné roty leg. 23. stř. pluku a II. praporu dom. 94. pěšího pluku, který dorazil z Banske Štiavnice. S touto skupinou hodlal nejprve pplk. Hrbenský zajistit N. Baňu.

Brzy ráno 20. 6. zahájil postup k získání N. Baně. Výšiny před městem obsadila kulometná rota leg. 23. stř. pluku, která odvážným útokem dokonale překvapila maďarskou dělostřeleckou baterii na nádraží města. Ta se dala v panice na úprk, přičemž zanechala na místě i většinu své munice. Od severu mezitím zaútočily ostatní části skupiny a probily se do N. Baně. Maďarská obrana města, o síle pěšího pluku s dělostřeleckou baterií, ustoupila směrem na Sv. Benedik. Město bylo dobyto. Zajato během boje bylo 60 maďarských vojáků, po nepřátelském dělostřelectvu bylo ukořistěno i velké množství tolik potřebné dělostřelecké munice a několik povozů.

Za ustupujícím nepřítelem ihned skupina pokračovala v postupu ve snaze udržet dotyk, aby tím zamezila regeneraci sil protivníka. Maďaři stále ustupovali, jen na některých místech se postavili na slabší dílčí odpor. Do večera ještě skupina pplk. Hrbenského získala T. Breznicu a Sv. Benedik, který obsadil

rychlým postupem čs. obrněný vlak.

Během noci dorazila jako posila, směrem od Krupiny, ještě větší část skupiny mjr. Cypry, o síle 2 praporů a dělostřelecké baterie. Mjr. Cypra s touto částí své skupiny převzal obranu u T. Breznice, čímž umožnil pplk. Hrbenskému, aby se se svou skupinou se stáhl, dle rozkazu velitele divize plk. Šnejdárka, 22. 6. do Banské Štiavnice. Zde se ze soustředěných některých jednotek dom. 2. divize vytvářela skupina, která se měla dle již popsaného plánu účasnit připraveného třetího útoku na Levice. K tomu již pro příměří, sjednané 24. 6., nedošlo.

Ještě 20. 6. vystřídal v obraně mjr. Šidlík se svou skupinou u B. Štiavnice skupinu mjr. Bláhy. Zároveň obsadil svými dvěma prapory výšiny u Dekýše. Šnejdárek uložil Šidlíkovi, aby se svou skupinou pronikl rychlým útokem k D. Prandorfu a D. Almáši, přičemž se měl snažit na sebe poutat co nejvíce sil nepřítele a tím usnadnit vybraným jednotkám třetí útok na Levice. Hned 21. 6. tedy skupina mjr. Šidlíka, o síle 3 praporů a 3 dělostřeleckých baterií, zahájila postup z B. Štiavnice směrem na Levice. K tvrdému celodennímu boji došlo u Dekýše, kde měli Maďaři precizně připravenou obranu s množstvím kulometných hnízd. Čs. útočící jednotky byly zde odraženy. Následně přešli Maďaři do silného protiútoku celým svým plukem, jenž tu proti Čechoslovákům stál. Čechoslovákům se tento protiútok podařilo úspěšně odrazit a udržet své postavení až do večera. Druhý den se podařilo jedné kulometné četě obejít maďarskou obranu a silnou dobře mířenou palbou napadnout bok nepřítele. Ten byl překvapen touto palbou z nečekaného směru. Zbytek skupiny v tomto okamžiku vyrazil do útoku. V řadách nepřítele rychle zavládla panika a maďarské části se daly na útěk. Po dosažení obranných pozic nepřítele, kdy byly umlčeny i poslední ohniska odporu, bylo zajato několik nepřátelských vojáků a ukořistěno i 14 kulometů.

Na podporu postupu mjr. Šidlíka, obsadil mjr. Cypra svým I.

praporem dom. 12. pěšího pluku oblast z N. Baně směrem na Pukanec.

Následný den, 22. 6., za menších bojů s předsunutými ustupujícími hlídkami nepřítele, pronikla skupina mjr. Šidlíka do D. Prandorfu. Při postupu na okolní výšiny k lepšímu zajištění města se střetla se silným odporem nepřítele a musela přejít do obrany. Ze skupiny pplk. Hrbenského z B. Štiavnice přišel 23. 6. na pomoc se dva prapory i mjr. Bláha, jenž převzal velení celé skupiny mjr. Šidlíka.

Ještě ráno 24. 6., kdy během dne přišla zpráva o uzavření příměří, obsadil II. prapor dom. 94. pěšího pluku severní výšiny u Rybníka a Čajkova, čímž byla zcelena obrana mezi jednotkami u Sv. Benedika a u D. Prandorfu.

Tím boje na tomto úseku skončily.

Další boje o Nové Zámky

Maďaři v ranních hodinách 19. 6. zaútočili svou 8. divizí z Dvorů n. Žitavou na Nové Zámky, s cílem konečného prolomení čs. obrany a tím zajištění dalšího postupu na Nitru. Podařilo se jim však pouze v menších bojích zatlačit předsunuté čs. hlídky do Nových Zámků. Následně se Maďaři jádrem sil (*4 prapory a 6 dělostřeleckých baterií*) této divize pokusili probít do S. Mederu (*dnes Palárokovo*), odkud chtěli zaútočit potom hlavním úderem znovu na Nové Zámky. Jejich postup byl však Čechoslováky zadržen již po přechodu řeky Nitry u B. Kesi (*dnes Bánov*).

Mjr. Bonneau, jenž se svou vojenskou skupinou držel obranu Nových Zámků, se rozhodl zarazit maďarskou aktivitu vlastním rychlým protiútokem. Při něm jej měly podporovat i I. a III. prapor leg. 34. stř. pluku z Šuran, a 7. domobranecký prapor,

který zrovna dorazil jako posila. Velení útoku svěřil mjr. Bonneau mjr. Jelínkovi (*byl jmenován velitelem leg. 39. stř. pluku, dal se však k dispozici mjr. Bonnneau při obraně Nových Zámků*). Jelínek byl velmi zkušený voják, do čs. vojska vstoupil již na podzim 1915 v Srbsku a brzy se během I. sv. války proslavil osobní statečností a velitelskými schopnostmi.

Mjr. Jelínek tedy s hlavní útočnou skupinou 19. 6. zaútočil na pozice nepřítele a podařilo se mu zatlačit jej během dne do B. Kesi (*poměr v boji tu byl asi 1.200 čs. vojáků proti asi 2.000 maďarským vojákům*). Následný den útok pokračoval, nyní konečně i za podpory letectva (*francouzská letka pod vedením francouzského kpt. Lachmana*), které do úseku dorazilo. Po tvrdém boji s houževnatě se bránícími Maďary, se podařilo jejich odpor zlomit. Maďarské jednotky poté ustoupily zpět přes řeku Nitru až do Běšeňova. Vytvořenou obrannou linii B. Kesa – Šurany převzaly dva prapory leg. 33. stř. pluku vyslané z Bratislavy, pod velením mjr. Fabiana. Se 7. domobraneckým praporem se stáhl mjr. Jelínek zpět do Nových Zámků. V očekávání dalšího maďarského úderu nařídil mjr. Bonneau vybudovat zatím, dokud byl čas, pečlivou obranu města.

„…19. červen. Od sedmi hodin ráno střílel pancéřový vlak na nádraží, šrapnely a granáty lítaly až do města, kde obyvatelé byli poschováváni ve sklepích. Naše baterie jen slabě odpovídala. Z nevelké dálky je slyšet bubnová palba a štěkot kulometů a pušek. Jsme se Stráží svobody v záloze, v noci přijela posila, dva prapory naší domobrany z Itálie. Naši hoši se statečně drží proti mnohonásobné maďarské přesile. Hlídkujeme po městě, kde kromě vojska není nikoho na ulicích k spatření…

V noci Maďaři dvakráte útočili na naše pozice, ale bezvýsledně. Přivedeno několik raněných bolševiků, kteří jsou vyslýcháni. Proti nám prý stojí jedna celá divize, 3 baterie děl, a v záloze maďarský pluk č.22 s množstvím strojních pušek a jízda. V noci došla další naše posila. Nádraží úplně opuštěno a hodně rozstříleno. V bývalé restauraci je nyní jen hlavní velitelství. Před

Novými Zámky je poměrný klid, na jak dlouho? Kdož to ví. Ranění jsou umístěni v reálném gymnáziu a čekají na odjezd…“(*z deníku čs. námořníka F. Tápala – „Piráti svobody“, J. Marek*)

Nepřítel se nehodlal smířit se svým neúspěchem u Nových Zámků a hodlal většinou své 8. divize znovu zaútočit od Dvorů n. Ž. na Nové Zámky.

Jak správně mjr. Bonneau očekával, přišel 20. 6. nový silný útok nepřítele na Nové Zámky. Obrana však byla dobře připravena a v pohotovosti, navíc skupině dorazil kolem 14:00 na pomoc ještě obrněný vlak na rozkaz gen. Mittelhausera, takže maďarský útok byl nakonec úspěšně odražen. Následně Bonneau odvážně se svou skupinou zahájil ihned protiútok s novou posilou, 2. domobraneckým praporem (*300 mužů*), a čs. obrněným vlakem. Když čs. obrněný vlak, který zahajoval protiútok, vjel na most a již byl skoro na druhé straně, byl palbou nepřítele poškozen výbuchem jeden z oblouků mostu zásahem jedné z náloží, jimiž byl most podminován. Vlak uvízl na nepřátelské straně mostu a byl zasypán další palbou nepřítele. Po této události zaváhaly i pěší jednotky, zda pokračovat v protiútoku bez jeho podpory. Nepřítel pálil z protějšího břehu a situace hrozila zhroucením celého útoku. Tehdy mjr. Jelínek, který zrovna dorazil na nádraží se spojovacím oddílem, strhl všechny svým osobním příkladem statečnosti. Požádal mjr. Bonneau, by mohl s domobraneckým praporem zaútočit, přebrodit řeku Nitru a uvolnit obrněný vlak na mostě. Bonneau souhlasil a Jelínek převzal osobní velení nad 2. rotou 2. domobraneckého praporu. V jejím čele pokračoval v protiútoku na silně otřesené ustupující maďarské jednotky. Pod dojmem tohoto příkladu rozvinuly rychle protiútok i ostatní jednotky skupiny. V 16:15 mjr. Jelínek s rotou, v jejímž čele stál, za nepřátelské palby vběhl do řeky Nitry a zahájil její překračování ve snaze dostat se s jednotkou na druhý břeh a k uvízlému vlaku co nejrychleji. Během přestřelky byl však těžce zraněn kulometnou střelbou nepřítele. Byl odnesen z bojiště na nádraží, kde jej již umírajícího

vyznamenal osobně gen. Mittelhauser čs. válečným křížem za statečnost a následně povýšil na podplukovníka. Následně pplk. Jelínek na následky svého těžkého zranění z boje zemřel. Čechoslováci pokračovali mezitím za úmorného vedra (*kolem 40C*) dále v útoku proti velké přesile. Mezitím posádka uvíznutého vlaku vystřílela na nepřítele všechnu munici a její část, která přežila útok na jejich vlak, se po náspu úspěšně stáhla. Krvavý boj, mnohdy přímo muže proti muži, trval celý den až do večera. Maďaři, kteří měli silnou početní a palebnou převahu, byli nakonec zatlačeni až na linii Bajč – Dvory nad Žitavou, přičemž čs. jednotky se probily úspěšně na východní břeh řeky Nitry, kde zaujaly rychle obranu.

Uvíznutý obrněný vlak na poškozeném mostě se podařilo následně uvolnit samostatné železniční rotě leg. 7. divize po dlouhé práci až příští den.

„…20. červen. Ten, kdo prožil tento den u Nových Zámků, jistě na něj nezapomene do smrti. Odpoledne, asi o jedné hodině, přijel náš pancéřový vlak z Tóthmederu (dnes Palárikovo – pozn. Autor), aby prolomil maďarskou frontu. Na nádraží se připojila 1. rota 7. domobraneckého praporu a s nasazenými bodáky postupovala za pomalu jedoucím pancéřovým vlakem po trati. Sotva vlak ujel asi 150 metrů, druhý most přes řeku Nitru vyletěl do vzduchu, neboť byl podminován a zasažen bolševickým dělovým nábojem. Poslední vagón zůstal nahoře, ostatní spadly do řeky. Nastal nepopsatelný zmatek, a situace pro nás byla velmi hrozivá, neboť proti nám stála veliká bolševická převaha vojska s mnoha kulomety, podporovaná jejich pancéřovým vlakem, jejich dělostřelectvo přímo zasypávalo trať a okolí šrapnely a granáty. Naše 4. rota (4. námořní rota – pozn. autora) byla v záloze, když přišel rozkaz: Námořníci nastoupit a poklusem kupředu!

Byli jsme nuceni všichni naskákat do řeky Nitry a po pás ve vodě přejít na druhý břeh. Tam padl legionářský major Jiří Jelínek, který nám byl v čele. Byl odnesen do nádražní restaurace, kde byl vyznamenán čsl. válečným křížem a tam

také skonal. Nasazeny bodáky a dán povel k útoku, ale asi po dvaceti metrech museli jsme všichni ulehnout pro přílišnou střelbu z maďarských kulometů a pušek. Na rovném poli nebyli jsme ničím chráněni, vedle mne byl raněn do hlavy námořník Mácha a volal o pomoc. Náboje nám docházely, stahovaly jsme se tedy, lezouce při zemi, zpět za hráz řeky a pod železniční viadukt. Tam, na chráněném místě, ležely desítky raněných i mrtvých kamarádů našich bojujících částí.

Střelba z maďarské strany neustávala, zvláště z železničního domku na trati, kde na střeše byly umístěny jejich kulomety. Za této nepopsatelné vřavy se pomalu začalo stmívati a střelba ochabovala. Maďarský postup byl zastaven. Nové Zámky zůstaly v našich rukou. Ustoupili jsme až do města, jen legionáři měli obsazeno předmostí, kde byly zřizovány překážky z ostnatého drátu.

Za úplné již tmy nás několik došlo do nádražní čekárny, která byla plna raněných a mrtvých a tři ošetřující lékaři měli plné ruce práce, elektrické světlo nesvítilo – svítilo se svíčkami. V deset hodin večer vrátil jsem se sám do kasáren, ale tam nikdo nebyl, až asi za hodinu přišlo celkem 24 mužů z celé roty. Bez oběda a bez večeře, promáčení, polomrtví ulehli jsme na slámu prostřenou na zemi. Tak nám 20. červen zůstane všem v živé paměti. Do našich kasáren během noci se vrátila ještě část námořníků, takže je nás nyní 42 a když jsme odjížděli z Bratislavy, bylo nás celkem 155…“ (*z deníku čs. námořníka F. Tápala – „Piráti svobody“, J. Marek*)

„…Obeť majora Jelínka nebola marná. Útok Čechoslovákov pokračoval zúrive cez odpor nepriateľa posilňovaného mnohými guľometmi a mocnou delostrieľbou. Straty boly veľmi značné, ale postupovalo se neustále. Major Dřímal v čele 2. domobraneckého prápora, námorníckej roty a prápora Stráže Slobody postupoval pozdlž trati; rota ženistov vyrazila z mlyna a utočila tiež. O 6. hodine večer major Jirsa vyrazil s 3./7., 5./39., Ia3/99. rotou a dobyl útokem továrňu na kože po prudkom boji,

muž proti mužovi.

Major Rejholec, ktorý sa na nešťastie opozdil, následkom omylu spôsobeného pri odovzdávaní rozkazu vyrazil u Nyárhidského mostu o 7. hodine večernej, pritiahol sa o 2 km k maďarským čiaram, obrátil na útok jeden prápor a jednu bateriu 8 centimentrových kanónov a zmocnil sa ich munície.

Boj sa zastavil až okolo 9. hodiny večernej. Československé prápory zvíťazily a ukoristily 7 guľometov. Všetky oddiele držaly sa hrdinsky.

Za svitu dňa 21. júna pozerali sme na ústup červenej 8. divízie maďarskej, ktorá poznajúc svoju porážku, ustúpila za rieku Žitavu medzi osady Bajč a Dvory nad Žitavou a zaujala obranné postavenie…“ (*Vzpomínka francouzského pplk. Boneaua – „Z bojov o južné Slovensko (Spomienky účastníkov)“*)

Pod dojmem úspěšného boje, rozhodl se mjr. Bonneau pokračovat v útoku, než nepřítel stihne přisunout další posily a vybudovat si účinnou obranu. Proto již 22. 6. zaútočil v 15:00 7. domobranecký prapor ze skupiny mjr. Rejholce za podpory čs. obrněného vlaku rychle na jižní křídlo obrany nepřítele u Bajče, přičemž byla ještě předtím pozornost nepřítele odvedena náznakem útoku u Dvorů n. Ž.

Maďarský prapor (*posílený 2 dělostřeleckými bateriemi*) bránil před útokem jmenovaného 7. domobraneckého praporu Bajč odhodlaně. Proti československému útoku zde také měl připravenou obranu s několika kulometnými hnízdy. Po přebrodění kanálů Žitavy vnikla odvážným útokem rota por. Kováříka tohoto praporu do obce. Během silné palby byl por. Kovářík těžce zraněn. Útok byl proveden bez průzkumu, na nějž nebyl před potřebou rychlého útoku čas. Mezitím druhá rota praporu postupovala s podporou obrněného vlaku v rojnici od Nových Zámků. Během boje utrpěla citelné ztráty, ale podařilo se jí dobýt most, následně nádraží a docílit spojení s Kováříkovou rotou. Obě roty následně vytlačili Maďary z

Bajče a ti ustoupili směrem k Farkaši (*dnes Vlkanovo*). Skupina mjr. Bonneau zde tak mohla navázat dotyk s čs. obranou Komárna.

Následně Čechoslováci zaútočili 23. 6. ve směru na Dvory n. Ž. z pozic od Nových Zámků a B. Kesi. Z B. Kesi dva čs. prapory leg. 33. stř. pluku, pod velením mjr. Fabiana, postupovaly přes Bešeňov, ve snaze poutat tím na sebe připravené zálohy nepřítele a tím ulehčit postup hlavnímu úderu. Ten vedl z Bajče mjr. Rejholec. Východně od Bajče došlo v malém lesíku k dalšímu boji 7. domobraneckého praporu s maďarskými jednotkami. V tvrdém boji muže proti muži nakonec Čechoslováci zvítězili a pokračovali v postupu dále na Farkaš.

Došlo k tuhému boji u Dvorů n. Ž. Zde se silnou obranu nepřítele nakonec nepodařilo čs. jednotkám prorazit a to i přes velké nasazení jejich příslušníků. U B. Kesi zase Maďaři zaútočili přesilou na čs. obranu, kterou vytlačili až k řece Nitře. Následně změnili směr útoku na Farkaš, kde postupoval se svou skupinou mjr. Rejholec od Bajče. Ten se snažil bránit proti silnému maďarskému útoku, ale nakonec musel bojem krok za krokem ustoupit zpět do Bajče. Další postup maďarského protiútoku pomohl zastavit až čs. obrněný vlak, jenž zrovna dorazil.

Následný den 24. 6. vešlo v platnost uzavřené příměří. V těžkých a krvavých bojích u Nových Zámků Čechoslováci bojovali tehdy statečně doslova o každou píď země. V těchto bojích o tento úsek padlo v řadách zúčastněných jednotek (*legionářských, domácích i dobrovolnických*) 130 vojáků a dalších nejméně 300 jich bylo zraněno. Během bojů šel často svým jednotkám osobním příkladem velitel skupiny, francouzský mjr. Bonneau, čímž přispíval k udržení vysoké bojové morálky. Velkou měrou se jistě o vysokou bojeschopnost jednotek, které zde musely stále bojovat proti přesile, kdy na každého čs. vojáka připadala v průměru přesila až 3 maďarských vojáků a na každé čs. dělo vycházelo průměrně 5 děl maďarských, zasloužili i ostatní důstojníci, kteří

často útočili osobně v řadách svých jednotek.

V den ukončení konfliktu, kdy vstoupilo v platnost dohodnuté příměří, 24. 6., konal se nástup části jednotek na náměstí v Nových Zámcích, kde osobně velitel skupiny mjr. Bonneau poděkoval všem svým jednotkám za jejich statečnost a nasazení. Jednotky, které se účastnily bojů o Nové Zámky sloučil zde oficiálně v nový pluk, kterému dal čestný název „*Nové Zámky*“ (*vzhledem k reorganizaci čs. armády bohužel následně brzy rozpuštěn*):

„*Vojáci! Na pamät spoločného boja a spoločného víťazstva vtorim z Vás čestný pluk „Nové Zámky“. Vaše činy náležia historii… Každý Čechoslovák, ktorému poviete, že ste bojovali u Nových Zámkoch, musí pred Vámi klobúk zdvihnúť…*“

V bojích se mimo dalších jednotek vyznamenal i I. prapor I. pluku Stráže Svobody. V bojích 7. - 23. 6. padlo v jeho řadách 19 mužů, další desítky byly zraněny. Mnoho příslušníků tohoto praporu bylo i vyznamenáno čs. válečným křížem, včetně velitel praporu Vladimíra Müllera. Jak později velitel skupiny, francouzský mjr. Bonneau vzpomínal – „*…v bojích dne 17. a 18. června vyznamenali se zvláště námořníci, Sokoli a DTJ mjr. Müllera (z praporu Stráže Svobody) a ženisti….*“.

Podobná slavnostní shormáždění probíhala tehdy po ukončení konfliktu i u ostatních skupin na západním slovenském úseku.

V den příměří bylo již dobojováno i u Komárna. Od 19. 6. zde převzal velení francouský pplk. Costier. Obranu Komárna tvořily tehdy 2 prapory a 2 dělostřelecké baterie. Dohled nad pořádkem ve městě svěřil Costier těm oddílům domácího vojska, jejichž příslušníci odtud vesměs pocházeli. Předtím ještě v době průběhu bojů o Nové Zámky vyslal pplk. Costier dvě roty, posílené několika děly, do Bagoty, k navázání dotyku s bojující skupinou mjr. Bonneau. Tyto dvě roty po krátkém boji u S. Ďaly s malými jednotkami nepřítele dobyly 23. 6. Bagotu. Zde byla držena tato pozice až do následného dne, kdy boje

skončily.

Jak mezitím probíhaly boje čs. armády na východním slovenském úseku

V předchozích několika kapitolách jsme sledovali boje čs. jednotek na západním slovenském úseku. Vraťme se nyní ještě znovu do druhé poloviny května 1919 a podívejme se, jak tehdy probíhaly souběžně boje na východním úseku Slovenska.

Stejně jako nepřítel na západním slovenském armádním úseku, útočil během své ofenzívy i na východním. Velitel tohoto armádního úseku, francouzský gen. Hennocque, hodlal před maďarským náporem nejprve shromáždit své bojem s přesilou ustupující jednotky alespoň na linii Bátka – Tornaľa – Szuhafö – Szendrö – Abod – Rakaca – hora Magas – Forró – Monok – Legyesbénye, kam ustupovaly podle nouzové plánu ještě na rozkaz jeho předchůdce, italského gen. Rossi. Před silnou přesilou nepřítele ustupující a neustále napadané jednotky byly ve dvou hlavních skupinách. První skupině, o síle 4 praporů a 1 dělostřelecké baterie, velel pplk. Ringelsberg. Druhé skupině, o síle 5 a půl praporu a 1 dělostřelecké baterie, velel pplk. Gillain. V noci na 31. 5. se již v klidu podařilo čs. jednotkám zaujmout větší část určené obranné linie. Francouzský gen. Hennocque nařídil tehdy svým jednotkám neustupovat bez boje ani v situacích, kdy ustupují sousední jednotky. Posílil svou obranu ještě dalšími dvěma domácími pluky, které přišly na Slovensko – 8. pěší pluk a 18. pěší pluk. Do úseku u Szendrö zasadil

dom. 8. pěší pluk a do údolí Hornádu dom. 18. pěší pluk.

Od 31. 5. měl Hennocque své velitelské stanoviště v Košicích, kde si chtěl také vytvořit svou armádní zálohu pro případ velkého náporu nepřítele. V dohodě s MNO ji vytvořil 1. 6. z VI. brigády (*patřící do 3. divize*), jíž velel plk. Lašek, kterou stáhl z fronty na Podkarpatské Rusi do prostoru Ždaně a Čaně. Tato VI. brigáda čítala 6 praporů a 2 dělostřelecké baterie. Ten samý den se také ujal velení leg. 6. divize francouzský gen. Chabord.

Původní zamýšlená nejzazší obranná linie, ještě podle plánu italského gen. Rossi, však brzy padla, když nepřítel prorazil 1. 6. u Forró, útokem své jedné divize a obrněného vlaku na skupinu pplk. Ringelsberga a postoupil až k Hidasnémeti. V ohroženém úseku byla rychle ustupující skupina pplk. Ringelsberga posílena alespoň II. praporem dom. 98. pěšího pluku, který zrovna dorazil. Ten kryl ustupující jednotky skupiny, které se tak mohly shromáždit. Jeden prapor Ringelsbergovy skupiny se přesunul potm k obraně Göncz. Čechoslováci se zde dokázali potom i přes silný nápor přesily nepřítele ubránit na hoře Magas, odkud se dalo údolí Hornádu střelecky docela dobře ovládat. Nepřítel napadl silně i skupinu pplk. Gillaina, která byla v prostoru Monok – Legyesbénye. Po tuhém boji musel Gillain ustoupit až do prostoru Abaújszántó – Tállya. Maďarské jednotky v tomto úseku napadly i rumunskou armádu, která zde držela tehdy dotyk s čs. obranou. Rumuni tak museli před Maďary ustoupit až na linii Mád – Pthrügy, následný den potom až za řeku Tisu. Velitel armády, francouzský gen. Hennocque, tedy nařídil na 2. 6. provést k zastavení maďarského postupu rozhodný protiútok s využitím postavení na hoře Magas k opětnému získání Forró. Vyslal i k provedení protiútoku ze své záložní VI. brigády na pomoc dva prapory – II. prapor dom. 98. pěšího pluku a II. prapor leg. 23. stř. pluku. Útoku se měla mimo čs. jednotek, které předtím z postavení ustoupily (*4 prapory pplk. Ringelsberga*) a nyní jej měly znovu získat, účastnit i jednotka, která dosud držela obranu na hoře Magas (*pod velením mjr. Rotona*), a skupina

pplk. Gillaina, která se nacházela tehdy u Abaújszántó. Celému protiútoku velel plk. Lašek (*velitel VI. brigády*). Podpora československých jednotek při protiútoku na maďarský postup se očekávala, vzhledem k předchozímu napadení Maďary, i od zmíněného sousedního rumunského vojska (*jednalo se o část rumunské 41. brigády*).

Protiútok čs. vojska v úseku byl zahájen 2. 6. v 9.00h dvěma prapory, které byly poslány jako posila (*II. prapor dom. 98. pěšího pluku a II. prapor leg. 23. stř. pluku*). Prapory tehdy postoupily až na linii Hornádszölled – Gönczruszka, přičemž před sebou hnaly malé jednotky nepřítele. Zde však narazily na silný maďarský postup. Při následném boji očekávaly oba prapory dříve slíbenou podporu skupiny pplk. Gillaina. Ta však po celonočním absolvovaném pochodu byla fyzicky velmi vyčerpána a nebyla schopna do boje zasáhnout. Stačila se sotva soustředit na vlastní obranu před dotírajícími maďarskými jednotkami. Dále měly za uvedenými postupujícími dvěma prapory postupovat mezitím opět již po předhozím ústupu shromážděné 4 Ringelsbergovy prapory. Nedokázaly však též do boje zasáhnout. Během nerovného boje byl II. prapor leg. 23. stř. pluku částečně rychle obkličován, a když se nedočkal podpory od Gillainovy skupiny, byl nucen nakonec bojem ustoupit zpět do Hidasnémeti. Během boje se nacházel v těžké situaci u Gönczruszky i II. prapor dom. 98. pěšího pluku, který bez zmíněné podpory se též nedokázal v nerovném boji udržet a musel ustoupit do Gönczu. Mjr. Roton, velitel jednotky, držící stále obranu na hoře Magas, nedokázal rovněž v boji oba dříve zmíněné prapory podpořit, neboť při pokusu o pomoc byl zastaven silnou kulometnou palbou nepřítele. Večer na mjr. Rotona nepřítel v jeho úseku zaútočil a zatlačil jeho skupinu do Krasznokvajdy, přičemž při nočním rychlém ústupu se odtrhly dva prapory, které zabloudily a shromáždily se až ve V. Idě, kde nakonec zůstaly pod velením kpt. Mouleta jako záloha divize. Vzhledem k tehdejší domluvené neutralitě mezi maďarskou a rumunskou vládou, nezasáhlo do tohoto boje navzdory očekávání ani rumunské vojsko, přestože se to

očekávalo po jeho předchozím napadení maďarskými jednotkami v úseku. Plk. Lášek tedy přešel u Hindasnémeti do houževnaté obrany. Čs. protiútok, mající za cíl získat ztracenou linii, se tedy tehdy kvůli nedostatečné součinnosti jednotlivých částí, zároveň i silné početní a palebné přesile nepřítele, nezdařil a byl tak nepřítelem za citelných ztrát odražen.

Dne 3. 6. zaútočil nepřítel na jednotku mjr. Rotona, kterou vytlačil bojem až k výšině Reste. Potom 4. 6. přišel silný útok na obranu plk. Láška u Hindasnémeti. Části maďarských jednotek se podařilo přitom proniknout do Perině a na výšinu Karaszt, čímž se dostaly do týlu čs. obrany, která již byla po událostech posledních dnů místy silně psychicky otřesena. Skupina plk. Láška odhodlaným protiútokem rozrazila utahující se smyčku obklíčení. Byla také mezitím posílena dalšími děly, takže nyní již měla k dispozici celé 2 dělostřelecké baterie. Lášek se potom stáhl do obrany na linii Karaszt – Migléc – Abaújvár. Maďarům se podařilo u Abaújvár sice opět prorazit, avšak v zápětí byli odraženi zpět odhodlaným protiútokem dom. 12. mysliveckého praporu, který zde v rámci skupiny plk. Láška též působil. Mezitím Maďaři prorazili svou přesilou za tvrdších bojů i v úseku obrany mjr. Rotona, kde dobyli Buzitu a Reštu. Dva dříve zmiňované prapory z V. Idy, tvořící divizní zálohu, dobyly však protiútokem Buzitu zpět. V Reště a Perině se ale Maďaři důkladně uchytili v rychle vybudovaných obranných pozicích. Od Sárospataku se přesunula skupina pplk. Gillaina (*4 a půl praporu a 1 dělostřelecká baterie*) a posílala skupinu plk. Láška.

Byl zároveň připraven plán ke znovudobytí linie Garadna – Vizsoly a hora Magas – Forró – Pere – Abaújszántó. Tato operace měla být zahájena 5. 6., avšak z důvodu potřeby přísunu posil byla přeložena na 6. 6.

Bohužel mezitím 5. 6. byla skupina plk. Láška znovu napadena početnými jednotkami nepřítele, kterým čelila jen s velkým vypětím. Maďaři ze svých pozic v Reště a Perině zaútočili na východní křídlo skupiny mjr. Rotona a prorazili až k V. Idě, jejíž

obranu tvořily dva prapory divizní zálohy. Ty se pod velením kpt. Mouleta stáhly do Buzinky, kde vybudovaly obranu přes silnici do Košic. Tím byl však stejně ohrožen týl skupiny plk. Láška, který pod dojmem toho nařídil ústup celé své skupiny do prostoru Haniska – Čaňa, kryt jedním svým praporem, který ponechal u dvora Grajcar.

Velitelství leg. 6. divize (*gen. Chabord*) však nesouhlasilo s tímto ústupem a svěřilo následkem toho velení všech čs. jednotek na jih od Košic pplk. Gillainovi, který se se svou skupinou zrovna přesunul od Sárospataku do prostoru N. Myšla – Ždaňa – Žebeš. Ten dostal za úkol dobýt znovu V. Idu. Akci měl provést pplk. Gillain dvěma prapory, jedním z Hanisky a druhým z Žebeše. Jednotky, kterým dříve velel plk. Lášek a zbytek skupiny pplk. Gillaina (*o síle 2 a půl praporu*) byl sloučeny pod velení mjr. Battesti. Bývalé Láškovy jednotky měly útočit z Hanisky a Gillainovy dva prapory přes Ždaňu na Abaújvár. Tyto jednotky však byly posledními ústupy velmi otřeseny a jejich bojová morálka byla nalomena. V případě odražení čs. protiútoku nepřítelem byl ještě vypracován i nouzový plán pro ústup do okolí Košic. Již 5. 6. byl také na jih od Košic stažen z obrany na slovensko - polských hranicích dom. 30. pěší pluk (*velitel pplk. Beran*) jako záloha. Pro nadcházející operaci se přesunul i štáb divize, z Košic do Margecan.

Brzy ráno 6. 6., při východu slunce, byla operace zahájena. Do 8.00h dobyly jednotlivé skupiny linie V. Ida – Bočár – Belža – Nádošť. Překvapený nepřítel však okamžitě přešel v protiútok s těžištěm náporu na V. Idu a během boje vytlačil opět čs. jednotky do Buzinky a Sokolan, přičemž opět dobyl V. Idu. Bohužel pplk. Gillain neměl již další zálohy, které by vrhl do boje a musel proto použít nouzový plán k ústupu. Jednotky se tedy stáhly k obraně kolem Košic, přičemž Košice vyklidily i z důvodu uchování kulturních památek, které by jinak při boji ve městě byly poškozeny. Do příchodu maďarské armády se ujal velení nad městem maďarský generál Hegedüs, který žil v Košicích tehdy ve výslužbě. Večer v 17.00 již obsadili vyklizené

Košice Maďaři. Jednalo se o maďarský 46. pěší pluk.

Čs. vojsko v tomto úseku se tedy stáhlo do 7. 6. na linii Obišovce – Ličartovce, Jakľovce – V. Folkmár – K. Hámre, Jasov – Debraď – Paňovce. Jedna rota se s nepřítelem střetla u Obišovců, tehdy důležitého železničního uzlu v této kopcovité oblasti, a musela před přesilou ustoupit bojem do Kendic. Hned 8. 6. však dva prapory skupiny pplk. Gillaina úspěšně odhodlaným útokem znovu Obišovce dobyly. Maďaři rychle přisunuli zálohy a přesilou znovu Čechoslováky z Obišovců vytlačili. Jeden z těchto praporů ustoupil tehdy do Pekľan, kde navázal dotyk se zbytkem skupiny pplk. Gillaina u Kendic, později do Bertotovců, a druhý ustoupil do Malé Lodiny, kde navázal dotyk s dom. 30. pěším plukem, který tu držel jako záloha obranu.

Dne 8. 6. převzal velení nad všemi jednotkami v úseku Hornádu plk. Slezáček. Vytvořil z nich X. brigádu (*spadající pod leg. 6. divizi*). Své působení ve funkci zahájil hned rozdělením obrany této oblasti do tří úseků. Úsek u Bertotovce držel s 1 praporem pplk. Srnka. Úsek u Sedlice držel se 4 prapory a 3 dělostřeleckými bateriemi mjr. Kloud. Úsek u Košické Belé držel s dom. 30. pěším plukem a dělostřeleckou baterií pplk. Beran. Plk. Slezáček, se svým štábem nové brigády a brigádní zálohou o síle 1 praporu, byl v Margecanech. Velitel leg. 6. divize, gen. Chabord pod jehož velení všechny jednotky v košickém úseku spadaly, nařídil 8. 6. poté co dom. 2. divize na armádním západním slovenském úseku byla během bojů v těžké situaci, ústup na linii Spišské Vlachy – Spišské Podhradie – Levoča – St. Lubovňa. Brzy se však podařilo zmíněné sousední 2. divizi svou situaci zlepšit, rozkaz k ústupu pro X. brigádu, a samostatnou skupinu pplk. Gillaina byl proto odvolán. Mezitím však již ještě podle původního rozkazu ustupoval se svou skupinou pplk. Gillain do V. Šariše. Po obdržení zrušení rozkazu k ústupu se pokusil znovu dobýt své opuštěné pozice u Prešova, ale proti postupujícím silným maďarským jednotkám to nedokázal. Maďaři již obsadili Prešov. Hned 9. 6. zde maďarské jednotky pokračovaly v

útocích a obklíčili Gillaina s jeho skupinou u V. Šariše. Ten musel tedy ustoupit až na linii Ostrovany – Michaľany – Tolčemeš, aby se vyhnul posílení obklíčení nepřítelem a likvidaci své skupiny.

Ještě odpoledne 8. 6. prošel prudkým bojem ve svém postavení například i dom. 30. pěší pluk, u Košických Hamrů. Hlavní část boje se rozpoutala po 18.00h, i za použití kulometů a dělostřelecké palby. Během boje se projevil u Čechoslováků zoufalý nedostatek munice a lékařského materiálu – problém většiny jednotek. Podobná situace byla i na ostatních úsecích fronty. Pluk opakovaně žádal velitelství X. brigády (*plk. Slezáčka*) o přísun potřebné munice a lékařského materiálu, především morfia a obvazů. Teprve ve 20.30h se podařilo houževnatě bránícím se třicátníkům vytrvale útočící Maďary odrazit.

Ze své nelehké situace se rozhodl ustoupit tehdy pplk. Gillain se svou skupinou na Spišské Podhradie, zvláště po obdržení různých poplašných zpráv o obsazení Bardejova silným maďarským vojskem, které údajně chce skupinu obklíčit a zničit.

Když se o tom dozvěděl velitel leg. 6. divize francouzský gen. Chabord, okamžitě tento ústup zakázal a nařídil držet za každou cenu původní zadané pozice. Do Orlova přesunul 11. 6. rychle dom. 12. myslivecký prapor a dělostřeleckou baterii pro obranu týlu skupiny pplk. Gillaina.Během 12. 6. si tento prapor a baterie připravily své pozice k obraně Orlova. Po bojích o Slovenské Nové Město sem do prostoru 5. - 6. 6. ustoupil přes Bardejov i III. prapor dom. 28. pěšího pluku. Tento prapor také později obsadil silnici u Obroučné. Než pplk. Gillain obdržel rozkaz k zastavení svého ústupu, ustoupil mezitím již do Lipian. Původní opuštěné postavení u Sabinova už nebylo možno získat, obsadil je nepřítel. Gillain tedy zaujal obranu linie Kyjov – Lúčka – Lipiany – Dubovica. Rozkazem z 13. 6. byl ve velení své skupiny vystřídán francouzským pplk. Poirée. Pplk. Gillain byl odeslán do Spišské Nové Vsi k

organizaci tvorby armádní zálohy z čerstvých posil, docházejících na Slovensko. Zadní část původní Gillainovy skupiny, pod velením mjr. Vejvody neobrdžela však nové instrukce, proto provedla spolu s praporem pplk. Srnky 11. 6. původní rozkaz k ústupu do Spišského Podhradie. Když se Mjr. Vejvoda potom dozvěděl, že Gillainův rozkaz byl velitelem divize, gen. Chabordem, zrušen, vrátil se se svou jednotkou 12. 6. do obrany u Široké. Dne 13. 6. se mjr. Vejvoda přesunul se svou jednotkou k Bertotovci, čímž se dostal pod velení X. brigády plk. Slezáčka. Pplk. Srnka se se svým praporem též po obdržení nového rozkazu přesunul ze Spišského Podhradie zpět k Viceži, 13. 6. potom do obrany u Jakubovan. Během 13. 6. tato jednotka sváděla zde boje s Maďary, kteří pronikli mezitím do její obrany, ale podařilo se je vytlačit. Šířily se však tehdy různé dezinformace, že obranou prošly silné maďarské jednotky. Velitel skupiny pod dojmem těchto přehnaných zpráv nařídil ústup k Richnavě. Velitel brigády, když se to dozvěděl, tento rozkaz okamžitě zrušil a nařídil držet stávající pozici.

K leg. 6. divizi 14. 6. dorazila další posila z týlu. Jednalo se o dva prapory dom. 81. pěšího pluku. Toho dne však zároveň nepřítel znovu zaútočil na úseku Hrabkov – Klembarok, kde se mu podařilo soustředěným náporem narušit na nějakou dobu československou obranu. Následný den pokračoval nepřítel ve své útočné operaci. Velitel divize, gen. Chabord, tedy do kritického úseku u Hrabkova zasadil okamžitě ony dva čerstvé prapory dom. 81. pěšího pluku. Tím se podařilo nakonec obranu před dotírajícími maďarskými jednotkami uhájit. Mezitím jednotka kpt. Mouleta o síle 3 praporů a dělostřelecké baterie zaujala obranu na výšinách Kloptany – Kaišovská hora a u vesnice Opáka. Sousedila s jednotkou mjr. Rotona a dom. 30. pěším plukem pplk. Berana, který jižně u Hornádu sváděl 9. - 13. 6. tvrdé boje s nepřítelem, zejména na kotách 882 (*„Železný vrch“*) a 705 u Košické Belé. Již 10. 6. dokonce vnikly maďarské jednotky do postavení dom. 30. pěšího pluku u Košické Belé, avšak pluk je dokázal odhodlaným odporem odrazit.

10. 6. bylo dohodovými mocnostmi podáno Maďarsku rozhodné ultimátum o ukončení bojové činnosti proti Československu. Čekalo se na výsledky přijetí ultimata Maďarskem, proto byly preventivně z úrovně velení armády na Slovensku dočasně zastaveny útočené operace.

Ještě předtím byl však v rámci dom. 30. pěšího pluku vypracován plán, který byl ohlášen na velitelství brigády a spočíval v postupu I. a III. praporu 30. pluku na Košice, kde měl zaujmout obranu na linii Vyšný Klátov – Kavečany. Šlo o operaci, která pro příklad dokreslení tehdejších bojových podmínek na Slovensku jistě stojí za trochu širší rozbor.

Tehdy se měl II. prapor přesunout přes Košické Hámry a kotu Pokrivy k vesnici Kysak, kterou měl získat spolu s přilehlým železničním uzlem Obišovce. Pro obtížný terén vyrazil k plnění úkolu II. prapor s předstihem již 10. 6. v ranních hodinách. Před polednem měly vyrazit do akce za ním i I. a III. prapor. Mezitím však přišel rozkaz z velitelství X. brigády, který oznamoval zahájení politických jednání s Maďarskou stranou o ukončení bojů a ukládal zdržovat se dalších útoků, držet dosaženou linii a pozorovat nepřítele. Ofenzivní akce se povolovaly pouze v případě nepřátelské aktivity a ohrožení pozic. Přestože Maďaři dílčími akcemi svou bojovou aktivitu zcela tak úplně nezastavili, podplukovník Beran byl nucen zrušit již připravený útok. Pro obtížný terén však již nebylo možné nijak kontaktovat II. prapor, který do už odešel k provedení zadaného úkolu. Byla sice rychle vyslána spojka, ale ta nedorazila včas. Zmíněný II. prapor tak zůstal ve svém útoku bez podpory, osamocen. Velení pluku s obavami očekávalo co tedy přinese nastalá situace.

V ranních hodinách 11. 6. byl zmíněný II. prapor již připraven ve stanovených pozicích na kraji lesa. Kvůli nemožnosti spojení s velením pluku neměl o své situaci ani potuchy. Proti II. praporu zde stály dva plně vyzbrojené maďarské pluky. Přesila Maďarů tak v nadcházejícím boji vycházela více než 11:1, proti každému čs. vojákovi praporu zde stálo minimálně

11 Maďarů…

Z nečekaného směru tedy II. prapor zaútočil na Kysak. Rychlým útokem se zmocnil brzy celé vesnice, obsadil nádraží Obišovce a rychle postoupil až ke dvěma mostům přes řeku Hornád. Maďarští vojáci byli v počátku útoku dokonale překvapeni a nezmohli se takřka na odpor. „*…utíkali bez smyslu, částečně ve spodním prádle, mnozí beze zbraně a stali se obětí již dříve připravených kulometů jednak při dosahování mostu, jednak břehu Hornádu, který chtěli přeplavati…*“

Po tomto rychlém útoku, kdy se II. praporu podařilo získat stanovené pozice, se maďarské vojsko brzy vzpamatovalo a přešlo do podrážděného protiútoku, když Maďaři zjistili, že proti nim stojí pouhý prapor. II. prapor třicátníků byl brzy obklíčen ze tří stran. Od Velké Lodiny útočila na levé křídlo maďarská pěchota. Levému křídlu se podařilo útok zachytit, rozhodným výpadem získat nepřátelský kulomet a tím okamžitě zahájit palbu po dalších maďarských kulometech, které ohrožovaly čs. pozice ze svého postavení u trati do Prešova. Střed praporu držel mezitím své pozice proti maďarskému útoku od Obišovců. Nejhůře však na tom bylo pravé křídlo. Od Trebejova útočily zde po obou březích Hornádu na Čechoslováky silné maďarské jednotky ve třech sledech za sebou. Čechoslovákům začaly brzy docházet náboje, v silném útoku nepřítele museli nakonec opustit těžké kulomety, poté co je však zničili, aby nepadli Maďarům do rukou použitelné. V zádech třicátníků se také podařilo části předtím zajatých maďarských vojáků osvobodit (*jedna z hypotéz mluví i o pomoci části místních maďarských obyvatel zajatým maďarským vojákům*), částečně ozbrojit a vpadli tak houževnatě bránícím se Čechoslovákům do zad. Rozpoutal se krvavý boj. Tlak nepřítele na pravé křídlo sílil, situace byla neudržitelná, celý prapor tedy byl nucen před obrovskou přesilou ustoupit do lesů, zanechávajíce na bojišti předtím ukořistěný válečný materiál i zajatých 240 maďarských vojáků, kteří se okamžitě po osvobození svými soudruhy ozbrojili a

počali s ostatními stíhat ustupující Čechoslováky.

Maďarské ztráty v tomto boji byly odhadovány na více než 250 mužů. Československé ztráty byly 3 důstojníci a 10 mužů padlých, 27 nezvěstných (*z nichž většina zřejmě padla, ostatní byli zajati*).

Jako jeden z posledních v boji padl velitel jedné z rot, poručík Rostislav Štěpánek. Byl během krvavého boje těžce raněn a poté co během spořádaného ústupu celého praporu dal rozkaz k ústupu i své rotě, se zabarikádoval v domě obecního notáře v Kysaku. Odtud se bránil v obklíčení maďarským vojákům, i po ústupu celého praporu. Na nepřítele vystřílel všechny své náboje. Nechal si pouze poslední - pro sebe. Bylo mu 22 let.

Útok na Kysak 11. 6. 1919 měl být, jak jsem již vysvětlil, součástí většího plánu, který se nakonec neuskutečnil. Přestože tento útok sám o sobě nepřinesl žádné územní zisky, měl velký ohlas u ostatních jednotek československé armády bojující na Slovensku. Dne 13. 6. 1919 potom II. prapor 30. čs. pěšího pluku obdržel pochvalné uznání od velitele armády, a 17. 6. 1919 byl celý prapor, včetně velitele kapitána Jiřího Hona, vyznamenán za chrabrost v boji Československým válečným křížem.

Maďarsko na první ultimatum své vojenské operace na Slovensku nezastavilo, takže boje pokračovaly dále.

Dne 12. 6. silný maďarský útok vytlačil železniční rotu dom. 30. pěšího pluku z postavení v Malé Lodině do Košických Hámrů. Následný den Maďaři na tuto rotu zaútočili s přesilou znovu, avšak tentokrát byli se ztrátami odraženi tvrdou obranou, protože rota mezitím obdržela kulomety a posilu čety děl.

Náporu nepřítele musela čelit mezitím u Tornaľy i původní skupina italského plk. Angiona, jejíž velení převzal 31. 5. francouzský mjr. Prignot. Držela zde dotyk s dom. IV. brigádou v Behyncích prostřednictvím svého praporu z leg. 35. stř.

pluku, a zároveň i se skupinou mjr. Pujo u Szuhafö prostřednictvím 5. domobraneckého praporu. Na tuto skupinu, nyní tedy pod velením mjr. Prignota, dne 1. 6. Maďaři udeřili u řeky Slané za podpory jednoho svého obrněného vlaku, a střed obrany této skupiny zatlačili až k Čoltovu. 3. 6. však Prignot se svou skupinou dobyl ztracenou část obrany zpět. Skupina pak následně dokázala zde svou obranu udržet až do 7. 6., odolávajíce dalšímu náporu nepřítele. Mezitím nepřítel po úspěchu u Košic mohl do tohoto úseku proti mjr. Prignotovi stáhnout na pomoc svou XVII. brigádu, která hned 7. 6. silně zaútočila. V průběhu boje nepřítel vytlačil západní křídlo Prignotovy skupiny do Otrokoči a zmocnil se i výšiny Beji. Tím se dostala obrana úseku skupiny jižně od Tornaľy do kritické situace, přičemž mjr. Prignot neměl žádné zálohy, s nimiž by se pokusil dobýt ztracenou pozici zpátky. Spořádaně tedy bez boje ustoupil v noci 8. 6. na linii výšina Villó – Čoltovo – Hosúsovo. Velitel armády, aby si zajistil lepší obranu úseku, nařídil skupině mjr. Prignota ustoupit na linii Telgárt – Dobšiná – V. Poloma. Následně byl však rozkaz zrušen, vzhledem k vývoji mezinárodní politické situace, kdy bylo Maďarsku podáno již dříve uvedené první červnové ultimatum mezinárodní konferencí k zastavení bojů s tím, že čs. hranice je garantována mezinárodně a nemá smyslu pro Maďary o ní dále bojovat. Nový rozkaz velitele armády nařizoval tedy skupině vrátit se do původních pozic.

Částečně se to rychlým přesunem podařilo bez boje, avšak o vršek kóty 333 a okolí byly sváděny tuhé boje, do nichž vrhl velitel skupiny všechny své zálohy, ve snaze získat ztracenou pozici. Výšinu a okolí se nakonec bohužel nepodařilo dobýt a jednotlivé prapory skupiny účastnící se tohoto boje, musely opět ustoupit. Většina ustoupila na Brzotín, dva prapory potom k Telgártu a Dobšiné, jeden prapor a dvě dělostřelecké baterie ustoupily na Štitník.

Na Brzotín zaútočil následně nepřítel hned 10. 6. Částečně se mu obchvatem přes Silickou vrchovinu u Jólész podařilo dostat i části skupiny mjr. Prignota v Brzotíně do týlu. Celá

skupina pak na rozkaz svého velitele ustoupila k Rožňavě. Ale 11. 6. udeřil nepřítel i na Rožňavu, přičemž se mu podařilo opět několika jednotkami, které se přesunuly nepozorovaně ve vysokém obilí, obchvátit čs. obranu. Francouzský mjr. Prignot tedy opět ustoupil, tentokrát na výšiny u V. Polomy.

Hned 13. 6. zaútočil nepřítel i na V. Polomu, přičemž jeho silný útok podporoval i obrněný vlak. Jen těžko se dařilo jednotkám skupiny mjr. Prignota zde držet obranu. Nakonec musely pomalu začít bojem ustupovat. Náhle však dorazila posila od hornádské skupiny ve formě II. praporu leg. 23. stř. pluku. Během tvrdého boje byli tak Maďaři odraženi a severní část V. Polomy úspěšně ubráněna. Nepřítel se tím vyčerpal a musel přisouvat posily. Během této doby, která trvala tři dny, se celá skupina zorganizovala, odpočala a vytvořila účinné obranné postavení v předtuše dalšího maďarského náporu.

Tvrdými boji prošla i skupina, jíž dříve velel italský gen. Zincone, nyní mjr. Pujo. Ta se na rozkaz velitele leg. 6. divize stáhla k Szöllösardó, držíce u jedné roty dotyk se sousední skupinou mjr. Rotona, která držela v té době ještě obranu hory Magas (*viz. dříve boje skupiny mjr. Rotona*). Skupinu mjr. Pujo posílil i dom. 8. pěší pluk, který 2. 6. dobyl Rudabányu, přičemž nepřátelský pluk držící zde obranu (*maďarský pěší pluk č. 19*), zcela během boje rozprášil. Dom. 8. pěší pluk zde však nebyl následně nijak jištěn a šířily se i nepokoje místního maďarského obyvatelstva. Ustoupil tedy raději zpět do výchozího postavení.

Část skupiny mjr. Pujo držela i Szendrö. Zde nepřítel zaútočil 3. 6. s přesilou, ale byl houževnatou obranou úspěšně odražen. Sousední skupina mjr. Rotona však z obrany na hoře Magas byla nakonec zatlačena k Jánovu a Buzitě. Proto 4. 6. zaujal mjr. Pujo výhodnější postavení stažením této části své skupiny ze Szendrö na výšiny Perkupi, Hidvégardó, Turnavy.

Nepřítel znovu zaútočil 7. 6. na skupinu mjr. Rotona, a podařilo se mu jí obchvátit u Jósvafö. Mjr. Pujo se tedy stáhl k

Jablonovu a Turni nad Bodvou. Když musela ustoupit sousední skupina mjr. Prignota do Rožňavy, ustoupil mjr. Pujo od Jablonova a Turni nad Bodvou do Krásnohorského Podhradie a obsadil zde okolní výšiny kolem silnice ze Smolníku do Rožňavy, které hodlal držet. 10. 6. ustoupil mjr. Roton se svou skupinou do Štosu před skupinu mjr. Pujo. Obranný úsek se tedy zúžil a bylo možné 5 praporů a 1 dělostřeleckou baterii této skupiny stáhnout do V. Hniľce, kde se tvořila záloha „*provizorní divize*“.

Ke skupině mjr. Rotona se přidal tehdy leg. 32. stř. pluk, který držel výšiny u Úhorné. Mjr. Pujo byl jmenován náčelníkem štábu nově zřízené divize s velitelstvím v Popradě.

Bitva o Slovenské Nové Mesto a související boje

Když byla od Sárospataku 4. 6. odvelena velitelem armády skupina pplk. Gillaina, o síle 5 a půl praporu a 1 dělostřelecké baterie, do Ždaně a N. Myšle k obraně Košic, byla obrana údolí kolem Bodrogu svěřena velitelem armádní východní skupiny gen. Hennocque tzv. „*Karpatské skupině*“, která tak měla hájit obranu u Slovenského Nového Mesta. Tato smíšená skupina se skládala ze 4 domácích pluků (*dom. 21. pěší pluk, dom. 28. pěší pluk, dom. 3. pěší pluk, dom. 36. pěší pluk*) a 3 samostatných praporů od pluků, operujících v rámci jiných skupin, spolu se 2 dělostřeleckými bateriemi. Skupině velel francouzský gen. Destremeau. Jelikož jednotlivé pluky byly roztroušeny v obraně podél demarkační linie (*dom. 21. pěší pluk západní úsek u Čopu, dom. 28. pěší pluk východní úsek u Čopu, dom. 3. pěší pluk u Latorice severně od Mukačeva, dom. 36. pěší pluk v povodí řeky Uh*), bylo obtížné rychle tyto pluky přesunout k obraně Slovenského Nového Mesta, kde zatím

byly v obraně jen ony 3 samostatné prapory.

Při zahájení přesunu skupiny pplk. Gillaina ke Košicím 4. 6., kdy obranu prostoru obsazoval dom. 3. pěší pluk, který právě dorazil od Mukačeva, zaútočila maďarská III. brigáda silným úderem na Sárospatak, mimo jiné i za podpory dvou maďarských letadel. U jednoho praporu skupiny pplk. Gillaina vyvolal tento silný útok přechodnou paniku, opozdil tím svůj přesun a ustoupil do Slovenského Nového Mesta.

Velitelem obrany Slovenského Nového Mesta byl tehdy plk. Sokol. Ten ještě předtím v očekávání silného maďarského útoku na město začal budovat v rámci možností co nejúčinnější obranu, přestože měl nyní k dispozici jen slabé jednotky, které jen ztěží mohly útočící brigádě nepřítele vzdorovat. Měl k dispozici celkem 2 prapory, 2 samostatné ženijní roty, samostatnou železniční rotu, a 1 prapor s jednou samostatnou ženijní rotou z Gillainovy skupiny, která tedy do města ustoupila ve zmatku od Sárospataku. Celkem to představovalo bojovou sílu 1.000 bodáků a 18 kulometů. Plk. Sokol doufal, že zbylé části Karpatské skupiny gen. Destremeau dorazí co nejdříve. Jelikož most před řeku Bodrog, který byl zničený již dříve ustupujícími maďarskými gardami v bojích koncem dubna, nebyl ještě opraven a byla zde jen provizorní pěší lávka, bylo nutné přesunující se Karpatskou skupinu pracně přes řeku převážet, což přesun značně protahovalo. Přes řeku přepravené jednotky Karpatské skupiny potom okamžitě postupovaly ke Slovenskému Novému Mestu na pomoc.

Dne 5. 6. již stál nepřítel před Slovenským Novým Mestem. Rozhořel se urputný boj o město, kdy početně daleko slabší čs. obrana houževnatě vzdorovala vytrvale maďarskému útoku. Během boje dorazilo k městu prvních 5 praporů a 1 dělostřelecká baterie z Karpatské skupiny. Byly okamžitě vrženy do boje. Jen s vypětím sil se totiž dařilo velkou přesilu nepřítele Čechoslovákům odrážet. Boj trval celý den.

Večer se podařilo Maďarům konečně vzdorující slabou čs. obranu prorazit a obsadit následně výšiny kolem města. Před maďarským obchvatem, který byl tím zahájen, nařídil plk. Sokol z této kritické situace ústup na linii M. Bara – Borša, kterou nedlouho předtím obsadily I. prapor dom. 28. pěšího pluku a II. prapor dom. 74. pěšího pluku. Ústup ze Slovenského Nového Mesta trval celou noc a jednotlivé prapory se soustřeďovaly potom u Cejkova. III. prapor dom. 28. pěšího pluku ale neobdržel v nastalém zmatku a neexistence spojení rozkaz k ústupu a zůstal tak v boji, až nakonec musel pod silným tlakem nepřítele rovněž ustoupit severním směrem a 9. 6. dorazil do Bardejova. Ustoupivší prapory 6. 6. prodloužily potom obranu u M. Bary severním směrem.

Dne 6. 6. ale Maďaři znovu udeřili a podařilo se jim čs. postavení u M. Bary obejít. Po tvrdých bojích nakonec čs. jednotky ustoupily od M. Bary v noci k hoře Nagy, kde vybudovaly novou obranu. 2 prapory od Borše musely před nepřítelem ustoupit na jižní břeh řeky Bodrog, kde obsadily linii Somotor – V. Kýveš, bráníc tím přístup na Užhorod a Čop. Tyto pozice byly drženy celý den. Až večer 7. 6. byl nařízen na úrovní jednotek před silným tlakem nepřítele ústup do Michalovců. Šířila se také tehdy dezinformace mezi jednotkami, že Michalovce mezitím obsadil již nepřítel. Proto některé jednotky samovolně ustoupily v této obavě až do Užhorodu. Dom. 21. pěší pluk ustoupil na jih od řeky Uh a obsadil úsek od Vajan kolem řeky Latorice k Čopu.

Maďaři 8. 6. nakonec bez boje obsadili i Michalovce, kde se jejich postup zatím zastavil. Jen 9. 6. ještě získali Humenné a Vranov a 10. 6. následně Bardejov. Hrozilo nebezpečí, že se maďarské rudé armádě skutečně podaří prorazit a spojit frontu se sovětským Ruskem. Zároveň tím byla odříznuta Karpatská skupina.

Velitel Karpatské skupiny, gen. Destremeau, nesouhlasil s ústupem jednotek na Michalovce. Nařídil přesun jednotek do prostoru Sobrance. Ve dnech 10. – 11. 6. byl rozkaz

jednotkami Karpatské skupiny splněn. Gen. Destremeau dal následně rozkaz k opětovnému dobytí Michalovců.

Útok jednotek byl zahájen 12. 6. za svítání jedním praporem dom. 36. pěšího pluku ve směru od Závadky s podporou jedné roty dom. 28. pěšího pluku ze směru od Lastomíru. Maďarskou obranu Michalovců tvořil tehdy jen jeden prapor. Jelikož Maďaři tak odhodlaný útok v oblasti nečekali, byli tím překvapeni. Čechoslovákům se podařilo následně Michalovce dobýt a maďarský prapor zahnat na ústup.

Nepřítel se však nehodlal smířit ani se ztrátou Michalovců a 13. 6. provedl silný protiútok, kterým město opět dobyl zase zpět. Čs. prapor během boje musel z města ustoupit. Destremeau neměl žádné větší zálohy, jimiž by se mohl znovu pokusit o dobytí Michalovců, kam Maďaři přisouvali rychle posily. Stáhl tedy svou Karpatskou skupinu do obrany na linii Úbrež – Zálužice – Stretovo – Vajany – Ptrukša – Čop, čímž bránil přístup na Užhorod. Karpatská skupina tak byla tím odříznuta od celé armádní východní skupiny až do konce bojů. Ocitla se tím v izolaci odříznutá nepřítelem, což znemožňovalo i zásobování skupiny. S velitelstvím armádní východní skupiny udržovala odříznutá Karpatská skupina spojení do 14. 6. světelným vysíláním a od 14. 6. potom i letecky. V této izolaci byla skupina přeorganizována v divizi (*3 pluky, 3 dělostřelecké baterie, zesílená jezdecká eskadrona a 2 samostatné ženijní roty*) a tzv. “Teritoriální brigádu“ (*3 prapory, 2 samostatné ženijní roty, 2 pracovní roty – velitel plk. Koppstein*). Teritoriální brigáda měla zajišťovat týl této obrany, kterou držela nově vytvořená uvedená divize.

Celková situace v této oblasti byla ještě ztížena tím, že do bojů s maďarskými jednotkami na východním Slovensku musely čs. jednotky ještě zadržet nápor polské armády, která využila situace a pronikla mezitím navzdory předchozím dohodám do oblasti Spiši na linii Tatranská Lomnica – Slovenská Ves – Lipník.

Hromy na východě divo bijú

V době, kdy armádní západní skupina zahájila protiútok, hodlal se gen. Hennocque, velitel armádní východní skupiny, po zadržení postupu nepřítele na linii Dobšiná – V. Poloma – Štos – K. Hámre – Klembarok – Lipiany,připojit k operacím k zadržení maďarského náporu. Na 14. 6. naplánoval zahájení operace, kterou chtěl dobýt zpět Prešov, Košice a jejich okolí, dále linií Tornaľa – Perkupa – hora Magas – Garadna – Vizsoly – Slovenske Nové Město a Sečovce – Trebišov. Na Košice měla hlavní útok vést leg. 6. divize povodím Hornádu za podpory skupiny francouzského pplk. Poirée, skupiny mjr. Rotona a tzv. Provizorní divize. Na 16. 6. byl potom naplánován útok celé fronty pro podporu onoho třetího útoku na Levice, vázáním sil nepřítele. Následně byla předpokládaná linie postupu při dokončení operace, ve shodě se zasláním druhého ultimata mezinárodní mírovou konferencí Maďarsku, upravena na Plešivec – Silice – Turňa n. B. – Moldava – Perín, Abaújvár – Michaľany. Pokud by se podařilo dle plánu vytlačit nepřítele až za tuto linii, neměl být již dále pronásledován.

Francouzský pplk. Poirée se svou skupinou zahájil tak postup 15. 6. průnikem do Lucina a Pečkovské Nové Vsi. Poté co odrazil maďarský útok, dobyl následný den, 16. 6., Sabinov.

Již 16. 6. však také zahájil novou silou nepřítel nové útoky své ofenzivy, posílen jednotkami z tiské fronty, kde s Rumunskem uzavřelo Maďarsko předtím dočasné příměří, čímž se tyto jednotky z této fronty uvolnily a mohly tak posílit maďarský útok na Slovensku.

Na podporu československého postupu soustředil již dříve velitel X. brigády, plk. Slezáček, ze své brigády 2 prapory s 2 dělostřeleckými bateriemi u Bertotovce, kde se střetly se silnými jednotkami protivníka a musely přejít rychle do obrany. Skupina pplk. Poirée pokračovala zatím v postupu a 17. 6. za stálých menších bojů dobyla Michaľany. Následně však

nepřítel provedl silný protiútok s podporou obrněného vlaku, a Poirée se musel se svými jednotkami stáhnout zpět do Orkucan. Na základě tohoto postupu pronikl čs. prapor, posílený jednou kulometnou rotou, jenž držel Obručnou, do 19. 6. Bardejova, který zajistil k obraně. Na základě houževnaté silné obrany nepřítele, a nastalé kritické situaci v úseku Klembaroku, kde nepřítel zahájil tehdy také silný protiútok, dal armádní velitel rozkaz Poiréemu zastavit zatím další postup a přejít do obrany dobyté linie. Následně měl pplk. Poirée vyslat oddíly na pomoc do ohroženého úseku Klembarok, což hned učinil.

Nepřítel na skupinu pplk. Poirée znovu zaútočil 21. 6. Ten musel bez spojení s okolními částmi obrany a nebezpečí obchvatu nepřítelem ustoupit zpět na linii Pečkovská Nová Ves – Lucina. Nepodařilo se tedy získat Prešov. Přešel zde následně na této linii do houževnaté obrany proti silnému útoku nepřítele, kterému však brzy došel dech a zastavil též další postup.

Jelikož se nepodařilo dobýt Prešov, byl ohrožen i plán k dobytí Košic, mimo jiné i proto, že maďarská strana rychle přisunula další silné posily z rumunské fronty (*o síle celé divize – část 7. divize a samostatné dvě pěší brigády*), kde ponechala jen nejnutnější zabezpečení oblasti, zabezpečené s již uvedeným uzavřeným příměřím s Rumunskem.

V Prešově byla tehdy 16. 6. 1919 bolševickými skupinami, za silné podpory Maďarů, vyhlášena regionálně Slovenská republika rad (*!*). V jejím čele stanul český bolševik – novinář A. Janoušek. Ten se následně pokoušel rychle sestavit pro boj po boku maďarské rudé armády „*mezinárodní rudý pluk*“. Byla dále šířena bolševická propaganda mezi místním obyvatelstvem v okolí a vyjadřováno spojenectví s Maďarskem. Tato vzdoro-republika však neměla dlouhého trvání. Zanikla později, po třech týdnech existence.

V ten den rovněž zahájil nepřítel opět silný útok na pozice dom.

30. pěšího pluku skupiny pplk. Berana v prostoru jižně od Hornádu. Silným útokem nepřítel pronikl do postavení této skupiny na kotě 705, nacházející se severně u Košické Belé. Následně pplk. Beran ale rozhodným protiútokem svých jednotek nepřítele odrazil. Následně 17. 6. svůj útok Maďaři v tomto úseku opakovali, obsadili nyní již opuštěnou kotu 705, kde se tehdy udrželi před čs. protiútoky a přitom ještě zatlačili houževnatě se bránící skupinu pplk. Berana k V. Folkmáru a Margecanům, kde na okolních výšinách zaujal potom pplk. Beran novou obranu. Zároveň Beran navrhoval velitelsví leg. 6. divize plán útoku jeho posíleného pluku na Košice z prostoru Kassabela – Opatka – Aranyida, čímž počítal se zhroucením celého maďarského severního křídla. Následkem dalších událostí však nebyly již vytvořeny podmínky pro provedení akce.

Během ústupu docházelo i k určitým zmatkům, kdy některé jednotky nevěděly o přítomnosti a dislokaci vlastních okolních jednotek. Zároveň bylo v rámci leg. 6. divize jejím velitelem preventivně zakázáno používat v hlášení české názvy pro maďarské obce a pozice, protože tím vznikala zbytečná nedorozumění z dvojjazyčnosti.

„…Z rozkazu 6. div. Zapovězeno jest užívati ve hlášeních českých názvů map, a má se k uvarování všelikých nedorozumění jedině užívati jmen maďarských. Dále musí býti udáno, dle které mapy se hlásí (1:75000 nebo 1:200 000). Brigádě dochází písemné zprávy bez jakéhokoliv udání času, kdy se zpráva odesílá, čímž jsou takové zprávy jednoduše bezcenné…“ (*„Vysokomýtský 30. pěší pluk v bojích o Slovensko“ – J. Junek*).

Další den, 19. 6., přišel silný útok nepřítele i na sousední úsek dom. X. brigády v linii Široká – Vitež – Klembarok, přičemž čs. jednotky této brigády musely bojem ustoupit následně před nepřítelem k lesům Branisko a do Rychnavy. Další postup nepřítele severním směrem od řeky Hornád zastavil teprve až rozhodný protiútok III. praporu leg. 21. stř. pluku, který tvořil

zbytek zálohy celé leg. 6. divize v úseku Široká – Vitež.

Dom. 30. pěší pluk nemohl dlouhodobě v dané těžké situaci svými dvěma prapory držet obranu svého třináctikilometrového úseku u Hornádu. I. prapor držel kotu 822 „*Žielezný vrch*“, kterou bránil v tvrdém boji přes šest hodin za cenu citelných ztrát (*26 mužů*), kdy několikrát byla kota ztracena a pak následně znovu dobyta. Poté unavený prapor musel ustoupit na Kojšov. Dobře vyzbrojený nepřítel, navíc s velkým množství ručních granátů, stále zvyšoval dalšími útoky posil svůj tlak i na tyto obránce.

K večeru již byla situace kritická v rámci celé fronty v úseku leg. 6. divize. Jednotky divize musely před útoky přesily nepřítele ustupovat. Některé jednotky, které srdnatě dále držely obranu, byly přitom maďarským útokem takřka zničeny. Byl tedy proveden v celém úseku této divize ústup na linii Košické Hámry – Velký Folkmar – Gelnica.

Ráno 20. 6. se Maďaři pokusili pokračovat v útoku, po silné dělostřelecké přípravě, ale byli na většině fronty již odraženi houževnatou čs. obranou. Podařilo se jim přesto dobýt ještě Margecany, které tvořily důležitý železniční uzel. Již před maďarským útokem bylo vesměs mužstvo čs. jednotek v úseku z předchozích těžkých bojů v obtížném terénu unaveno a demoralizováno, což ještě zvyšoval cítěný nedostatek silnější výzbroje a výstroje. Tehdejší situaci přibližují i dobová hlášení, např. hlášení npor. Ejema ráno před maďarským útokem:

„*7.40 hlásí Ejem: mužstvo vysíleno, spí na strážích a je nějakého odporu neschopno. 8.00 hlášeno brigádě, situace krajně kritická!…*“ V poledne, po zahájení maďarského útoku, přichází na velitelství leg. 6. divize další hlášení od dom. 30.pěšího pluku: „*…12.00 v pol. U Kelembéru horký boj – ústup rozbitých oddílů! 12.30 hlášen brigádě všeobecný zmatek, ústup rozličných oddílů hlásí, že Maďaři vnikli do pozic a postupují…*“

Silný a dobře vyzbrojený nepřítel, navíc se silnou dělostřeleckou podporou, dosáhl sice větších úspěchů, ale na mnoha úsecích fronty byl odražen.

Následně 21. 6. se ještě podařilo Maďarům v tomto úseku získat vrch Turzoh u Krompachu. Tím byla částečně skupina pplk. Berana odříznuta od skupiny mjr. Rotona. Beran se pokusil okamžitě zaútočit a navázat tím ztracený dotyk s mjr. Rotonem, byl však nepřítelem odražen. Následný den, 22. 6., provedl překvapivý útok na vrch Turzoh Beran znovu. Tehdy překvapené maďarské jednotky zachvátila panika a unikly rychle k Mníšku n. H., kde je zaskočil se svou skupinou zase mjr. Roton, který je nakonec zcela rozprášil. Při dobytí vrchu Turzoh ukořistila skupina pplk. Berana zde zanechaný maďarský vojenský materiál s povozy. Maďarskému postupu tím došel v tomto úseku dech. Proto Maďaři přešli zde do obrany na dosažené linii. Na jiném místě se podařilo dosáhnout maďarským jednotkám ale dalších dílčích úspěchů a přinutit tak čs. jednotky k ústupu. Na čs. straně byly vydávány rozkazy zamezující kategoricky jakýkoliv ústup z pozic. V této těžké situaci měly svůj účinek. Situaci navíc podtrhovalo to, že v úseku se musela celá leg. 6. divize potýkat mnohdy i s částí nepřátelsky smýšlejícího obyvatelstva, především revolučního dělnictva, ovlivněného tehdy maďarskou bolševickou propagandou. Některé dělnické organizace v oblasti tak často podporovaly postupující maďarské jednotky, či se s pomocí Maďarů vyzbrojovaly a vytvářely různé polovojenské gardy. Maďaři šířili mezi obyvatelstvem na Slovensku letáky s bolševickou agitací, psané i přímo slovensky či někdy přímo i místními dialekty. Velitelé čs. jednotek se s touto nebezpečnou situací často vypořádali účinně tím, že zatkli v případě nepokojů po dobu jejich trvání vybrané dělnické vůdce.

Ještě 23. 6. se tvrdě v úseku dom. 30. pěšího pluku bojovalo. Tento den zaútočil II. prapor pluku a I. prapor dom. 88. pěšího pluku (*jenž působil v rámci dom. 30. p. p.*) na maďarské pozice na kotě 1030. Čechoslovákům se v boji tehdy podařilo Maďary

rozprášit - zbytky maďarských jednotek utekly do Zakarfalvy, za vlastních ztrát 6 padlých (*u I. praporu dom. 88. p. p.*) a 18 zraněných (*17 z nich u I. praporu dom. 88. p. p.*)

Ve Spišské Nové Vsi vytvořil mezitím velitel armádního úseku, gen. Hennocque, novou zálohu divize, která se měla účastnit další připravované čs. ofenzívy, i v souladu s připravovaným třetím útokem na Levice u sousedního západního armádního úseku. Byl tehdy vytvořen plán k dobytí Košic, jenž měl podpořit i zvláštní oddíl, o síle asi 200 mužů, jehož velení bylo svěřeno mjr. gšt. Smetánkovi. Měl proniknout do týlu maďarských jednotek. Celá akce byla naplánována na 25. 6., avšak vzhledem k uzavřenému příměří 24. 6. k ní již nedošlo.

V době postupu skupiny mjr. Prignota pronikla za menších přestřelek i skupina mjr. Rotona do N. Medzevu. Dne 17. 6. také pronikl bojem leg. 32. stř. pluk, jenž tvořil předvoj celé skupiny, do blízkého Jasova. Následný den obsadil severní výšiny u Moldavy, kde zaujal obranu na rozkaz velitele skupiny, aby tím kryl zbytek skupiny v Jasově, na nějž útočil nepřítel směrem od Novočan. Roton očekával, že během dne jistě přijde silný maďarský útok. Jelikož byl rozhodnut ubránit pozice u Jasova a neměl zde žádných dalších záloh, stáhl od Moldavy i leg. 32. stř. pluk do Jasova.

Dne 19. 6. skutečně Maďaři znovu udeřili na Jasov, ve snaze získat jej zpět. Sousední jednotky pplk. Berana byly jak dříve uvedeno nepřítelem zatlačeny a skupina mjr. Rotona se tím ocitla ve vysunuté pozici proti útočícímu nepříteli, jenž ji ohrožoval zároveň i ze severu, a hrozilo tím tak obklíčení skupiny. Ve dnech 20. – 21. 6. se tedy se svou skupinou stáhl Roton přes N. Medzev a Štos do Smolnické Huti. Během tohoto ústupu došlo zároveň k tvrdým bojům s přesilou jednotek nepřítele u Štosu a u Smolnické Huti. Nakonec skupina úspěšně ustoupila a zaujala celkem výhodnou obranu u Švedlaru. Během těchto bojů padlo v řadách leg. 32. stř. pluku 21 mužů. Dom. 98. pěší pluk, jenž zde v rámci skupiny též operoval, ztratil v těchto bojích 6 padlých. U Mníšku n. H.

potom skupina navázala opět dotyk se sousední skupinou pplk. Berana.

Československého protiútoku u armádní východní skupiny se účastnila i tzv. Provizorní divize. Ta zahájila postup také 16. 6.

Hlavní útočný proud skupiny, pod velením mjr. Prignota měl tehdy provést útok na Rožňavu. Ještě ráno 16. 6. však byly napadeny jeho dva prapory v obraně na severních výšinách u V. Polomy. Ustoupily pak bojem. II. prapor leg. 23. stř. pluku, pod velením mjr. Klouda, který jim vyrazil na pomoc, okamžitě s odhodláním zaútočil na nepřítele. Svým útokem strhl v útok i oba ustupující prapory. Během dopoledne tím byly severní výšiny u V. Polomy znovu dobyty čs. vojáky. Maďaři ustoupili, jen ještě vzdorovali na výšinách u Betliaru, odkud byli zatlačeni dalším čs. útokem hned odpoledne.

Samostatné námořnické rotě a 5. domobraneckému praporu se podařilo také překvapivým útokem zaskočit u Nabaduly štáb maďarské XIII. brigády. Poté co se nakonec části této brigády postavily na odpor, byly čs. vojáky během tuhého boje rozprášeny, přitom většina nepřátel padla v nelítostném boji. Další čs. prapor se pokoušel o obchvat pozic nepřítele postupem přes Volovec a Čučmu k Rožňavě, což nepřítel zaregistroval a začal se následně stahovat k Rožňavě.

Při následném útoku na Rožňavu pomohl i půlprapor II. praporu leg. 35. stř. pluku, pod velením kpt. Vysloužila, který obchvatem zprava ohrožoval též silně maďarské pozice. Při následném boji čs. jednotek Provizorní divize o Rožňavu zachvátila jednotky nepřítele panika. Ty se potom daly na zmatený útěk před čs. jednotkami do Plešivce. Rožňava tak byla zajištěna čs. vojskem. Během samotného krátkého boje padlo 5 čs. vojáků a dalších 42 jich bylo zraněno. Po zajištění obrany Rožňavy bylo druhý den pokračováno v pronásledování nepřítele a dosaženo linie Jólész – Lipovník.

Jednotky skupiny následně pronikly ještě do Siliče, Jablonova

n. T. a před Plešivec.

K Plešivci dorazil tehdy bez problémů i styčný oddíl, mezi dvěma částmi postupující divize – hlavní částí mjr. Prignota a vedlejší částí mjr. Battestiho. Tomuto oddílu velel mjr. Aujeský. Pokusil se vniknout do Plešivce a zajistit jej, avšak nepřítel zde přešel k silnému protiútoku, před nímž musel bojem mjr. Aujeský se svým styčným oddílem ustoupit na severní výšiny u města.

Mezitím postupovala také sem k Plešivci vedlejší skupina mjr. Battestiho přes Jelšavu, kterou obsadila a kde 17. 6. odrazila protiútok nepřátelského praporu. Pomohla ohroženému styčnému oddílu odrazit zde silný protiútok nepřítele. Následný den, 19. 6., části celé Provizorní divize stojící u Plešivce podnikly nový útok na město. Tentokrát se již podařilo město dobýt a zajistit. Při pokusu zajistit i okolí města však narazily jednotky opět ještě na silný odpor nepřítele. Tlak nepřítele překvapivě však rychle sílil a čs. jednotky bez dělostřelecké podpory a záloh se musely opět z Plešivce v boji stáhnout. Tuhé boje probíhaly zde až do 23. 6., kdy se podařilo čs. jednotkám ustálit nakonec svou obranu na linii Ardovo – Horka – Licince – Držkovce, kde se soustředily k zahájení připravované silné čs. ofenzívy. Zastavením těchto jednotek v bojích u Plešivce byl však také oslaben připravovaný útok na Košice.

Útoku na Košice se měla účastnit i Podkarpatská skupina, která měla do úseku proniknout do 18. 6. Byl vypracován plán, podle něhož měla tato skupina postupem přes Šečovce, Dargov, Slanec proniknout do prostoru V. Olčváru a V. Myšľi, čímž by se dostala do týlu pozic nepřítele u Košic. Jednotky skupiny, účastnící se tohoto obchvatu, měly sílu 10 slabých praporů a 3 dělostřeleckých baterií. Byly v rámci plánu k dosažení Košic rozděleny do tří hlavních částí. Hlavní útočná skupina, o síle 5 praporů, měla získat Ozorovce a Trebišov, dále Križovany, Stanče a Baranč. Vedlejší skupina, o síle 2 praporů, měla nejprve vázat síly nepřítele, a poté až hlavní

útočná skupina získá Trebišov, zahájit postup přes Malčice, Baranč a Velaty na Legiňu, čímž vázat na sebe dále síly nepřítele a usnadňovat tak postup hlavní útočné skupině. Jedním praporem měla vedlejší skupina zároveň udržovat i dotyk se sousedním rumunským vojskem. Záloha, která o síle 3 praporů byla 17. 6. již v Michalovcích poté co nepřítel opustil město bez boje, měla pomalu postupovat za hlavní útočnou skupinou.

Tvrdé dlouhé boje sváděla skupina 18. - 19. 6. o přechody přes Topľu. Těžištěm hlavních bojů o přechod byl most na kotě 107, kde na straně silné obrany nepřítele působil účinně i obrněný vlak. Dále se bojovalo i o most na kotě 114 přes Tarnavu u Trhoviště. Hlavní útočené skupině, jejíž 3 prapory v těchto bojích bojovaly, se nakonec podařilo odpor nepřítele zdolat a přechody dobýt. Zbylé 2 prapory hlavní útočné skupiny zatím postupovaly bez větších problémů.

Pro nedostatek munice a neúspěch při postupu u leg. 6. divize, zastavila ve dnech 20. - 22. 6. skupina další postup na rozkaz velitele armádní východní skupiny, gen. Hennocqua. Přešla do obrany zejména v úseku Topľa – Ondava, kde odrážela další maďarské pokusy o dobytí přechodů přes řeku zpět. Potřebnou munici, zejména pro dělostřelectvo, se nakonec podařilo až 21. 6. získat od rumunského vojska.

Následně bylo možno tedy znovu přejít do útoku. Pro podporu dalšího postupu byl 23. 6. dobyt úsek Hriadky – Vojčice. Tento den se také podařilo nepřátelskému obrněnému vlaku proniknout z Trebišova až do Kahanovce, kde hodlal prorazit čs. obranu, avšak čs. jednotky proti němu udržely houževnatě obranu. Za vlakem u Meglisova přerušily železnici a tím odřízly tomuto vlaku možnost ústupu. Na následný den, 24. 6., byl připraven silný útok jednotek skupiny na Trebišov. Později byl však přeložen na 25. 6. Dom. 36. pěší pluk hodlal sice provést odhodlaně v původní termín útok samostatně, ale velitelem skupiny mu to přísně zakázáno.

Maďaři se pokusili, i za pomoci dalšího svého obrněného vlaku, dostat zpět svůj odříznutý obrněný vlak u Meglisova. Došlo zde k přestřelce ráno 24. 6., avšak do této situace zakročil člen francouzské vojenské mise, který tento konflikt ukončil s poukazem na příměří, které toho dne vstupovalo v platnost. Zaskočený obrněný vlak byl prohlášen za československou kořist a předán čs. straně. Maďarské jednotky spolu se druhým obrněným vlakem se neochotně stáhly.

K dobytí Trebišova, které by se připravenému silnému útoku zřejmě podařilo, již pro příměří z 24. 6. nedošlo.

V průběhu bojů se zajištění týlu československé obrany účastnily i samostatné sokolské prapory (*celkem jich bylo postaveno 5*), které vyvíjely v místech svého působení pro místní obyvatelstvo i kulturní činnost. Veřejná cvičení, vystoupení - tím vším si získávali Sokolové místní občany, zejména v odlehlých oblastech republiky. Takovéto akce napomáhaly probouzení národního povědomí v odlehlejších oblastech republiky. I ostatní jednotky čs. armády podobné akce místy organizovaly, včetně i různých sbírek na podporu místních občanů, postižených útrapami války.

Ukončení války

Vrchní velitel čs. armády na Slovensku, francouzský gen. Pellé, intervenoval v červnu u francouzského maršála Foche (*hlavního velitele vítězných spojeneckých armád z I. sv. války*) spolu s československou vládou o zakročení mírové konference ve věci zastavení bojů na Slovensku. Předseda mírové konference v Paříži G. Clemenceau na základě těchto žádostí zaslal tedy 7. 6. maďarské vládě výzvu, kterou vyzýval k okamžitému zastavení bojů na Slovensku a stažení maďarské

armády nejdéle do 10. 6. na linii Vácov – Miškovec. V této výzvě maďarské vládě Clemenceau též poukazoval na to, že jen na základě jeho intervence zastavilo předtím rumunské vojsko další postup na Budapešť a na jihu se zastavily srbská a francouzská armáda. Též ve své výzvě zval zástupce Maďarska na mírovou konferenci k diplomatickému vyřešení situace. V případě, že by Maďarsko neuposlechlo této výzvy, pohrozil rozhodným zásahem zmíněných spojeneckých armád po boku Československa.

Situace byla pro maďarskou vládu velmi prekérní. Nechtěla nyní svou v počátku celkem úspěšnou ofenzívu na Slovensku zastavit, proto tato jednání s představiteli mírové konference pokud možno co nejdéle zdržovala. Požadovala přitom svolání zvláštní komise do Vídně, která by měla celou situaci řešit. Samozřejmě, že svou ofenzívu proti čs. vojsku na Slovensku nezastavila, naopak - přisouvala rychle další a další posily ve snaze dobýt Slovensko co nejdříve a zajistit si tak co nejlepší podmínky k jednacímu stolu.

Dne 12. 6. 1919 bylo také na mírové konferenci rozhodnuto ve věci československo - maďarské hranice. Byly tak potvrzeny a garantovány nároky Československa. Maďarské vládě bylo 15. 6. zasláno ultimatum k vyklizení slovenského území za předtím stanovenou linii. Zároveň mírová konference Maďarsku navrhovala, že bude určena delimitační komise, která bude později případně moci poupravit určité malé odchylky ve vytčení hranic v odůvodněných případech. Mírová konference ultimatem nařizovala Maďarsku nejdéle do 18. 6. 13.00h stáhnout své vojsko ze Slovenska za vytyčené hranice. Až takto učiní, slíbila mírová konference i ústup rumunského vojska na maďarsko-rumunskou hranici z 26. 2. Pro případ nestažení maďarských vojsk ze Slovenska upozorňovala mírová konference na zahájení velké ofenzívy všech spojeneckých armád (*z východu, jihu a k tomu čs. armádou ze severu*) na Budapešť.

Nakonec tedy maďarská vláda přislíbila ve své odpovědi 19. 6.

víceméně přijetí podmínek ultimata. Podmínky příměří měl za čs. stranu sjednat francouzský gen. Pellé, vrchní velitel čs. vojsk na Slovensku. Tomu zaslala maďarská vláda soukromou notu, v níž požadovala od něho záruku za dodržení ujednaných podmínek čs. stranou a jako podmínku stažení rumunského vojska z území na Tise. Vyklizení maďarského území rumunským vojskem na hranice z 26. 2. potvrdila ještě 23. 6. maďarské vládě znovu mezinárodní mírová konference.

Čs. vojsko bylo však přesto v pohotovosti, i přes zastavení akcí nepřítelem, jelikož panovala obecná nedůvěra v přijetí podmínek maďarskou stranou a v následné stažení Maďarů za hranice, schválené mezinárodní konferencí spojeneckých mocností.

Maďarská vláda po dlouhých poradách nakonec přistoupila na příměří, které mělo nastat ke dni 24. 6. v 17.00h. V Bratislavě bylo oběma stranami domluveno neutrální pásmo na každou stranu hranice o šířce 2 km, celkem tedy o šířce 4 km, kam podle smlouvy o příměří nesmělo vojsko žádné ze stran po uzavření příměří vstoupit. Obecný pořádek v obcích, které byly v tomto pásmu, měl být na každé straně hranic zaručen četnictvem daného státu. Dohlížet na toto měly také i smíšené čtyřčlenné dozorčí komise, které měly sídlit ve Vácově, Lučenci, Miškovci a Čopu. V každé této smíšené komisi byli vždy dva představitelé za státy Dohody, jeden za Československo a jeden za Maďarsko.

Dne 28. 6. podepsalo mírovou smlouvu ve Francii i v I. světové válce poražené Německo, čímž znovu oficiálně potvrdilo přijetí podmínek mezinárodní konference. Pod tímto dojmem nakonec zcela na své územní požadavky na Československu rezignovalo i Maďarsko. Následně 1. 7. zahájila maďarská armáda ústup. Do 5. 7. potom vyklidila území Slovenska po oficiálně stanovené hranice, až za neutrální pásmo.

S odchodem maďarské armády již definitivně zanikla po dvou týdnech i samovolně promaďarskými bolševiky vyhlášená

Slovenská republika rad (*z 16. 6. 1919*).

Do 7. 7. čs. armáda obsadila jižní slovenské území až po dohodnuté neutrální pásmo. Celé obsazování území až po neutrální pásmo bylo provedeno celkově bez problémů a v klidu. Bylo tehdy po těžkých bojích na některých místech hlášeno sice i pár případů samovolné rekvizice některými hladovějícími čs. vojáky z jednotek kde vázlo zásobování, avšak ráznými opatřeními a tvrdými tresty tomu bylo účinně rychle na místě zabráněno. Dobrá pověst čs. vojska tak byla uchráněna a na většině míst, i vyloženě maďarských, bylo tehdy čs.vojsko dokonce i vítáno jako záruka bezpečí majetku před rabováním. Vítalo tedy často i to samé maďarské obyvatelstvo, které před několika týdny ještě vítalo bouřlivě maďarskou rudou armádu jako osvoboditele, následně po nějaké době její přítomnosti ze svého nadšení však vystřízlivělo při probíhajícím rabování, zatýkání, perzekucích majetku atd., jichž se maďarští bolševici dopouštěli. Nyní tedy vítal často toto obyvatelstvo přicházející československé vojsko jako opětovnou záruku bezpečí.

Ustupující maďarská armáda na některých místech, např. v Lučenci a jinde, drancovala v ulicích a ničila státní majetek.

Jak již bylo řečeno, 1. 8. se v Maďarsku zhroutila bolševická vláda (*po 133 dnech existence*), Béla Kun prchá ze země do zahraničí, a následná nová vláda měla zájem na co nejrychlejším vyřešení situace s Československem z důvodů potřeby uklidnění vlastních poměrů a stabilizaci své země. Maďarsku se totiž nedařilo i na frontě s Rumunskem, jehož armáda úspěšně postupovala do nitra Maďarska poté, co předtím v Sedmihradsku porazila maďarskou rudou armádu. Nakonec 3. 8. 1919 obsadila rumunská armáda Budapešť. Této situace využil a zároveň oblast západního Maďarska v té době obsadil se svou divizí plukovník Anton Lehár, který byl stoupencem návratu Habsburků do čela Maďarska. V Maďarsku propukl tak opět politický chaos, stoupenci monarchie a politické extrémní pravice si vyrovnávali účty s

bolševiky a ostatními odpůrci. Docházelo opět k politickým soudům a popravám. Vojenským pučem byl později jako říšský správce do čela Maďarska tehdy jmenován arcivévoda Josef Habsburský, který však brzy na nátlak států Dohody z tohoto postu odstoupil.

Dodatečně bylo Československu mírovou konferencí přiznáno ještě i bratislavské předmostí (*Petržalka*), samozřejmě k nelibosti maďarské strany. Ráno 14. 8. jej tedy za pomoci 4 praporů (*I. a II. pluk Stráže Svobody, II. prapor dom. 180. pěšího pluku, posíleny 2. kulometnou rotou leg. 7. divize*), a 2 dělostřeleckých baterií z bratislavské obrany obsadil podle připraveného plánu francouzský pplk. Brau. Při obsazování tohoto předmostí se skupina střetla jen s hlídkami nepřítele, které se po rozpoutané krátké přestřelce rychle stáhly. Francouzský pplk. Brau postoupil až na Petržalku, kde zajal přitom i štáb jednoho z praporů nepřítele, který nestihl včas ustoupit z této oblasti, která již byla československou.

„…14. 8. Čt – Ve 2 hod. v noci začal postup na Petržalku. Útočná četa na mostě se rozdělila na dvě družstva; bratři se zuli a vyzbrojeni revolvery, vajíčkovými granáty v kapsách a útočnými noži, lezli opatrně a pomalu ve skupinkách mezi železničním a silničním mostem po truhlíku, pod nímž byly uloženy telefonní a silnoproudé kabely. Des. Hůla měl přestřihávati drátěné ostnaté překážky. V čele všech postupoval šik. Miloš Vukadinovič, bývalý černohorský šikovatel z balkánských válek… Zatímco čelo útočené čety dostalo se skoro k maďarskému břehu, čet. Plíhal s vojíny Kubešem a Jelínkem od I. StS a Janem Hlaváčem, Václavem Hrabou a Antonínem Košťálem od II. StS na znamení se vyhoupli uprostřed mostu přes zábradlí a odzbrojili oba maďarské strážce, z nichž jeden spal. Hlukem vpředu byl přivolán velitel maď. mostní stráže se 2 vojíny, který, když viděl, že Češi se pokoušejí o přechod, poslal 1 muže alarmovati mostní pohotovost a posádku v Petržalce. Zatím však družstvo por. Hájka zmocnilo se dřímajícího strážného u maďarského kulometu a 5 spících mužů na strážnici; po té ještě chytili

vojína, jenž běžel alarmovati mostní stráž. Zbytek spící posádky zajat v domku u mostu. Celkem z mostní stráže zajat 1 důstojník, 1 šikovatel a 15 mužů, ráno ještě nalezeni v kukuřici 4 schovaní šikovatelé…. (následně přešly most hlavní části čs. jednotek, určených pro tuto operaci, další se přeplavily přes Dunaj – pozn. autora)

…Celkem bylo k akci připraveno 2.000 mužů a 12 kulometů StS, 240 italských domobranců s 24 kulomety, 50 italských legionářů se 4 kulomety, 200 mužů řadové pěchoty, 150 ženistů a 1 baterie se 4 děly.

Vlastní přechod přes most i přes Dunaj udál se bez jediného výstřelu. U obou skupin bylo veliké risiko. Kdyby se akce dříve prozradila, byli by Maďaři kulometnou palbou znemožnili jakýkoliv pokus a v nejhorším případě by vyhodili most i s postupujícími oddíly do vzduchu. Prozrazení by bylo možná znamenalo ztrátu i několik set lidských životů hlavně utopením v Dunaji.

Při obsazení předmostí bylo zajato 12 důst. a 120 mužů, zčásti neuvědomělých Slováků. Ukořistěny na mostě 2 kulomety, v barácích u Kopčan 4 kulomety (nechal si je II. StS a dovezl je do Budějovic), 108 pušek, 35 koní (přišly do stavu II. StS), 3 vozy, mnoho střeliva a zásob všeho druhu. Za dobytí Petržalky bylo později vyznamenáno čs. válečným křížem 15 mužů od III. pr. I. StS, 4 muži od II. pr. I. StS, 5 ženistů…

… O 21 hod. pokusili se Maďaři v úseku II. pr. II. StS u orosvarské silnice zatlačiti naše stráže. V noční střelbě nejdříve nastal u našich jednotek zmatek. Velitel kulometné roty II. StS por. Malík chladnokrevně zorganizoval odpor, šik. Vladimír Halík v nepřátelské střelbě obsadil železniční násep a nedovolil nepříteli postoupiti, šik. Alois Vosolsobě sám uchopil kulomet, vrhl se proti nepříteli, v bezprostřední blízkosti střelbou znemožnil další jeho postup a obrátil jej na útěk. Bohužel při šarvátce padnul br. Ant. Fiala od 5. roty… Byl za dva dny pochován s vojenskými poctami na blumenthalském

hřbitově…“ – z Kroniky II. pluku StS České Budějovice.

Ještě během 8. 8. - 11. 8. obsadila částí dom. 2. divize Salgótarján a jeho okolí, na přání a žádosti obyvatelstva tohoto města. Místní obyvatelstvo v čs. vojsku totiž spatřovalo záruku ochrany před maďarskými ozbrojenými vojenskými houfy, které předtím ve městě drancovaly při ústupu na jih. Čs. přítomností ve městě se zároveň čs. strana i zavázala k zásobování Salgótarjánu, který byl v neutrálním pásmu, jelikož maďarská strana jej předtím zásobovat odmítla (*!*). Zřejmě proto, že měla plnou hlavu velmi tížívých starostí se situací v Maďarsku. Po částečné stabilizaci situace se čs. vojsko následně stáhlo v polovině prosince 1919 z oblasti Salgótarjánu zpět za hranice na čs. území, v dodržení mezinárodně stanovené hranice.

Během posledních bojů před sjednáním příměří se podařilo po zaražení maďarského postupu vytvořit již podmínky k úspěšnému vytlačení maďarské armády z našeho území silnými protiútočnými operacemi. Vzhledem k uzavřenému příměří již k dalším připraveným silným útokům k vytlačení maďarských jednotek však nedošlo. V červenci 1919 mělo vrchní velení čs. armády mimo svých jednotek na frontě ještě k dispozici v záloze již i celý další armádní sbor o 24 praporech a 33 dělostřeleckých bateriích (*dom. 8. a 9. divize*), který byl připraven k nasazení do bojů (*gen. Podhajský*). V průběhu posledních bojů se také dařilo na několika místech proti útočící silné přesile nepřítele provést velmi úspěšné protiútočné operace s následným rozvinutím, a dále se podařilo držet i celkovou bojovou morálku čs. jednotek v této těžké situaci.

Naproti tomu maďarské straně došel během její ofenzívy zcela dech a další zálohy, které by mohla vrhnout do boje, již prakticky neměla. Zároveň neměla další silnější vojenské jednotky ani na jiných svých hranicích s okolními státy. Prakticky všechny své zálohy totiž ještě předtím stáhli Maďaři proti Československu. Navíc s rostoucí houževnatostí československé obrany a vzrůstajících ztrát při dobývání

Slovenska rychle a znatelně klesala bojová morálka maďarských vojáků. Jelikož nebyly ani zcela uspořádány poměry uvnitř maďarské rudé armády, a mnohdy i rodiny příslušníků nejen dělnických pluků zůstaly nezabezpečeny, docházelo k rychle vzrůstajícímu počtu dezercí v rámci maďarského vojska. Některé maďarské jednotky, poslané ke konci konfliktu jako posila z týlu na frontu, tam ani nedošly a během přesunu většina jejich příslušníků zběhla. Navíc maďarské vojáky zcela demotivovalo k boji i to, když se dozvěděli, že na případnou změnu československo - maďarských hranic v rámci Slovenska mezinárodní mírovou konferencí nebudou mít výsledky dalších bojů žádný dopad a jejich případná oběť tak bude zbytečná. I proto nemalá část maďarských vojáků již ve druhé polovině června 1919 považovala pokračování v dalších bojích jen za další zbytečné krveprolití. Po právě skončené I. světové válce tím jen byla podpořena touha velké části maďarské veřejnosti po ukončení této podivné války.

Během takřka celého konfliktu byly nuceny čs. jednotky takřka vždy bojovat proti silné přesile nepřítele, který měl i mnohem větší palebnou podporu. Postupem času se však kritická situace lepšila. Nakonec čs. armáda zasadila do bojů postupně celkem 102 praporů (*třetinu z tohoto počtu vlastně až v závěrečném období konfliktu*). Problém s nedostatkem palebné podpory v porovnání s nepřítelem však přetrvával. Děl bylo zasazeno do bojů kolem 170. Oproti tomu nepřítel zasadil do bojů celkem během konfliktu asi 110 praporů, velmi dobře vystrojených a vyzbrojených, s dobrým logistickým zabezpečením, a podporou 250 děl a asi 600 kulometů.

Po následném srpnovém pádu bolševické vlády se v Maďarsku, jak jsem již uvedl, 4. 8. nastolila nová vláda, která se zaměřila především na vnitřní stabilizaci situace rozvráceného Maďarska. Jelikož tedy se tím i snižovalo nebezpečí dalšího maďarského vpádu na Slovensko, bylo postupně ze Slovenska stahováno československé vojsko. V srpnu 1919 byla přesunuta do Prahy leg. 7. divize, kde

konečně čs. legionáři z Itálie mohli dostat větší zasloužené volno k návštěvě rodin, které neviděli často několik let (*velká část legionářských jednotek jela totiž po návratu z Itálie rovnou na Slovensko*) a následně tak mohli být i přímo demobilizováni do občanského života. Zároveň byla za stejných podmínek přesunuta do Brna i leg. 6. divize. Z Podkarpatské Rusi byla v září 1919 stažena do Hradce Králové dom. 1. divize. Do Českých Budějovic potom v říjnu 1919 byla stažena i dom. 5. divize (*dřívější tzv. Provizorní divize*). Demobilizace jednotek pokračovala celkem rychle a spořádaně. Na Slovensku ještě nějakou dobu, než se zde zorganizovaly pravidelné pluky čs. armády v posádkách, zůstala dom. 2. divize a 3. divize.

Vracející se jednotky čs. armády – domácí, legionářské i dobrovolné, byly v českých zemích vítány a jejich návraty se stávaly většinou obecní slavností.

Až na jaře 1920 byly obě zmíněné divize staženy ze Slovenska do Čech - jednotky dom. 2. divize do Plzně a jednotky 3. divize do Litoměřic. Dom. 4. divize byla přesunuta z Žiliny, kde do té doby byla, do Košic. V říjnu 1919 byl rozpuštěn i záložní armádní sbor gen. Podhajského, který byl tehdy vytvořen pro připravovaný silný útok. Dom. 9. divize tohoto sboru zůstala v Trnavě, dom. 8. divize byla stažena do Opavy.

Jednotky celé čs. armády procházely reorganizací na novou armádu Republiky Československé, probíhala souběžně s tím i demobilizace všech, kteří v armádě nezůstávali v činné službě, včetně příslušníků dobrovolnických formací, které byly vesměs koncem roku 1919 rozpuštěny.

I čtyři pluky Stráže Svobody, složené z příslušníků Sokola a DTJ, byly též rozpuštěny rozkazem MNO v listopadu 1919, stejně jako ostatní dobrovolnické formace. Nevojáci z jejich řad se vrátili do civilního občanského života, vojáci ke svým mateřským řadovým jednotkám. Pro příklad můžeme význam jejich činnosti při bojích na Slovensku vysledovat i z rozkazu zemského vojenské velitele na Moravě, gen. Podhajského, ze

dne 7. 11. 1919, při příležitosti demobilizace III. pluku Stráže Svobody:

„*Při demobilizaci III. pluku Stráže Svobody vzpomínám všech služeb, které tento pluk vykonal krátce po převratu a za bouřlivých dní nepřátelského útoku na Slovensko. Nebude zapomenuto nikdy československou veřejností vzácné a uvědomělé kázně, kterou se příslušníci pluku vyznamenali a jež je řadila po bok nejlepšího zahraničního vojska. Vzpomínám služeb, jež pluk prokázal pro zachování veřejného pořádku a kázně, a vyslovuji všem příslušníkům tohoto pluku plné uznání a vřelý dík. Památka III. pluku Stráže Svobody bude všemu vojsku vzácným vzorem vykonávání všech povinností občana naší republiky.*“

Z řad ostatních jednotek čs. vojska byly nejprve v průběhu září a října 1919 demobilizovány všechny ročníky (*ročníky 1887 - 1891*) mimo 7 nejmladších, které byly zatím ponechány v činné službě. V roce 1920 byly pak postupně demobilizovány i ročníky 1892 – 1898. To již ale 12. 10. 1920 nastupovali do povinné vojenské služby další povolaní nováčci. Armáda se dostávala do mírového stavu, jenž tehdy představoval 150.000 mužů.

V průběhu druhé poloviny roku 1919 počaly již do mladého Československa přijíždět i transporty čs. legionářů z Ruska, kteří se v zahraničí proslavili především svými boji na transsibiřské magistrále. Do 20. 11. 1920 se celý legionářský čs. armádní sbor z Ruska, o síle cca 60.000 mužů, lodními transporty z Ruska kolem světa či kolem Asie, vrátil do republiky, čímž byla záruka bezpečnosti mladého státu dovršena.

Od začátků prvních bojových střetů na Slovensku 2. 11. 1918 až do posledních výstřelů této války 14. 8. 1919, dle udávaných bilancí, padlo či zemřelo na následky těžkého zranění a válečných útrap v řadách československé armády 861 mužů, z toho 39 důstojníků. Dalších 2.830 mužů, z toho

103 důstojníků, bylo v těchto bojích zraněno. Zajato nepřítelem v boji přitom bylo 343 mužů, z toho 11 důstojníků. Dalších 1.960 mužů, z toho 18 důstojníků, se pohřešovalo a byli u jednotek vedeni později jako padlí. Vlivem těžkých bojových podmínek v obtížném terénu během bojů též onemocnělo 1.412 mužů, z toho 46 důstojníků. Celkové ztráty československé armády během bojů tak dosahovaly až 12%.

Maďarská strana měla během těchto bojů podle vlastních udávaných počtů 450 padlých,včetně důstojníků (*jedná se o ztráty regulérní armády, nejsou zde totiž zahrnuty ztráty tzv. rudých gard, které jsou nevyčíslené ad.*). Některé prameny uvádějí maďarské ztráty však vyšší a to až počtem kolem 1.000 – 1.500 padlých a zemřelých maďarských vojáků. Raněno v bojích bylo celkem 3.691 maďarských vojáků. V průběhu bojů také onemocnělo celkem 6.977 maďarských vojáků. Čechoslováky bylo zajato během bojů 471 maďarských vojáků.

Mezitím v předchozími boji vysíleném Maďarsku došla nestabilita tamní republiky po předchozích politických bojích k tomu, že v únoru 1920 zrušilo maďarské Národní shromáždění republiku a místo toho prohlásilo Maďarsko královstvím. V krátké době se tak v Maďarsku tedy vystřídalo několik státních zřízení. Do čela nově vzniklé monarchie byl 1. 3. 1920 jmenován jako říšský správce bývalý kontraadmirál rakousko-uherského loďstva Miklós Horthy de Nagybánya.

Dne 4. 6. 1920 bylo ve francouzském Versailles v zámku Velký Trianon definitivně rozhodnuto o podobě hranic jednotlivých států, které vznikly rozpadem Rakousko-Uherska. Mírová smlouva, která zde byla podepsána mezi spojenci Dohody a Maďarskem, potvrzovala rozpad Rakousko-Uherska, vznik Maďarska, odstoupení části bývalého Uherska Československu (*jednalo se o Slovensko a Podkarpatskou Rus*), Rumunsku, Jugoslávii a Rakousku. Byly uznány hranice mezi Československem a Maďarskem. Maďarsko se muselo zavázat k placení válečných reparací a udržování vojska v

limitech, které mu povolily mocnosti Dohody.

Přišel tak pro Československo dlouho očekávaný mír. Ten však trval bohužel jen pouze necelých dvacet následných let.

Výběr z hlavních použitých pramenů:
Osobní archiv autora
Vojenský historický archiv Praha – fond „Boje na Slovensku I. – skupina „Schöbl“, fond „Boje na Slovensku I. – Východní slovenská skupina“
Corvinus Library – Hungarian history, Hunyadi Ocs. Mk. - www.hungarian-history.hu, 1996-1999
Vojenský jubilejní kalendář 1918-1938, Praha 1938
Country studies – Hungary, Czech republic, www.country-studies.com
Hungarian Soviet republic, Answers.com Fast facts - www.answers.com/topic/hungarian-soviet-republic
Z bojov o južné Slovensko (Spomienky účastníkov). nakl. A. Szomolányi, Nové Zámky 1934
The Albert and Vera Weisbord Archives - www.weisbord.org, fond „The Third International Under Lenin“
Čada Václav - 28. říjen 1918 skutečnost, sny a iluze. Mladá Fronta+Naše vojsko 1988
Bandholtz Harry Hill – An Undiplomatic Diary. Simon Publications, 2001
Boháč Jaroslav - Kronika československé legie ve Francii – Rota Nazdar 1914-1916. Praha 1938
Dérer Ivan - Slovensko v prevrate a po ňom. Bratislava 1924
Fidler Jiří - Generálové legionáři. Jota Military, Brno 1999
Gašpar Ján - Po stopách bojů československého vojska a legionářů v okolí Košic v roce 1919. Český spolek na Slovensku, Košice 2001
Gräfe Karl-Heinz – Von der Asternrevolution zur Räterepublik: Ungarn 1918/1919. Utopie, 2004
Hanzal Vojtěch - Výzvědčíci v Itálii a na Slovensku. Vlastní náklad, Praha 1928
Hlavičková Zora, Lainová Radka, Straka Michal - Diktatury v rukavičkách?. Triton, 2003.
Hrdina Arnošt - Z dějin československé armády II. - Boje o Slovensko. www.minimuzeum.com
Ježek Zdeněk - Boj o Slovensko v letech 1918 – 1919. Vlastní náklad, Praha 1928
Jósika-Herczeg Imre de - Hungary after a thousand years. American Hungarian Daily, New York, 1934
Junek Jiří - Vysokomýtský 30. pěší pluk v bojích o Slovensko v letech 1918-1919. OM VM, V. Mýto 2002
Juza Josef - Čs. legionáři okresu Rychnov n. Kn. 1914-1921. OÚ RnK, Rychnov n. Kněžnou 1998.
Kavena Karel - Dějiny dělostřeleckého pluku 1. Děl. pluk 1., 1937
Marek Jindřich - Piráti svobody. Svět křídel, Cheb 2002
Olivová Věra - Dějiny první republiky. Karolinum, Praha 2000
Peroutka Ferdinand - Budování státu 1918-1919. Praha 1991
Pichlík Karel, Klípa B., Zabloudilová J. - Českoslovenští legionáři 1914-1920. Mladá Fronta, Praha 1996

Pokorná A., Hofman P., Stehlík E. - Československá armáda 1918-1938. Impuls, Praha 1991
Pospíšilová Jaroslava - Československí legionáři z okresu Hradec Králové 1914-1920. MVČ HK, H.Králové 2000
Pražák R. a kolektiv - Dějiny Maďarska. Brno 1993
Preininger Ladislav - Československá legie ve Francii 1914-1918. Praha 1928.
Prokš Petr - Politikové a vznik republiky. Prospektrum, Praha 1998
Ryšavý Jaroslav - Kronika II. pluku Stráže Svobody České Budějovice. Litera, Praha 1947
V boj! Obrázková kronika československého revolučního hnutí v Itálii 1915-1918. Praha 1927
Vachek Josef - Pamätnik pomníka padlých v bojoch o Nové Zámky na Slovensku v r. 1919. Odbor PPPBNZ, Nové Zámky 1922
Vondráček Karel - Boje na východním Slovensku v květnu a červnu 1919. Bratislava 1936.
Zapletal Řehoř - Druhý čs. pěší pluk dobrovolnický. VA RČS, Praha 1928